

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Факультет дошкільної та спеціальної освіти

ПЕРШІ СПРОБИ ПОШУКУ В НАУКОВОМУ ПРОСТОРІ

Випуск XIV

Збірник матеріалів
XV Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції
**«ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ
ДИТИНИ У СУЧАСНОМУ ДОШКІЛЛІ»**

(27 квітня 2017 р.)

**Умань
АЛМІ
2017**

УДК 74.1: 74.58
ББК 372(07): 378
П 26

*Рекомендовано до друку Вченою радою факультету
дошкільної та спеціальної освіти
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
(протокол № 9 від 12 квітня 2017 року)*

Головний редактор: проф. Кузь В. Г.
Відповідальний за випуск : доц. Залізняк А. М.

П 26 Перші спроби пошуку в науковому просторі: збірник матеріалів XV Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Особливості організації життєдіяльності дитини у сучасному дошкільлі» (27 квітня 2017 року) / [гол. ред. проф. Кузь В. Г. та ін.]. – Умань: АЛМІ, 2017. – 184 с.

До збірника увійшли матеріали XV Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Особливості організації життєдіяльності дитини у сучасному дошкільлі», що відбулася 27 квітня 2017 року на базі факультету дошкільної та спеціальної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Відповідальність за зміст наукових доповідей несуть автори та їхні керівники.

УДК 74.1: 74.58
ББК 372(07): 378
П 26

©Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини, 2017

ЗМІСТ

Агафоник Т.	Особливості розвитку ейдетичної пам'яті у дітей старшого дошкільного віку.....	8
Андрєєва Г.	Сутність статево-рольової соціалізації особистості.....	10
Антонова К.	Умови формування гармонійних стосунків між дітьми і дорослими.....	11
Аргат Н.	Основи керівництва педагогічною взаємодією днз із родинами вихованців.....	14
Белінська О.	Психологічні аспекти впливу дитячої субкультури на процес соціалізації старших дошкільників.....	16
Бойченко Т.	Психолого-педагогічні умови розвивальної ролі гридля дітей дошкільного віку.....	17
Бондаренко Н.	Педагогічні умови виховання у дітей дошкільного віку ціннісного ставлення до себе...	19
Бублей О.	Традиції рідного краю як засіб виховання громадянських якостей у старших дошкільників.....	21
Бурлака О.	Розвиток творчості старших дошкільників у спільній діяльності.....	22
Виговська О.	Співпраця педагогів і батьків.....	24
Войтенко І.	Розвитку позитивних емоцій у старших дошкільників засобом психогімнастики.....	26
Волинець О.	Значення казкотерапії у соціальному вихованні старших дошкільників.....	28
Воспаненко Н.	Роль сім'ї у підготовці дошкільників до виконання соціальних ролей жінки (матері) та чоловіка (батька).....	31
Галка О.	Умови успішного переходу дитини дошкільного віку до навчання в школі.....	33
Гребенюк В.	Предметне навчально-розвивальне середовище у дошкільному навчальному закладі для дітей-аутистів.....	35
Григораш В.	Розвиток пізнавальної активності як засіб навчання дітей елементам математики.....	38
Гроапа К.	Підготовка дошкільників до виконання майбутніх подружніх обов'язків.....	40
Громик Д.	Сутність виховання патріотизму.....	42
Гудак Ю.	Сім'ї як головний чинник гендерної ідентифікації старших дошкільників.....	44
Гуцол А.	Поєднаний розвиток фізичних і пізнавальних здібностей дітей 5 і 6 років у процесі фізичного виховання.....	46
Гуцало Н.	Форми залучення батьків до співпраці.....	49

Даценко О.	Сутність поняття «етичний розвиток».....	50
Дзюба А.	Формування у дітей старшого дошкільного віку позитивного ставлення до занять фізичною культурою в умовах села.....	52
Дем'яненко К.	Формування уявлень про сенсорні еталони у молодших дошкільників засобом дидактичної гри.....	54
Думанська Т.	Оптимізація формування самооцінки старших дошкільників у процесі спілкування з дорослими та однолітками.....	56
Долінська Т.	Особливості ігрової діяльності дітей дошкільного віку в сучасному ДНЗ.....	59
Журавко Т.	Національно-патріотичне виховання дошкільників.....	61
Загранична М	Творчі завдання як засіб формування пізнавальної активності старших дошкільників....	62
Іщенко В.	Роль батьків у вихованні правильної звуковимови у дітей та розвитку їхнього мовлення.....	65
Каган А.	Педагогічний супровід сім'ї при формуванні економічних знань у старших дошкільників.....	66
Карабінювська О	Формування творчої активності старших дошкільників засобами ознайомлення з українською народною іграшкою.....	68
Коваленко Р.	Становлення та розвиток діяльності домашніх виховательок в Україні впродовж ХІХ ст.....	71
Ковальчук К.	Тьюторство як дієва форма супроводу інноваційної діяльності педагога.....	73
Коваль С.	Використання музикотерапії та психологічних фізкультурхвилинок у роботі з дітьми.....	74
Копелянець Т.	Розвиток емоційної сфери як один з важливих аспектів всебічного розвитку дошкільників.....	77
Корпан В.	Виховання гуманної поведінки дітей старшого дошкільного віку в процесі взаємодії дошкільного навчального закладу і сім'ї.....	79
Косьянова С.	Особливості використання зразків українського декоративного мистецтва в системі естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку.....	81
Котик Ю.	Особливості впровадження інтерактивного навчання в навчальний процес.....	83
Кравець К.	Родинне виховання та його вплив на особистісний розвиток дитини.....	85
Кравченко А.	Професійна компетентність вчителя-логопеда як психолого-педагогічна проблема.....	86
Кузнецова І.	Співпраця дошкільного навчального закладу і сім'ї з проблеми виховання у старших	

	дошкільників інтересу до змісту художнього твору.....	88
Кухар І.	Створення гігієнічних та педагогічних умов для фізичного розвитку і виховання дитини другого року життя в умовах родини.....	90
Лапенко С.	Підвищення рухової активності старших дошкільників засобом ігор-атракціонів.....	92
Лещенко А.	Організація самостійної діяльності учнів допоміжної школи.....	94
Литвин Н.	Психолого-педагогічні особливості розвитку дошкільників через вплив різних стилів батьківського виховання.....	97
Личак Ю.	Особливості використання дидактичних ігор та вправ у процесі розумового виховання дітей дошкільного віку.....	99
Мазуренко В.	Формування першооснов національної самосвідомості у старших дошкільників засобами української народної музики.....	101
Мартинюк С.	Педагогічні умови виховання дітей третього року життя.....	103
Мельник І.	Формування звукової культури мовлення у дітей дошкільного віку.....	105
Мельничук Б.	Педагогічні умови розвитку логічного мислення у старших дошкільників.....	106
Мошкаринець С	Сутність проблеми виховання статево-рольової поведінки старших дошкільників.....	108
Нагорна О.	Статеві особливості дітей дошкільного віку.....	110
Недіна С.	Організаційно-педагогічні умови профілактики негативних проявів поведінки молодших школярів у навчально-виховному процесі.....	112
Немченкова О	Формування в розумово відсталих учнів морально-етичних норм поведінки.....	115
Нікуліна А.	Особливості прояву агресивної поведінки у дітей дошкільного віку.....	117
Оберемок В.	Гендерний підхід в освіті.....	120
Олійник В.	Організаційно-педагогічні умови ефективності превентивного виховання старших дошкільників у контексті їхньої життєвої компетентності.....	122
Ольшевська Н.	Формування навичок взаємодії старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення у єдиному соціально-розвивальному просторі.....	125
Осадча О.	Проблема формування гендерної ідентичності в неповній родині.....	127

Підлубна Н.	Сутність соціально-рольової взаємодії дітей дошкільного віку.....	128
Пістун Ю.	Моральне виховання дошкільників засобами дитячої художньої літератури.....	130
Пишнюк А.	Особливості превентивної роботи з важковиховуваними дітьми в умовах інтернатного закладу.....	132
Попук С.	Становлення гендерної ідентичності у період дошкільного дитинства.....	134
Проценко Л.	Особистісно орієнтоване навчання руховим діям дітей 5-6 років в умовах дошкільного навчального закладу.....	137
Редько Н.	Теоретичний аналіз поняття «обдарована дитина»	139
Рисей Т.	Уміння створювати еколого-розвивальне середовище в днз як складник еколого-педагогічної культури вихователя.....	141
Рожко Д.	Психолого-педагогічні особливості організації просвіти батьків у сучасному ДНЗ.....	144
Руденко Е.	Педагогічні умови і засоби формування гендерної толерантної поведінки.....	146
Савченко Ю.	Розвиток вчення про психічні стани дітей.....	148
Сидорчук С.	Вплив сім'ї на процес соціалізації дітей дошкільного віку.....	150
Сметанюк Н.	Функціонування системи професійного навчання осіб з вадами слуху в період становлення і розвитку незалежної України.....	152
Сопронюк Г.	Формування готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі у процесі фізичного виховання.....	155
Степанова С.	Статевро-льова поведінка – компонент статево-рольової соціалізації дошкільників.....	157
Тарасенко А.	Анатомо-фізіологічні ознаки заїкання дітей молодшого шкільного віку.....	159
Тертична Ж.	Педагогічні умови виховання у старших дошкільників позитивного ставлення до українських традицій і звичаїв у процесі трудової діяльності.....	162
Тежикова Т.	Народна педагогіка про гендерне виховання дошкільників.....	164
Токан О.	Вплив несприятливих умов соціалізації на психічний розвиток дитини.....	166
Тушна Т.	Історія розвитку математичної науки в Україні та здобутки народної математики.....	169
Черніженко В.	Психолого-педагогічний супровід розвитку властивостей уваги у дітей дошкільного віку.....	171

Швець М.	Роль гри-драматизації у процесі формування гендерної толерантності у дітей 5-6 років.....	173
Шиманський А.	Особливості психофізичного розвитку дітей п'ятирічного віку.....	175
Юраш І.	Вплив сім'ї на формування майбутнього сім'янина в дітей дошкільного віку.....	177
Юргеля Н.	Співпраця днз і сім'ї як чинник формування доброзичливих взаємин у дошкільників.....	179
Юхименко С.	Вплив інноваційних технологій навчання на розвиток творчої особистості майбутніх фахівців.....	182

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕЙДЕТИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Агафоник Т.

*Глухівський національний педагогічний
університет імені Олександра Довженка*

Особливе місце в системі пізнавальних процесів займає пам'ять, яка об'єднує сприйняття, уяву і мислення в єдину систему, спрямовану на пізнання навколишньої дійсності. Пам'ять – специфічна форма психічного відображення дійсності, що забезпечує нагромадження, збереження і відтворення вражень про навколишній світ; основа придбання знань, навичок і умінь і їх наступного використання. Їй належить домінуюча роль в дошкільному віці. Основою пам'яті дошкільника є образна пам'ять, яка виявляється в запам'ятовуванні образів, уявлень, конкретних предметів, явищ, їх властивостей, наочно даних зв'язків і відносин між ними. Залежно від того, якими аналізаторами сприймаються об'єкти у процесі їх запам'ятовуванні, образна пам'ять буває зоровою, слуховою, дотиковою, нюховою тощо [3, с. 135–136].

Варто зазначити, що дошкільникам притаманний ще один різновид образної пам'яті, так званої ейдетичної (грец. *eidos* – образ, вигляд) пам'яті («яскраве бачення») – чітке і яскраве фіксування образів сприймання, пригадуючи які, дитина ніби знову бачить їх і може описати в усіх деталях [4, с. 290].

Дослідження ейдетичної пам'яті у дітей почали проводитися в Європі в першій половині ХХ ст. Впродовж 20-30-х років вчені Марбурзької школи Ерік Йенш та його однодумці (О. Кро, А. Рікель, Г. Фішер та ін.) працювали над теорією ейдетики. Сьогодні ейдетика набуває популярності: в Україні створюються навчально-виховні комплекси з використанням ейдетики, ейдетичні тренінги та курси. Ейдетика являє собою нову педагогічну навчально-розвивальну технологію, яка набула розповсюдження у досвіді таких сучасних педагогів, як: А. Василько, О. Кузнецова, А. Нікітіна, О. Пащенко та інших.

За науковим визначенням, ейдетизм – особливий різновид образної пам'яті, здатність найбільш яскраво й точно відтворювати в усіх деталях наочні образи предметів, які в даний момент безпосередньо людиною не сприймаються, – тією чи іншою мірою притаманні кожній людині, особливо в дошкільному віці [2, с. 6].

Характерним для ейдетичної пам'яті є яскрава емоційна забарвленість образів. Фізіологічною основою ейдетичних образів є залишкове збудження зорового аналізатора. Ейдетичні образи відрізняються від звичайних тим, що дитина, згадуючи раніше сприйняті предмети, ніби знову бачить їх, може описати їх зі всіма деталями [1].

Важливо зазначити, що діти з цікавістю сприймають матеріал, поданий вихователем, що базується на фантазіях, образних асоціаціях та

має ігрову форму. Для практичної роботи доцільно використовувати систему малюнків-схем для розвитку образної пам'яті та уяви. Можна використовувати малюнки-схеми, які допомагають дитині скласти розповідь на окрему тему: про пори року, про улюблену іграшку, про овочі і фрукти тощо.

В основу методики ейдетики покладені принципи використання заміників предметів, створення образів на основі словесного опису. Крім цього у роботі з дошкільниками для розвитку ейдетичної пам'яті необхідно дотримуватися наступних умов: радісна, весела атмосфера проведення занять; мобільність і доступність ігрового матеріалу; поділ інформації відповідно до особливостей кожної дитини.

Методики ейдетики різноманітні: запам'ятовування слів, текстів, віршів, формул, іншої інформації (впорядкованої та розрізненої). Завдяки застосуванню цих методик розвиваються: вміння повно і легко в ігровій формі сприймати і відтворювати інформацію; сенсорні канали сприйняття інформації, сприймання кольорів, форм; довільна, усвідомлена, просторова, відтворююча та творча уява; образна, емоційна, рухова пам'яті; вербальне та невербальне мислення, мовлення.

Ейдетика має велике значення в розумовому, фізичному, моральному й естетичному вихованні дітей, а також, позитивно впливає на здоров'я дитини. Ейдетика для дітей є своєрідним «тренажером» для розвитку пам'яті дитини. Вона вчить дитину не лише запам'ятовувати і зберігати інформацію, а й відтворювати її. Це безумовно є важливим в сучасному освітньому просторі, де кількість інформації безмежна. Дитина повинна швидко систематизувати та вибирати потрібну інформації із «архівів» власної пам'яті. Досягнути цього їй буде легше з використанням ейдетики в навчально-виховному процесі дошкільного навчального закладу.

Отже, ейдетична пам'ять відіграє важливу роль у психічному розвитку дитини. Вона допомагає розвинути словесну пам'ять, запам'ятовувати правила, вірші, числові ряди, числові таблиці, номери телефонів, іноземні слова та складні терміни, картини та обличчя людей, розвивати різні канали сприйняття, інтуїцію, навчитися правильно реагувати на стресові ситуації та спогади про них, навчитися забувати непотрібну або негативну інформацію, «стирати» її зі своєї пам'яті, сформувані вміння нестандартно, творчо мислити, знаходити незвичайні виходи із звичайних ситуацій.

Література:

1. Барташнікова І. А. Розвиток сенсорних здібностей і пам'яті у дітей 5-6 років : навч. посібн. / І. А. Барташнікова, О. О. Барташніков. – [2-е вид., переробл.]. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2007. – 56 с.
2. Ейдетика як засіб підготовки дитини до школи / Авт.-упоряд. М. Л. Кривоніс, О. Л. Дроботій. – Х. : Вид-во «Ранок», 2012. – 160 с.
3. Максименко С. Д. Загальна психологія: навч. посіб. / С. Д. Максименко. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 272 с.

4. Павелків Р. В. Дитяча психологія : навч. посіб. / Р. В. Павелків, О. П. Цигипало. – К. : Академвидав, 2008. – 432 с.

СУТНІСТЬ СТАТЕВО-РОЛЬОВОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Андрєєва Г.

*студентка ФДСО, Уманський державний
педагогічний університет імені Павла Тичини*

Науковий керівник – канд. пед. наук, викладач Корінна Г. О.

Проблема статево-рольової соціалізації – це актуальна науково-педагогічна проблема у центрі дослідження якої є освіта, спрямована на розвиток особистості в цілому. Більшість вчених вважають, що основою статево-рольової соціалізації є соціальний та індивідуальний досвід, набуваючи якого дитина саморозвивається, стає особистісно зрілою (І. Бех, Л. Божович, Л. Виготський, Д. Ельконін, І. Кон, О. Кононко, В. Кудрявцев, В. Мухіна, Т. Рєпіна, Д. Фельдштейн, Л. Артемова, А. Богуш, Ю. Богінська, Л. Варяниця, Н. Гавриш, І. Рогальська-Яблонська, О. Караман, Л. Карнаух, С. Козлова, В. Кузьменко, С. Курінна, О. Малахова, Т. Поніманська, Р. Пріма, С. Сайко).

Науковці визначають статево-рольову соціалізацію як процес засвоєння особистістю статевої стереотипів, цінностей, стандартних мовленнєвих конструктів, жестів, символів, характерних для представників певної статі, формування статевого типу особистості (В. Авраменко, В. Васютинський, К. Веселовська, Т. Говорун, О. Кікінеджи, Д. Колесов); як здатність зростаючої особистості орієнтуватися в особливостях поведінки та ролей хлопчиків і дівчаток, керуватися у своїх діях моральними нормами, цінувати свою статево-рольову приналежність, налагоджувати гармонійні взаємини з людьми (Я. Коломинський, І. Кон, В. Каган, Д. Ісаєв).

Питання статево-рольової соціалізації досліджувалося істориками, філософами, етнографами, фізіологами, проте у руслі психолого-педагогічної проблематики вона почала вивчатися лише в другій половині XIX століття.

Головним предметом дослідження психологів і педагогів з проблеми статево-рольової соціалізації стали психологічні та соціальні функції статево-рольових стереотипів (Дж. Мід, Е. Фромм, Д. Ісаєв, В. Каган); статевої диференціації при формуванні психологічної статі, статевої ідентичності та механізми її розвитку (Г. Авер'янова, К. Веселовська, Т. Говорун, Д. Колесов).

В. Романова пропонує розглядати статево-рольову соціалізацію, як процес засвоєння індивідами соціокультурних цінностей, якими зумовлюється формування особливостей статево-рольової поведінки особистості. Особлива увага звертається на фактори статево-рольової

соціалізації, зокрема гендерні настановлення; культурні стереотипи чоловічності і жіночності; відмінні засоби виховання хлопчиків і дівчаток; специфічні види праці кожної статі; диференційовані чоловічі й жіночі ролі. Аналізуючи сутність процесу статево-рольової соціалізації, В. Романова виокремлює такі основні функції, як соціальна адаптація, яка означає сприйняття гендерних стереотипів, засвоєння гендерних цінностей, стандартизацію мовлення, жестів, символів, характерних для індивідів певної статі, формування відповідного гендерного типу особистості; енкультурація, що означає засвоєння традицій гендерної культури суспільства; інтерпретація особистості, що включає розвиток специфічної ієрархії мотивів, цінностей, інтересів, формування гендерної ідентичності, відповідності між психічною статтю і гендерною роллю, а також визначає три сфери статево-рольової соціалізації – поведінкову, сферу спілкування і сферу самосвідомості. [1, с.10].

Аналіз різних поглядів учених на проблему статево-рольової соціалізації дозволяє усвідомити зміст і сутність цього поняття, а також її актуальність і важливість для становлення особистості дошкільника.

Література:

1. Романова В. Г. Особливості статево-рольової соціалізації підлітків: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. псих. наук: спец. 19.00.05 «Соціальна психологія» / В. Г. Романова. – К., 2002 – 25 с.

УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГАРМОНІЙНИХ СТОСУНКІВ МІЖ ДІТЬМИ І ДОРΟΣЛИМИ

Антонова К.,

студентка ФДСО, Уманський державний

педагогічний університет імені Павла Тичини

Науковий керівник – канд. пед. наук., доц. Скрипник Н. І.

Реалії життя ускладнили процес виховання дітей та молоді, створили передумови для кризи духовно-ціннісних орієнтацій людини. Соціальна нестабільність у країні, наявність різних, а іноді протилежних точок зору щодо шляхів формування підростаючого покоління зумовили зростання необхідності змін в освітніх процесах. Назріла необхідність створення умов для демократизації та гуманізації навчально-виховного процесу в закладах освіти.

Гуманізація освіти пов'язана зі змінами уявлень про сутність педагогічного впливу й роль педагога в навчальній взаємодії. Припускає цілеспрямоване створення умов для розвитку таких якостей особистості, як терпимість до інакомислення, вміння зрозуміти іншого, усвідомлення норм власного поведіння, цілісність, інтегрованість, прийняття себе й інших, відповідальність. Усі ці якості характерні для толерантної, доброзичливої особистості. Сьогодні все більше науковців, педагогів та інших учасників

освітнього процесу надають значення дослідженню цих якостей і створенню умов їх виховання.

На виконання Програми дій ООН щодо поширення ідей толерантності, встановлення безконфліктних відносин між людьми, країнами і збереження миру на землі в Україні було розроблено ряд заходів, які підхоплені творчими педагогічними колективами різних навчальних закладів [2, с. 175]. Але цими заходами зовсім не охоплені дошкільні установи. Хоч саме цей вік є визначальним у формуванні особистості. Адже, „у цьому віковому періоді найбільш інтенсивно проявляється психологічний механізм емпатії, за якого ті чи інші емоційні переживання однієї дитини викликають відповідні емоційні прояви у іншій. На основі співчуття іншій дитині може здійснюватися щодо неї морально значущий вчинок“ [1, с. 19].

Частково ця проблема піднімалась у дослідженнях сучасних зарубіжних та вітчизняних учених І. Бех, А. Гончаренко, В. Киричок, О. Овсяннікова, О. Пометун, Н. Скрипник, О. Сухомлинська, Ю.Тодорцева, Н. Хіміч.

Метою нашого дослідження є розглянути навчально-виховний процес у дошкільному закладі як можливу модель формування і виховання гармонійної, доброзичливої, толерантної особистості. Визначити завдання, які необхідно вирішити вихователю для створення гармонійного середовища в дошкільному закладі та засоби, за допомогою яких можна реалізувати ці завдання.

Формування толерантних якостей і відповідної поведінки вихованців може бути реалізована лише за умови перетворення на всіх етапах організації навчально-виховного процесу, що допоможе сформувати у кожного учасника процесу від найбільш загальних понять уявлень про толерантність до конкретних толерантних якостей [3, с. 184].

В організації освітнього процесу провідна роль належить педагогічному керуванню, тобто в нашому випадку – *вихователю*. Адже для дитини дошкільного віку найбільш авторитетною фігурою залишається дорослий, на оцінку якого дитина орієнтується у власних діях і вчинках, а вже надалі розширюються взаємини з однолітками, значення яких постійно зростає.

Тому необхідно відзначити важливість формування професійної готовності педагога до створення доброзичливого середовища. Для успішного створення такого середовища нами було обрано *завдання*, запропоновані дослідником Н. Скрипник, які необхідно вирішити педагогу:

- 1) сформулювати уявлення про «толерантність» як основи нової соціальної ідеології і одного із напрямів гуманістичного виховання;
- 2) дотримуватися принципів толерантності у стосунках з навколишніми;
- 3) проаналізувати з точки зору гуманності стан стосунків „вихователь - дитина“, „дитина - дитина“, „дитина - батьки“;

4) розробити методичні рекомендації щодо змін у технологіях навчання та виховання в закладі, які б відповідали принципам толерантності;

5) розширювати уявлення дитини про інших людей на основі співставлення себе з ними, визначення схожості та відмінності;

6) створювати умови для профілактики і попередження конфліктів, агресивності, екстремізму серед усіх учасників освітнього процесу;

7) виховувати активну життєву позицію у своїх вихованців на основі: усвідомлення ними своїх потреб і можливостей (фізичних, духовних), переваг і недоліків, прав і обов'язків; розуміння правил і норм людського співіснування, розвитку вміння давати оцінку своїм вчинкам і вчинкам інших; вміння прислухатися до думки інших; без конфліктів вирішувати проблеми [3, с. 185].

Враховуючи характерні особливості розвитку дітей дошкільного віку та їх емоційне сприйняття нами виділено специфічні засоби впливу на особистість для забезпечення доброзичливих та гармонійних стосунків між дорослими і дітьми. Це – гра (як основний вид діяльності дитини цього віку), бесіда (обговорення), взаємодія (співробітництво), дитячі свята, різні психологічні тренінги (арт-терапія, психогімнастика, елементи психодрами).

Отже, нами були означені необхідні умови формування гармонійних і доброзичливих стосунків у дошкільному закладі та виділено специфічні засоби реалізації поставлених завдань, які здійснюються в процесі спільної предметно-практичної діяльності та пов'язаного з нею спілкування дітей і дорослих.

Література:

1. Бех І. Д. Формування у дитини почуття цінності іншої людини // Педагогіка толерантності. – 2001. - №2. – С. 19.

2. Декларація принципів толерантності // Педагогіка толерантності. – 1999, № 3/4.- 175-180 с.

3. Скрипник Н. І. Організація навчально-виховного процесу в дошкільному закладі в світлі гуманізації освіти / Н. І. Скрипник // Науковий вісник МДУ ім. В. О. Сухомлинського : зб. наукових праць. Спецвипуск «Педагогічні науки» : в 2 т. – Т.1. Психолого-педагогічне забезпечення перед дошкільної освіти / за заг. ред. В. Д. Будака, О. М. Пехоти. – Миколаїв : МДУ, 2008. – С. 183–188.

ОСНОВИ КЕРІВНИЦТВА ПЕДАГОГІЧНОЮ ВЗАЄМОДІЄЮ ДНЗ ІЗ РОДИНАМИ ВИХОВАНЦІВ

Аргат Н.

студентка ФДСО, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Науковий керівник – доктор пед. наук., проф. Кушнір В. М.

Питання керівництва якістю педагогічної взаємодії дошкільного навчального закладу та сім'ї завжди знаходяться в центрі уваги дошкільної педагогіки. З одного боку, аксіомою є положення про те, що неможливо сформувати особистість відокремлено від суспільства, необхідно навчити підростаюче покоління оцінювати позитивні і негативні сторони соціального впливу. Сім'я була, є і залишиться потужним фактором впливу на людину в будь-якому віці. У той же час сучасна сім'я зазнає масу складнощів. Найчастіше в ній змінюються взаємини, що, безсумнівно, позначається на дітях. Все це ускладнюється втомою батьків, фізичним і психічним напруженням, зростанням почуття провини перед дітьми, тривогою за їхнє майбутнє. З іншого боку, педагогічне співтовариство, основною функцій якого є надання допомоги батькам у вихованні дітей, поставлено в строгі бюрократичні рамки і змушена витратити більшу частину свого часу на оформлення всілякої документації, що веде до зниження якості взаємодії дошкільного навчального закладу та сім'ї.

Водночас низка державотворчих документів дозволяють регламентувати стосунки між дітьми, батьками, педагогами і суспільством («Декларація прав дитини», «Конвенція про права дитини», «Всесвітня декларація про забезпечення виживання, захисту і розвитку дітей», Закон України «Про дошкільну освіту» та ін.).

Взаємодія дошкільного навчального закладу з батьками є важливою складовою роботи фахівців дошкільної освіти.

Педагогічні засади спільної роботи освітніх закладів із сім'єю розроблені Т. Алексеєнко, І. Гребенніковим, Т. Марковою, М. Машовець, Л. Островською, В. Кушнір та ін.

На цьому тлі в педагогічній науці недостатньо дослідженою залишається проблема керівництво якістю педагогічної взаємодії дошкільного навчального закладу і сім'ї

Охарактеризовано теоретичні основи становлення та розвитку ефективної взаємодії педагогів дошкільних закладів з батьками вихованців. Ретроспективний аналіз проблеми педагогічної взаємодії дошкільного закладу та сім'ї дозволив розробити комплекс форм педагогічної взаємодії дошкільної освітньої організації та сім'ї. Уточнено та доповнено поняття «керівництво якістю педагогічної взаємодії дошкільного закладу та сім'ї», яке розглядається як забезпечення підвищення ефективності процесу і умов, двох або кількох суб'єктів, об'єднаних спільними діями, спрямованими на кінцевий результат.

Розроблено основні напрями роботи по керівництву педагогічної взаємодії дошкільного навчального закладу і сім'ї, спрямовані на всебічний розвиток і соціальну адаптацію дитини, що базується на процесах і складається з етапів (переадаптаційний, адаптаційний, методичний, організаційний), кожному з яких відповідають певні форми педагогічної взаємодії. Виявлено та обґрунтовано педагогічні умови керівництва якістю педагогічної взаємодії дошкільного закладу та сім'ї.

Констатовано, що педагогічна взаємодія буде ефективною тільки в тому випадку, коли батьки самі будуть активними учасниками навчально-виховного процесу. Тому важливим завданням колективу дошкільного навчального закладу є формування активної позиції батьків, встановлення довірливих стосунків між педагогами та батьками, ставлення до батьків як до рівноправних партнерів.

Дослідно-експериментальна робота будувалася відповідно до спеціально розробленого плану, що враховує погляди на виховання, як педагогів, так і батьків та включав чотири напрями:

I напрям – робота з батьками. Вона будувалася з урахуванням комплексу форм педагогічної взаємодії дошкільного закладу та сім'ї, описаних в першому розділі. Діяльність проходила поступово, включала в себе форми вивчення сім'ї педагогами і способи вивчення батьками дошкільного закладу, вивчення інтересів і переваг учасників експериментальної діяльності, а також пізнавально-просвітницькі форми; наочні та нетрадиційні; форми спільного дозвілля та залучення батьків до керівництва дошкільним закладом.

II напрям – робота з педагогами дошкільного закладу. Вона передбачала просвітницьку діяльність вихователів, спрямовану на розширення їх знань в області сімейної педагогіки, мотивації на ефективну співпрацю. Також передбачалася розробка спеціального плану семінарських занять, спрямованих на підвищення кваліфікації педагогів з метою надання їм підтримки і допомоги в якісній організації процесу педагогічної взаємодії з родинами вихованців.

III напрям – інтернет-взаємодія. Робота була спрямована на інформування педагогів і батьків про використання нових форм співпраці педагогічної громадськості з батьками. У ході проведення вебінарів, онлайн-семінарів передбачалося не тільки підвищити рівень знання педагогіки, психології та приватних методик, а й рівень інформованості батьків про діяльність і механізми управління дошкільним закладом.

Розроблений та апробований в освітньому процесі комплекс форм взаємодії показав позитивні зміни в системі керівництва якістю педагогічної взаємодії дошкільного закладу та сім'ї.

Література:

1. Кушнір В. М. Кушнір В.М. Основи взаємодії дошкільного навчального закладу із родиною: навч.-метод. посіб. для студентів факультету дошкільної освіти. – Умань: ВПЦ «Візаві». – 2012. - 130 с.

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ ДИТЯЧОЇ СУБКУЛЬТУРИ НА ПРОЦЕС СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Белінська О.

*студентка ФДСО, Уманський державний
педагогічний університет імені Павла Тичини*

Науковий керівник – канд. пед. наук, доц. Карнаух Л. П.

Орієнтація дошкільної освіти на забезпечення повноцінного соціального розвитку вимагає урахування головних чинників соціалізації дітей на різних етапах становлення, зокрема ролі такого чинника, як дитяча субкультура.

Останнім часом на державному та міжнародному рівнях відбувається зміцнення статусу дитинства в суспільстві, про що свідчить поява міжнародних документів про охорону дитинства, зокрема Національна програма „Діти України”, Національна доктрина розвитку світи України у XXI столітті, закон України „Про дошкільну освіту”, „Про охорону дитинства”.

Соціальна ситуація розвитку дитини на порозі третього тисячоліття має потребу в науковому усвідомленні та прогнозуванні перспектив розвитку дитинства. Специфічність дитячої субкультури, яка є, по суті, динамічним соціальним, психологічним, культурним автономним утворенням з власними морально–правовими нормами, мовленнєвим апаратом, власними фольклорними здобутками та ігровим комплексом. Особливо це виявляється у важкий змінний час розвитку суспільства. Специфіка сучасної дитячої субкультури полягає в її залежності від соціально-культурного рівня суспільства на певному історичному етапі, негативний вплив якого виявляється в зменшенні природної частини дитячого змісту субкультури та підміні його елементами дорослої культури, що занадто рано входять у незагартовану дитячу свідомість.

Екран, відео і комп’ютер як генерований, часто дуже жорсткий “сукупний” дорослий світ трансформуються в дитячу субкультуру, активно впливають на деформацію свідомості дитини.

Отже, існує нагальна потреба в осмисленні специфічності соціально-педагогічних умов, які створюються простором дитячої субкультури щодо первинної соціалізації дитини.

Вивчення культурологічної, етнографічної літератури засвідчили такі результати: розкрито та встановлено місце дитячої субкультури в загальній культурі суспільства (І. Кон, В. Москаленко).

Саме в дитячій групі, у співтоваристві однолітків виявляється можливою справжня спільна діяльність на рівних, необхідна для адекватної дитячої соціалізації. Ця найважливіша потреба, на жаль, виявляється нереалізованою в умовах ДНЗ. Отже, існує нагальна проблема у визначенні та подальшій реалізації умов забезпечення позитивного

впливу дитячої субкультури на дитяче співтовариство, зменшення негативного впливу дорослого світу на дитячу субкультуру.

Література:

1. Мудрик А. В. Социальная педагогика: Учеб. для студ. пед вузов / Под ред. В.А.Сластенина. – 2-е изд., испр, и доп. – М.: Академия, 2000. – 192 с.
2. Москаленко В. В. Социализация личности. – К.: Вища шк., 1986. – 200 с.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИВАЛЬНОЇ РОЛІ ГРИ ДЛЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Бойченко Т.

*студентка ФДСО, Уманський державний
педагогічний університет імені Павла Тичини*

Науковий керівник – канд. пед. наук., доц. Попиченко С. С.

Найважливіші зміни у психічних процесах і психологічних особливостях дитини дошкільного віку зумовлює провідна діяльність – гра. Від того, як дорослий організовує цей вид діяльності дитини, залежить успішність становлення її як особистості [1].

Найхарактернішим видом ігрової діяльності дошкільника є сюжетно-рольова гра, яка виникає на межі раннього і дошкільного віку і досягає свого розквіту в середині дошкільного дитинства. Це – образна гра за певним задумом дітей, який розкривається через відповідні події (сюжет) і розігрування дітьми, відтворення дій дорослих і стосунків між ними [2].

Наукою доведено, що гра формує інтелектуальні, емоційні, вольові якості особистості, слугує на етапі дошкільного віку провідним засобом соціалізації дитини, у ході якої забезпечується розвиток важливих психічних функцій. Натомість актуальним для дослідження і сьогодні є власне механізм психічного розвитку в грі, тобто побудова якої культурної (ідеальної, розвиненої) форми гри свідчить про її розвивальну функцію і за яких умов гра дійсно є розвивальною; які спонтанні («натуральні») форми поведінки дошкільників при цьому долаються. Означене обумовило мету нашого дослідження – встановлення наявності розвивальної (ідеальної) форми гри в реальних іграх дошкільнят і виявленні психолого-педагогічних умов наближення живих дитячих ігор до розвивальної форми гри.

Експериментальне дослідження включало етапи: *констатувальний*, спрямований на виявлення своєрідності розвивальної ролі гри; *формульвальний*, в якому були визначені та описані психолого-педагогічні умови формування повної двохтактною (ідеальної, розвиненої) форми гри.

Констатувальний експеримент проводився у два етапи. У першому етапі брали участь 20 дітей віком від чотирьох до п'яти років, тобто середнього дошкільного віку, найбільш сприятливого для розвитку

сюжетно-рольової гри. На цьому етапі були визначені показники аналізу вільних сюжетно-рольових ігор дошкільників, на підставі яких виділені та охарактеризовані особливості ігор з *повною двохтактною формою* (у вибірці вони становили 12,5%), з *неповною формою* (однотактних, їх зафіксовано 39,6 %) та *неструктурованих (неоформлених) ігор* (47,9%).

У другому етапі констатувального експерименту брали участь 30 дітей від трьох до шести років вищезазначеного дошкільного закладу, по десять дітей четвертого, п'ятого і шостого років життя. На цьому етапі були уточнені показники аналізу ігор, виокремлені підгрупи двохтактних ігор, виділені *проміжні ігри* між двохтактними та однотактними, простежена *вікова специфіка розвивальної ролі гри* дітей 3 – 6 років.

У формувальному експерименті брали участь діти, у яких на основному етапі констатувального експерименту не спостерігалася розвинена, двохтактна форма гри.

Проведене дослідження дозволило зробити наступні *висновки*.

Виявлення, відтворення смислу дій вимагає від дитини особливої організації поведінки – створення двохтактної форми гри. Саме в двохтактній структурі сюжету гри бажання відкрито виступає як ініціатива і набуває культурної форми, усвідомлюється смисл дії, випробуються людські відносини, як наслідок – відбувається акт психічного розвитку в грі. Двохтактна структура є ідеальною, тобто повною і розвинутою формою гри, навколо якої широко варіюють реальні ігри дошкільників.

Першим тактом гри є побудова ситуації *виклику* – низки рольових дій, що створюють ситуацію «провокації», очікування і пов'язані з ризиком, порушенням заборони, зіткненням з наміром партнера. Другий такт гри – дієва *відповідь* – низка рольових дій, які є *відгуком* на виклик, знімають напругу, відповідають на поставлене питання: «Що робити в ситуації виклику?». Тільки за цих умов ігрова дія характеризується єдністю мотиваційно-потребової і операційно-технічної сторін.

Сюжетно-рольова гра може мати *три основні форми*: повну (двохтактну), неповну (однотактну, де один із тактів скорочений або мається на увазі гравцями), неоформлену (неструктуровану) – діти вибирають роль, але ігрові дії цій ролі не відповідають, або діти цілеспрямовано розігрують ігрові дії та раптом припиняють гру.

Спонтанні емоції і почуття дитини є необхідним моментом гри. Тільки їх включення в ігрову дію призводить до справжньої її осмисленості. Емоції і почуття дитини є оформляються (об'єктивуються) за допомогою сюжету. В одній грі може проявлятися поєднання декількох проявів емоцій і почуттів.

У дослідженні визначені і апробовані такі *психолого-педагогічні умови* формування розвинутої форми гри:

- орієнтування на емоційно-почуттєвий розвиток дітей – подолання негативних і розвиток позитивних емоцій та почуттів, формування культури емоцій;

- глибокі знання вихователем теорії ігрової діяльності та високий рівень володіння професійно-педагогічними вміннями;
- розвивальна робота з дітьми, у яких спостерігається відставання у розвитку сюжетно-рольової гри.

У формуванні розвиненої форми гри ми особливу увагу приділяли використанню звичного змісту ігрової діяльності; включенню дітей до ігрових об'єднань один з одним і з дорослими; збагаченню гри новим змістом, «розхитуванню» усталених ігрових об'єднань, використанню поліфункціонального ігрового матеріалу, своєчасному переходу дорослого в позицію консультанта і спостерігача.

Література:

1. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія. Навч. посіб. / Т. В. Дуткевич. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – С.97 – 125.
2. Эльконин Д. Б. Психология игры / Д. Б. Эльконин. – М.: Владос, 1999. – 360 с.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВИХОВАННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО СЕБЕ

Бондаренко Н.

*магістрант ФДСО, заочної форми,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини*

*Науковий керівник – канд. пед. наук, проф. **Рогальська Н.В.***

Актуальність дослідження. За сьогоднішніх реалій життя постала необхідність переглянути пріоритети виховання людини, а передовсім – оцінити виховні можливості нинішнього соціального середовища. Маємо проаналізувати суспільні явища з погляду сучасних тенденцій виховання й визначити їхній вплив на соціальну ситуацію розвитку дитини, – власне, окреслити те нове, що вони вносять у неї.

Не заперечуючи важливості досліджень означеного напрямку, хочемо привернути увагу до менш вивченої, хоча й не менш значущої для становлення соціальної компетентності зростаючої особистості сторони – розвитку самосвідомості як рушійної сили соціальної активності дошкільника. Актуальність цієї проблеми та її практична не розробленість зумовили вибір теми: «Педагогічні умови виховання у дітей дошкільного віку ціннісного ставлення до себе» [2].

Об'єкт дослідження: процес особистісного становлення дитини дошкільного віку.

Предмет дослідження: педагогічні умови виховання у дітей дошкільного віку ціннісного ставлення до самої себе.

Мета дослідження полягає у визначенні психолого-педагогічних умов виховання у дітей дошкільного віку ціннісного ставлення до себе.

Ставлення до себе, свого «Я» проявляється в почуттях гордощів, власної гідності, поваги дитини. Воно має виступати адекватною емоційною оцінкою відповідних особистісних властивостей. Формування власного «Я» – саморозвиток повинен відбуватись з самого дитинства на фоні прийняття себе і цілісного позитивного ставлення до себе. У дошкільному віці у дитини складається відчуття благополуччя-неблагополуччя. На основі самооцінки дитини виникає певне ціннісне ставлення до себе [1].

Наші спостереження за дітьми у повсякденному житті показали, що вихователі не завжди опікуються тим, щоб створити кожній дитині такі умови, за яких вона зможе переживати різноманітні позитивні почуття: радість за свій успіх, задоволення власними діями тощо. Як правило, якщо вихователь організовує певну діяльність дитини, його турбує лише кінцевий результат, а й той шлях, яким вона йде до цього результату залишається поза увагою. Як наслідок, вихованець тільки чує від педагога, як важливо бути старанним, але не знаходить цьому підтвердження в умовах організації діяльності: можливості щось доробити, виправити, вдосконалити йому не дають. Отже, вихователям варто усвідомити, що дорослий може стати для дитини партнером на її шляху до самопізнання та вироблення ціннісного ставлення до себе. Проте це не означає, що він не повинен помічати недостатній рівень знань чи вмінь дитини, підміняючи їх вигаданими або перебільшеними досягненнями. Нам видається, що метою справжнього педагога є прийняти дитину сьогодні з будь-яким рівнем успіху, щоб завтра разом сягати нових обріїв, розвитку ціннісного ставлення до себе [3].

Педагогічними умовами виховання у дітей старшого дошкільного віку ціннісного ставлення до себе визначено: реалізація дорослим в процесі спілкування з дошкільником особистісно-орієнтованого підходу (ставлення до нього як до самоцінної особистості, вміння стати на його місце, висловлювання довіри його можливостям, здатність рахуватися з його думкою, надання права на помилку, повага почуття гідності); вправляння у здатності виявляти самостійність, підтримка у стресових ситуаціях, схвалення вкладених у досягнення особистих зусиль та чеснот. Ці умови стали своєрідним орієнтиром в організації виховної роботи з дітьми.

Література:

1. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання: Науково-методичний посібник. – К.: ІЗМН, 1998. – 204 с.
2. Кононко О. Л. Запорука особистісного зростання дошкільника // Дошкільне виховання. – 1999. – №10. – С. 3–5.
3. Поніманська Т. І. Люди і я. Світ дорослих як чинник соціалізації особистості дитини // Дошкільне виховання. – 1999. – №8. – С. 14–15.

ТРАДИЦІЇ РІДНОГО КРАЮ ЯК ЗАСІБ ВИХОВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКИХ ЯКОСТЕЙ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Бублей О.

*студентка ФДСО, заочної форми,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини*

*Науковий керівник – канд. пед. наук, проф. **Рогальська Н.В.***

Актуальність теми. Історія людства свідчить, що питання громадянського виховання завжди були в центрі уваги прогресивно налаштованих верств суспільства. Актуальність цього питання в сучасному суспільстві зумовлюється потребою державотворчих процесів, що ґрунтуються на засадах гуманізму, демократії, соціальної справедливості й мають забезпечити всім громадянам рівні стартові можливості для розвитку й застосування їхніх потенційних здібностей [3].

Мета дослідження полягає у обґрунтуванні та експериментальній апробації педагогічних умов виховання громадянських якостей у дітей старшого дошкільного віку на традиціях рідного краю.

У роботі визначено педагогічні умови, уточнено виховні завдання, надано методичні рекомендації щодо проведення навчальних занять, виховних заходів, роботи у повсякденній, образотворчій діяльності. Водночас на кожному етапі здійснювалася методична робота з педагогами та співпраця з родинами вихованців, яка відбувалась у різноманітних формах і мала консультативно-просвітницький характер [2].

Методику виховання громадянських якостей у дітей старшого дошкільного віку було реалізовано в три взаємозумовлені та взаємодоповнюючі етапи, на кожному з яких вирішувались певні педагогічні завдання:

– перший етап спрямовано на формування у старших дошкільників уявлень і знань про самотність матеріальних і духовних цінностей, традицій та звичаїв рідного краю, які постають основою для виховання громадянських якостей;

– другий етап мав на меті утвердження й закріплення у вихованців старшого дошкільного віку позитивних вражень і переживань, які з'являлися в них у процесі ознайомлення з різноманітними аспектами етнокультури рідного краю та формування на їх основі базових громадянських якостей;

– третій етап зорієнтований на активне залучення дітей до прояву громадянських якостей, збереження й примноження культурних надбань рідного краю.

Процес виховання громадянських якостей у дітей старшого дошкільного віку оптимізується за таких педагогічних умов:

- створення у групах дошкільного навчального закладу розвивального середовища, в якому сконцентровано елементи етнокультури;

- збагачення досвіду роботи педагогів стосовно громадянського виховання дітей старшого дошкільного віку;
- просвіта та залучення батьків до виховання громадянських якостей у дітей старшого дошкільного віку на традиціях рідного краю;
- організація системи співпраці дошкільного закладу з батьками вихованців у процесі виховання громадянських якостей у дітей старшого дошкільного віку.

Література:

1. Бібік Н. М. Зростаємо громадянами : розповідь про Конституцію України : навч. посіб. / Н. М. Бібік, М. М. Ілляш. – К. : Веселка, 2000. – 87 с.
2. Богуш А. М. Українське народознавство в дошкільному закладі : навч. посіб. для студ. вищ. пед. навч. закл. / А. М. Богуш, Н. В. Лисенко. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Вища шк., 2002. – 407 с.
3. Виховання громадянина : психолого-педагогічний і народознавчий аспекти : навч.-метод. посіб. / П. Р. Ігнатенко, В. Л. Поплужний, Н. І. Косарева, Л. В. Крицька. – К. : ІЗМІН, 1997. – 252 с.

РОЗВИТОК ТВОРЧОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У СПІЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Бурлака О.

*студентка ФДСО, Уманський державний
педагогічний університет імені Павла Тичини*

*Науковий керівник – доктор пед. наук., доц. **Іщенко Л.В.***

Сучасне суспільство потребує людей, які мають досвід творчості і високий рівень творчого мислення. Учені, характеризуючи сучасність, відмічають таку її властивість як мінливість. Це вимагає від сучасної людини швидкої реакції, варіативних дій, гнучкості, нестандартності у вирішенні різноманітних професійних і особистісних завдань.

Прагнення до творчості не нав'язане людині ззовні, потреба у реалізації себе як особистості і перетворенні навколишнього, якщо вона знаходить вираження, робить людину щасливою, такою, що живе в гармонії зі світом, з самим собою. Особливу роль для людини відіграє співтворчість.

Існує безліч глобальних і щоденних проблем, які неможливо вирішити самотійно, без включення творчих сил різних людей. Творчість у спільній діяльності включає елементи пошуку, варіативність рішень, спільне знаходження нових способів дій у різних ситуаціях, уміння бачити проблему з різних точок зору, знаходити свою нішу в загальній справі, відстоювати свої погляди, уміння домовлятися, поступатися, визнавати партнера повноправним учасником спільної діяльності, усвідомлювати його цінність і унікальність як особистості, знаходити ефективні рішення у

діалозі з «іншими». У світлі вище викладеного актуалізується проблема розвитку творчості дітей старшого дошкільного віку саме у спільній діяльності.

Проблема творчості розглядалася багатьма вітчизняними і зарубіжними дослідниками: М. Бердяєвим, Д. Богоявленською, Н. Ветлугіною, Л. Виготським, Д. Гілфордом, Н. Поддьяковим, Я. Пономарьовим, С. Рубінштейном, Д. Смітом, Е. Торренсом та ін.

Дослідники дитячої творчості визначили критерії оцінки її результатів у різних видах художньої діяльності: образотворчій (Е. Белкіна, Т. Козакова), музичній (Н. Ветлугіна, Н. Георгян, К. Тарасова), художньо-мовленнєвій (А. Богуш, Н. Водолага, Н. Гавриш, О. Монке, С. Чемортан). Лінгводидактичний аспект означеної проблеми знайшов своє практичне втілення у низці дисертаційних досліджень останніх років (Т. Алієва, Л. Артемова, Л. Ворошніна, Н. Гавриш, С. Ласунова, Н. Луцан, О. Монке, Т. Постоян, О. Ушакова та ін.). Поміж базисних характеристик особистості випускника дошкільного закладу вчені (О. Запорожець, О. Кононко, М. Поддьяков та ін.) виокремлюють креативність і самосвідомість.

Питаннями розвитку дитячої творчості у різних видах дитячої діяльності займалися Н. Ветлугіна, А. Гогоберідзе, В. Деркунська - музична творчість; Т. Казакова, Т. Комарова, Н. Сакуліна, Фльорина - образотворча творчість; Л. Венгер, Л. Виготський, Д. Ельконін - творчість і гра; А. Богуш, Л. Березовська, Н. Гавриш, І. Луценко, О. Сомкова, О. Ушакова - мовленнєва творчість; С. Сисоєва, С. Уфімцева - творчість і предметне середовище; Л. Парамонова - творче конструювання; М. Поддьяков - творчість в експериментуванні.

Дослідники стверджують, що творчість є природним супутником дитячого розвитку, але наполягають на необхідності створення спеціальних умов для ефективного його розвитку.

Учений В. Моляко розглядає творчість як особистий інтегрований показник, виділяючи при цьому основну домінанту – пізнавальну потребу, яка проявляється у високій сензитивності до стимулів, а також у високій вибірковості.

Дитяча творчість – атрибутивна якість дитини, основана на здібностях і суб'єктному досвіді, що проявляється і розвивається у діяльності; характеризується ініціативністю і оригінальністю.

Крім того, важливими характеристиками, окрім ініціативності і оригінальності, на які можна орієнтуватися в оцінці дитячої творчості є реакція дитини на творче завдання; швидкість включення у діяльність; захопленість діяльністю; вибірковість; самостійність; ставлення до результату діяльності. Ці якості особистості є невід'ємними та істотними для творця, але зазнають деяку трансформацію у різні вікові періоди.

Узагальнюючи умови, які необхідні для розвитку творчості старших дошкільнят, ми виділили наступні:

– створення атмосфери емоційного благополуччя за рахунок наповнення життя дітей цікавим змістом;

- постійне включення ігрових прийомів, ситуацій;
- виключення формалізму, сухості, зайвого дидактизму;
- повага до творчості дитини (як до процесу, так і до результату);
- довіра до дитини, виключення зайвої опіки.

Спільною вважається діяльність, за якої :

– завдання сприймаються як групові, вимагають кооперації при розподілі;

– взаємна залежність при виконанні роботи, яка вимагає розподілу обов'язків, взаємного контролю і відповідальності.

Якщо потреба дитини у спілкуванні або спільній діяльності з однолітками не задоволена у дошкільному віці, зазначають учені, вона нічим не компенсується, викликаючи у дитини стан крайнього емоційного неблагополуччя, а це гальмує розвиток їхньої творчості.

Література:

1. Маслова Е. А. Особенности общения детей старшего дошкольного возраста со сверстниками. Электронный ресурс: <http://bai54.hotmail.ru/stati/034.html>

2. Моляко В. А. Проблемы психологии творчества и разработка подхода к изучению одаренности / В. А Моляко // Вопросы психологии. – 1994. – № 5. – С. 86–95.

СПІВПРАЦЯ ПЕДАГОГІВ І БАТЬКІВ

Виговська О.

*Дошкільний навчальний заклад
ясла-садок комбінованого типу №3, м. Умань*

Основи світогляду дитини закладаються в дошкільному дитинстві під впливом найближчих людей – батьків. Їхні любов і турбота забезпечують розвиток маляти, є гарантами його успіхів у дорослому житті. Причому навчають і виховують у родині не так спеціальні «виховні заходи», як сам стиль життя дорослих: поведінка членів родини, зміст їхніх розмов, організація побуту, ставлення до людей, праці, дозвілля. Поряд з рідними людьми дитина підсвідомо вбирає і привласнює родинні цінності, що й визначає, зрештою, горизонти її життя.

Батьки і вихователі – найбільш значущі для дитини дорослі, тож між ними має панувати довіра та взаєморозуміння, приязні стосунки й навіть щира дружба. Тоді картина світу буде для малюка цілісною й зрозумілою, і його розвиток відбуватиметься у гармонії з довкіллям. Водночас налагодження такої співпраці викликає у педагогів значні труднощі. Як знайти підхід до кожної родини? Як переконати тат і мам у необхідності спільного з педагогами впливу на дитину?[1]

Тим більше, коли сьогодні посилюється увага до організації взаємодії дошкільного навчального закладу з батьками вихованців. Основними векторами цієї роботи є залучення батьків, інших членів

родини вихованців до участі в освітньому процесі закладу, груп та їх медико – психолого – педагогічна просвіта. Залучення до освітнього процесу розпочинається з презентацій роботи закладу і груп, спостереження за роботою фахівців із дітьми і поступово переходить на рівень партнерської взаємодії членів родини з педагогами в організації і проведенні ігор, занять, прогулянок, походів, екскурсій, свят, розваг, гуртків. Донесенню до родин необхідних психологічних, педагогічних, медичних знань сприяють індивідуальні і групові, письмові, усні та інтернет-, онлайн – консультації спеціалістів; батьківські збори, лекторії, «батьківські школи». Для популяризації таких знань відводяться сторінки на сайтах дошкільних закладів.

З метою вивчення запитів і очікувань батьків щодо надання дітям освітніх послуг, готовності їх до взаємодії із дошкільним закладом у вирішенні завдань розвитку, виховання і навчання дітей, труднощів, які виникають у родинному вихованні проводяться усні та письмові опитування, обговорення актуальних питань в індивідуальних і колективних бесідах. При цьому педагогічний колектив керується виключно інтересами самих дітей, їхніми запитамі, здібностями, можливостями і потребами в розвитку в межах формування повноцінної дошкільної зрілості, а не замовленнями батьків. [3]

Висока кваліфікація сучасних вихователів, звісно, дає змогу ознайомити дошкільнят з основами різних наук ефективніше, ніж це можуть зробити батьки. Педагоги знають, як навчити дітей малювати у різних техніках, вирізувати складні витинанки, здійснювати звуковий аналіз слів. Рівень підготовки вихователів забезпечує успішне залучення малят до мистецтва, музики, фізичної культури і танцю. Вони можуть сформувати й розвинути пізнавальні інтереси дитини, діагностувати її природні здібності та надати слушні поради щодо їх розвитку батькам, яким зробити це досить складно через брак спеціальних знань та часу. Але ж саме від тат і мам залежить формування таких якостей, як доброта, щирість, людяність, працелюбність, упевненість у собі, товариськість. Отже співпраця педагогів і батьків – неодмінна умова успішного розвитку дитини.

Цінуючи працю педагогів, батьки мають підтримувати їхні зусилля, налагоджуючи продуктивну взаємодію з ними заради успішного розвитку своїх дітей.

Вихователі, у свою чергу, мають спиратися на отриману від батьків інформацію про індивідуальні особливості дітей, а також на знання про стиль спілкування в родині, традиції в сім'ї, спосіб її життя. [1]

Взаємодія педагогічного колективу і сім'ї вихованців передбачає вирішення певних завдань: формування у батьків уявлень про необхідність взаємодії з педагогічним колективом; моделювання взаємодії педагогів і батьків на засадах індивідуального підходу до кожної сім'ї; розширення уявлень батьків про власну дитину, її потенційні можливості й перспективи; популяризація ефективних педагогічних концепцій сімейного

виховання дітей дошкільного віку; об'єднання батьків за інтересами, створення сімейних клубів.

Модель включення батьків в освітній процес дошкільного закладу ґрунтується на таких принципах: індивідуального підходу до кожної сім'ї; поєднання педагогічної самоосвіти та педагогічного просвітництва (батьків і вихователів); використання традиційних та нових форм взаємодії; урахування позитивного досвіду сімейного виховання.

Упровадження такої моделі взаємодії сім'ї і дитячого садка дасть можливість створити в дошкільному навчальному закладі поліфункціональне предметно-розвивальне середовище, що характеризуватиметься мобільністю, змінюваністю, відкритістю, доступністю з метою надання дітям свободи вибору діяльності, а також включенням батьків у планування освітнього процесу та організацію процесу життєдіяльності дітей у групі, створення творчої команди дітей і батьків. [2]

Література:

1.Беленька Г. Відкриваємо горизонти життя разом// Дошкільне виховання. -2016.- №6.- с.2-3

2.Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту: В. О. Огнев'юк; авт. кол.: Г. В. Беленька, О. Л. Богінч, Н. І. Богданець – Білоскаленко, та ін.; наук. ред.: Г. В. Беленька, М. А. Машовець; Мін. осв. і науки України, Київ, ун.-т. ім. Б. Грінченка. – К.: Київ. ун-т. ім. Б. Грінченка, 2016. – с.15-19

3.Лист Міністерства освіти і науки України від 16.06.2016 р. №1/9-315 «Щодо організації освітньої роботи в дошкільних навчальних закладах у 2016/2017 навчальному році».

РОЗВИТОК ПОЗИТИВНИХ ЕМОЦІЙ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБОМ ПСИХОГІМНАСТИКИ

Войтенко І.

*Глухівський національний педагогічний
університет імені Олександра Довженка*

Розвиток і виховання підростаючого покоління, формування гармонійної особистості – пріоритетна мета побудови нового демократичного суспільства. Це визначає вимоги до системи дошкільного виховання, що повинно ґрунтуватись на врахуванні індивідуально-психологічних якостей особистості дитини, зокрема її емоційної сфери.

Вивчення різних компонентів емоційної сфери особистості було предметом численних теоретико-емпіричних досліджень (Б. Ананьєв, П. Анохін, І. Варталян, В. Вілюнас, В. Дерябін, Д. Джонсон, Б. Додонов, К. Ізард, В. Кеннон, Е. Клапаред, М. Лебединський, О. Леонтєв,

Д. Ліндслей, І. Макдаугал, В. М'ясищев, Є. Петров, К. Платонов, С. Рубінштейн, П. Сімонов, Д. Уотсон, П. Якобсон та ін.).

Емоція (душевне хвилювання, душевний рух) – це психічний процес, що відображає у формі переживань особистісну значущість та оцінювання зовнішніх і внутрішніх ситуацій для життєдіяльності людини. Емоції потрібні для віддзеркалення суб'єктивного ставлення людини до самої себе і до навколишнього світу [2, с. 190].

Уся діяльність дошкільника є емоційно насиченою. Усе, у чому дитина бере участь – гра, малювання, ліплення, конструювання, підготовка до школи, допомога мамі в домашніх справах та ін., – повинно мати емоційне забарвлення, інакше діяльність не відбудеться або швидко руйнуватиметься. Дитина, через свій вік, просто не здатна робити те, що їй нецікаво. Розширюється коло емоцій, властивих дитині. Особливо важливим є виникнення у дошкільників таких емоцій як співчуття іншому, співпереживання, – без них неможливі спільна діяльність і складні форми спілкування дітей.

Позитивні емоції розвиваються у дитини в грі та в дослідницькій діяльності. К. Бюлер [3, с. 202] довів, що момент переживання задоволення в дитячих іграх змінюється місце виникнення у міру зростання і розвитку дитини: у малюка задоволення виникає в момент отримання бажаного результату. У цьому випадку емоції задоволення належить завершальна роль, що стимулює виникнення у дитини бажання довести діяльність до кінця. Другий ступінь – функціональне задоволення: дитині, яка грається, дає задоволення не тільки результат, але і сам процес діяльності. Задоволення тепер пов'язане не із завершенням процесу, а з його змістом. На третьому ступені у дітей старшого дошкільного віку з'являється передбачення задоволення.

Позитивні емоції знаходяться в основі моральності та творчих здібностей людини. Деякі батьки задаровують дітей значною кількістю дорогих і красивих іграшок. Коли їх забагато, діти втрачають інтерес до них, не цінують і не бережуть їх – усе можна кинути, зламати. Через таке байдуже і безвідповідальне ставлення до іграшок формується зневажливе ставлення до речей, як предметів людської праці: згодом не цінуватимуться ані свої, ані чужі речі [1, с. 18].

Старший дошкільник може співчувати чужому горю, відчувати жалість до хворої тварини, бути готовим віддати іншому щось дороге для нього самого. Він може кинутися на допомогу товаришеві попри погрози старших дітей. І разом із тим у схожих ситуаціях він може не виявити цих почуттів, а, навпаки, посміятися з невдачі товариша, не відчувати жалості, поставитися з байдужістю до нещастя тощо.

Значний вплив на розвиток емоційної сфери старших дошкільників має психогімнастика, оскільки емоції є «індикатором» стану дитини, а активні мімічні, жестикуляторні та пантомімічні вияви не дають негативним переживанням досягти патологічного рівня: вони сприяють необхідному розрядженню емоцій, адже через вікові особливості діти

часто не усвідомлюють свої психічні проблеми. Крім того, коли діти відтворюватимуть виразні рухи, вони можуть згадати історії, у яких ці проблеми виникли, а це правильний шлях до аналізу та спроби подолання цих проблем.

Окремі аспекти використання психогімнастики для розвитку емоційної сфери дошкільників висвітлено у працях Є. Алябевої, О. Атемасової, А. Верон, В. Кудрявцевої, В. Єгорової, М. Чистякової та ін.

На заняттях із психогімнастики діти навчаються абетки вираження емоцій – виразних рухів. У цьому психогімнастика наближається до великої групи методик, які використовують мову тіла у психотерапії порушень спілкування в дітей та підлітків. Основна мета цих методик – подолання бар'єрів у спілкуванні, розвиток кращого розуміння себе та інших, зняття психічного напруження, створення можливостей для самовираження.

Основними достоїнствами психогімнастики є: ігровий характер вправ (опора на провідну діяльність дітей); збереження емоційного благополуччя дітей; опора на уяву; можливість групової форми роботи.

Отже, упродовж дитинства емоції долають шлях прогресивного розвитку, набуваючи багатшого змісту і складніших форм під впливом соціальних умов життя і виховання. Психогімнастика спрямована на природні механізми в розвитку дитини, подолання бар'єрів в спілкуванні, розумінні себе і інших, зняття психічної напруги і збереження емоційного благополуччя дитини, створення можливості для самовираження, розвиток «мови почуттів».

Література:

1. Адаленко Л. Дітям про емоції // Дошкільне виховання / Л. Адаленко. – 2004. – №6 С. 18-19
2. Варій М. Й. Основи психології і педагогіки : навчальний посібник / М. Й. Варій, В. Л. Ортинський. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 367 с.
3. Детская практическая психология / Под ред. Т. Д. Марцинковской. – М. : Гардарики, 2000. – 255 с.

ЗНАЧЕННЯ КАЗКОТЕРАПІЇ У СОЦІАЛЬНОМУ ВИХОВАННІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Волинець О.

*студентка ФДСО, Уманський державний
педагогічний університет імені Павла Тичини*

*Науковий керівник – канд. пед. наук., викладач **Корінна Г. О.***

Все, з чим знайомиться сучасна дитина у віці дошкільного дитинства, має велике значення для його психічного та емоційного

розвитку в майбутньому. В цьому віці відбувається засвоєння життєвих ресурсів і знайомство з навколишнім світом. У дошкільному дитинстві активно формується духовно-моральна сфера дитини, відбувається засвоєння норм і цінностей суспільства, в якому живе дошкільник. Дошкільне дитинство характеризується і високою емоційністю дитини, що є одним із особливостей формування її особистості.

Окрім того, дошкільний вік є сензитивним для морального виховання, формування моральних почуттів, моральної позиції, поведінки. Морально-духовне виховання – одна з найважливіших сторін розвитку дитини дошкільного віку. У його основі лежать загальнолюдські й національні морально-духовні цінності. До моральних цінностей традиційно відносять нормативні уявлення про Добро і Зло, справедливість, чесність, ввічливість, чуйність, людські ідеали, норми, принципи життєдіяльності [3, с. 144].

Одним із найпопулярніших і цікавих методів морального виховання є казкотерапія, що дозволяє дорослому працювати з дітьми через казку.

Найбільше казка впливає на розвиток моральних установок, уявлень про користь та безкорисливість, справедливість та несправедливість, хоробрість та боягузтво, правдивість та брехню. Майже всі казки повчають і відбувається це приховано, бо повчання слідує з вчинків героїв і про це слід здогадатися самому. В той же час мораль казки прозора, вона зрозуміла і дитині, і дорослому і засвоюється ними на емоційному рівні.

В казках багато прислів'їв, говірок, дуже влучних і повчальних. Ці особливості роблять казку незамінним засобом навчання та виховання дітей різного віку. Важлива роль казки у зростанні людської душі все ж не вичерпується прямим навчанням. Казка дає дітям дуже широкий, багатозначний образ світу. І не завжди дорослим слід поспішати пояснювати дітям світ – навпаки, необхідно показувати його в самих незвичайних та чудернацьких поворотах. Особливістю роботи з казкою є взаємодія з дитиною на ціннісному рівні [1].

Отже, казка сприяє підвищенню впевненості у собі і у своєму майбутньому, оскільки дозволяє дитині ставати на позицію героя твору і долати перешкоди, які стоять на її шляху, вибираючи кращі шляхи і способи подолання. Казка будується за принципом розвитку людини у філогенезі. Історичне вдосконалення структури мислення людей тісно пов'язане з процесами інтелектуального розвитку суспільства, які ідентичні особливостям вікового мислення дитини. Відомо, що мислення молодших дітей починає відігравати домінуючу роль лише на початку шкільного віку. У дошкільників мислення рухається від часткового до часткового, окремі фрагменти повідомлень механічно з'єднуються між собою, а вже в 6–7 років діти можуть усвідомлювати причинно-наслідкові відношення, можуть запам'ятати і відтворити досить складний сюжет. Саме тому організація сюжету у жанрі чарівної казки доступна розумінню лише старшим дітям. Мотиви в сюжеті не можуть міститися довільно, вони з'єднуються в конкретному порядку і один слідує з іншого і визначає

появу третього. В сюжеті є центральний мотив, який найбільш яскраво виражає ідею казки [1].

У свій час видатний педагог В. Сухомлинський наголошував на надзвичайному значенні створення казки у процесі роботи з дітьми: «Я не уявляю навчання в школі не тільки без слухання, але і без створення казки» [3, с. 164]. Учений у своїй діяльності використовував різноманітні форми роботи, однією з яких є читання казок у ролях, що сприяє емоційному сприйняттю казки дитиною, умінню уявити себе її героєм, що допоможе зрозуміти його вчинки, почуття тощо. Розробка власних казок сприяє розвитку комунікативних, творчих умінь, емпатії, створює доброзичливу атмосферу в колективі, підвищує самооцінку дитини. Така робота, на думку В. Сухомлинського, «є одним з найцікавіших для дітей видів поетичної творчості. Разом із цим, це важливий засіб розумового розвитку» [2, с. 167].

Слід зазначити, що казкотерапія – це метод, який використовує казкову форму для інтеграції особистості, розвитку творчих здібностей, удосконалення взаємодії з навколишнім світом; система передачі життєвого досвіду, розвитку соціальної чутливості, інтуїції і творчих здібностей.

Отже, успішний процес соціального виховання проходить в єдиному цілісному сплетінні з навчанням. Робота з дітьми приносить позитивні результати лише тоді, коли педагог не розділяє цих процесів, використовує їх в комплексі. А коли вихователь зуміє розгледіти в кожному зі своїх вихованців ледь помітні паростки позитивних змін й направити їх в правильне русло. Ось тоді з упевненістю він може доводити необхідність використання казкотерапії у соціальному вихованні дітей. Для цього зовсім не потрібно бути режисером чи драматургом. Саме відчуття й інтерес допомагають дітям успішно долати складні теми програмного матеріалу, учитись дружити, розрізняти зло і добро. І важливим у цій роботі є те, що у майбутньому діти знайдуть себе в суспільстві, будуть потрібними, матимуть безліч нахилів і вподобань, а в середній та старшій школі вже шукатимуть справи за інтересами, не збиваючись на манівці.

Література:

1. Солодухов В. Л. Значення казки в процесі навчання і виховання молодших школярів / В. Л. Солодухов // Вісник ХНПУ імені Г. С. Сковороди. Психологія. – Випуск 51. – 2015. – С. 200-210.
2. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : у 5 т. / В. О. Сухомлинський. – К. : Рад. школа, 1976–1977. – Т. 2. – 670 с. ; Т. 4. – 640 с.
3. Чех Є. В. Я сьогодні злюся. Розкажи мені казку / Є. В. Чех. СПб : Мова; М. : Сфера, 2009, – 144 с.

РОЛЬ СІМ'Ї У ПІДГОТОВЦІ ДОШКІЛЬНИКІВ ДО ВИКОНАННЯ СОЦІАЛЬНИХ РОЛЕЙ ЖІНКИ (МАТЕРІ) ТА ЧОЛОВІКА (БАТЬКА)

Воспаненко Н.,

студентка ФДСО, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Науковий керівник – канд. пед. наук, доц. О. Г. Бутенко

Дитина від народження розвивається та виховується в сім'ї. Учені розглядають сім'ю як середовище, в якому дитина засвоює суттєві правила поведінки, вчиться діяти у предметному та соціальному докільлі. Положення про вирішальну роль сім'ї у розвитку дитини, залученні її до загальнолюдських цінностей обґрунтовано у працях Г. Ващенка, О. Захаренка, В. Зеньковського, Я.-А. Коменського, Я. Корчака, П. Лесгафта, Н. Лубенець, Т. Лубенець, А. Макаренка, І. Огієнка, Й. Песталоцці, С. Русової, Ж.-Ж. Руссо, К. Ушинського, Г. Сковороди, В. Сухомлинського та ін.

Сьогодні, у час зміни ставлення людей до цінностей шлюбу і сім'ї, трансформації традиційних ролей у сім'ї, значна увага приділяється вивченню тенденцій і перспектив внутрішньосімейних взаємин. Специфіка України проявляється в тому, що через моральний вакуум пострадянського періоду та в силу інших причин погляди на шлюбно-сімейну поведінку формуються в значній мірі під впливом масової культури, досвіду і традицій найближчого оточення (Т. Гурко). Як наслідок, традиційні цінності витісняються сумнівними цінностями, що спотворюють уявлення про соціальні ролі жінки (матері) та чоловіка (батька): одностатеві шлюби, створення сім'ї без реєстрації шлюбу, без спільного ведення господарства і т. ін. (О. Волжин).

Аналіз ролей у сучасній сім'ї уявляється нам особливо важливим, оскільки вже на етапі дошкільного дитинства діти починають у тій чи тій мірі засвоювати ці ролі, наслідуючи їх в іграх. Традиційно вважалося, що від жіночої ролі матері залежить, перш за все, розвиток емоційної сфери дитини, виховання її моральних якостей. Споконвіку жінка-мати виконувала ролі берегині домашнього вогнища, господині дому, що реалізовує функцію організації і підтримки побуту; часто «міністра фінансів», що полягає у проектуванні бюджету, витрачання коштів. Типово жіночою була роль психотерапевта, що передбачала задоволення потреб членів сім'ї в емоційному взаєморозумінні, підтримці, безпеці, почутті особистої самоцінності. Жінка виконувала і роль відповідальної за підтримку родинних зв'язків, роль організатора сімейного дозвілля та ін., поділяючи з батьком роль виховательки дітей [2].

У зв'язку зі зміною соціально-політичної, економічної ситуації в країні, сучасна жінка розширює кордони традиційно відведеного їй соціального простору, стверджуючи себе у нових ролях, раніше їй невластивих: участь у політичному житті, бізнесі і т. ін. Присвячуючи себе роботі, кар'єрі, жінка прагне до самореалізації. У зв'язку з цим вона почала

виконувати роль, що споконвіку належала чоловіку – годувальника сім'ї [1].

Суттєвою стороною підготовки дитини до сімейного життя, до виконання соціальних ролей жінки (матері) та чоловіка (батька) є усвідомлення дошкільника себе, як представника певної статі й оволодіння відповідною статево-рольовою поведінкою (В. Каган, І. Кон, В. Мухіна та ін.). Учені відзначають особливу роль сім'ї в даному процесі: дитина спостерігаючи за поведінкою батьків, їхніми взаєминами, трудовим співробітництвом, вибудовує власну модель поведінки, наслідуючи приклад батьків та усвідомлюючи і приймаючи власну стать. Таким чином, для гармонійного розвитку особистості необхідно, щоб дитина набула досвіду взаємовідносин з обома батьками через адекватні моделі материнської (жіночої) і батьківської (чоловічої) поведінки. Досвід взаємодії з батьком і матір'ю, набутий у дитячі роки, полегшує надалі взаєморозуміння між статями. Однак особливість сучасних соціальних ролей у сім'ї має відхилення від ідеалу, зафіксованого в традиційній культурі.

Так, відсутність у сім'ї чоловіка (батька) позначається на розвитку і хлопчика, і дівчинки, і, що є особливо важливим для нашого дослідження, впливає на формування спотвореного уявлення про соціальні ролі жінки (матері) та чоловіка (батька). Зростає ймовірність появи у дівчинки несвідомої установки: можна обійтися і без батька. А це вплине на її сімейні очікування, спотворить уявлення про сім'ю як головну цінність життя. Батько впливає і на формування еталону майбутнього чоловіка у доньки. Безпосередньо активний вплив батька на дівчинку в підлітковому віці полегшить її дорослішання, дасть впевненість у своїй привабливості, значущості, коли поруч буде модель чоловічого ставлення до жінки. Дівчинка, що зростає без чоловічого впливу та прикладу, може відчувати труднощі у взаєминах із представниками протилежної статі – як з однолітками, так і зі старшими чоловіками, напруженість і нерозбірливість у спілкуванні. Розлучення батьків дівчинки підвищує ймовірність її власного майбутнього розлучення.

Образ батька дуже важливий для психічного розвитку хлопчика: його відсутність призводить до зниження соціальної активності, сприяє інфантилізму. Хлопчики, що виростили тільки з матір'ю, рідше вступають у шлюбні відносини (Ю. Альошина та ін.).

Аналіз досліджень, присвячених сучасній сім'ї, з точки зору її можливостей у підготовці дошкільників до виконання соціальних ролей жінки (матері) та чоловіка (батька), дає підстави до виокремлення таких негативних явищ, що призводять до спотворення цього процесу: руйнація традиційних уявлень про шлюб та сім'ю як базових характеристик сімейної взаємодії та поведінки; трансформація структур сім'ї та сімейних ролей; втрата традиційного сприйняття батьківства та дитинства; деформації в сфері сімейного виховання; зростання ролі господарсько-економічного благополуччя в порівнянні з етичними принципами (любов, вірність,

розуміння, милосердя, великодушність і т.д.).

Ми припустили, що, оскільки найближчими до проблем виховання дошкільників є батьки та педагоги дошкільних навчальних закладів, то саме вони можуть зробити позитивний внесок у підготовку дошкільників до виконання соціальних ролей жінки (матері) та чоловіка (батька). Для цього важливо визначити пріоритетні напрями діяльності кожного соціального інституту та забезпечити їхню взаємодію.

Література:

1. Бутенко О. Сутність проблеми формування гендерної толерантності у дошкільників / О. Бутенко // Зб. матеріалів ІV міжвузівської науково-практичної конференції науковців, педагогічних працівників та студентів «Інноваційна діяльність педагога в сучасному освітньому просторі», Уманський гуманітарно-педагогічний коледж ім. Т.Г.Шевченка, 25.11.2015 р. – Умань, 2015. – С. 18-21.
2. Поніманська Т. І. Виховання людяності : технологічний аспект / Т. І. Поніманська // Дошкільне виховання. – 2008. - № 2. – С. 6–9.
3. Постовий В. Г. Сучасна сім'я і її педагогіка / Постовий В. Г. – К. : ІПВ, 1994. – 272 с.

УМОВИ УСПІШНОГО ПЕРЕХОДУ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ

Галка О.

студентка ФДСО, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Науковий керівник – канд. пед. наук., доц. Скрипник Н. І.

Найважливішим етапом у житті кожної людини є дитинство, її розвиток і особистісне становлення у цей період, що нерозривно пов'язане не лише з виховним процесом, а й з освітнім. Тому проблема навчання і виховання дитини з раннього віку завжди була актуальною. Сучасний підхід освіти до початку навчання з шести років передбачає вдосконалення діяльності дитячих дошкільних установ, оптимізації навчально-виховного процесу в них, вагомою частиною якого є створення передумов до навчальної діяльності дитини, де забезпечення «шкільної зрілості» дитини стає одним із головних завдань.

Перехід від дошкільного до молодшого шкільного дитинства є особливо значущим і відповідальним етапом у життєвому циклі становлення особистості. Це період визначальної ролі сім'ї і середовища, що оточує дитину, зміни виду провідної діяльності, появу нової соціальної ролі учня. У цей час відбувається розширення сфери потреб і мотивів, якісних перетворень у всіх сферах фізичного, психічного і соціального розвитку дитини, що в свою чергу призводить до новоутворень в інтелектуальній, емоційно-вольовій сферах, ставленні до себе й

оточуючих. Готовність дитини до навчання, від якого залежить її подальші успіхи, значною мірою впливає на її психічне та фізичне здоров'я.

Проблема підготовки дітей до навчання широко висвітлена у світовій і вітчизняній історико-педагогічній спадщині. Її вивчали класики психології і педагогіки Л. Виготський, О. Запорожець, Г. Костюк, О. Леонт'єв, Ж. Піаже, К. Ушинський та ін. Досліджено компоненти та розроблено систему підготовки у дитячому садку (О. Усова, А. Богуш, Н. Бібік, Л. Венгер, Л. Іщенко, О. Кононко, Т. Піроженко та ін.); вивчалася роль сім'ї у цьому процесі (Н. Гавриш, О. Докукіна, та ін.).

Особлива увага приділяється наступності в навчанні та вихованні дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку (Л. Артемова, В. Кузь, О. Савченко та ін.). Майже всі вчені звертають увагу не тільки на можливість дошкільників у засвоєнні предметних знань, але й на те, що надмірне і раннє перевантаження дитини негативно впливає на її здоров'я, загальний розвиток, змінює сенс і зміст дошкільного дитинства.

Поняття „готовність до шкільного навчання” вперше було запропоновано О. Леонт'євим [3]. Автор пов'язував його з розвитком у дітей здатності управляти своєю поведінкою. У свою чергу Л. Божович [1], розглядаючи особливості психічного розвитку дитини, яка починає шкільне навчання, відзначала важливість сформованості такого новоутворення, як „внутрішня позиція школяра” та достатній рівень розвитку мотиваційної сфери дошкільника, мотивів, які спонукають до навчальної діяльності. Йдеться про пізнавальні інтереси школяра, потреби в інтелектуальній активності, в оволодінні вміннями, знаннями і навичками, а також мотиви, пов'язані з „потребами дитини в спілкуванні з іншими людьми, в їх оцінці й схваленні, з бажанням учня зайняти певне місце в системі доступних йому суспільних відносин” [1, с. 23-24].

Результати досліджень показують, що з приходом дитини до школи починається важливий етап в її житті. Виникає нова соціальна позиція особистості – учня, яку вона реалізує безпосереднім учасником однієї з форм значимої діяльності – навчальної. До неї в цей період висувуються нові вимоги, з'являються нові обов'язки й товариші, змінюються стосунки з дорослими, які також потребують певних моральних зусиль і досвіду..

Як зазначав академік Г. Костюк, розвиток не є прямим наслідком навчання. Він має свої особливості, закони (пов'язані із законами навчання й виховання, але не тотожні їм), свої специфічні рушійні сили. Отже, не можна проходити поспіхом важливий період психічного розвитку дитини [2].

Перехід дитини з дошкільного на наступний стан розвитку, за Д. Ельконіним [5], визначається тим, наскільки в неї назріли ті внутрішні протиріччя, які можуть розв'язатися шляхом такого переходу, і наскільки повно прожитий дитиною попередній період розвитку.

Отже, психічна готовність дитини до систематичного навчання є першочерговою умовою усунення проблем у школі. При цьому навіть хороша успішність дитини за недостатньої психічної готовності

досягається, як правило, дуже дорогою ціною, надзвичайним напруженням, яке призводить до стомлення й виснаження, а в результаті – до різного роду розладів, найчастіше – нервово-психічної сфери. Таким учням необхідний особливий режим, посилена увага з боку батьків і педагогів.

Література:

1. Божович Л. И. Отношение дошкольников к учению как психологическая проблема // Вопросы психологии школьника. – М., 1951. – С. 3-28.
2. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / За ред. Л. М. Проколієнко. – К.: Рад. шк., 1989. – 608 с.
3. Леонтьев А. Н. Проблемы развития психики. – 4-е изд. – М: Изд-во МГУ, 1981. – 584 с.
4. Черепня Н. І. Організаційно-педагогічні умови підготовки дітей до школи : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 „Дошкільна педагогіка” / Надія Іванівна Черепня. – Херсон., 2006. — 207 с.
5. Эльконин Д. Б. Психологическое развитие в детском возрасте. – М.: НПО “Модек”, 1995. – 416с.

ПРЕДМЕНТЕ НАВЧАЛЬНО-РОЗВИВАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ У ДОШКІЛЬНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ ДЛЯ ДІТЕЙ-АУТИСТІВ

Гребенюк В.

*студентка ФДСО, Уманський державний
педагогічний університет імені Павла Тичини*

*Науковий керівник – кан. пед. наук., старший викладач **Бегас Л. Д.***

На сучасному етапі розвитку нашої держави у перспективі входження у Євросоюз, відіграє важливу роль інклюзивна освіта. Адже майже в усіх розвинутих країнах люди з особливостями психофізичного розвитку сприймаються як рівні, повноправні члени суспільства.

У нашій країні державна і законодавча політика спрямована на захист прав людей з особливостями психофізичного розвитку відповідно до міжнародних правил та стандартів. Адже кількість дітей з різними порушеннями в розвитку зростає з кожним роком. Серед найпоширеніших діагнозів являється діагноз– аутизм. Саме тому дуже важливо правильно організувати навчально-розвивальне середовище на всіх рівнях загальноосвітніх установ, особливо в дошкільних навчальних закладах.

На протязі останніх років, як в нашій країні, так і в світі йде тенденція до більшого зросту досліджень в цьому напрямку. Вони спрямовані на пошук та впровадження ефективних шляхів організації, проведення та створення розвивальних середовищ і корекційної роботи з дітьми-аутистами.

Проблему інтегрованого навчання і виховання дітей-аутистів у закладах загальноосвітньої системи розглядали такі вітчизняні психологи і педагоги: О. П. Волошин, І. В. Дичківська, С. П. Миронова, А. А. Колупаєва, Г. І. Савіцька, Л. О. Савчук, Р. Ф. Семенюк, Т. В. Скрипник.

Метою статті є розкриття сутності і рекомендації щодо створення навчально-розвивального предметного середовища для дітей-аутистів у дошкільному навчальному закладі.

В умовах сучасності, коли здійснюється перехід до особистісно-орієнтованої моделі дошкільної освіти найпершим завданням кожного педагога є ретельний аналіз стану ігрового предметно-розвивального середовища у групі, яке має забезпечувати індивідуальний розвиток кожної дитини і суттєво розширюватися та збагачуватися з переходом дітей із однієї вікової групи до наступної.

Розвивальне предметне середовище – це сукупність умов, які забезпечують різнобічний розвиток дітей, а отже і системи матеріальних об'єктів їхньої діяльності.

Фахівці, які багато років працюють з аутичними дітьми, помітили, що навіть у найскладніших випадках прояву захворювання, навчання дитини стає можливим у разі створення необхідних для них умов. Дитина зможе освоїти раніше недоступні їй способи взаємодії з навколишнім світом та іншими людьми, стати більш самостійною в побуті й опанувати окремі навчальні прийоми [1].

Обладнання навчально-розвивального предметного середовища має бути розраховане, насамперед, на практичну та творчу діяльність дитини. Вона повинна бути пов'язана саме з побутом, щоб поступово її готувати до життя, а також сприяти у її фізичному та психічному розвитку.

Створити таке предметно-ігрове середовище можливо за умови дотримання таких вимог:

1). Предметно-ігрове середовище має відповідати віку дітей а також їх функціональним можливостям з незначним перевищенням ступеня складності;

2). Середовище має бути динамічне, варіативне, різноманітне. Хоча воно організовується дорослими, але повністю підвладне дитині, не обмежує її діяльності, забезпечує повну свободу;

3). Ігровий простір повинен сприяти орієнтовно-пізнавальній діяльності, що забезпечує засвоєння нових знань, формуванню розумових дій, розвитку провідних психічних процесів дитини;

4). Зокрема не можна забувати про значення форми і кольору – саме вони надають виразності об'єктам та подіям і завдяки зіставленню

допомагають дитині отримати достовірні знання про довкілля. Всі ігрові предмети мають бути якісні, бо що досконаліша форма, то повніше реалізується її призначення. Забороняється використання предметів з розмитими контурами, пропорціями, перекошеними кутами, погано підігнаними з'єднаннями, адже все це впливає на розвиток окоміру, не сприяє вдосконаленню точності рухів. Зовнішній вигляд іграшки (її конструкція, колір, форма, фактура) має спонукати дитину до гри;

5). Необхідно включати у розвивальне предметне середовище національні, етнокультурні особливості, для того, аби дитина творчо прилучалася до духовних цінностей нашого українського народу, вчилася любові до рідної землі [4].

Основні принципи організації предметно-розвивального середовища в дитячому садку: безпечність, комфортність та затишок, відповідність віковим закономірностям розвитку дітей, їхнім інтересам. Створення оптимальних можливостей для прояву активності, самостійності та співпраці з дорослим і іншими дітьми. Впровадження варіативності в роботі (щоб у кожної дитини відповідно до її інтересів і можливостей був вибір іграшок, матеріалів, видів діяльності, та можливість реалізувати свою ініціативу). Дітей слід спонукати до інформативності та постійного оновлення відповідно до зміни інтересів та освітніх потреб дитини.

Головним для організації середовища для дітей-аутистів є принцип структурованості. Аби структурувати предметне середовище, доцільно продумати і створити різні центри діяльності з визначеними межами й орієнтирами. Вони його впорядковують, роблять чітким та зрозумілим, зводять до мінімуму візуальні стимули, що відволікають і викликають неприємні враження у дітей з аутизмом. Завдяки цьому принципу простір сприймається ними, як сталий та захищений.

Групова кімната має передбачувати такі зони: навчальну, предметно-практичну (малювання, ліплення, конструювання), ігрову, живої природи, релаксаційну (місце відпочинку та усамітнення дитини). Кожна зона має бути розділена на чіткі межі, представлені меблями, килимами, стільцями, мотузками чи стрічками, що позначають простір. Доцільним є також різні позначки (малюнок, напис, стрілочки, цифри, символи, геометричні фігури, колірне кодування тощо) [5].

Дітям з аутизмом складно орієнтуватися лише на словесні інструкції, тому використання так званої візуальної підтримки, як упорядкованої наочної інформації значно покращить розуміння дітьми навколишньої дійсності. Тому важливо системно використовувати інформацію подану у вигляді розкладів (це серія малюнків чи написів, які показують певну послідовність дій), графіків, схем, алгоритмів, які для дитини-аутиста мають видимість незмінного, надійного «закону» і стають справжньою опорою.

Отже, організація предметного навчально-розвивального середовища в дитсадку потребує складної, багатопланової, творчої діяльності, командної роботи всіх педагогів закладу. Орієнтуючись на особливості

дітей-аутистів, педагоги групи та інші фахівці разом планують та організують середовище, придатне для розвитку і соціалізації дитини, залучаючи до цього процесу батьків.

Аби досягти успіху в цій справі та задовольнити різноманітні потреби дітей-аутистів, зумовлені їхніми здібностями, навичками, рівнем розвитку, інтересами та іншими індивідуальними відмінностями, педагогам необхідно періодично змінювати навколишнє предметне середовище у групі, та керуватися принципом структурованості.

Усе вищесказане є лише загальними рекомендаціями, які уже багато років використовують закордонні дитячі садочки у роботі з аутичними дітьми. При цьому, в кожному конкретному випадку допомога дитині у вступі в життя розпочинається із визначення її особливостей розвитку, актуальних потреб та індивідуальних особливостей.

Література:

1. Дичківська І. В. Інклюзивна практика в дитсадку: організаційна модель / І. В. Дичківська // Дошкільне виховання. – 2014. - №2. – С. 6-9.
2. Волошин О. П. Психолого-педагогічний супровід дітей з розладами спектра аутизму в умовах інклюзії [Електронний ресурс]: http://osvita-mvk.if.ua/content&content_id=1751
3. Савчук Л. О. «Особлива» дитина в навчанні / За мат. наук.-мет. пос. «Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання». / Колупаєва А. А., Савчук Л. О. – Рівне: РОППО. – 2010. – 44с.
4. Семенюк Р. Ф. Вимоги до ігрового предметно-розвивального середовища в групі: сучасні підходи [Електронний ресурс]: <http://leleka.rv.ua/index.php?m=content&d=view&cid=143>
5. Скрипник Т. В. Аутична дитина в дитсадку: організація психолого-педагогічного супроводу / Т. В. Скрипник // Дошкільне виховання. – 2014. - №12. – С. 10-13.
6. Скрипник Т. В. Підтримати, допомогти, спрямувати: корекційно-розвивальна робота з аутичними дітьми / Т. В. Скрипник // Дошкільне виховання. – 2015. - №5. – С. 12-15.

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ЯК ЗАСІБ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ ЕЛЕМЕНТАМ МАТЕМАТИКИ

Григораши В.

студентка ФДСО, Уманський державний

педагогічний університет імені Павла Тичини

Науковий керівник – доктор пед. наук., доц. Іщенко Л.В.

У системі дошкільного виховання накопичилося чимало проблем, які необхідно розв'язувати вже сьогодні. І чи не найактуальнішою є проблема формування особистості дитини. Пошук, апробація і втілення у життя

нових, досконаліших форм і методів виховання та навчання, які забезпечують розвиток не окремих сторін психіки, діяльності або поведінки, а формування особистості дошкільника загалом є вихідними в сучасній педагогічній науці.

Упевнені, що самі собою любов до дітей, ідеї гуманізму ще не є запорукою здійснення особистісно зорієнтованого підходу. Потрібні кардинальні зміни у керуванні розвитком дитини з боку дорослих і суспільства. Головний шлях – це розширення всіх форм її активності, забезпечення відповідності рівня досягнень потенційним можливостям.

Психологічні дослідження свідчать, що без спеціального комплексного впливу пізнавальна активність не переходить у адекватну діяльність і в результаті відсутності керування – зниження ефективності мислення, сприймання, пізнавальної активності дітей.

Значний вклад у вирішення проблеми активізації навчання, формування пізнавального інтересу у дітей дошкільного віку внесли В. К. Котирло, Т. В. Дуткевич, С. О. Ладивір, М. М. Поддьяков, О. В. Проскура та ін.

Розкриваючи сутність пізнавальної активності дослідники виділяють різноманітні засоби для її ефективного формування (І. Я. Лернер, Я. М. Орлова, О. Я. Савченко). Особливе значення у цій проблемі відводиться удосконаленню методів навчання (Л. В. Артемова, Ю. К. Бабанський, А. М. Богуш, О. О. Фунтікова, К. Й. Щербакова та ін.).

Дошкільний вік – це вік чомучок. Він сензитивний до пізнавального розвитку дітей. Разом з тим якщо не створені відповідні умови для реалізації пізнавального спрямування, природні можливості, як підтверджує низка дослідників, нейтралізуються: дитина стає пасивною у сприйманні навколишнього світу, втрачає інтерес до самого процесу пізнання.

Дослідженням шляхів формування пізнавальної діяльності дітей, розвитком їх активності в навчальному процесі займалося багато вчених. Модель особистісно зорієнтованого навчання в основному зводилася до визнання відмінностей у індивідуальній пізнавальній діяльності, у пізнавальних здібностях, які розглядалися, як складні психічні утворення, обумовлені генетичними, анатомо-фізіологічними, соціальними умовами і факторами в їх взаємодії.

Пізнавальна активність у психолого-педагогічній літературі визначається як вибіркова пізнавальна спрямованість людини на предмети навколишньої дійсності. Це визначення є лише загальним вираженням поняття «активність».

Пізнавальну активність розуміємо як сукупність якостей і особливостей особистості, що проявляється, насамперед у самостійності ініціативності і творчості дитини у процесі оволодіння знаннями, у прагненні зрозуміти матеріал, відчути радість від знайденого нею самою шляху розв'язання завдання

Низка авторів вивчали специфіку розумової інтелектуальної активності, як властивості [1, 2]. Розумова активність, на думку цих учених є складним психічним утворенням. Вона властива кожній людині і спрямована на перетворення навколишнього світу. Бажання до пізнання – це важлива якість особистості. Пізнання завжди опосередковується практикою, минулим досвідом, воно визначається метою, мотивами і інтересами. Тому пізнання має активний, вибіркового характер. Можливості пізнання визначаються не тільки змістовністю об'єкту, але й рівнем розвитку дитини, організацією мислительної діяльності.

Узагальнюючи дані психолого-педагогічних досліджень з проблеми пізнавальної активності очевидно, що це поняття має компонентну структуру: емоційний компонент передбачає створення емоційно-позитивного фону навчання, інтересу до матеріалу, позитивної емоційної реакції на об'єкт і предмети вивчення; змістовий включає знання, уміння, навички з вивченого матеріалу, уміння навчальної діяльності; вольовий – спрямований на розвиток вольових почуттів, пов'язаних з виявом пізнавальної активності (самостійності, ініціативності).

Таким чином можна зробити висновок: пізнавальна активність – це якість особистості, що формується в дії, пов'язана з мобілізацією інтелектуальних, емоційно-вольових і фізичних сил на досягнення конкретних цілей навчання.

Література:

1. Ладивір С. О. Активність на занятті / С. О. Ладивір // Дошкільне виховання. – 1992. – №8. – с.10–11.
2. Меналюк Г. Активізація математичного мислення / Г. Меналюк // Дошкільне виховання. – 1981. – №9. – с. 25– 28.

ПІДГОТОВКА ДОШКІЛЬНИКІВ ДО ВИКОНАННЯ МАЙБУТНІХ ПОДРУЖНІХ ОBOB'ЯЗКІВ

Гроана К.,

*студентка ФДСО, Уманський державний
педагогічний університет імені Павла Тичини*

*Науковий керівник – канд. пед. наук, доц. **О. Г. Бутенко***

В основі шлюбно-сімейних відносин лежить глибоке розуміння подружнього обов'язку. Під подружнім обов'язком розуміється моральний обов'язок подружжя одного перед одним, кожного перед сім'єю, зумовлений моральними вимогами суспільства. Виконання його вимагає від особистості таких якостей, як дбайливість, вірність, щирість, чуйність, уміння бути терплячим, поступливим (Н. Гусак).

Після народження дітей у чоловіка і дружини з'являються нові батьківські обов'язки. Основним змістом батьківського обов'язку слід уважати обов'язок батьків виконувати виховну функцію. Найпершими батьківськими обов'язками є: піклування про фізичне, духовне, психологічне здоров'я дітей; любов до дітей, самовідданість, сердечна чуйність, уміння відчувати духовний стан сина чи доньки; увага до дітей, зацікавленість життям, товаришами, стосунками з іншими людьми, навчанням, громадською роботою; запобігання поганим звичкам і вчинкам дітей.

Виконання сімейного та батьківського обов'язків вимагає від дошкільника розвитку у нього таких моральних якостей, як доброта, відповідальність, активність, товариськість, дисциплінованість, готовність до подолання труднощів, вимогливість до себе і інших людей, самостійність, ініціативність, вірність, критичність, самокритичність, працелюбство. Досліджуючи різні аспекти морального виховання, Т. Поніманська зазначає: «Саме найближчі дорослі – батьки, члени родини, педагоги – відіграють вирішальну роль в усвідомленні й переживанні дитиною таких моральних категорій, як доброта, любов, щастя, гідність людини, честь роду, відданість батькам, вірність, а не абстрактні образи вождів і героїв. Ці моральні категорії є загальнолюдськими і вічними. А цінності, що відповідають їхньому змісту, формують здатність завжди лишатися Людиною за умов змінного соціуму, конкуренції та соціальних негараздів» [2].

Виконання дошкільниками в майбутньому обов'язків жінки (матері) та чоловіка (батька) пов'язане зі знанням і виконанням сімейних обов'язків у батьківській сім'ї, із наданням посильної допомоги старшим і молодшим членам сім'ї, виявом турботи і чуйності до членів сім'ї, підтриманням доброзичливих стосунків у сім'ї, відповідальність за свої вчинки перед сім'єю, вияв вимогливості до себе та інших.

Важливим аспектом підготовки дошкільників до виконання соціальних ролей жінки (матері) та чоловіка (батька) є врахування у навчально-виховному процесі гендерних особливостей хлопчиків і дівчаток. У дітей статеві (гендерні) ролі існують не в готовому, властивому дорослим вигляді, а формуються в ході соціалізації. Адже чоловіком і жінкою в соціальному сенсі не народжуються, ними стають в результаті цілеспрямованого виховання, яке важливо починати якомога раніше, вже з дошкільного віку.

Жінка споконвіків була берегинею домашнього вогнища, продовжувачкою роду, ростила і виховувала дітей, навчала домашньому господарству дочок, готувала їх до виконання майбутніх обов'язків жінки і матері. Адже саме мати має великий вплив на всебічний розвиток дитини. Найактивніше, найсильніше він проявляється у сфері духовно-морального виховання, коли в дитини під впливом матері розвиваються воля і добрі почуття. Ці якості можуть формуватися лише в дітей, що виховуються лагідними, розумними, поміркованими матерями. Недотримання таких

традицій у суспільстві і в сім'ї, як правило, до добра не приводило. Народна педагогіка свідчить, якщо дівчинка в перші роки життя були позбавлена материнської любові, ніжності, турботи, то в майбутньому вона буде поганою матір'ю для своїх дітей. Згадаймо видатні постаті Л. Толстого, М. Лермонтова, В. Жуковського, М. Корфа, яких в дитинстві з тих чи тих причин було позбавлено материнської ласки і турботи. У майбутньому їх спіткала власна сімейна драма.

Тільки на основі сформованості уявлень про чоловічі та жіночі якості інтенсивно формується внутрішня позиція жінки (матері) та чоловіка (батька), виникає власне розуміння цінності тих якостей людини, які характеризують їх як представника певної статі. Всі ці уявлення досить часто формуються стихійно. Хоча формування статі дитини відбувається в процесі активної взаємодії дітей і батьків, діти реагують не на поведінку батьків як таку, а на поведінку батька чи матері в контексті їхньої статі. Усе це необхідно враховувати, виховуючи у дошкільників готовність до виконання соціальних ролей жінки (матері) та чоловіка (батька), оскільки на основі сформованих уявлень про про якості характеру жінок і чоловіків, про особливості їхньої поведінки, емоційні реакції, установки можна говорити про розподіл виконання сімейних функцій.

Ми дійшли висновку, що протягом розвитку суспільства, на різних етапах історичного поступу, виокремилися і утвердилися педагогічні положення, що є досить цінними для нашого дослідження: підготовку дошкільників до виконання соціальних ролей жінки (матері) та чоловіка (батька) необхідно, починаючи з раннього дитинства; виняткова відповідальність за цей процес покладається на батьків і педагогів; існує необхідність не лише дати дітям необхідний запас знань про соціальні ролі жінки (матері) та чоловіка (батька), а й формувати практичні навички поведінки дошкільників у відповідності зі своєю роллю.

Література:

1. Поніманська Т. І. Виховання людяності : технологічний аспект / Т. І. Поніманська // Дошкільне виховання. – 2008. - № 2. – С. 6–9.
2. Постовий В. Г. Сучасна сім'я і її педагогіка / Постовий В. Г. – К. : ППВ, 1994. – 272 с.

СУТНІСТЬ ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ

Громик Д.

студентка ФДСО, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Науковий керівник – канд. пед. наук., доц. Залізник А. М.

У період становлення української державності проблема патріотичного виховання особистості набуває особливої значущості. Це обумовлено тим, що патріотизм є ціннісною основою будь-якого

суспільства і виступає не лише чинником інтеграції нашої нації, а й істотним мотивом саморозвитку і розкриття всіх потенційних можливостей кожної людини у духовній, економічній і соціально-політичній сферах.

Розглянемо сутність феномену “патріотизм”.

У філософському словнику патріотичне виховання розглядається як виховання, змістом якого є любов до Вітчизни, відданість, гордість за її минуле й сучасне, прагнення інтереси Батьківщини. Це визначення актуалізує роль патріотичного виховання, оскільки саме через активну діяльність людини на користь суспільства та держави виявляються її справжні почуття [3, С. 358].

У педагогічному словнику за редакцією М. Ярмаченка поняття «патріотизм трактується як «суспільний і моральний принцип, що характеризує ставлення людей до своєї країни, яке виявляється в певних діях і складному комплексі суспільних почуттів, що звичайно називається любов'ю до батьківщини. ... Виховання патріотизму у підростаючого покоління – одне із найважливіших завдань всієї системи освіти і виховання» [1, С. 356].

У навчальному посібнику «Дошкільна педагогіка» вказано, що вищезгадане поняття розглядається як один із найсуттєвіших показників моральності людини. Слово «патріотизм» (від «patris») – грецького походження, в перекладі означає «батьківщина, вітчизна». Патріотизм – соціально-історичне явище Патріотизм – любов до Батьківщини, відданість їй і своєму народу. Як синтетична якість, патріотизм охоплює емоційно-моральне, дієве ставлення до себе та інших людей, до рідної землі, своєї нації, матеріальних і духовних надбань суспільства [2]. Вчена зазначає, що патріотичні почуття дітей дошкільного віку засновуються на їх інтересі до найближчого оточення (сім'ї, батьківського дому, рідного міста, села), яке вони бачать щодня, вважають своїм, рідним, нерозривно пов'язаним з ними. Важливе значення для виховання патріотичних почуттів у дошкільників має приклад дорослих, оскільки вони значно раніше переймають певне емоційно-позитивне ставлення, ніж починають засвоювати знання.

Основними напрямками патріотичного виховання є: формування уявлень про сім'ю, родину, рід і родовід; краєзнавство; ознайомлення з явищами суспільного життя; формування знань про історію держави, державні символи; ознайомлення з традиціями і культурою свого народу; формування знань про людство [32].

Зазначимо, що зміст поняття «патріотичне виховання» в залежності від різних підходів тлумачився по-різному.

Проблемі патріотичного виховання, зокрема її теоретико-методологічним основам приділяли увагу такі відомі українські вчені, як Г. Ващенко, О. Вишневський, А. Духнович, О. Любар, В. Мацюк, В. Пугач, С. Русова, М. Стельмахович, В. Сухомлинський, Д. Федоренко тощо.

Виховання сучасної патріотичної особистості досліджують А. Афанасьєв, І. Бех, А. Бойко, В. Довбня, В. Дроговоз, І. Зязюн, А. Кузьмінський, Н. Ничкало, В. Омеляненко, В. Матяшук, В. Ягупов тощо.

У сучасній літературі патріотичне виховання трактується по-різному:

– як виховання, що формує усвідомлення своєї причетності до історії, традицій, культури свого народу, любов до своєї Батьківщини, вболівання за долю свого народу, його майбутнє;

– як історично зумовлена сукупність ідеалів, поглядів, переконань, традицій, звичаїв та інших форм соціальної поведінки, спрямованих на організацію життєдіяльності підростаючих поколінь, у процесі якої засвоюється духовна і матеріальна культура нації, формується національна свідомість і досягається духовна єдність поколінь.

Сучасне розуміння патріотизму характеризується варіативністю, різноманітністю і неоднозначністю. Багато в чому воно пояснюється складною природою даного явища, багатим його змістом і розмаїттям форм прояву.

Аналіз змісту патріотизму як почуття, особистісної цінності дозволив нам визначити *патріотичне виховання* як цілісний, цілеспрямований, свідомо організований процес становлення та розвитку особистості активного громадянина-патріота України, якому притаманне ціннісне ставлення до Батьківщини, рідної природи, українського народу, історії, матеріальних та духовних надбань суспільства.

Отже, патріотичне виховання дітей дошкільного віку є одним з основних завдань дошкільного закладу.

Література:

1. Педагогічний словник / [за ред. Ярмаченка М. Д.]. – К. : Педагогічна думка, 2001. – 514 с.
2. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : [навч. посіб.] / Поніманська Т. І. – К. : „Академвидав”, 2004. – 455, [1] с. – (Серія „Альма-матер”).
3. Философский словарь / [под ред. И. Т. Фролова]. – М. : Политиздат, 1986. – С. 358.

СІМ'Ї ЯК ГОЛОВНИЙ ЧИННИК ГЕНДЕРЕНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Гудак Ю.

*студентка ФДСО, Уманський державний
педагогічний університет імені Павла Тичини
Науковий керівник – канд. пед. наук, доц. О. Г. Бутенко*

Чи пам'ятає людина, у якому віці почала усвідомлювати себе хлопчиком чи дівчинкою? Психологи стверджують, що процес гендерної ідентифікації починається буквально з моменту народження дитини.

Формування психологічної статі дитини залежить не лише від біологічного чинника, а й від соціального середовища, у якому вона розвивається. Сім'я завжди була і буде першим соціальним середовищем, яке визначає ціннісні орієнтації дитини.

Як правило, під впливом близьких родичів дитина усвідомлює, яким має бути хлопчик, а якою – дівчинка, чим вони мають цікавитися, якій діяльності віддавати перевагу. Так дитина отримує на майбутнє орієнтири щодо виконання у житті певної статевої ролі – чоловічої чи жіночої.

У зв'язку з переоцінкою багатьох норм, які раніше здавалися непорушними, відбувається переорієнтування сучасної вітчизняної педагогіки та громадської думки з питань статево-рольового виховання. Як зазначає Л. Олійник, приходить усвідомлення, що статево виховання дошкільників у процесі спілкування з дорослим необхідне для нормальної та ефективної соціалізації особистості. Якщо батьки не лякаються будь-яких дитячих запитань, завжди знайдуть правдиву відповідь, зроблять це у доступній для дитини формі, не принижуючи її гідності, вони можуть розраховувати на постійний контакт з дитиною й на те, що вона прийме їхню пораду й допомогу [1].

Л. Олійник, впевнена, що неминучий досвід, що залишає глибокий слід у свідомості дитини, полягає у повсякденному спостереженні за своїми батьками. Діти бачать, коли мати займається суґубо жіночими справами, а тато своїми – чоловічими. Все це, зрозуміло, допомагає хлопчику або дівчинці зрозуміти власну статево-рольову роль у житті. Йдеться, таким чином, про досвід першочергової важливості у формуванні статево-рольових уявлень та статево-рольової поведінки. Якщо малюк живе у благополучній, спокійній сім'ї, він непомітно сам навчиться нормально сприймати відносини статей, тому що батьки подають йому добрий приклад. Хлопчик наслідує мужності батька, дівчинка – жіночності матері, і роблять вони це без будь-яких особливих повчань. Крім того, спостерігаючи повсякденне життя своїх батьків, діти вчаться, як поводитися з людьми протилежної статі. Якщо у сім'ї панує сердечна атмосфера, у дитини не виникатиме таємного бажання віддати перевагу одному з батьків. А у стосунках з іншими людьми вона не потребуватиме нездорового сурогату того, чого їй бракує удома. Здорова сімейна обстановка зміцнює її нормальні уявлення про стосунки статей значно більше, ніж цикл лекцій або десятків книг на цю тему. Статево виховані батьки розуміють, що коли дитина висловлює власні міркування та ставить питання на статево-рольову тему, не слід кепкувати з неї та одурювати її. Відповіді на всі дитячі запитання, включно й статевого характеру повинні бути точними, стислими і правдивими. Навіть, якщо малий нічого не зрозуміє, важливо, що він побачить та відчує бажання дорослої людини пояснити йому те, що його цікавить [1].

Підростаючи та набуваючи власного статевого досвіду, дитина розумітиме все більше і більше, а готовність дорослого із розумінням

поставитися до неї, задовольнити її інтерес, зіграє свою роль у встановленні довірчих взаємин між ними [2].

Однак, Л. Олійник у власному дослідженні доходить висновку, що є й такі батьки, які визнають важливість і необхідність статевого виховання, але не знають як до нього підступитися і тому вирішують: нехай краще цим займаються педагоги, вихователі, інформація про це йде з газет і журналів, радіо і телебачення [1].

Батьки виховують не дитину взагалі, а хлопчика чи дівчинку з притаманними їм психологічними відмінностями у світосприйнятті, ставленні до навколишнього, засвоєнні навичок і вмінь, розвитку пізнавальної сфери, емоційності. Знання статевої відмінності, що виявляються з самого раннього віку, допоможе дорослим підібрати такі виховні впливи, які сприяли б формуванню психологічної статі дитини з властивими цій статі формами поведінки [3].

Звісно, батьківській сім'ї надається пріоритет у становленні особистості дитини. Для гармонійного розвитку особистості необхідно, щоб дитина набувала досвіду спілкування з обома батьками. Через адекватні моделі материнської і батьківської поведінки вона засвоює модель статево-рольової поведінки. Процес становлення статевої ідентичності здійснюється від ототожнення себе з представниками своєї статі у сім'ї до наслідування певних суспільних моделей статевої поведінки. Однак сьогодні багато дітей виховується у неповних сім'ях. Водночас слід зазначити, що така життєва ситуація має менш негативне значення для загального розвитку дитини, ніж споглядання дитиною неадекватних стосунків між батьками. Адже виховний вплив мають не тільки слова батьків, а й атмосфера сімейного кола.

Література:

1. Олійник Л. М. Статеве виховання у дошкільному закладі та початковій школі : навчально-методичний посібник / Л. М. Олійник. – Миколаїв : МОППО, 2011. – 128 с.
2. Постовий В. Г. Сучасна сім'я і її педагогіка / Постовий В. Г. – К. : ІПВ, 1994. – 272 с.
3. Шibaєва А. І. Батькам про статеве виховання. – М.: Медицина, 1989. – 182 с.

ПОЄДНАНИЙ РОЗВИТОК ФІЗИЧНИХ І ПІЗНАВАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ 5 і 6 РОКІВ У ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Гуцол А.

*студентка ФДСО, Уманський державний
педагогічний університет імені Павла Тичини*

Науковий керівник – канд. пед. наук, доц. Дука Т. М.

Зміни в сучасній Україні супроводжуються складними соціально-економічними, морально-етичними, національними та іншими проблемами, які призвели до погіршення фізичного, психічного і матеріального стану більшої частини населення. Особливе занепокоєння викликає факт зниження рівня здоров'я та фізичної підготовленості дітей дошкільного віку.

Сьогоднішні дошкільники складатимуть більшу частину потенціалу України XXI століття, тому навчання, виховання і розвиток молодого покоління в нашій країні є одним із найважливіших державних завдань, що відзначено в державних документах: Закон України «Про фізичну культуру і спорт» (1993), Цільова комплексна програма «Фізичне виховання – здоров'я нації» (1998), Державна програма розвитку фізичної культури і спорту в Україні (1996), Доктрина фізичного виховання і спорту в Україні (2004) та ін.

Інтенсифікація сучасного життя, розвиток і впровадження нових технологій у різних сферах суспільства зумовили процес реформування системи та змісту діяльності освітніх інституцій, у тому числі дошкільних дитячих закладів. Ці реформи пов'язані з раннім навчанням та ускладненням навчальних програм, що супроводжується підвищеним розумовим та фізичним навантаженням, яке негативно впливає на стан здоров'я дітей і викликає порушення постави, зниження опірності організму до негативних чинників довкілля, нервові захворювання тощо (О. В. Давиденко, Т. Ю. Круцевич, Н. О. Тупчій).

Традиційні засоби фізкультурно-оздоровчої роботи з дошкільниками не завжди відповідають сучасним вимогам і потребують заміни на такі, які б ефективніше сприяли вирішенню завдання зміцнення здоров'я, підвищення рівня фізичної підготовленості, своєчасного фізичного і психічного розвитку дитини.

Відомо, що дошкільний вік – це період, коли відбуваються найбільш інтенсивні процеси росту і розвитку організму, формування особистості дитини. Саме в цьому віці закладаються основи майбутнього стану здоров'я, фізичної підготовленості, розумової діяльності людини та розвитку пізнавальних здібностей людини.

Дані численних досліджень (І. Д. Бех, Д. Б. Богоявленська, П. Я. Гальперін, Н. І. Дворкіна, Е. В. Демидова, В. Н. Зімоніна та ін.) свідчать, що для стимулювання пізнавальної активності дітей необхідно спеціально навчити їх раціонально застосовувати розумові дії, але не менш важливим є набуття сенсорного досвіду, тобто створення певних умов, які можуть бути забезпечені саме в процесі фізичного виховання[2].

До моменту вступу до школи діти повинні оволодіти певним запасом рухових навичок і вмінь, набути оптимального рівня фізичної підготовки, що дозволить їм адаптуватись до нових умов і вимог, які обумовлюють навчальну діяльність.

Е. С. Вільчковський відзначає, що в процесі фізичного виховання здійснюється розумове виховання дитини. Між ними існує два види

зв'язку: безпосередній та опосередкований. Безпосередній зв'язок полягає в тому, що в процесі занять фізкультурою часто виникають рухові пізнавальні ситуації, вирішення яких потребує від дитини певного розумового напруження. Все це являє собою певний ланцюг психічних операцій. Специфічність розумової діяльності дитини в процесі виконання фізичних вправ полягає в тісному взаємозв'язку між рухами різних частин тіла, розумовими операціями. Внаслідок цього закріплюються усвідомлені зв'язки між м'язовими почуттями, руховим завданням та способом його вирішення [1].

Мислення є центральною складовою інтелектуальних здібностей. У наших дослідженнях показники образно-логічного мислення знаходяться у взаємозв'язку із гнучкістю, таким показником координаційних здібностей, як кидки і ловіння м'яча [3].

Що стосується особливостей прояву уваги (продуктивності, стійкості, переключення і розподілу) у дівчаток можна відмітити взаємозв'язок з показниками координаційних можливостей і високим ступенем взаємозв'язку з іншими пізнавальними здібностями – сприйманням, пам'яттю, мисленням, уявою.

Окрім відмічених взаємозв'язків пізнавальних процесів з фізичними якостями і психофізіологічними показниками виявлена також тенденція до кореляції: мислення і силових здібностей, простої моторної реакції на звук і складної моторної реакції; уяви та координаційних здібностей; уваги та швидкісних здібностей.

У хлопчиків виявлений взаємозв'язок морфофункціональних, психофізіологічних показників і компонентів пізнавальних процесів, що дає підставу вважати, що рівень розвитку пізнавальних здібностей у них буде залежати від фізичного розвитку і функціонального стану[3].

Необхідно відмітити, що коефіцієнти значущості у дівчаток і хлопчиків за цими показниками не мають суттєвої різниці.

Таким чином наявність взаємозв'язку і взаємосприяння між компонентами фізичної підготовки, функціональних можливостей, фізичного розвитку і пізнавальних здібностей обумовлює доцільність використання поєднаного методу розвитку фізичних і пізнавальних здібностей в процесі занять фізичними вправами.

Література:

1. Вільчковський Е. С. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку / Е.С. Вільчковський. – Львів : ВНТЛ, 1998. – 336 с.
2. Дубогай О. Д., та ін. Інтеграція пізнавальної і рухової діяльності в системі навчання і виховання школярів: Метод. посіб. для вчит. початк. шк. та фіз. культ., студ., батьків / О. Д. Дубогай, Б. П. Пангелов, Н. О. Фролова, М. І. Горбенко. – К: Оріяни, 2001. – 152 с.
3. Пивовар А. А. Взаємозв'язок розвитку пізнавальних здібностей і рухової активності старших дошкільників у процесі занять фізичною культурою та спортом // Педагогіка, психологія та медико-біологічні

проблеми фізичного виховання і спорту / А.А. Пивовар. – Зб. наук. пр. / За ред. С. С. Єрмакова. – Х. ; Донецьк, 2003. – №23. – С.209–213.

ФОРМИ ЗАЛУЧЕННЯ БАТЬКІВ ДО СПІВПРАЦІ

Гуцало Н.

студентка ФДСО, Уманський державний

педагогічний університет імені Павла Тичини

Науковий керівник – канд. пед. наук., доц. Залізняк А. М.

Потребами сьогодення продиктована необхідність тісніше інтегрувати родинне і суспільне дошкільне виховання. Робота педагога з батьками дітей є одним із напрямків педагогічного процесу.

У Законі України „Про дошкільну освіту” [1] сказано, що батьки є учасниками навчально-виховного процесу школи, дошкільного закладу.

Питання взаємодії дошкільного навчального закладу і сім’ї знаходиться в полі зору сучасних дослідників: як теоретиків, так і практиків.

Виходячи з позиції, що родина і дошкільний навчальний заклад, виконуючи специфічні виховні функції, не можуть замінити один одного і мають взаємодіяти задля повноцінного розвитку дитини-дошкільника, науковцями досліджені такі аспекти окресленої проблеми:

– етико-педагогічні вимоги до взаємин із дітьми та їхніми батьками (І. Гребенніков, Т. Кирієнко, В. Сухар);

– зміст і методи педагогічної освіти батьків (Л. Островська, О. Долина, Т. Кирієнко, О. Низовська);

– умови для спільної роботи сім’ї і педагогічного колективу ДНЗ у формуванні моральних якостей особистості дитини (Т. Алексеєнко, Л. Божович, В. Постовий);

– педагогічні умови ефективної взаємодії дошкільного навчального закладу і сім’ї в екологічному вихованні старших дошкільників (Н. Кот);

– співробітництво вихователів дошкільних закладів із сім’єю щодо виховання дошкільників у дусі миру (Пагута Т.);

– особливості взаємодії з батьками дітей раннього віку (Н. Аксаріна, О. Волкова, Т. Маркова, Л. Свирська) тощо.

Питанням взаємодії сім’ї та дошкільного навчального закладу присвячені дослідження багатьох науковців.

Педагогічна співпраця з батьками була спрямована на:

– створення атмосфери довіри, взаєморозуміння, духовного зближення усіх учасників виховного процесу, налагодження морально-психологічного комфорту в сім’ї та дошкільному навчальному закладі;

– підвищення рівня педагогічної культури батьків та їх педагогічну самоосвіту;

– участь батьків у навчально-виховній діяльності дошкільного навчального закладу, різноманітних заходах.

У зв’язку з цим ми дотримувалися таких основних засад співпраці: взаємоповага, взаємодовіра, взаєморозуміння між родинами та педагогом, партнерство й чітке усвідомлення своєї ролі та відповідальності в спільній

взаємодії, любов до дитини, прийняття і повага її як особистості, розуміння її проблем.

Також ми дотримувалися правил педагогічного спілкування з батьками старших дошкільників: прояв щирого інтересу до батьків своїх вихованців, особистісного підходу до проблем навчання у спілкуванні з ними, вміння вислухати батьків, бажання зрозуміти їхні проблеми і допомогти прийняти педагогічне рішення, прояв доброзичливості у стосунках з батьками, звернення на ім'я та по-батькові, оптимізм, посмішка, привітний тон розмови.

Зауважимо, що взаємодія педагогів дошкільного навчального закладу з батьками дітей дошкільного віку на основі співробітництва розпочалася з моменту першої зустрічі, у рамках педагогічного супроводу періоду адаптації дітей.

Ми добре розуміли, що кожна родина мала різний досвід у вихованні дітей та різний рівень педагогічної підготовки, освіти.

Тому під час педагогічного експерименту ми використали у роботі з батьками такі форми співпраці: індивідуальні, наочно-письмові, групові, колективні, тнаочно-інформаційні.

Співпраця являла собою спосіб організації спільної діяльності з родинами, яка здійснювалася на основі соціальної перцепції за допомогою спілкування. Сутність такої взаємодії полягала в: узгодженні дій дошкільного закладу і сім'ї як суб'єктів виховання дитини, активному залучення і батьків до педагогічного процесу, наданні допомоги педагогічному колективу дошкільного закладу.

Успіх взаємодії батьків і вихователів, а отже позитивний вплив на розвиток писемного мовлення старших дошкільників значною мірою залежали від відносин, які склалися між вихователем і батьками дітей. Адже контакт двох вихователів – педагогів і батьків – крок до взаєморозуміння та злагодженості.

Література:

1. Закон України „Про дошкільну освіту” – К. : Ред. журналу „Дошкільне виховання”, 2001. – 55, [1] с. – (Бібліотечка журналу „Дошкільне виховання”).

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ЕТИЧНИЙ РОЗВИТОК»

Даценко О.

студентка ФДСО, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Науковий керівник – канд. пед. наук., доц. Залізняк А. М.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства все більшої гостроти набуває проблема етичної культури та етичних уявлень. Етичне виховання старших дошкільників невіддільне від морального становлення

особистості і передбачає організацію засвоєння норм гуманістичної моралі та культури відносин. Це сприяють етичному вихованню дошкільників.

Особливості проблеми морально-етичного виховання знайшли відображення в сучасних дослідженнях Л. Артемової, А. Гончаренко, О. Косарева, О. Кошелівської, О. Монке, Т. Поніманської, Т. Фасолько, М. Федорової та інших.

Окремі аспекти даної проблеми відображено у працях І. Беха, М. Боришевського, О. Дробницького, В. Тугарінова, В. Ядова (психологічні основи формування морально-етичних цінностей у дітей в процесі осягнення досвіду народу); О. Вишневецького, В. Костіва, В. Оржеховської, Л. Повалій, Ю. Руденка, М. Стельмаховича, Б. Ступарика, В. Сухомлинського, О. Сухомлинської, К. Чорної, П. Щербаня (педагогічні основи виховання у дітей морально-етичних цінностей українського народу).

В останніх наукових дослідженнях Н. Мельникової [1], як доступні і необхідні для оволодіння дітьми в період дошкільного дитинства, виділено 10 базисних етичних понять: добре – погано, можна – неможна, ввічливість – грубість, правда – неправда, співчуття – байдужість, терпимість – нетерпимість, чуйність – черствість, щедрість – жадібність, добро – зло, милосердя – жорстокість.

Ці базисні етичні поняття розглядаються вченою як психологічне знаряддя морального розвитку особистості.

Етичний розвиток виступає провідним чинником всебічного гармонійного розвитку особистості та є невіддільним від морального становлення особистості.

Складовими етичного розвитку є :

- 1) розвиток етичного мислення;
- 2) розвиток етичних почуттів (почуття власної гідності, почуття сорому, почуття обов'язку, почуття відповідальності) та якостей (чуйність, справедливість, організованість, гуманність, скромність, дисциплінованість, доброзичливість, турботливість, самостійність, правдивість, чесність);

3) розвиток культури етичної поведінки.

Структура етичного розвитку старших дошкільників є динамічною цілісною системою, компоненти якої органічно взаємопов'язані між собою.

Результатом етичного розвитку є соціальна компетентність дитини — відкритість до світу людей як потреба особистості, навички соціальної поведінки, готовність до сприймання соціальної інформації, бажання пізнавати людей, робити добрі вчинки.

Етичний розвиток дітей старшого дошкільного віку – це складний і багатогранний процес, в основі якого лежить засвоєння етичних норм поведінки, розвиток етичного мислення, етичних почуттів та якостей.

Література:

1. Мельникова Н. В. Развитие нравственной сферы личности дошкольника : автореф. дис. на соискание уч. степени доктора психол. наук : спец. 19.00.13 «Психология развития, акмеология» / Н. В. Мельникова – Казань, 2009. – 40 с.

ФОРМУВАННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ПОЗИТИВНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ В УМОВАХ СЕЛА

Дзюба А.

студентка ФДСО, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Науковий керівник – канд. пед. наук, доц. Дука Т. М.

Сучасний розвиток педагогічної науки в Україні характеризується пошуком та вдосконаленням шляхів формування особистості підростаючого громадянина. У Законі України «Про освіту», Державній національній програмі «Діти України» зазначається, що сьогодні особливого значення набуває єдність виховних впливів на дитину протягом усього періоду становлення особистості, починаючи з раннього дитинства. З огляду на це, актуальним є питання належного фізичного виховання дітей, їх повноцінного розвитку, забезпечення готовності до навчання в школі.

На жаль, необхідно констатувати значне погіршення стану довкілля, дедалі помітніше виснаження природних ресурсів, прогресуючу деградацію усіх сфер суспільного життя.

У системі національного виховання найважливішим завданням сьогодні є забезпечення повноцінного розвитку дітей і молоді, охорона і зміцнення їхнього фізичного, психічного та духовного здоров'я як неодмінної умови формування майбутнього громадянина України, про що зазначається в основних державних документах з дошкільного виховання та освіти: Концепції дошкільного виховання в Україні (1993 р.), Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні (2012 р.) та Законі України «Про дошкільну освіту» (2001 р.) та ін.

На думку багатьох учених (Є. Приступи, Г. Воробей, Е. Вільчковського, М. Стельмаховича та ін.), фізичне виховання як невід'ємна частина виховання підростаючих поколінь є повноцінним, коли воно ґрунтується на засадах народної фізичної культури. Актуальною проблемою, особливо в селі, є пошук і наукове обґрунтування таких засобів фізичного виховання, які б відповідали українському менталітету та сучасним педагогічним положенням. Тому в цих умовах підвищується роль сім'ї, родини, найближчого оточення, де дитина отримує основи духовного і фізичного розвитку.

Здоровий дитячий організм на кожному етапі свого розвитку являє собою складну біологічну систему, функціонування якої є умовою для навчання і виховання. Одним з найбільш чутливих до педагогічного впливу періодів розвитку, на думку дослідників, є період «стрибка» показників фізичного стану в ранньому онтогенезі людини з 5 до 7 років.

Встановлено, що основними причинами різних відхилень у фізичному розвитку й стані здоров'я дітей є недостатня рухова активність, обсяг якої з кожним роком зменшується (В. Мурза, О. Сухарєв, Л. Волков, Р. Поташнюк, В. Язловецький), невідповідність дітей самостійно піклуватися про своє фізичне вдосконалення (О. Дубогай, М. Козленко, О. Козленко), недостатня увага вихователів і родини до проблеми виховання в дошкільників позитивного ставлення до збереження й зміцнення свого здоров'я (М. Данилевич, В. Лесик, А. Мерлян, І. Петренко, А. Цьось) та ін.

Одним із перших українських творів про шляхи збереження і зміцнення здоров'я стало «Поучення» Володимира Мономаха (1117 р.) [2], яке поєднало віковий досвід народної педагогіки з основними положеннями православної віри та західноєвропейської літератури, в якій уперше викладені глибокі судження про основні принципи навчання і виховання дітей. Основним методом формування у дітей здорового способу життя він вважав особистий приклад батьків і старших, що особливо актуально в наш час.

У педагогічній теорії В. Сухомлинського [4] значне місце посідають проблеми фізичного виховання та зміцнення здоров'я, шляхи вирішення яких запозичені з народної педагогіки: рухливі ігри, ходіння влітку босоніж, купання у відкритих водоймах, фізична праця і спання на свіжому повітрі, правильний режим харчування. Педагог багато уваги приділяв конкретним питанням фізичного виховання дітей, розглядаючи його як невід'ємну складову всебічного розвитку особистості.

Першою, досить вдалою спробою вивчити світ дитини в сільській місцевості є праця Н. Заглади «Побут селянської дитини» [1], в якій на широкому тлі досліджено життя та побут селянських дітей до 14-ти років у с. Старосілля. Вона писала: «Всі старання батьків коло дітей, відколи ті народяться і до третього року життя зводяться до того, щоб сприяти розвиткові молодого організму, щоб зростити корисну, насамперед для родини, а тоді й для громади, одиницю» і далі ... «... є ціла низка заходів і пристосувань, що мають сприяти фізичному розвиткові молодого організму» [1, с. 109].

Останнім часом ситуація в сільській місцевості щодо організації фізичного виховання в дошкільних навчальних закладах, на жаль, досить критична. У більшості сіл немає інструкторів з фізичного виховання, освітній процес організовується з порушеннями.

На жаль, сьогодні з різних причин близько 40% дітей (у сільській місцевості цей показник становить лише 19%) охоплені системою

дошкільного виховання, решта лишається поза увагою суспільної дошкільної системи [3].

Формування у дітей старшого дошкільного віку позитивного ставлення до занять фізичною культурою в експериментальних групах передбачало вдосконалення змісту та структури занять в умовах дошкільного закладу.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми. Подальшого вивчення потребують питання формування у старших дошкільників позитивного ставлення до занять фізичною культурою в різновікових групах сільських дошкільних навчальних закладах, що дасть можливість дітям підвищити свою рухову активність, створить необхідні умови для розвитку фізичних якостей та покращення здоров'я.

Література:

1. Заглада Н. Побут селянської дитини / Н. Заглада // Матеріал до монографії с. Старосілля. – К., 1929. – 167 с.
2. Мономах В. Поучення / В. Мономах // Літопис Руський. – К. : Дніпро, 1989. – С. 461 – 462.
3. Середницька А. Підготовка до школи дітей, які не відвідують дошкільних закладів / А. Середницька // Дошкільне виховання. – 2001. – №8. – С. 4 – 5.
4. Сухомлинський В. Сто порад учителям. Вибрані твори в п'яти томах / В. Сухомлинський. – К. : Радянська школа, 1976. – Т.4. – 620 с.

ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО СЕНСОРНІ ЕТАЛОНИ У МОЛОДШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБОМ ДИДАКТИЧНОЇ ГРИ

Дем'яненко К.

Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка

Сучасний етап розвитку дошкільної освіти характеризується пошуком нових підходів у педагогічній теорії та практиці. Національною доктриною розвитку освіти в Україні ХХІ століття, Базовим компонентом дошкільної освіти визначено, що особливої уваги потребує розвиток дитини як особистості, яка формується, засвоєння нею всього розмаїття досягнень суспільства та здатності використовувати набуті знання, уміння та навички в самостійній пізнавальній і творчій діяльності.

Учені Л. Венгер, М. Монтессорі, Є. Тихеева наголошували, що сенсорне виховання є одним з головних завдань дошкільного виховання, напрямом, який впливає на успішність подальшої соціалізації й навчання дитини. Дослідники одним із центральних моментів розвитку сприймання визначають засвоєння і використання сенсорних еталонів (В. Аванесова, Л. Венгер, Н. Ветлугіна, Л. Журова, О. Запорожець, В. Зінченко, Г. Кислюк, Є. Корзакова, Л. Пенъевська, М. Поддьяков, Н. Сакуліна).

Сучасні дослідження присвячені таким аспектам даної проблеми, як діагностика сенсорного розвитку дітей раннього віку (Т. Кондратенко, В. Котирло, С. Ладивір, В. Холмовська та ін.); визначення особливостей системи розумового виховання взагалі та сенсорного зокрема (О. Д'яченко, О. Проскура, М. Подд'яков та ін.); методика формування пізнавальних здібностей дошкільників (З. Богуславська, О. Проскура, К. Щербакова та ін.); вивчення виховних та розвивальних можливостей різних видів дитячої діяльності (Л. Артемова, Т. Лаврентьєва, О. Логвиненко, Ю. Приходько та ін.)

Основне місце в сенсорному розвитку дитини дошкільного віку займає оволодіння сенсорними еталонами: кольору, форми, величини тощо. Сенсорні (лат. sensorium – орган чуттів) еталони – вироблені людством уявлення про основні властивості і відношення предметів і явищ навколишньої дійсності [1, с. 4]. Ці еталони функціонують як загальноприйнятий зразок властивостей і відношень предметів. Наприклад, при сприйнятті форми сенсорними еталонами є геометричні фігури (круг, квадрат, трикутник, овал, циліндр тощо), кольору – сім кольорів спектра, а також білий та чорний. У природі існує розмаїття форм і барв, однак людство упорядкувало їх у певну систему. Оволодіння сенсорними еталонами дає змогу сприймати навколишній світ крізь призму суспільного досвіду. Отже, дитина привчається бачити властивості предметів як різновиди або поєднання відомих зразків.

Ефективним засобом формування уявлень про сенсорні еталони у дітей молодшого дошкільного віку є дидактична гра. Дидактична гра – система впливів, спрямована на формування у дитини потреби у знаннях, активного інтересу до того, що може стати їх новим джерелом, удосконалення пізнавальних умінь і навичок [2, с. 169].

Ігри, в яких використовуються дії з предметами, розвивають не тільки рух, а й сприйняття, увагу, мислення і мову дитини. Уміле не нав'язливе керівництво педагога діями дошкільника дозволяє перейти від примітивного маніпулювання для виконання різноманітних практичних дій з урахуванням величини і форми предметів.

Пропонуємо приклади дидактичних ігор для формування уявлень про сенсорні еталони у молодших дошкільників:

Сенсорні еталони	Дидактичні ігри
Сприйняття кольору	«Добери за кольором», «Різнокольорові крижинки», «Летить у свою зграйку», «Кольори», «Якого кольору предмет», «Обери доріжку», «Різнокольорове доміно», «Знайди квітку за кольором», «Метелик», «Повісимо прапорці», «Потяг», «У нас різні автомобілі», «Збери квітку», «Мій улюблений колір», «Кольорова казка», «Акваріум»

Сприйняття форми	«Дорисуй фігуру», «Форми», «Опиши предмет», «Добери за формою», «Знайди латочку» «Склади тварину з геометричних фігур» «Збудуємо будинки для трьох поросят» «Геометричне доміно», «Що котиться, а що ні?», «Чарівна квітка», «Добери віконця до будинку», «Чарівна торбинка», «Добери тау саму»
Сприйняття величини	«Звірята шикуються», «Порівняй предмети», «Цікава коробочка», «Башточки», «Великий-маленький», «Дерева високі та низькі», «Вклади форми одна в одну», «Повітряні кульки», «Склади мотрійку», «Сніговик», «Знайди маму», «У гостях у ведмежої сім'ї»

Таким чином, основна увага в сенсорному вихованні дітей 4-го року життя повинна бути спрямована на сприйняття форми, розміру й кольору, адже саме ці властивості мають головне значення для формування наочних уявлень про предмети та явища навколишньої дійсності.

Література:

1. Барташнікова І. А. Розвиток сенсорних здібностей і пам'яті у дітей 5-6 років : навч. посібн. 2-е вид. переробл. / І. А. Барташнікова, О. О. Барташніков. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2007. – 56 с.
2. Павелків Р. В. Дитяча психологія : навч. посіб. / Р. В. Павелків, О. П. Цигипало. – К. : Академвидав, 2010. – 432 с.
3. Приходько Ю. О. Розвиток відчуттів і сприймань у дітей дошкільного віку (сенсорний розвиток) / Ю.О. Приходько. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2001. – 65 с.

ОПТИМІЗАЦІЯ ФОРМУВАННЯ САМООЦІНКИ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У ПРОЦЕСІ СПІЛКУВАННЯ З ДОРΟΣЛИМИ ТА ОДНОЛІТКАМИ

Думанська Т.

*студентка ФДСО, Уманський державний
педагогічний університет імені Павла Тичини*

Науковий керівник – канд. пед. наук., доц. Попиченко С. С.

Психологічні дослідження у сфері самосвідомості дітей дошкільного віку набувають особливої актуальності в період прогресивних змін в освітньому просторі України. Центральним компонентом самосвідомості виступає самооцінка, завдяки якій людина оцінює свої досягнення і

невдачі, якості і можливості. Особливого значення набуває вивчення категорії самооцінки зростаючої особистості.

Взаємозв'язок спілкування та системи уявлень дитини про себе починає виявлятися у дошкільному віці. Саме в цьому віковому періоді розпочинається «народження особистості», яке виявляється у прагненні та появі можливості пізнавати себе [1]. Означене пов'язане зі здібністю до самосвідомості, самоорганізації, що формується. якісні характеристики самооцінки формуються за умови позитивного, побудованого на принципі партнерської взаємодії спілкування дитини з дорослими і однолітками. Особливості взаємин у спілкуванні зумовлюють динаміку і спрямованість розвитку зростаючої особистості, сприяють розкриттю її комунікативних та соціальних здібностей, духовного потенціалу.

Мета нашого дослідження – з'ясувати психолого-педагогічні умови оптимізації формування самооцінки старших дошкільників у процесі спілкування з дорослими та однолітками.

У ході дослідження ми отримали дані, які дозволили зробити наступні висновки. Самооцінка як психологічне особистісне утворення, що дає людині можливість оцінити свій фізичний і духовний стан, свої можливості, спрямованість, активність, суспільну значущість, свої відносини із зовнішнім світом та іншими людьми, є соціальним за своєю природою феноменом, отримує свій розвиток у соціальному середовищі, у процесі спілкування з оточуючими людьми [2].

Самооцінка виникає у другій половині дошкільного віку на основі початкової емоційної самооцінки і раціональної оцінки поведінки оточуючих людей; може проявлятися у вигляді конкретної самооцінки – оцінки дитиною своїх умінь у конкретній діяльності, що складається на основі результатів власної діяльності, і загальної самооцінки – цілісного ставлення дитини до себе, що є наслідком інтеграції уявлень про себе.

Самооцінка у старшому дошкільному віці зазнає суттєвих змін, що проявляються у підвищенні адекватності її когнітивного компоненту. Під впливом цілеспрямованого розвитку конкретної самооцінки більшої адекватності набуває загальна самооцінка, у чому і полягає процес їх гармонізації. Основною детермінантою здійснення цього процесу виступає спеціальна організація спілкування старших дошкільників з дорослими і однолітками, що включає до себе і водночас активізує поведінковий, когнітивний та афективний компоненти спілкування.

Формувальний експеримент з метою оптимізації самооцінки дітей у процесі спілкування з дорослими і однолітками включав такі напрямки роботи: 1) оптимізацію когнітивного компоненту спілкування, що передбачала розвиток навичок взаємооцінювання; 2) оптимізацію афективного компоненту спілкування, що забезпечувала розвиток емоційної сфери дітей, емоційно-позитивного ставлення до однолітків і дорослих. 3) оптимізацію поведінкового компоненту спілкування, що включала розвиток комунікативних вмінь та навичок

партнерської взаємодії дітей з однолітками і дорослими. Експеримент реалізовувався за допомогою спеціальних занять з дітьми (групових та індивідуальних), консультативної роботи з батьками.

Психолого-педагогічними умовами оптимізації спілкування старших дошкільників з дорослими і однолітками, за рахунок яких відбувався розвиток самооцінки дітей зазначеного віку, визначено: забезпечення розвитку поведінкового, когнітивного та афективного структурних компонентів спілкування дітей з дорослими і однолітками у їх єдності; оволодіння кожною дитиною принципами партнерських стосунків у процесі спільної діяльності з оточуючими людьми, навичками конструктивного взаємооцінювання; створення ситуації успіху, у процесі якої приймаються особистісні досягнення кожної дитини і яка укріплює зв'язки дитини з оточуючими людьми; забезпечення емоційного комфорту дитини у спілкуванні з дорослими і однолітками, що досягалося реалізацією спільної творчої діяльності, використанням технік підтримки, заохочень дій дитини, розвитком умінь дітей рефлексувати власні переживання, спрямовувати їх у позитивне русло; забезпечення позитивних змін у характері взаємодії батьків з дітьми через залучення їх до процесу спільної діяльності з дітьми та проведення консультативної роботи з ними.

Порівняльний аналіз даних до і після проведення формувальної роботи підтвердив ефективність експерименту з розвитку самооцінки старших дошкільників у процесі спілкування з дорослими та однолітками. Доведено, що в умовах такого спілкування дитина активно діє, засвоює його нові форми, спрямовані на взаємодію з однолітками, вчиться адекватно оцінювати свої успіхи і невдачі у конкретній діяльності, що у свою чергу, впливає на розвиток у дитини більш адекватного ставлення до своєї особистості загалом і таким чином сприяє здійсненню процесу гармонізації загальної і конкретної самооцінки дітей зазначеного віку.

Література:

1. Гуменюк Г. В. Своєрідність образу „Я” дитини як предмет професійної уваги вихователя / Г. В. Гуменюк // Індивідуалізація виховання в дитячому садку: методичні рекомендації. – К.: Міленіум, 2005. – С.12–26.
2. Павелків Р. В. Дитяча психологія: Навч. посіб. / Р. В. Павелків, О. П. Цигипало. – К.: Академвидав, 2008. – С.331 – 360.

ОСОБЛИВОСТІ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В СУЧАСНОМУ ДНЗ

Долінська Т.

*студентка ФДСО, Уманський державний
педагогічний університет імені Павла Тичини*

Науковий керівник – канд. пед. наук., доц. Мельникова О. М.

Розвиток творчого потенціалу, емоцій і почуттів в ігровій діяльності – найактуальніша проблема сучасної психології і педагогіки.

Гра для дітей – це передусім навчання і спосіб набуття досвіду соціалізації, спілкування, взаємодії у новому форматі – за правилами. Навчившись сприймати гру як реальність, дошкільники зможуть із легкістю адаптуватися до тих ролей, які готує їм життя.

Психолого-педагогічні аспекти ігрової діяльності дошкільників досліджено у працях Л. Артемової, А. Бурової, К. Карасьової, С. Ладивір, Д. Менджеричької, Т. Піроженко, Т. Поніманської та ін.

Становлення та розвиток дитячої ігрової діяльності полягає передусім у створенні такого розвивального середовища, у якому дитина вчиться способів отримання інформації, розвиває психічні процеси, що забезпечує набуття, збереження і творче використання отриманої інформації.

Як зазначав В. Сухомлинський, гра – це величезне світле вікно, через яке в духовний світ дитини вливається дивовижний потік уявлень, понять про навколишній світ. Гра - це іскра, що запалює вогник допитливості [4].

Наприкінці раннього дитинства малюк включається в різні види ігор - рухливі, дидактичні, будівельні, сюжетно-рольові. Гра стає основним видом діяльності дошкільника, що відповідає головній його потреби – увійти в світ дорослих, вступити з ними у співпрацю.

Гра має великий вплив на всі сторони психіки дітей, а головним чином на розвиток особистості. Тут формується ієрархія мотивів, тобто вміння підкорятися вимозі «треба», а не «хочу», придушити свої миттєві бажання. У грі дитина вчиться встановлювати взаємини з однолітками, планувати свої дії, оцінювати свою поведінку і поведінку партнера, контролювати її. У грі розвивається інтелект дитини, зокрема знаково-символічна функція свідомості. [1; 2].

Варто зазначити, що розвиток ігрової діяльності дошкільників безпосередньо пов'язаний із партнерською взаємодією, а забезпечення умов для повноцінної дитячої гри лежить у зоні відповідальності дорослих. Становлення партнерської взаємодії в дошкільному дитинстві є процесом розвитку нових форм спілкування, що характеризується переходом від дії до взаємодії, від відчуття до співчуття, від сприйняття до прийняття, від управління до спільного планування.

Для успішної організації та розвитку ігрової діяльності дошкільників сучасний вихователь має володіти низкою важливих умінь, особистісних та професійних якостей і дотримуватися наведених принципів:

1) пам'ятати про роль гри в житті дитини – дитяча гра є проявом ступеня розвитку людини на перших етапах її життя, вона – самостійне й необхідне відображення душевного наповнення, що потребує прояву назовні;

2) визнати ігрову діяльність як провідну в контексті загальної життєдіяльності дітей у дошкільному закладі - для малюка гра – зовсім не забава; він живе у грі, задовольняючи своє бажання бути, як дорослий;

3) дотримуватися принципу свободи й самостійності – інтерес до теми гри перетворює її на творче завдання: включається дитяча уява, простежується сплеск ініціативи, діяльність дитини стає радісною і бажаною для неї;

4) відповідально ставитися до професійних обов'язків, зокрема участі в розвитку ігрової діяльності дітей – для успішного керівництва іграми дітей вихователь має володіти аналітичними, проєктувальними (конструкційними), організаторськими та комунікативними вміннями;

5) мудро керувати грою — керівництво іграми потребує високої педагогічної майстерності й такту, позаяк, розв'язуючи у грі й через гру низку завдань, вихователь має зберегти її як діяльність, цікаву й близьку дітям;

б) спостерігати за грою дітей — вихователь має навчитися спостерігати за перебігом гри, спрямовувати її з метою всебічного розвитку своїх вихованців;

7) розуміти, що розвиток ігрової діяльності передбачає поетапне передавання дітям ігрових умінь та навичок партнерської взаємодії — вихователь має знати рівні розвитку гри своїх вихованців для того, щоб добирати адекватні засоби впливу на розвиток їхньої сюжетно-рольової гри [3, с.18].

Таким чином, у грі формуються всі психічні процеси, відбуваються суттєві перетворення в інтелектуальній, емоційно-вольовій сфері, що є фундаментом розвитку особистості дошкільника.

Література:

1. Артемова Л. В. Гра / Л. В. Артемова // Методичні рекомендації до програми виховання дітей дошкільного віку “Малятко”. – К. : “Свенас”, 1993. – С. 31–48.

2. Бугастова І. А. Гра як засіб підготовки дитини до школи // Журнал для батьків. – 2001. – № 1. – С. 17.

3. Кондратець І. Дитячі ігри очима дорослого, або навчаємо педагогів бути активними учасниками дитячої гри // Вихователь методист дошкільного закладу. - № 2 (лютий). – 2017. – С. 12 - 19

4. Куліш І. П. Проблема гри, ігрової діяльності в психолого – педагогічній теорії та практиці // Проблема освіти: Науково – мет. збірник. Вип. 23. – К. : Науково – мет. центр вищої освіти, 2001. – С. 66 – 72

5. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: В 5-ти т. – 1976-1977.

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ

Журавко Т.

студентка ФДСО, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Науковий керівник – канд. пед. наук, викл. Корінна Г. О.

Питання національно-патріотичного виховання було актуальне з часу, коли утворилася перша держава. Важливість та значення виховання громадянина-патріота торкається всіх аспектів освіти загалом та дошкільної зокрема.

Аналіз науково-педагогічних досліджень (А. Богуш, І. Беха, К. Чорної) дозволив з'ясувати: що «патріотизм – любов до Батьківщини, українського народу, турбота про її та своє благо, сприяння становленню утвердження України, як суверенної правової, демократичної, соціальної держави, готовність відстояти її незалежність, служити захищати її, розділити свою долю з її долею» [1, с.12].

Патріотизм – складне і багатогранне поняття, один з найважливіших компонентів індивідуального та суспільного способу життя.

На особистому рівні патріотизм є пріоритетною стійкою характеристикою людини, що виявляється у її свідомості, моральних ідеалах та цінностях, у реальній поведінці та вчинках.

Метою патріотичного виховання полягає у теоретичному та практичному обґрунтуванні виховання національно-патріотичної особистості дитини протягом усього дитинства. Виховання у молодого покоління почуття патріотизму, відданості справі зміцнення державності, активної громадянської позиції нині визнані проблемами загальнодержавного масштабу.

Патріотичне виховання створює певні передумови громадянської поведінки. Любов до Вітчизни починається з любові до своєї Малої Батьківщини – місця, де людина народилася.

Національно-патріотичне виховання дітей – дуже складний за своїм характером процес, який потребує озброєння педагогів дошкільної освіти відповідним методичним інструментарієм і усвідомлення ними потреби та важливості такої роботи саме з дітьми дошкільного віку.

Національно-патріотичне виховання дітей – дуже складний за своїм характером процес, який потребує озброєння педагогів дошкільної галузі відповідним методичним інструментарієм і усвідомлення ними потреби та важливості такої роботи саме з дітьми середнього та старшого дошкільного віку.

Дошкільний вік – це період в якому становлення особистості має свої потенційні можливості для формування вищих моральних почуттів, до яких відноситься і почуття патріотизму [2, с. 8], почуття приязні, відданості, відповідальності до своєї Батьківщини.

Зважаючи на те, що в період дошкільного дитинства закладаються основи свідомості й самосвідомості, а також ті риси характеру, які й

визначатимуть особистість, на думку вчених, уже наприкінці дошкільного віку дитина здатна усвідомлювати і себе саму, і те місце, яке вона на цей час посідатиме в житті. На цьому етапі відбувається формування культурно-ціннісних орієнтацій духовно-етичної основи особистості дитини, розвиток її емоцій, відчуттів, мислення, механізмів соціальної адаптації в суспільстві, починається процес національно-культурної самоідентифікації, усвідомлення себе в навколишньому світі. Цей період життя людини є найсприятливішим для емоційно-психологічного впливу на дитину, оскільки образи сприйняття дійсності, культурного простору дуже яскраві і сильні, тому вони залишаються в пам'яті надовго, а іноді і на все життя, що дуже важливо у вихованні патріотизму [2, с. 4].

Вихователі та батьки мають навчити дитину співпереживати, бачити красу безпосередньо навколо себе, захоплюватися просторами країни, її красою та природними багатствами. Також, перш ніж дитина навчиться трудитися на благо Батьківщини, необхідно навчити її виконувати трудові доручення, прищеплювати їй любов до праці.

Отже, дошкільний вік найважливіший період становлення особистості, коли закладаються передумови громадянських якостей, розвиваються уявлення дітей про людину, суспільство і культуру. Базовим етапом формування у дітей любові до Батьківщини є накопичення ними соціального досвіду життя, засвоєння прийнятих у ньому норм поведінки, взаємин, залучення до світу його культури.

Література:

1. Бех І. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді / І. Бех, К. Чорна // Методист (Шкільний світ). – 2014. – №11. – С. 11–25.
2. Чорна К. Національна ідея як фактор становлення патріотизму у дітей та молоді / К. Чорна // Шлях освіти. – 2008. – № 3. – С. 5-11.

ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Загранична М.

студентка ФДСО, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Науковий керівник – канд. пед. наук, доц. Підлипняк І. Ю.

З переосмисленням пріоритетів, цілей і завдань навчання та виховання дітей дошкільного віку актуальною стає проблема становлення дитячої особистості, виявлення та розвиток її здібностей, набуття досвіду пізнання. Такий підхід висвітлений у державних документах, розроблених в Україні. Зокрема, Національна доктрина розвитку освіти в Україні у ХХІ ст. визначає головну мету діяльності дошкільних закладів, яка полягає у створенні умов для розвитку і самореалізації кожної особистості, формуванні покоління, здатного навчатися впродовж життя. У законі «Про дошкільну освіту» і

Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні визнається пріоритетна роль дошкільної освіти у формуванні особистості дитини, розвитку її творчих здібностей.

Сучасні психолого-педагогічні праці у контексті проблеми формування пізнавальної активності дітей дошкільного віку розкривають сутність пізнавальної активності (Л. Лохвицька, Г. Люблінська, К. Щербакова та ін.), її структуру – типи, види, компоненти, основні форми прояву, критерії, показники та рівні (К. Крутій, М. Матюшкін та ін.), індивідуальне зростання пізнавальної активності дітей (О. Белова, В. Кузьменко, Р. Хаустова та ін.).

Пізнавальна активність – це самостійна, ініціативна діяльність дитини, спрямована на пізнання навколишньої дійсності (як прояв допитливості), й зумовлена необхідністю розв'язання пізнавальних завдань, що постають перед нею у конкретних ситуаціях.

У системі навчання і виховання дошкільників активно використовуються дидактичні (навчальні) ігри, які розвивають спостережливість, уяву, пам'ять, мислення, мовлення, сенсорні орієнтації дітей у розмірах, формах, кольорах, максимально задіюють інтелектуальний потенціал у пізнанні світу і себе.

Педагогічна мета дидактичних ігор полягає у сенсорному вихованні, мовленнєвому розвитку, ознайомленні дошкільників з навколишнім світом, формуванні у них елементарних математичних уявлень тощо. Дидактична гра спрямована на формування у дитини потреби в знаннях, активного інтересу до того, що може стати їх новим джерелом, удосконалення пізнавальних, умінь і навичок. Дидактичні ігри, ігрові заняття і прийоми підвищують ефективність сприймання дітьми навчального матеріалу, урізноманітнюють їхню навчальну діяльність, вносять у неї елемент цікавості. У дидактичній грі як формі навчання взаємодіють навчальна (пізнавальна) та ігрова (цікава) сторони. Відповідно до цього вихователь одночасно навчає дітей і бере участь у їхній грі, а діти граючись навчаються.

Пізнавальний зміст навчання виявляється в його дидактичних завданнях, які педагог ставить перед дошкільниками не безпосередньо, як на занятті, а пов'язує їх з ігровими завданнями та ігровою дією. Дидактична мета, прихована в ігровому завданні, стає непомітною для дитини, засвоєння пізнавального змісту відбувається не навмисне, а під час цікавих ігрових дій (приховування і пошуку, загадування і відгадування, елементів змагання у досягненні ігрового результату тощо). Основним стимулом, мотивом виконання дидактичного завдання є не пряма вказівка вихователя чи бажання дітей чогось навчитися, а природне прагнення до гри, бажання досягти результату, виграти. Саме це спонукає дошкільників до розумової активності, якої вимагають умови і правила гри. Так у дошкільному віці на основі ігрових інтересів виникають і розвиваються інтелектуальні.

Для того щоб дидактичні ігри стимулювали різнобічну діяльність і задовольняли інтереси дітей, вихователь повинен добирати їх відповідно до програми дошкільного навчального закладу для кожної вікової групи, враховуючи пізнавальний зміст, ступінь складності ігрових завдань і дій. Творче ставлення педагога до справи є передумовою постійного і поступового ускладнення, розширення варіативності ігор. Якщо у дітей згасає інтерес до гри, вихователь ініціює спільне придумування нових ігрових завдань, ускладнення правил, включення до пізнавальної діяльності різних аналізаторів і способів дій, активізацію всіх учасників гри.

Як і всі інші види ігор, дидактичні ігри стимулюють загальний особистісний розвиток дошкільників. Поєднання в них готового навчального змісту з ігровим задумом і діями вимагає від вихователя майстерного педагогічного керівництва ними.

Кожна дидактична гра має специфічне дидактичне (навчальне) завдання, що відрізняє її від іншої. Ці завдання обумовлені передбаченим програмою навчальним і виховним впливом педагога на дітей та можуть бути різноманітними. Наявність дидактичного завдання (або кількох) підкреслює спрямованість навчального змісту гри на пізнавальну діяльність дітей.

Правила кожної дидактичної гри обумовлені її змістом та ігровим задумом, вони визначають характер і способи ігрових дій дитини, організують і спрямовують її стосунки з іншими дітьми, спонукають дошкільника керувати своєю поведінкою, оскільки йому часто доводиться діяти всупереч безпосередньому імпульсу.

У процесі гри в дошкільників виробляється звичка зосереджуватися, самотійно думати, розвивати увагу. Захопившись грою, діти не помічають, що навчаються, до активної діяльності залучаються навіть найпасивніші діти.

Використання дидактичних ігор та дидактичного матеріалу робить процес виховання цікавим, створює у дітей бадьорий настрій, полегшує засвоєння нового матеріалу.

Література:

1. Голіцин В. Розвивати пізнавальну активність дитини / В. Голіцин, К. Щербакова // Дошкільне виховання. – 1990. – № 11. – С. 8–10.
2. Суржанська В. А. Творчі завдання в роботі з дітьми старшого дошкільного віку: навчальний посібник / В. А. Суржанська. – К.: Знання, 2003. – 34 с.

РОЛЬ БАТЬКІВ У ВИХОВАННІ ПРАВИЛЬНОЇ ЗВУКОВИМОВИ У ДІТЕЙ ТА РОЗВИТКУ ЇХНЬОГО МОВЛЕННЯ

Іщенко В.

*студентка ФДСО, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Науковий керівник – канд. пед. наук., доц. Залізняк А. М.*

Оновлення системи дошкільної освіти, процеси гуманізації та демократизації зумовили необхідність активізації взаємодії дошкільного закладу з сім'єю. Сім'я – це первинний унікальний соціум, що дає дитині відчуття психологічної захищеності, емоційного «тилу», підтримку. Сім'я – це ще й джерело суспільного досвіду. Саме в сім'ї дитина знаходить приклади для наслідування.

Актуальними для сучасного педагогічного процесу є наукові узагальнення і висновки про те, що сім'я – початок всіх початків, той виховний інститут, де закладаються основи всебічно розвиненої особистості. Тому взаємодія сім'ї та дошкільного навчального закладу відіграє важливу роль у розвитку і вихованні дитини.

Співпраця педагогів і батьків допускає рівність позицій партнерів, шанобливе ставлення один до одного. Найважливішим способом реалізації співробітництва педагогів і батьків є їхня взаємодія, в якому батьки – не пасивні спостерігачі, а активні учасники виховного процесу.

Зазначимо, що саме батьки – перші, хто забезпечує розвиток мовлення власної дитини.

Про роль мови у сімейному вихованні дитини висловлювали велети педагогічної думки: К. Ушинський, І. Огієнко, С. Русова, Г. Ващенко, В. Сухомлинський.

Ми переконані, що взаємодія дошкільного навчального закладу і сім'ї – це необхідна умова щодо виховання звукової культури мовлення у старших дошкільників.

Під час педагогічного експерименту ми здійснювали пропаганду педагогічних знань серед батьків дітей старшого дошкільного віку експериментальної групи. Для цього ми :

- ознайомлювали батьків з програмовими вимогами з проблеми виховання звукової культури мовлення у дітей старшого дошкільного віку;

- ознайомлювали членів сім'ї з ефективними методами і прийомами виховання звукової культури мовлення у старших дошкільників;

- розкрили важливість виховання звукової культури мовлення;

- надали батькам допомогу у вихованні впевненості у собі;

- формували готовність спілкуватися з дитиною повсякчас.

Педагогічна взаємодія з батьками була спрямована на:

- створення атмосфери довіри, взаєморозуміння, духовного зближення усіх учасників виховного процесу, налагодження морально-психологічного комфорту в сім'ї та дошкільному навчальному закладі;

– підвищення рівня педагогічної культури батьків та їх педагогічну самоосвіту;

– участь батьків у навчально-виховній діяльності дошкільного навчального закладу, різноманітних заходах.

В нових формах взаємодії з батьками реалізувався принцип партнерства, діалогу. Позитивною стороною таких форм є те, що учасникам не нав'язувалася готова точка зору, їх змушували думати, шукати власний вихід із ситуації.

Отже, успішне вирішення проблеми щодо виховання звукової культури мовлення у старших дошкільників можливе тільки за умови взаємодії спільних зусиль педагогів та батьків, гармонізації їх взаємин. Тому робота з батьками велась цілеспрямовано, планомірно та систематично. Вона полягала в подоланні педагогічної неосвіченості батьків. Педагогічна просвіта батьків мала цільове спрямування.

Література:

1. Развитие речи детей дошкольного возраста: [пособ. для воспитателя дет. сада] / [под ред. Ф. А. Сохина]. – 2-е изд., испр. – М. : Просвещение, 1979. – 233 с.

ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД СІМ'Ї ПРИ ФОРМУВАННІ ЕКОНОМІЧНИХ ЗНАНЬ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Каган А.

студентка ФДСО, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Науковий керівник – доктор пед. наук., проф. Кушнір В. М.

Логіка суспільного розвитку в Україні спрямована на потребу максимальної стимуляції активності, самостійності людей, готовність до подолання пасивності, громадянської апатії. Вирішення цього завдання можливе в тому випадку, якщо починаючи з дошкільного віку створювати для дітей умови для виявлення їх творчості, трудової активності, що неможливо без початкового економічного виховання. Формування та збагачення первинного економічного досвіду не лише забезпечить дошкільникам наявність елементарних економічних знань, готовність до варіативних дій, сформованість вольових якостей, але й стане підґрунтям для подальшого самостійного збагачення власного економічного досвіду, сприятиме розвитку загальної культури особистості.

У науково-педагогічній літературі економічне виховання розглядається багатоаспектно. Протягом багатьох років, проблема економічного виховання дошкільників розглядалася як частина трудового виховання. Так, дослідниками Р.С.Буре, В.Г.Нечаєвої вивчалася специфіка праці дошкільника; у роботах С.М.Котлярової, В.І.Логінової — роль знань у розгортанні трудового процесу; підготовці вихователів до здійснення економічного виховання дітей присвячені праці Грами Н.Г.

Обґрунтувавши теоретичні основи економічного виховання дітей дошкільного віку нами визначено, що старший дошкільний вік є сензитивним періодом розвитку пам'яті, уваги мови, формування творчих уявлень, а також економічної соціалізації. Високий рівень розвитку економічної соціалізації дошкільника забезпечує йому активну життєву позицію у всіх видах діяльності, в які він включається.

Аналіз дитячих ігор, питань, розмов свідчать про інтерес дітей до проблем, пов'язаних з економікою. Причинами цього вважається проникнення економіки, насамперед, у життя сім'ї, де дитина і стикається з економічними проблемами, які частіше за все обговорюють члени родини. Цілком зрозуміло: чим раніше ми розпочнемо економічну освіту дітей, тим усвідомленішими, раціональними та розумнішими будуть їхні дії та вчинки, бо саме в цьому віці діти опановують первісний досвід елементарних економічних відносин. Чим старші діти, тим активніші вони у вирішенні багатьох економічних питань: розподілі сімейного бюджету, складанні меню, обладнанні квартири тощо.

Природно, що саме сім'я повинна виховувати у дитини культуру споживання, спілкування, пізнання, що є основою для розвитку економічної культури. У сім'ї дитина залучається до домашньої роботи шляхом організації систематичних доручень і спільної трудової діяльності всіх членів родини. В ході такої діяльності діти дізнаються про обов'язки кожного члена сім'ї. Поділ домашньої праці, за статтю, віком, здібностями підвищує її результативність. Саме в сім'ях, де залучають дітей до спільної господарської діяльності, діти вправляються в ощадливості, економності. У сім'ї відбувається знайомство дітей з професіями рідних і близьких, розуміння важливості професійної праці для людини, для забезпечення її особистих та сімейних потреб. Поступово у дітей формуються уявлення про різноманіття професій, про цінність праці батьків і близьких, про взаємозв'язок понять праці і грошей? У сім'ї дитина знайомиться з поняттям сімейного бюджету. Залучення (по можливості) дітей до обговорення сімейного бюджету сприяє вихованню правильного (раціонального) відношення до грошей, розвитку вміння рахуватися з потребами та бажаннями всіх членів сім'ї. Отримання елементарних знань про доходи та витрати, про гроші, про зарплату батьків сприятиме в майбутньому попередженню багатьом помилкам та конфліктам спричинених незадоволенням потреб та бажань. Батькам слід пам'ятати, що залучення дитини до світу економічних знань має відбуватися природно і невимушено. Щоденно варто звертати дитячу увагу на рекламу, різноманітність магазинів і товарів, яскравість упаковок та якість товарів. Така систематична увага сприятиме вихованню у дитини культури споживання та культури її потреб.

Визначаючи напрями взаємодії сім'ї та ДНЗ у формуванні економічної культури дошкільників, нами охарактеризовано методику розвитку економічних знань дошкільників в умовах ДНЗ та розроблено

програму співпраці ДНЗ і родини у формуванні економічної культури дошкільників.

При реалізації завдань економічного виховання в дошкільному закладі ми виділяємо чотири напрями роботи.

1. Розширення знань дошкільників про працю та про все, що з нею пов'язано. Реалізація завдань економічного виховання можлива за умови повноцінного вирішення завдань трудового виховання в усіх вікових групах дошкільного закладу, тому що праця - провідна категорія економічної науки.

2. Знайомство дітей з простими економічними термінами: економіка, інфляція, бюджет, ціна, гроші, валюта, товар, вартість, банк, аванс, кредит, відсоток, прибуток, збиток, власність, прибуток, бізнес, біржа, акція, дивіденди, банкрут, аукціон, реклама, підприємство, власник, вигода, бартер, конкуренція, норма, продукція, ферма, ярмарок; познайомити дітей з новими професіями, такими як менеджер, підприємець, бізнесмен, фінансист, рекламодавець, фермер, брокер, бухгалтер.

3. Формування у дітей економічного мислення шляхом залучення старших дошкільників у процес сюжетно-рольових ігор, настільно-друкованих, дидактичних; читання художньої літератури.

4. Педагогічна взаємодія з батьками, їх просвіта з питань економічної освіти дошкільників та активне їх залучення до процесу формування економічних знань дітей в умовах дошкільного закладу та сім'ї.

Щоб допомогти батькам оволодіти практичними педагогічними навичками і вміннями творчо осмислювати набуті знання та застосовувати їх, до виховання батьків потрібно залучати професійно підготовлених фахівців. Програма співпраці з батьками з питань формування економічної культури у дошкільників має на меті підвищення рівня педагогічної культури батьків та досягнення оптимального рівня взаємодії дошкільного закладу та родини через створену систему співпраці та партнерства.

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ОЗНАЙОМЛЕННЯ З УКРАЇНСЬКОЮ НАРОДНОЮ ІГРАШКОЮ

Карабінювська О.

*студентка ФДСО, Уманський державний
педагогічний університет імені Павла Тичини*

Науковий керівник – канд. пед. наук., доц. Мельникова О. М.

У сучасних умовах значно підвищився інтерес дослідників до проблеми естетичного розвитку особистості, загалом, і творчої діяльності, зокрема. У зв'язку з цим все більшої теоретичної і практичної значущості набувають проблеми створення оптимальних педагогічних умов для

формування і розвитку творчої активності дошкільників шляхом їх залучення до творчої діяльності.

Творчу активність необхідно розглядати в єдності двох сторін. Перша (пов'язана з поняттям «творчість») – комплекс якостей і властивостей особистості, який сприяє повній реалізації її творчого потенціалу і виражається в оригінальному, своєрідному, нешаблонному мисленні й емоційності. Друга (пов'язана з поняттям «активність») – ініціативність, енергійність, самостійність творчих дій і поведінки, мотивом яких служить потреба в самореалізації.

На думку вчених (Л. Артемова, А. Богуш, Н. Лисенко, М. Стельмахович та ін.), саме в середовищі національної культури і з використанням надбань традиційної народної педагогіки можливе успішне розв'язання проблеми формування особистості дитини [1; 2]. Сучасна система виховання спрямована на формування розвиненої особистості, наділеної національною свідомістю, гідністю і прагненням зберегти й примножувати національну культуру.

Аналіз педагогічних досліджень свідчить, що українській народній іграшці відведено важливе місце у виховному процесі сучасних дитячих дошкільних закладів (Л. Артемова, О. Батухтіна, А. Грабовська, Е. Горунович, А. Грибовська, Г. Вишнева, Р. Калістру, Л. Калуська, А. Макаренко, С. Русова, Л. Сірченко, А. Усова, Е. Фльоріна та ін.). Однак поза спеціальною увагою залишилися теоретичні і методичні аспекти використання української народної іграшки у дошкільних навчальних закладах, хоча сучасній науці відомо, що твори народного мистецтва впливають на розвиток пізнавальної, емоційної сфер особистості, її творчих здібностей, сприяють активізації творчо-продуктивної діяльності.

Народна іграшка є спадщиною подібно до рідної мови, казки, пісні. Народні іграшки перевірені дитячою любов'ю до неї, дитячою грою. Народна іграшка несе в собі художню культуру народної творчості, розвиває самобутні риси естетики свого народу.

Ефективність формування творчої активності дітей дошкільного віку можна значно підвищити, якщо організований вихователем навчально-виховний процес буде цілеспрямованим на безпосередню участь дітей у ньому, що складається із ознайомлення, вивчення, оцінювання та творчого виготовлення іграшок за традиціями українських народних [4]. Це є важливою умовою розвитку цілого комплексу властивостей та якостей особистості, які надають їй можливість щодо творчої самореалізації у будь-якому виді людської діяльності. Крім того ефективність використання української народної іграшки пояснюється: багатofункціональністю народної іграшки; доступністю відповідного матеріалу, можливістю її застосування не лише на заняттях з образотворчого мистецтва, а й на заняттях з художньої праці, в ігровій діяльності та у вільний від занять час.

Відтак, ефективне використання народної іграшки як засобу формування творчої активності можливе за таких умов, як поповнення

розвивального середовища групи різними видами народної іграшки; організація поглибленої пізнавально-практичної роботи для формування творчої активності у дітей: практична діяльність дітей по застосуванню знань у виготовленні та оздобленні народної іграшки; співпраця вихователя з батьками : індивідуальні та групові консультації , проведення майстер-класу у виготовленні та оздобленні народної іграшки.

Враховуючи особливу сенситивність дітей старшого дошкільного віку доцільним є висновок про те, що цей віковий період є найбільш сприятливим часом для залучення дітей до національної спадщини, творів українського народного мистецтва, які синтезують у собі універсальну можливість розвитку естетичного сприймання, оцінювання і стимуляції творчої діяльності, формування творчо активної особистості старшого дошкільника. Безпосередній контакт дітей з високоестетичними художніми об'єктами, їх опанування, зберігання та творче виготовлення благотворно впливає на здатність дошкільників розуміти світ народного мистецтва, активізує їхню творчу активність, стимулює творчий потенціал особистості дитини.

Таким чином, творча активність старшого дошкільника полягає у готовності здійснювати ініціативні, новаторські дії у царині мистецтва, а також має формуватися у процесі різних видів творчої діяльності, знаходити своє виявлення через різноманітність цієї діяльності, сформованість потреби і інтересу до опанування певним різновидом мистецтва, самостійність і пізнавальну активність. Українська народна іграшка як естетичний об'єкт є особливим типом художньої творчості, що вміщує у собі кілька видів народного мистецтва, є носієм історичних, загальнокультурних, художньо-декоративних, національних рис та особливостей, що дозволяє використовувати її як дійовий навчально-виховний засіб формування творчо активної особистості дітей старшого дошкільного віку.

Література:

1. Богущ А. М., Лисенко Н. В. Українське народознавство в дошкільному закладі: Навчальний посібник. – К.: "Вища школа", 1994. – 398 с.
2. Батухтіна О. Українська народна іграшка: Діти і національна культура // Дошкільне виховання. – 1991. – №7. – С. 28-29.
3. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка. Навчальний посібник. – К., - 2015. - С. 318-321.
4. Суржанська В. А. Підготовчий етап розвивальної методики формування пізнавальної активності старших дошкільників засобами творчих завдань. – Дніпропетровськ, 2004.

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ДІЯЛЬНОСТІ ДОМАШНІХ ВИХОВАТЕЛЬНОК В УКРАЇНІ ВПРОДОВЖ ХІХ СТ.

Коваленко Р.

*студентка ФДСО, Уманський державний
педагогічний університет імені Павла Тичини*

Науковий керівник – доктор пед. наук., проф. Кушнір В. М.

Актуальність дослідження зумовлено тим, що проблема освіти і виховання підростаючого покоління особливо активно обговорюється сьогодні, коли уніфікована система освіти не в повній мірі відповідає вимогам сьогодення. Своєрідною реакцією на ці вимоги стала поява приватних дошкільних закладів та шкіл, однак вони не виходять за рамки загальноосвітньої системи освіти. В якості серйозної альтернативи цій системі необхідно розглядати домашнє вчительство (надалі – гувернерство), потреба якого відчувається все сильніше.

Вперше у світову педагогіку поняття «гувернер» ввів французький мислитель ХУІ століття Мішель Монтень. У праці «Досліди» вчений багато уваги приділяв гувернеру, його якостям як особистості та його вмінню вчити і виховувати.

Гувернерство проіснувало в Україні не одне століття, постійно видозмінюючись відповідно до зовнішнього середовища. Кожна історична епоха ставила свої вимоги до домашнього наставника.

Аналіз спеціальної літератури по даній проблемі показує, що у радянський період домашня і приватна освіта як альтернативні системи категорично відкидалися і наукою не розроблялися, хоча переосмислення такого досвіду має особливе значення для сьогодення. Було зроблено ряд спроб аналізу гувернерської діяльності в історії педагогічної думки І. І. Бецьким, С. І. Гессеном, В. А. Жуковським, В. В. Зеньковським, П. Ф. Каптеревим, М. В. Ломоносовим, Н. І. Новіковим, Г. С. Сковородою, Л. Н. Толстим але вони переважно спиралися на зарубіжну педагогіку – Д. Локка, І. Г. Песталоцці, Ф. Рабле, Ж-Ж. Руссо та інші.

На сучасному етапі розвитку суспільства дослідженням даної проблеми займаються російські та вітчизняні дослідники, зокрема А. Н. Ганічева, С. В. Трошина, Л. В. Пасічник, Є. Г. Сарапулова та інші.

За багатовікову історію свого існування гувернерство пройшло кілька етапів розвитку. Як форма індивідуального навчання й виховання дитини воно виникло в епоху середнього палеоліту в системі суспільного виховання дітей та молоді. Завершення періоду розпаду первіснообщинного ладу характеризується перетворенням гувернерства на систему індивідуального виховання дитини у сім'ї нерідними батьками-вихователями, які фактично виконували роль гувернерів. Паралельно гувернерство продовжує розвиватись як система колективного виховання й навчання. В ролі наставників молоді у цій системі виступають знахарі, чаклуни, старійшини — еліта племені.

Гувернерство на теренах України зародилося іще до того, як сформувалася сім'я, воно виконувало відразу кілька функцій: 1) дітей виховували й навчали досвідчені люди, що мали схильність до роботи з молодшими поколіннями, тож діти отримували найкращу підготовку до життя; 2) водночас наставники піклувалися про своїх підопічних, як батьки, сприймалися як близькі люди, оскільки постійно перебували разом із дітьми, завдяки чому для вихованців створювався психологічний комфорт, цим підсилювався авторитет педагогів. У східнослов'янському суспільстві УІ-ІХ століть поширеною традицією виховання дитини було «кормильство» (або «кумівство») — первісне гувернерство-наставництво.

Протягом XIV - XVIII століть гувернерство перетворюється на вагомий напрям педагогіки, представлений педагогічною практикою і підкріплений наукове методичними теоретичними працями. У другій половині XVIII століття домашнє навчання і виховання дітей панівної верхівки стало однією з широко розповсюджених форм початкової освіти в Лівобережній Україні. Відомо, що, окрім вихованців Києво-Могилянської академії, батьки запрошували гувернерами іноземців. Серед заможної частини українців поширюється звичай запрошувати мандрівних дяків домашніми наставниками для своїх дітей.

XIX століття можна вважати століттям розквіту гувернерства як системи домашнього виховання й навчання. Працювати гувернерами дозволяється тільки дипломованим спеціалістам. Документ (диплом чи свідоцтво) видавався за результатами складання спеціальних іспитів (екстерном чи випускних у навчальному закладі). Ідея державного контролю усіх ланок освіти одержала у XIX столітті небувалого раніше розмаху. Особливо це стосується Російської Імперії, правляча верхівка якої панічно боїться розповсюдження революційних ідей з Європи й підвищення національної свідомості неросійських народів. Гувернерство перетворюється на органічну складову імперського освітньо-виховного механізму. Приймаються закони, якими передбачено майже абсолютний контроль системи домашнього виховання й навчання. Така всеохоплююча регламентація, мета якої — обернення гувернерства на важіль реалізації державної політики шляхом програмування певним чином домашнього виховання молодого покоління, може розцінюватись як наступний — десятий період розвитку гувернерства. Для цього періоду характерно: диктатура держави, повне приєднання системи домашнього виховання й навчання до державної освітньої системи, публікація достатньої кількості науково-методичної літератури для домашніх наставників і домашніх вчителів.

У XX столітті гувернерство виходить з-під спеціального посиленого державного контролю. Таке явище пояснюється загальнообов'язковим складанням іспитів (чи проходженням тестування) за програмою середньої школи, без яких молода людина не одержує документа, потрібного для продовження освіти чи подальшого працевлаштування. Відповідно домашнє чи шкільне навчання орієнтовано на державні програми,

державний навчальний план, державні підручники, що робить діяльність домашнього вчителя цілеспрямованою і підконтрольною державі.

Література:

1. Сарапулова Є. Г. Психолого-педагогічні основи навчально-виховної діяльності гувернера / Євгенія Геннадіївна Сарапулова. – К.: МАУП, 2003. – 264 с.

ТЮТОРСТВО ЯК ДІЄВА ФОРМА СУПРОВОДУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА

Ковальчук К.

студентка ФДСО, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

*Науковий керівник – канд. пед. наук, доц. **Поліщук О. В.***

В основу нашої дослідно-експериментальної роботи були покладені наукові дослідження К. Крутій та Н. Маковецької [3]. Ми розуміли, що для досягнення поставленої мети необхідно насамперед створити відповідні умови для:

◆ науково обґрунтованого, цілеспрямованого, систематичного, психолого-педагогічного супроводу інноваційної діяльності педагогів щодо змісту освіти. Провідними передумовами визначили такі: соціально-педагогічні, психолого-педагогічні, організаційно-педагогічні;

◆ розвитку творчого потенціалу у власній діяльності, яка ґрунтується на фаховому володінні управлінськими функціями методичної служби;

◆ раціонального розподілу управлінських функцій між тьюторами та тьюторантами на демократичних засадах через створення творчих груп і методичних об'єднань;

◆ оптимальної “відкритості” тьюторства у методичній службі як ланки загальної соціально-педагогічної системи.

Розробляючи методику власного дослідження, ми спочатку вирішували проблему **психологічного супроводу інновацій у діяльності педагогів**. Вирішуючи цю важливу проблему ми враховували два аспекти: по-перше, нам необхідно було усвідомлювати причини того, чому люди чинять опір змінам; по-друге, виявляти основні механізми та етапи послідовного введення інноваційних змін.

На першому етапі уведення педагогічних інновацій ми застосовували метод **“розморожування”** попередніх настановлень членів педагогічного колективу щодо здійснення освітнього процесу в дошкільному закладі. Із цією метою ми організували спільне обговорення тьюторами і педагогічним колективом доцільності та конкретного змісту тих інновацій, які передбачалося здійснити в дошкільному закладі.

На другому етапі ми застосовували “пробне” введення змін, коли ті чи інші педагогічні інновації реалізували частково у “пробних” варіантах. При цьому зверталася особлива увага на необхідності інтенсивного зворотного зв'язку між результатами впровадження інновацій і участю в ньому не лише педагогічного колективу, а й кожного педагога зокрема. Результати такої діяльності детально аналізувалися на педагогічних радах, оперативних засіданнях, у індивідуальних і колективних бесідах тощо. Тьютор спільно із тьюторантом робили відповідні висновки й визначали заходи щодо поліпшення тієї чи тієї роботи.

Третім етапом введення інновацій в освітній процес дошкільного закладу було *закріплення*, коли апробовані й перевірені інновації впроваджувалися в педагогічну практику в повному обсязі (змістовому, та варіативному, авторському).

Дотримання зазначених психолого-управлінських умов під час уведення педагогічних інновацій, а не “насаджування” їх згори, дало нам змогу зробити цей процес результативнішим і комфортним для всіх учасників освітнього процесу в дошкільному закладі.

Література:

1. Баришполець О. Психологічне забезпечення управління освітою / О. Баришполець, Л. Карамушка, Н. Карасьова, М. Слюсаревський // Рідна школа. – 1995. – № 4 – С. 25-27.
2. Ващенко Н.М. Управління навчальним процесом у системі підвищення кваліфікації / Н. М. Ващенко. – К.: Вища школа, 1987. – 153 с.
3. Крутій К. Інноваційна діяльність у сучасному ДНЗ / К. Крутій, Н. Маковецька // Дошкільне виховання. – 2005. – № 5. – С. 5-7.

ВИКОРИСТАННЯ МУЗИКОТЕРАПІЇ ТА ПСИХОЛОГІЧНИХ ФІЗКУЛЬТУРНИХ ВИВІДІВ У РОБОТІ З ДІТЬМИ

Коваль С.

*студентка ФДСО, Уманський державний
педагогічний університет імені Павла Тичини*

*Науковий керівник – кан. пед. наук., старший викладач **Бегас Л. Д.***

Музикотерапія допомагає знімати стреси, стимулювати роботу мозку, підвищити засвоєння матеріалу, сприяє естетичному вихованню. Наш емоційний стан, процеси сприйняття, запам'ятовування, розуміння залежить від того, що ми слухаємо. Звук – це енергія. Залежно від частоти коливання, рівня голосності, ритму, звук впливає на людину. Правильно підібрані мелодії здатні активізувати людські резерви. До вашої уваги «Музична аптека».

Знімають стреси та забезпечують терапевтичний вплив:

– балада групи «Іглз» - «Готель Каліфорнія»; хоральна прелюдія фа мінор Баха («Соляріс»); арії Доніцетті «Слізна», «Таміно» з «Чарівної флейти» Моцарта.

Тонізують та підвищують рівень працездатності: музика Брайна Адамса, Тіни Тернер, музика з балад Бон Джові, музичні композиції Рікардо Фольї, гітарні композиції.

Допоможуть розслабитися музика Моцарта Альбіноні, естрадні обробітки «Місячної сонати», «До Елізи» Бетховен

Довго підтримувати рівень працездатності та самоконтролю допоможе: музика в стилі лаунж (медитативна музика), етнічна музика у сучасній обробці.

Особливо посилює активність мозку: «Соната для двох фортепіано» Моцарт, гімнастика для очей.

Виконується переважно 15-30 секунд. «Тік-так» (показувати, як працює годинник). Кругові оберти за годинниковою стрілкою і проти.

«Подивися на місяць» (уявити, що на кінчик носа сіла муха; подивитися на неї; потім подивитись прямо).

«День-ніч» (сильно заплющити очі, відкрити) - ці вправи рекомендуються виконувати з мішечком на голові.

Вправи виконуються сидячи:

- Міцно стулити повіки на три-п'ять секунд, а потім на три-п'ять секунд відкрити очі (6-8 разів).
- Швидко покліпати очима, заплющити очі та посидіти спокійно, повільно рахуючи до 5. Повторити 4 -5 разів.
- Міцно замружити очі. Порахувати до 3, відкрити очі та подивитися вдалечінь. Порахувати до 5. Повторити 4-5 разів.
- У середньому темпі проробити 3-4 кругових рухів очима в правий бік, стільки ж само - у лівий. Розслабивши очні м'язи, подивитися вдалечінь – на рахунок 1-6. Повторити 1-2 рази.
- Витягнути руку вперед. Подивитися на вказівний палець витягнутої руки на рахунок 1-4. Потім перенести погляд вдалечінь на рахунок 1-6. Повторити 4-5 разів.

Психологічні фізкультхвилинки.

Здібність людини до саморегуляції стану, до психічної перебудови забезпечує і її ефективну адаптацію в довіллі, в стосунках з іншими. Навчати керувати своїм психофізичним станом треба починати з дитячих років. Заданням “психогімнастики” є збереження психічного здоров'я, запобігання емоційним розладам у дитини через зняття психічного напруження, розвиток кращого розуміння себе та інших, створення можливостей для самовираження особистості. Більшість психогімнастичних завдань побудовані на імітації певних почуттів та емоційних станів людини.

У таких іграх діти тренують свою увагу, пам'ять, спостережливість, витримку.

«Комплімент».

Діти повертаються один до одного, витягають руки вперед і з'єднують їх з долонями товариша. За сигналом вчителя діти по черзі говорять комплімент один одному. Компліменти не повинні повторюватись. Вимовляється комплімент з посмішкою, треба дивитись в очі дитині, якій він призначається.

«Руханки».

Вправи на зняття м'язового напруження, які ще називають енергейзерами.

Основне призначення фізкультхвилинок, які проводяться під час занять, – підвищити працездатність, зняти втому, дати відпочинок організму, в першу чергу - нервовій системі та мускулам.

У запропонованих фізкультхвилинках діти стежать за рухами рук, імітують різні види рухів, вчаться орієнтуватись в просторі, що спонукає розвиток зорових функцій. Необхідною умовою є повна розкутість у рухах, вільне переміщення в кімнаті.

«Динамічні»

«Напишіть» у повітрі носом і підборіддям цифри від 1 до 10, або букви (наприклад, А, В, Д, О, У, К, М, П, Р, Ш, тощо). Робити це треба з максимальним повертанням голови (цифри, або букви повинні бути високими і великими). Можна малювати в повітрі різні предмети, фігури, тощо, писати добрі слова. Виконуючи вправу, потрібно рухати шиєю плавно, без ривків і зайвого напруження. Тулуб тримати нерухомо, спину прямо.

Ця вправа покращує кровообіг головного мозку, роботу шийних хребців, позбавляє обличчя подвійного підборіддя.

Вправи мають добиратися таким чином, щоб протягом дня цілеспрямовано навантажувалися і розслаблялися різні групи м'язів дітей: плечового пояса, спини, тазостегнових суглобів. Необхідно включати в комплекс вправи для відпочинку очей, дихальні вправи, вправи на координацію рухів.

Щоб процес виконання фізичних вправ був цікавим для дітей, необхідно час від часу змінювати вправи (кожні 2-3 тижні), виконувати їх під музику, включати танцювальні рухи.

Дітям подобаються фізкультхвилинки, які супроводжуються віршованими текстами. Щоб у дітей не збивався ритм дихання, їхні рухи були точними при таких фізкультхвилинок учитель промовляє текст, а діти виконують вправи.

Орієнтація і стан сімейного виховання не завжди допомагають нам у цій роботі. Збільшення кількості проблемних родин, зайнятість батьків, звідси — несумлінне виконання виховних функцій. До тогож, за результатами соціологічних досліджень, багато дітей саме в родині здобувають перший негативний життєвий досвід., Тому слід не один рік працювати над тим, щоб кожна дитина усвідомила той факт, що стан здоров'я і творчих можливостей людини майже на 70 % залежить від неї

самої, від рівня і стилю її життя, від її власної культури здоров'я і тільки на 30 % — від чинників зовнішнього середовища, а також те, що здоров'я є основною життєвою цінністю людини.

Звичайно, вирішення проблеми збереження здоров'я дітей потребує уваги всіх зацікавлених у цьому: педагогів, медиків, батьків, представників громадськості. Однак особливе місце та відповідальність з оздоровчій діяльності відводиться освітній системі, яка повинна й має всі можливості для того, щоб зробити освітній процес здоров'язберігаючим, і в цьому випадку мова йде вже не просто про стан здоров'я сучасних школярів, а про майбутнє України.

Література:

1. Денисенко Н. Оздоровчі технології – в освітній процес / Н. Денисенко // Шкільне виховання. 2009. – №11. – С. 7-8.
2. Концепція формування позитивної мотивації та здоровий спосіб життя у дітей та молоді // Основи здоров'я: книга для вчителя. – К.: Генеза, 2005. – С. 47-57.
3. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті // Шкільний світ. – К., 2011. – 24 с.

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ ЯК ОДИН З ВАЖЛИВИХ АСПЕКТІВ ВСЕБІЧНОГО РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКІВ

Копелянець Т.

студентка ФДСО, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Науковий керівник – канд. пед. наук, доц. Карнаух Л. П.

Національна доктрина розвитку освіти, Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття) вказують на важливість гармонійного розвитку дитини. В цьому велику роль відіграє розвиток емоційно-почуттєвої сфери дитини [4], [2].

Базовий компонент дошкільної освіти націлює на те, що дитина дошкільного віку:

- орієнтується у назвах та специфіці проявів основних емоцій, розрізняє прояви кожної з них, встановлює причинно-наслідкові та смислові зв'язки між подіями життя, своїми переживаннями та виразом обличчя;
- вміє передавати свої почуття мімікою, жестами, словами;
- вміє розрізняти моральні, інтелектуальні та естетичні почуття;
- виявляє почуття приязні, щирості, жалю, відповідальності, безкорисливості, вдячності, любові у взаєминах з іншими [1].

Дослідженням емоційної сфери дошкільників займалися І. Д. Бех, Л. І. Божович, Л. С. Виготський, О. В. Запорожець, В. С. Мухіна, Я. З. Неверович, І. С. Кон, О. І. Кульчицька, С. Л. Рубінштейн,

Інтенсивний розвиток особистості дошкільника визначає глибокі зміни в його емоційній сфері. Якщо у ранньому віці емоції зумовлювались безпосередньо оточуючими впливами, то у дошкільника вони починають опосередковуватись його ставленням до тих чи інших явищ. Внаслідок появи опосередкованості емоцій, вони стають більш узагальненими, усвідомленими, керованими. Дитина виявляє здатність стримувати небажані емоції, скеровувати їх відповідно до вимог дорослих та до засвоєних норм поведінки [3].

Важливим новим фактом емоційної сфери дошкільника стає переживання з приводу можливої реакції дорослих на його дії та вчинки: «що скаже мама?», «батько буде сваритись». Таким чином, емоції дошкільника включаються у внутрішні механізми забезпечення супідрядності мотивів як важливий їх компонент.

Маючи досить різноманітний досвід спілкування за допомогою мовлення, дитина засвоює навички вираження емоцій в єдності вербальних та невербальних засобів. Спочатку у спілкуванні переважають невербальні засоби вираження емоцій (міміка, виразні рухи, крик, плач), а до кінця дошкільного віку дитина вміє позначити свій емоційний стан у мовленні.

Значного прогресу зазнають вищі почуття, як неодмінна ознака особистості. Їх розвиток відбувається у процесі виконання різних видів діяльності малюка – трудової, продуктивної, ігрової.

Важливу роль відіграє спільний характер виконання діяльності дошкільниками, коли вони мають змогу порівнювати свої результати, прагнучи до зразків.

Висока емоційність дитини, яка забарвлює її психічне життя і практичний досвід, становить характерну особливість дошкільного дитинства. Внутрішнім, суб'єктивним ставленням дитини до світу, до людей, до самого факту власного існування є емоційне світовідчуття. В одних випадках – це радість, повнота життя, згода зі світом і самим собою, в інших – надмірна напруженість взаємодії, стан пригніченості, знижений настрій або, навпаки, виражена агресія.

Емоційний досвід дитини - це досвід її переживань, який може мати як позитивну, так і негативну забарвленість, що безпосередньо впливає на її актуальне самопочуття. Сучасні наукові дані переконливо показують, що результат позитивно-направленого дитячого досвіду: довіра до світу, відкритість, готовність до співпраці, забезпечують основу для позитивної самореалізації зростаючої особистості.

Роботу слід організувати в трьох напрямках розвитку емоційної сфери, що зумовлюють гармонійне особистісне зростання дошкільника:

- розвиток уміння розпізнавати основні емоції за характерними зовнішніми ознаками (від загального до тонко диференційованого сприймання; визначення емоційних станів, переживань як своїх, так й інших людей);

- освоєння, розширення та збагачення репертуару соціальних форм вияву своїх почуттів, що свідчить про поступовий розвиток соціальних

емоцій;

– освоєння елементарних форм вербалізації власних переживань, настрою, стану та аналіз чинників, що їх викликали.

Отже, важливим показником емоційного розвитку дошкільника, його повноцінного особистісного зростання є відповідність переживань до реальних життєвих подій та ситуацій. Потрібно спрямовувати всі зусилля на ознайомлення дітей дошкільного віку з абеткою людських емоцій, розвиток культури виявлення почуттів, адекватної реакції на життєві події.

Література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., та ін.. – К.: Видавництво, 2012.
2. Державна національна програма «Освіта. Україна ХХІ століття» // Освіта. –1993.
3. Котырло В. К. Развитие волевого поведения у дошкольников. – К., 1971.
4. Національна доктрина розвитку освіти у ХХІ столітті // Освіта України. – 2001.

ВИХОВАННЯ ГУМАННОЇ ПОВЕДІНКИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ВЗАЄМОДІЇ ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ І СІМ'Ї

Корпан В.

*студентка ФДСО, Уманський державний
педагогічний університет імені Павла Тичини*

Науковий керівник – канд. пед. наук, доц. Підлипняк І. Ю.

На сучасному етапі розвитку суспільства активізація людського фактора виступає однією з умов суспільного прогресу. Це сприяє актуалізації ідей гуманістичної педагогіки, метою якої є виховання особистості, здатної до гармонійної взаємодії з соціальним довкіллям і собою.

Гуманізм – одна з фундаментальних характеристик суспільного буття і свідомості, сутність якого полягає у ставленні до людей як до вищої цінності. Він виявляється в альтруїзмі, бажанні творити добро, допомагати людям, милосерді, співчутті. Гуманізм завжди виступав у відповідь на будь-яку загрозу для людства. Звернення до гуманізму в наш час зумовлене складним соціально-економічним станом суспільства, коли постає загроза встановлення пріоритету індивідуально-споживацьких цінностей. Особливо відчутним є вплив на людину таких суспільних явищ як агресивність, жорстокість, байдужість, внаслідок чого вона стає егоїстичною, пасивною в ситуаціях, де необхідно проявити гуманність. Тому важливим є виховання гуманної особистості, яка буде здатна реалізувати себе в соціумі через гармонію з внутрішнім «Я» та гуманістичну взаємодію з навколишнім світом.

У вітчизняній і зарубіжній педагогічній теорії та практиці загально визнаним є положення про те, що розвитку особистості сприяє створення емоційного благополуччя. Під кутом зору сучасної педагогіки, це означає задоволення потреби у спілкуванні з дорослими – батьками і вихователями, встановлення доброзичливих взаємин між дітьми, розвиток у них гуманних почуттів, сформованість дитячого товариства та ін. Навчити дитину «бачити і відчувати» людей, взаємодіяти з ними – одне з важливих і складних завдань виховання.

У дослідженнях педагогів і психологів проблема виховання гуманної поведінки представлена такими окремими її проявами, як милосердя (І. Княжева), чуйність (Т. Пономаренко), співчуття, співпереживання (Л. Стрелкова), гуманні взаємини (Л. Артемова), турботливість (М. Тимошенко), взаємодопомога (Т. Поніманська). Формуванню досвіду гуманної поведінки старших дошкільників присвячене дослідження Н. Цуканової.

Дитина від народження розвивається і виховується в сім'ї. Вчені розглядають сім'ю як середовище, в якому дитина засвоює суттєві правила поведінки, вчиться діяти у предметному та соціальному довір'ї.

Дослідники дошкільного дитинства Л. Артемова, А. Богущ, Р. Буре наголошують, що родина і дошкільний навчальний заклад, виконуючи специфічні виховні функції, не можуть замінити один одного і мають взаємодіяти задля повноцінного розвитку дитини-дошкільника.

Особливого значення у формуванні гуманної поведінки дошкільників набувають взаємовідносини між дітьми і дорослими в сім'ї, саме тут вона отримує перші уявлення і поняття про доброту, чесність, уважність, піклування, взаємодопомогу. Діти намагаються копіювати поведінку близьких їм людей і якщо в сім'ї існують відносини взаємної поваги, доброти, допомоги, співчуття, то поведінка дітей часто характеризується такими ж якостями.

На моральну активність дитини значний вплив здійснює духовний клімат сім'ї, організація спільної діяльності, ділового і емоційного спілкування: спільні ігри, підготовка і проведення сімейних свят, походи, прогулянки, спортивні розваги. У кожній дитині у сім'ї мають бути трудові доручення, що дають змогу їй піклуватися про близьких людей і залучають до виконання різних домашніх справ. Залучення старших дошкільників на правах рівноправних партнерів до господарських справ докорінно змінює їх ставлення до членів сім'ї, у взаєминах дітей і батьків з'являються взаєморозуміння, теплота, чуйність.

Освітні установи не в змозі успішно вирішити завдання виховання у дітей гуманної поведінки без взаємопроникнення сімейного і суспільного виховання. Відомо, що найбільша перевага сім'ї перед будь-яким соціальним освітнім закладом – родинне тепло і батьківська любов. Маючи величезні виховні можливості, сім'я впливає на людину протягом усього життя. Універсальність такого педагогічного й психологічного впливу сім'ї зумовлена, по-перше, безкорисливою любов'ю батьків до своєї

дитини, абсолютність якої дає їй захищеність у цьому світі, тому що емоційне благополуччя дитини ґрунтується на впевненості у любові до близьких, рідних людей; по-друге – багаторольовою структурою сімейної спільності, що забезпечує багатогранність і сталість виховного впливу; по-третє – наявністю природних умов для залучення дітей до найрізноманітніших внутрішньосімейних стосунків та діяльності. Дослідженнями доведено, що взаємодія сім'ї і дошкільного навчального закладу є об'єктивною необхідністю. Це реальність, яка існує хоча б через те, що педагогів і батьків об'єднує одна мета – виховання духовно-моральної особистості дитини.

Отже, одним з основних чинників забезпечення ефективності процесу виховання гуманної поведінки дітей старшого дошкільного віку є взаємопроникнення сімейного і суспільного виховання. Педагогічну взаємодію ми розглядаємо як цілеспрямовану співдіяльність вихователів і батьків, засновану на взаємній довірі та спрямовану на обмін досвідом виховання у дітей гуманної поведінки на засадах розуміння їх індивідуальних особливостей та інтересів.

Література:

1. Алексеєнко Т. Ф. У чому сутність гуманних взаємин батьків і дітей? / Т. Ф. Алексеєнко // Рідна шк. – 2001. – № 3. – С. 33–36.
2. Алексеєнко Т. Ф. Сходинки гуманних взаємин батьків і дітей / Т. Ф. Алексеєнко // Дитячий садок. – 2002. – № 24. – С. 3–24.
3. Врочинська Л. І. Садок і родина: виховуємо дітей гуманними / Л. І. Врочинська // Дошкільне виховання. – 2006. – № 6. – С. 12–14.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗРАЗКІВ УКРАЇНСЬКОГО ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА В СИСТЕМІ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Косьянова С.

*студентка ФДСО, Уманський державний
педагогічний університет імені Павла Тичини*

*Науковий керівник – канд. пед. наук, доц. **Поліщук О. В.***

Формувальний етап нашої експериментальної роботи включав чотири взаємопов'язаних послідовних блоків. Зміст та методи роботи, що входили до першого блоку були спрямовані на те, щоб навчати дітей пізнавати розписи в довкіллі. Із цією метою ми організовували перегляд альбомів, ілюстрацій, репродукцій, проводили екскурсії в краєзнавчий та художній музеї, облаштовували куточок українського побуту і декоративного мистецтва в дошкільному закладі, а також діти гралися в дидактичні ігри відповідного змісту.

Зміст і методи роботи другого блоку включали, такі види роботи, які були спрямовані на засвоєння дітьми класифікації різних видів декоративних розписів; уміння групувати їх за тематикою та певними ознаками в процесі різних дидактичних ігор та практичних дій. До змісту цього блоку входили мистецтвознавчі розповіді.

Зміст третього блоку формульованого експерименту спрямовувався на ознайомлення дітей із процесом виконання декоративних розписів та на самостійне виконання ними елементів декоративних розписів. Затим ми організовували виконання орнаментальних композицій. Ми навчали дітей способів створення зразків-ескізів своїх розписів, формували уміння добирати кольори відповідно до загального фону, а також створювати різноманітні види орнаменту для малювання, аплікації та ліплення.

Останній, четвертий блок формульованого експерименту передбачав для дітей завдання, які мали на меті розвиток їхніх індивідуальних художньо-творчих здібностей. Із цією метою ми спрямовували свою роботу в тому напрямку, щоб під час виконання творчих робіт діти намагалися зберегти національні особливості розписів. Для цього добирали такі завдання, які б наближували декоративне малювання до народних традицій, побуту, оточуючого середовища.

На цьому ж етапі проводилися заняття, які включали і колективні роботи. Мета таких занять: вчити дітей розподіляти між собою завдання. Вміти працювати разом, здійснювати творчий підхід до виконання задуму.

Також ми проводили роботу, що включала зміст і методи, які були спрямовані на порівняння українських декоративних розписів із розписами сусідніх народів – Білорусі, Росії, Молдови та ін. При цьому виділялись загальні риси і національні особливості елементів, форм, побудови композиції та розміщення візерунків на різних виробках; знаходився зв'язок із довколишнім світом тощо. Запропонований нами матеріал використовувався не лише на заняттях, а і в повсякденному житті під час групових та індивідуальних бесід, спостережень, дидактичних ігор, розгляду виробів, ілюстрацій, самостійної образотворчої діяльності і т. ін.

Плавний взаємопов'язаний перехід від одного виду діяльності до іншого забезпечував високий інтерес дітей до декоративних розписів протягом усіх етапів експерименту.

Література:

1. Кузь В. Г. Основи національного виховання: Концептуальні положення / В. Г. Кузь, Ю. Д. Руденко, З. О. Сергійчук: Відпов. за випуск С. В. Кириченко. – Умань, 1993. – 110 с.
2. Мельниченко М. Танцюючі квіти: Про творчість Ярини і Софії Гоменюк / М. Мельниченко // Уманська зоря. – 1966. – 2 березня – С. 3.
3. Поліщук О. В. Декоративне мистецтво Черкащини в образотворчій діяльності дітей / О. В. Поліщук. – Умань: ПП Жовтий О.О., 2013. – 94 с.

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ В НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС

Котик Ю.

*студентка, Уманський гуманітарно – педагогічний
коледж імені Т.Г.Шевченка
Науковий керівник – канд. пед. наук, доц. Пащенко М. І.*

Сучасні зміни в суспільстві спонукають педагогів шукати інновації та впроваджувати їх у навчальний процес. Процес упровадження інновацій – складний, поетапний, потребує належного управління. Перед освітою стає задача формування нового покоління не лише як носія знань, а як генерації з переважаючим творчим мисленням, що здатна використовувати отримані знання й забезпечувати інноваційний розвиток суспільства в цілому й країні, зокрема.

Саме тому, сучасна педагогічна думка висуває на перший план особистісно-орієнтоване навчання, що прийнято тепер за основну парадигму. Ця технологія передбачає перевід учня у суб'єкт навчання та забезпечує його розвиток, розглядаючи особистість основною цінністю суспільства. Визнається необхідність реформування системи освіти у такому напрямку, щоб визначити учня центральною фігурою навчального процесу, становлячи тим самим його пізнавальну активність у центр уваги педагогів, управлінців, вчених, розробників програм та засобів навчання. Таким чином, нове суспільство зацікавлене у громадянах, які були б здатні до активних дій, до самостійного прийняття рішення, до гнучкої адаптації до зовнішніх швидко мінливих умов. Наочною демонстрацією невідповідності наших випускників таким якостям є той факт, що більшість медалістів (а це – категорія учнів, яку сучасна освіта по всіх напрямках оцінила вищим балом) не стають успішними, переживаючи найскладніший період адаптації до життя. Сучасне інформаційне суспільство ставить перед освітою задачі підготовки таких своїх майбутніх членів, які були б здатні до:

гнучкої адаптації у мінливих умовах життя. Для цього вони повинні вміти самостійно набувати знання, застосовувати їх на практиці, навіть у нестандартних умовах (не прив'язувати свої дії до відомого алгоритму); постійного підвищення рівня своєї освіти шляхом самоосвіти; розвитку критичного мислення, та вміння самостійно опановувати нові технології, бачити проблеми, правильно аналізувати їх; самостійної, активної роботи з інформацією. Для цього вони повинні вміти швидко, самостійно визначити потрібне джерело збирати потрібну інформацію, систематизувати, аналізувати її, встановлювати закономірності та швидко приймати рішення щодо своєї діяльності; спілкування не тільки у своїй соціальній групі, а й до комунікації із широким колом, вміння працювати в групах, у тому числі за допомогою сучасних нових технологій. Для цього потрібно вміти орієнтуватися у будь-яких умовах, запобігаючи конфліктних ситуацій.

Зазначене вище підтверджує необхідність конструктивних змін в організації освітнього процесу. Перш за все, в освітньому процесі змінюються наголоси на позиції учня й учителя. Для виховання особистості з активним ставленням до свого життя, необхідною умовою стає її активна позиція у процесі навчання.

Таким чином, діяльність учня можна визначити складовою частиною взаємовідносин у суспільстві, опосередковано через взаємодію з учителем. Організація такої взаємодії здійснюється через комунікацію. Засобом, або інструментом спілкування вчителя та учня є інтерактивні методи та інноваційні технології.

Сучасна педагогічна практика організації процесу навчання накопичила багато розроблених освітніх технологій, які задовольняють принцип комунікативної природо відповідності.

Як зазначає М. Скрипник, інтерактивне навчання, це навчання, засноване на взаємодії, Олена Пометун розширює це поняття як таку сукупність педагогічних технологій, що створюють умови участі у процесі пізнання, підкреслюючи організаційний аспект. Рег Реванс визначає інтерактивне навчання «навчанням дією», наголошуючи на активно-пошуковому характері. Дуен Джонсон ставить акцент на груповій, кооперативній формі організації навчального процесу (cooperation learning), підкреслюючи проблемний характер, називаючи «навчанням у співробітництві». Тієї ж думки притримується і Ю. Кулюткін. Остання більш відповідає методології Джон Дюї, яка передбачає у своїй організації створення проблемних ситуацій та активну самостійну діяльність учнів. Очевидно, що обидва поняття відповідають одному визначенню, але мають різні відтінки, та можуть існувати паралельно. Навчання у співробітництві (cooperation) передбачає дещо більшого керівництва з боку вчителя, а «спільне» (collaboration) навчання зорієнтоване на більшу відповідальність із боку учня, що стимулює розвиток його самостійності.

Аналіз досліджень, що проводилися останнім часом, дозволяє зробити висновок, що інтерактивні методи мають у своїй основі спільну діяльність, яка здійснюється засобами комунікації.

Спираючись на визначення технології у документах ЮНЕСКО та на визначення технології, сформульованому Оленою Пехотою, які були наведені вище, можна погодитись з тим, що інтерактивне навчання – це сукупність технологій, які складаються у педагогічну систему.

Література:

1. Підласий І. П., Підласий А. І. Педагогічні інновації / І. П. Підласий, А. І. Підласий, Педагогічні інновації // Рідна школа. – 1998. – №12. – С.3-16.
2. Поніманська Т. І. Готовність до педагогічних інновацій у контексті гуманістичної педагогіки // Оновлення змісту і методів дошкільної освіти в Україні: Наукові записки РДГПІ. – Вип.5. – Рівне: РДПІ, 1999.– С.10-15.

РОДИННЕ ВИХОВАННЯ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ОСОБИСТІСНИЙ РОЗВИТОК ДИТИНИ

Кравець К.

*студентка ФДСО, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Науковий керівник – канд. пед. наук., доц. Залізняк А. М.*

Родинне виховання – це виховання дітей в сім'ї батьками, родичами, опікунами або особами, що замінюють батьків. Специфічною особливістю родинного виховання є те, що воно здійснюється в контексті життя самої сім'ї, на основі внутрішніх стосунків, трудових та опікунських обов'язків і родинно-побутової культури. Його визначальна роль обумовлена глибинним впливом на весь комплекс фізичного і духовного життя дитини.

Метою родинного виховання є формування якостей і властивостей особистості, які допомагають гідно долати труднощі й перепони, що трапляються на життєвому шляху. Досвід численних поколінь засвідчує, що до таких якостей належить: фізичне здоров'я, розвинутий інтелект, працьовитість, моральність, духовність, готовність до сімейного життя.

Саме вищезгадані якості й складають головну мету родинного виховання. Зміст виховання в родині обумовлений метою виховання в демократичному суспільстві і специфікою родинного виховання. Тому його складовими компонентами є відомі напрями виховання: фізичне, інтелектуальне, моральне, трудове, художньо-естетичне, екологічне, статеве. Реалізуючи ці напрями, особливу увагу доцільно приділити вихованню у дітей любові до батьків, рідних, рідної мови, культури свого народу; поваги до людей; піклування про молодших і старших, співчуття і милосердя до тих, хто переживає горе; шанобливого ставлення до традицій, звичаїв, обрядів, до знання свого роду та родоvodu, історії народу.

Родина – це не просто важливий, а й необхідний, незамінний, глибоко специфічний фактор соціалізації особистості. Протягом всього життя людини родина є найважливішим компонентом мікросередовища, а для дитини, особливо в перші роки її життя, вплив родини домінує над усіма іншими впливами, значною мірою визначаючи весь життєвий шлях дитини у майбутньому. Велике значення для дитини дошкільного віку має авторитет дорослого. Найвпливовішими вихователями у родині вважалися батьки.

Під час формування у старших дошкільників експериментальної групи уявлень про рід, родину, родовід, ми пропонували батькам використовувати такі методи:

- переконання (пояснення, настанова, порада, розповідь, навіювання та інші);
- організація доручень (створення альбому «Мій родовід»);
- заохочення (похвала, подарунки, цікава для дітей перспектива).

Під час виконання вищезгаданого доручення, ми наголошували на тому, що батьки повинні допомагати своїм дітям. Ми пропонували в альбомі «Мій родовід» завести такі сторінки: «Мій рід», «Рід моєї матері», «Рід мого батька», «Календар пам'ятних дат сім'ї».

На сторінці «Мій рід» ми запропонували наклеїти фотографії батька і матері власника альбому, а також фотографії рідних братів та сестер.

На сторінці «Рід моєї матері» – фотографії дідуся і бабусі, а також дядьків та тіток по матері.

На сторінці «Рід мого батька» – фотографії дідуся і бабусі, дядьків та тіток по батькові.

На сторінці «Календар пам'ятних дат сім'ї» – наклеїти важливі фотографії для вашої родини.

Ми приєднуємось до думки визначного українського ученого І. Огієнка, що виховувати своїх дітей треба у повній батьківській любові, з повним терпінням. Він доводив про важливу роль рідної мови, історії, народного мистецтва, народних ігор, національних традицій, звичаїв і обрядів як основних засобів родинного виховання. В його баченні родинне виховання має базуватись на вітчизняному фольклорі, літературних і мистецьких засадах [40]. Це сприяє формуванню основних складових духовності особистості: національного мислення, естетичних смаків, етичних навиків, правосвідомості тощо.

Література:

2. Бабич В. Батькам – педагогічні знання / В. Бабич // Директор школи. – 2003. - № 1. – С. 7 – 9

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ-ЛОГОПЕДА ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Кравченко А.

студентка ФДСО, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Сучасний стан українського суспільства визначається переломним характером та динамізмом. У цих умовах перед вищою школою виникає необхідність у формуванні професійно компетентної особистості, високоосвіченої, творчої, здатної діяти в нестандартних обставинах.

Нині, через нові соціально-економічні, правові перетворення та динамічні зміни в Україні розширилась система спеціальної освіти як системи допомоги і розвиваючого навчання: були дозволені приватні благодійні ініціативи, приватні освітянські та реабілітаційні навчальні структури, значно розширені права батьків тощо. Це зумовлює, як зазначає М. М. Малофєєв [4], зміни у соціальному замовленні. Одразу суспільство поставило перед спеціальною педагогічною наукою вимогу негайно науково-методично забезпечити нові соціальні установки.

І раніше суспільство ставило високі вимоги до рівня підготовки вчителів, до їх наукового світогляду, теоретичної та методичної підготовки. Цим пояснюється постійний великий інтерес науковців до проблем, присвячених формуванню майбутнього спеціаліста. Але на сучасному етапі поширення в Україні ідей гуманізації, входження країни у європейський освітній простір, розширення соціального замовлення потребує розвитку професійної компетентності фахівців з логопедії на гуманістичних засадах, їх конкурентоспроможності і мобільності. Це призводить до суттєвого збільшення обсягів знань, умінь і навичок, формування професійних особистісних якостей для успішної роботи за фахом у різних закладах освіти, медицини і соціального забезпечення.

Постійні інновації та зміни у змісті і характері вчительської праці торкаються також і галузі спеціальної педагогіки, зокрема логопедії. Вчитель-логопед у своїй роботі має справу із дітьми або дорослими, яким доводиться “увійти в суспільство”, долаючи труднощі в комунікації, страхи і невпевненість. Суб’єкт діяльності логопеда у порівнянні з нормою має свої специфічні особливості, які досліджуються науками різних галузей: логопедією, лінгвістикою, анатомією, фізіологією і патологією людини, невропатологією, нейрофізіологією, психопатологією, психологією, соціологією, спеціальною педагогікою тощо. Наявне різноманіття аспектів значною мірою пояснюється тією величезною роллю мови та мовлення, яку вони відіграють у житті людини.

Специфічною є також мета логопедичного впливу на осіб з мовленнєвою патологією. Вона полягає у використанні ефективних засобів, спрямованих на розвиток або відновлення здатності особистості до участі в активній соціальній діяльності [2; с. 185]. Основним напрямком логопедичного впливу є розвиток мовлення дитини, корекція і профілактика його порушень [3; с. 8].

Національною доктриною розвитку освіти передбачається, що дітям з особливостями психічного і фізичного розвитку необхідно забезпечити своєчасну діагностику та врахування результатів вивчення під час формування мережі закладів корекційної та реабілітаційної допомоги; забезпечення варіативності здобуття якісної базової або повної загальної середньої освіти відповідно до здібностей та індивідуальних можливостей дітей, зорієнтованої на їх інтеграцію у соціально-економічне середовище; створення системи допомоги батькам у навчанні та вихованні дітей з особливостями психічного і фізичного розвитку; розгортання регіональної мережі спеціальних навчальних закладів усіх рівнів освіти для громадян з особливостями психічного і фізичного розвитку, забезпечення їх інтеграції у загальний освітній простір [3].

Саме такі завдання належить вирішувати корекційним педагогам, у тому числі й логопедам. І саме від учителя-логопеда значною мірою

залежить те, наскільки успішними будуть адаптація та інтеграція особи з вадами мовлення в суспільство та її самореалізація як особистості у житті.

Для вирішення зазначеного кола проблем вкрай необхідні фахівці-логопеди високого рівня професійної компетентності, які б змогли максимально ефективно здійснювати особистісний та освітній розвиток осіб з вадами мовлення.

Література:

1. Гаркуша Ю. Ф. Специальные преобразования педагогического пространства как стратегия воспитания детей с нарушениями речи./ Ребёнок. Раннее выявление отклонений в развитии речи и их преодоление./ Под ред. Ю. Ф. Гаркуши. – М., Воронеж: «МОДЭК», 2001. – С.119-142.
2. Логопедия: Учебник для студентов дефектологических факультетов педагогических вузов. /Под ред. Л. С. Волковой, С. Н. Шаховской. – М.: Гуманитарный издательский центр Владос, 1998. – 680с.
3. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті. — К: Шкільний світ, 2001. — 24 с.
4. Основы управления специальным образованием. / Н. Н. Малофеев, Э. Н. Макшанцева, Н. М. Назарова и др. Под ред. Д. С. Шилова. – М.: Академия, 2001.-324с.

СПІВПРАЦЯ ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ І СІМ'Ї З ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ ІНТЕРЕСУ ДО ЗМІСТУ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Кузнецова І.

студентка ФДСО, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

*Науковий керівник – канд. пед. наук., доц. **Залізняк А. М.***

Дошкільний вік – важливий період формування духовності особистості. Саме в цей період закладаються основи формування духовних почуттів, сприйняття світу та світовідношення, любов до всього живого. Важливе місце у духовному вихованні посідає художня література, під час ознайомлення з якою дитина долучається до моральних цінностей. Саме художня література розвиває свідомість людини, її почуття, волю, психіку, емоційність та формує людський характер – отже, створює особистість.

Комплекс питань, пов'язаний із визначенням змісту роботи, завдань, форм, методів, прийомів ознайомлення дошкільників із художньою літературою розглянуто в працях А. Богуш, Н. Гавриш, Л. Гурович

Дошкільний вік – важливий період формування духовності особистості. Саме в цей період закладаються основи формування духовних почуттів, сприйняття світу та світовідношення, любов до всього живого. Важливе місце у духовному вихованні посідає художня література, під час ознайомлення з якою дитина долучається до моральних цінностей. Саме художня література розвиває свідомість людини, її почуття, волю, психіку, емоційність та формує людський характер – отже, створює особистість.

Комплекс питань, пов'язаний із визначенням змісту роботи, завдань, форм, методів, прийомів ознайомлення дошкільників із художньою літературою розглянуто в працях А. Богуш, Н. Гавриш, Л. Гурович

Питанню виховання інтересу у старших дошкільників до змісту художнього твору у роботі з батьками ми приділяли особливу увагу, оскільки сім'я найбільше впливає на розвиток особистості, на виховання інтересу у дітей. Допомагаючи батькам, ми вселяли в них упевненість у тому, що вони зможуть виховати інтерес, якщо будуть систематично і послідовно, разом з нами, впливати на неї в певному напрямі. Під час педагогічного експерименту ми наголошували батькам старших дошкільників експериментальної групи на тому, що важливо в роботі з дітьми перед читанням художнього твору створювати проблемні ситуації. Це сприятиме більш глибокому сприйманню тексту. Ми пояснювали, що проблемні ситуації потрібні для того, щоб викликати інтерес до художнього твору та навчити дітей правильно аналізувати події, описані в художньому тексті.

Під час педагогічного експерименту ми пропонували батькам старших дошкільників експериментальної групи читати своїм дітям такі художні твори: Г. Бойка «Зелена аптека», «Отакий у мене ніс», «Вереда», П. Воронька «Гра у сніжки», «Помагай»; Н. Забіли «Скільки нас?», «Мамине свято»; С. Жупанина «Мамині руки», «Оленчина вишивка»; Л. Українки «Як дитиною бувало», «Мамо, іде вже зима» тощо.

Також ми пропонували батькам читати авторські казки: Г.-К. Андерсена

«Непохитний олов'яний солдатик», Брати Грім «Мішок хитрощів», «Бременські музики», М. Коцюбинського «Брати-місяці»; М. Носова «Живий капелюх»; О. Пушкіна «Казка про рибака та рибку»; В. Сухомлинського «Сьома дочка», «Фіалка та бджілка», «Пелюска і квітка» тощо.

Ми наголошували на тому, що доцільно ще читати легенди, оповідання, байки; народні казки.

Виваженим шляхом забезпечення в практичній діяльності нової парадигми виховання є формування суб'єкт-суб'єктних взаємин у системах „педагоги-батьки-діти”.

Зазначимо, що успіх взаємодії батьків і вихователів, а отже позитивний вплив на виховання дитини значною мірою залежить від відносин, які склалися між вихователем і батьками дітей. Це має бути союз

особливого призначення, який спирається на тонкі етико-моральні переконання вихователів і батьків.

Безпосереднє здійснення взаємодії вихователів і батьків ґрунтувалося на вивченні сім'ї педагогами і використанні методів впливу учасників педагогічного процесу один на одного.

У ході нашого дослідження батьки виступали не просто як експерти чи спостерігачі роботи педагогів, вони були рівноправними партнерами і союзниками. У цілях педагогічної просвіти батьків нами було використано різні форми просвітницької роботи.

Позитивних результатів у вихованні інтересу в старших дошкільників до змісту художнього твору ми досягали завдяки вмілому поєднанні колективних та індивідуальних форм роботи вихователів з батьками. Педагогічна просвіта батьків мала цільове спрямування. У нашому експериментальному педагогічному дослідженні пріоритетними стали диференціація, особистісно-орієнтований підхід до батьків та старших дошкільників.

СТВОРЕННЯ ГІГІЄНИЧНИХ ТА ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ДЛЯ ФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ І ВИХОВАННЯ ДИТИНИ ДРУГОГО РОКУ ЖИТТЯ В УМОВАХ РОДИНИ

Кухар І.

*студентка ФДСО, Уманський державний
педагогічний університет імені Павла Тичини*

Науковий керівник – канд. пед. наук, доц. Поліщук О. В.

Здійснюючи цілісний інтегрований підхід щодо розвитку і виховання дитини 2-го року життя, ми намагалися розробити та апробувати моделі освітнього процесу, побудовані згідно чинних освітніх програм на основі новітніх технологій. Застосування розмаїття ефективних форм роботи, методів і прийомів забезпечував гармонійний розвиток маляти у всіх доступних їй сферах життєдіяльності.

Найпершою умовою, яку ми поставили з батьками та рідними – це дотримання в сім'ї доброзичливих стосунків, забезпечення для маляти необхідного харчування та режиму дня. Ще до народження малюка батьки зробили ремонт у відведеній для нього кімнаті, придбали всі необхідні для догляду і виховання дитини речі, іграшки та обладнання.

Протягом першого року життя ми проводили заняття масажем і гімнастикою, а також сприяли забезпеченню умов для самостійної рухової діяльності дитини.

Із метою охорони життя та зміцнення здоров'я дитини насамперед було визначено, які оздоровчо-загартовувальні процедури нами будуть використовуватися: сон дитини на веранді, повітряні ванни, водні процедури. При цьому за основу ми взяли положення програм «Оберіг»

та «Я у Світі», а також ті рекомендації відомих вчених, що стосуються фізичного виховання дітей раннього віку.

Наступним напрямом нашого дослідження було моделювання педагогічного процесу щодо виховання в дитини культурно-гігієнічних навичок і розвитку рухів. Із цією метою ми склали орієнтовний зміст фізичних вправ, якими дитина повинна оволодіти протягом другого року життя. Сюди було включено вправи з ходьби, рівноваги, повзання, кидання (кочення), загальнорозвивальні вправи, рухливі ігри, ігрові вправи та імітаційні рухи.

Для вирішення поставлених завдань ми обладнали в одній із найпросторіших кімнат місце для проведення з дитиною занять із фізичної культури, ігрових вправ та рухливих ігор. У фізкультурному куточку ми розмістили іграшки і нескладне обладнання так, щоб дитина могла скористатися ним і самостійно. При цьому ми намагалися дотримуватися правил безпеки життєдіяльності. Інвентар та іграшки відповідали гігієнічним, педагогічним та естетичним вимогам. Ми їх часто мили (прали) та утримували в належному стані.

Самостійна діяльність займала найбільше часу в режимі дня малюка та була найменш втомливою із усіх форм рухової активності. Адже дитина займалася тим, що їй було любе і цікаве. У самостійній діяльності хлопчика головне місце посідали різноманітні маніпуляції з предметами, іграшками (особливо машинками). Властива маляті потреба в рухах найповніше реалізовувалася в іграх. Різноманітність рухів (біг, повзання, хоп-хоп, кочення і т. ін.) у різних видах ігор збагачувала їхній зміст, робила їх цікавими, захопливими.

Організація самостійної рухової діяльності малюка передбачала постійне спостереження дорослих за ним та своєчасне переключення уваги дитини із одного виду діяльності на інший. Разом з тим, ми слідкували, щоб рухова активність дитини чергувалася із невеликими паузами – відпочинком. Окрім того члени родини стежили за правильним виконанням рухів дитиною як у побутовій діяльності, так і під час ігор та прогулянок. Із цією метою ми зібрали добірку різних рухливих ігор, за допомогою яких активізували рухову діяльність дитини як на заняттях, так і в повсякденному житті.

Література:

1. Єфименко М.М. Через рух і гру до формування людини майбутнього / М. М. Єфименко // Дошкільне виховання. – 1994. – № 2. – С. 12.

2. Здоровий малюк: Програма з фізичної культури для дітей від народження до трьох років для батьків та вихователів дошкільних закладів / Укл. Е. С. Вільчковський. – К.: ІЗМН, 1997. – 40 с.

3. Поліщук О. В. Тільки спільно з родиною / 3б. наук. Праць "Українське дошкілля". Том 1 / О. В. Поліщук. – Умань, 1995. – С. 21-2

ПІДВИЩЕННЯ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБОМ ІГОР-АТРАКЦІОНІВ

Лапенко С.

*Глухівський національний педагогічний
Університет імені Олександра Довженка.*

Сучасні умови життя й освіти пред'являють високі вимоги до психофізичного стану дошкільників, їхньої загальнокультурної готовності до переходу із дошкільного навчального закладу до загальноосвітньої школи. У зв'язку з цим активізується пошук таких підходів до оздоровлення, навчання, виховання і розвитку дітей засобами фізичної культури, які б могли не тільки підвищувати фізичну підготовленість, але й одночасно розвивати пізнавальні здібності дітей, готувати їх до життя

Проблема рухової активності в наші дні набуває особливої актуальності, «хвороби століття» стають більш звичними супутниками дитинства, спричинені вони недостатньою фізичною активністю, нервовим перенапруженням, екологічним станом тощо. На сьогоднішній день діти часто перебувають у стані між здоров'ям і хворобою. У них спостерігаються або підвищене збудження, або кволість та загальне пригнічення, перевтома, порушення сну, усе це призводить до функціональних порушень у нервовій системі та зниження працездатності.

За даними М. Рунової руховий режим в дошкільних закладах дозволяє заповнити лише 55-60% природної потреби дітей у рухах. Недостатня фізична активність дітей, особливо в період активного росту, коли прискорений розвиток скелета і м'язової маси не підкріплюється відповідним тренуванням систем кровообігу і дихання, є однією з причин погіршення здоров'я дітей, зниження життєвого тону [2].

Найбільш цінними в цьому відношенні є ігрові форми організації рухової діяльності дітей. На думку Н. Амосова, В. Бальсевича, Ю. Чернишенко, В. Новохатько, Є. Панкратова та ін. у процесі планування змісту фізичного виховання дошкільників перевага повинна надаватися іграм-атракціонам, які мають різнобічний вплив на організм і виражений тренувальний ефект, оскільки фізичні навантаження, що не викликають напруження фізіологічних функцій, не здійснюють оздоровчого впливу.

Науково доведено, що регулярне проведення ігор-атракціонів значно покращують усі морфофункціональні, психофізіологічні та інші головні показники міцного здоров'я й гармонійного розвитку людини.

У старших дошкільників руховий досвід багатший порівняно з дітьми 3-4 років, тому можна ширше використовувати в іграх більш складні рухи. Наприклад, біг зі зміною напрямку, кидання та ловіння м'яча, стрибки – але доповнені різними атрибутами, предметами та з прискоренням [1].

Слово «атракціон» у перекладі з французької дослівно означає «залучення». Якщо згадати циркову виставу, то найпривабливіший номер називається атракціоном. Словом «атракціон» також прийнято називати

ігри-естафети, ігри-змагання, які проводяться у вигляді змагань, нетривалих видовищ, а побудовані вони на подоланні труднощів.

Ігри-атракціони – це безсюжетні рухливі ігри з правилами, емоційного характеру, які побудовані на елементах змагань в різних основних рухах, часто в складних умовах. Проводяться тільки в старшому дошкільному віці. Найкраще їх проводити в I половину дня, бо це велике навантаження на психіку дітей, які розуміють, що треба виконувати рухи змагаючись. Якщо діти справляються із завданням в процесі змагання, то, значить, вони не просто закріпили основний рух, а цей рух у них перетворився в навичку [2].

Ігри-атракціони виступають як форма підвищення рухової активності дітей на заняттях. Елементи змагання, що підвищують емоційний тонус організму дитини, швидкість отримання результату від добре виконаних рухів, можливість колективних дій, властиві іграм-атракціонам, викликають підвищений інтерес у дітей дошкільного віку [1].

Особливу увагу слід приділяти використанню ігор-атракціонів на свіжому повітрі. У процесі проведення ігор-атракціонів на свіжому повітрі діти отримують можливість проявити більшу активність, самостійність та ініціативу в діях. Багаторазове повторення елементів ігор-атракціонів в умовах великого простору в теплу і холодну пору року сприяє більш міцному закріпленню рухових навичок і розвитку фізичних якостей. Проведення ігор-атракціонів на свіжому повітрі забезпечує виконання важливих завдань фізичного виховання – вдосконалення функціональних систем і загартовування організму дитини.

Варто зазначити, що дітям дошкільного віку притаманне прагнення до швидких рухів, що пов'язане з особливостями їх організму та нервової системи. Спостереження за дітьми під час гри доводить, що малюки часто й охоче виконують швидкі рухи. Вони наздоганяють метелика, голуба, що полетів, бігають із машинами та повітряними кульками. Діти старшого дошкільного віку змагаються одне з одним, при цьому багаторазово повторюючи рухи, які сподобались, і використовуючи їх у різних ситуаціях.

В основу будь-якого атракціону покладено веселі змагання, конкурси, що вимагають спритності, кмітливості, вигадки. Атракціони – супутники будь-якого вечора дозвілля або розваги, будь-якого свята, будь-якого спілкування.

В іграх з додатковими завданнями діти вчаться швидко приймати рішення, застосовувати отримані знання в незвичайній, емоційно насиченій обстановці. Це вимагає від них прояву витримки, вміння зосередитися, швидко знайти потрібне рішення. Для емоційної розрядки, зняття емоційного збудження і напруження від участі дітей у змаганні, доцільно організувати ігри з гумористичними завданнями, які несуть величезний заряд позитивних емоцій, і дуже приваблюють дітей дошкільного віку [1].

Важливий момент у керівництві іграми-атракціями – дозування рухів, особливо в іграх з бігом, лазінням, стрибками. Дуже важливо регулювати навантаження в рухливих іграх узимку, коли одяг утруднює рухи. Потрібно стежити, щоб діти не перегрівались і не втомлювалися.

Отже, правильне планування і організація ігор-атракцій сприятиме реалізації основних завдань фізичного виховання, а також забезпечить оптимізацію рухової активності дітей старшого дошкільного віку.

Література:

1. Воронова Е. К. Игры-эстафеты для детей 5-7 лет : практическое пособие / Е. К. Воронова. – М. : АРКТИ, 2009. – 88 с.

2. Рунова М. О. Рухова активність дитини в дитячому садку / М. О. Рунова: пер. з рос. мови. – Х. : Ранок, 2007. – 192 с.

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ДОПОМІЖНОЇ ШКОЛИ

Лещенко А.

*студентка ФДСО, Уманський державний
педагогічний університет імені Павла Тичини*

Особливості трудової діяльності учнів допоміжної школи зумовлені своєрідною спрямованістю свідомості, особливостями її мотивації. У процесі трудової діяльності учні з особливими потребами не тільки повільно й обмежено сприймають, мислять, запам'ятовують, уявляють, відтворюють прийоми праці, а й своєрідно ставляться до виконання практичних завдань. Плануючи свої дії, вони рідко співвідносять їх з метою, не порівнюють досягнутий результат зі зразком чи інструкцією вчителя. З виникненням труднощів не виявляють вольових зусиль для їх подолання. Більшість дослідників констатують, що значні труднощі в учнів виникають тоді, коли їм доводиться розв'язувати завдання на розумові операції.

Ефективність системи роботи школи визначається єдиним задумом, що проймає діяльність педагогічного колективу єдиною педагогічною установкою, єдиним розумінням навчально-виховних завдань, особливим підходом до вибору засобів їх реалізації; оригінальністю, своєрідністю методичної системи; творчим підходом до використання досвіду інших педагогів у межах поставлених мети і завдань. Це є особливо важливим, оскільки механічне перенесення чужого досвіду без урахування багатьох чинників (умов, у яких впроваджується досвід, контингенту учнів, майстерності педагогічного колективу, матеріально-технічної бази школи, конкретності мети тощо), може негативно впливати на організацію навчально-виховної роботи школи, її результативність [3].

Історія розвитку допоміжної школи, вивчення досвіду організації професійно-трудоного навчання учнів підтверджують, що на всіх етапах функціонування допоміжної школи питання про інтеграцію суспільно

корисної продуктивної праці у професійно-трудове навчання розглядалось як провідна умова виховання в учнів готовності до самостійного життя і праці. У спеціальній психолого-педагогічній літературі знаходимо чимало досліджень і публікацій (Г. С. Озерянська, О. М. Смалюга, В. С. Плита, К. М. Турчинська, Г. М. Мерсіянова, В. І. Бондар М. А. Семерик, Р. Д. Шаганова та ін.), присвячених розробці психолого-дидактичних і методичних основ розв'язання цієї проблеми.

Досвід небагатьох допоміжних шкіл, на базі яких суспільно корисна продуктивна праця інтегрувалася у професійно-трудову підготовку, організовану в навчально-виробничих майстернях, учбових цехах і ділянках, у навчально-виробничих бригадах, підтвердив, що готовність вихованців до самостійної праці в доступних сферах народного господарства завжди була якіснішою [2].

Так, допоміжні школи-інтернати, які готують учнів із сільськогосподарського профілю, вирощують на пришкільних ділянках та в теплицях овочі, що дає можливість протягом року проводити практичні заняття незалежно від погодних умов [5].

Дослідження І. Г. Єрмакова доводять, що аналіз і впровадження передового педагогічного досвіду, основних положень гуманістичної педагогіки в навчально-виховний процес школи-інтернату забезпечують випереджальний розвиток освіти, але за умови додержання принципів, які визначають суть комплексної реабілітації. Серед цих принципів основоположними є такі:

- глибока психологізація навчально-виховного процесу, опанування педагогами сучасних психолого-педагогічних діагностик вивчення особистості, надання допомоги учням у саморозвитку та самореалізації;

- застосування комплексу медичних і психолого-педагогічних заходів у створенні єдиного збагаченого педагогічного середовища, що має синергетичний ефект, – ефективність комплексного впливу значно перевищує сумарну ефективність тих самих заходів у випадку окремого застосування;

- переорієнтація з діяльнісного на особистісно орієнтований підхід у процесі комплексної реабілітації;

- оновлення навчально-виховного процесу, педагогічних технологій на основі нових ідей педагогіки життєтворчості;

- переосмислення виховання з позицій життєтворчості особистості;

- соціологічне забезпечення навчально-реабілітаційного процесу, постійний моніторинг громадської думки учнів, учителів у процесі створення інноваційного навчального закладу;

- планомірна експериментально пошукова робота щодо створення системи комплексної реабілітації вихованців, досягнення нової якості навчання і виховання як суб'єктів культури і власної життєтворчості [4, С.7-9].

Важлива роль цілісної системи професійно-трудового навчання – виховання в учнів позитивного ставлення до трудової діяльності в цілому. Водночас досвід показує, що інколи в школах переважає прагнення одержати високі економічні показники праці, додаткові джерела фінансування потреб школи тощо. Це призводить до порушення охоронного педагогічного режиму, фізичної перевтоми, знижує працездатність, шкодить здоров'ю учнів. Так організована праця може викликати моральне незадоволення, бажання уникати її. І, навпаки, надання суспільно корисній продуктивній праці освітніх, виховних і корекційних функцій, інтеграція їх у професійно-трудове навчання є педагогічно доцільними.

Єдність педагогічних вимог і ефективність суспільно корисної продуктивної праці, як свідчить досвід, досягається тоді, коли під час виконання трудових завдань використовуються різні форми трудової діяльності учнів. Так, при предметному виготовленні виробу практичні дії виконуються індивідуально. Кожен школяр виконує на робочому місці всі послідовні дії даного технологічного процесу (виготовлення макраме, м'якої іграшки, підсобного інвентаря, дошки для розроблення овочів). Ця форма організації праці є важливою для виявлення і розвитку професійних інтересів, здібностей, мотивів праці тощо [1].

Успіх в організації суспільно корисної продуктивної праці учнів багато в чому залежить і від того, наскільки ефективним є педагогічне керівництво їхньою позакласною і позашкільною трудовою діяльністю. Досвід підтверджує, що всі ділянки цієї роботи мають плануватися не вчителем, а виробничою радою, яка складається з представників адміністрації школи, базового підприємства, учнівського комітету, вчителів професійно-трудового навчання, батьків учнів. Суспільно корисна продуктивна праця організовується на основі договору школи з базовим підприємством, яким визначаються об'єкти роботи, обов'язки договірних сторін, форми обліку праці, оплата та ін.

Отже, вивчення досвіду роботи допоміжних шкіл, показує, що на даному етапі розвитку дидактичних основ трудового навчання створено логічно обґрунтовану систему роботи, яка забезпечує залучення вихованців до сфери матеріального виробництва. Ця система передбачає послідовний перехід від простих, елементарних видів праці до більш складних, наближених до праці робітників на сучасному виробництві. Випускники, які пройшли підготовку на базі шкільних навчальних майстерень, залучені до виконання виробничих завдань чи проходили практику на виробництві, значно легше засвоюють сукупність технологічних процесів. Вони без особливих зусиль включаються в трудову діяльність, мають більш високий рівень готовності до самостійного життя. Все це свідчить, що дана проблема ще глибоко не вивчена, не проаналізована і потребує спеціального дослідження, а наявний в Україні масовий досвід вимагає серйозного аналізу і впровадження в педагогічну практику.

Література:

1. Гуревич Р. С. Теоретичні та методичні основи організації навчання у професійно-технічних закладах: Монографія /За ред. С. У. Гончаренка. – К.: Вища шк., 1998. – 228 с.
2. Єременко І. Г., Мерсіянова Г. М. Навчання учнів допоміжної школи користуватися знаннями й уміннями. – К.: Рад. шк., 1971. – 136 с.
3. Карвялис В. Ю., Карвялене Й. А. История развития специального обучения и воспитания аномальных детей: Тез. докл. Всесоюз. пед. чтений /Под ред. Т. А. Власовой. – М., 1973. – С.231-280.
4. Реабілітаційна педагогіка на рубежі ХХІ ст.: Наук.-метод. зб. Ч.І. /За ред. І. Г. Єрмакова. – К., 1988. – 517 с.
5. Товстоган В. Стан сформованості професійно важливих якостей в учнів допоміжної школи //Дефектологія. – 2001. – №1. – С.50-54.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКІВ ЧЕРЕЗ ВПЛИВ РІЗНИХ СТИЛІВ БАТЬКІВСЬКОГО ВИХОВАННЯ

Литвин Н.

*студентка ФДСО, Уманський державний
педагогічний університет імені Павла Тичини*

Науковий керівник – доктор пед. наук., проф. Кушнір В. М.

Проблема сімейного виховання і його ролі у вихованні дітей постійно знаходиться в центрі уваги держави і громадських інститутів вчених, педагогів, психологів, філософів та ін. Для будь-якого суспільства велике значення мають інститути сім'ї та вміння, керувати ним, тому що від його стану і життєстійкості в значній мірі залежить майбутнє держави, людства.

У родині задовольняються і формуються матеріальні потреби людини, створюються, підтримуються певні традиції, здійснюється взаємозв'язок поколінь.

Сім'я завжди об'єднувала в собі біологічні, моральні, психологічні стосунки, створювала умови для гармонійного розвитку індивідуальної особистості. Щоб розвивати гармонійну особистість батьків і педагогів чекає довгий і складний і протирічливий процес. Дослідження сім'ї в добу глобалізації встало на шлях самостійного розвитку, має не тільки пізнавальне, а й практичне значення у визначенні ролі і місця інституту сім'ї в суспільстві.

Практика показує, що в перші роки життя дитини любов батьків забезпечує її життя і безпеку. А якщо ми будемо аналізувати її дорослішання поетапно, то побачимо, що батьківська любов починає виконувати функцію підтримки і безпеки емоційного й психологічного світу дитини, тобто зростаючої людини батьківську любов можна розцінити як тимчасове джерело гарантії і благополуччя, розвитку моральності, фізичного здоров'я, розумового та духовного багатства.

Багато вчених-культурологів, соціологів, психологів, педагогів висвітлювали різні аспекти сімейного виховання (А. С. Макаренко, В. О. Сухомлинський, К. Д. Ушинський, Л. С. Алексєєва, В. К. Котирло та ін., серед сучасників: І. Д. Бех, Т. І. Поніманська, О. Я. Савченко, І. М. Алексєєнко, В. М. Кушнір та ін.).

У цьому контексті в педагогічній науці недостатньо дослідженою залишається проблема психолого-педагогічні особливості розвитку дошкільників через вплив різних стилів батьківського виховання.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволяє стверджувати, про значну кількість накопиченого знання про пізнавальну і соціальну сфери розвитку дітей та питання впливу методів батьківського виховання на ці сфери.

Для дитини сім'я – це навколишній світ, в якому вона розвивається та формується як особистість, вчиться комунікації та пізнає світ. На виховання дитячої особистості впливає багато психолого-педагогічних чинників: мікроклімат сімейного життя, загальна спрямованість, сімейні взаємини, стиль сімейного виховання. Вчені виділяють такі основні стилі сімейного виховання: авторитарний, ліберальний та авторитетний.

Авторитарний стиль виховання батьків характеризується строгістю, вимогливістю, безапеляційністю. Погрози, накази та примус є головними засобами виховання при цьому стилі, що сприяє розвитку внутрішнього опору і у дітей та почуття страху і незахищеності. Проявляється це у вияві грубості, брехливості, лицемірства з боку дитини, а також протесту та агресії, апатії і пасивності не тільки до гри, але і навчальних занять або домашньої роботи.

Застосовуючи ліберальний стиль виховання батьки не регламентують поведінку дитини, в сім'ї не застосовуються заборони та чіткі правила, вимоги дитини тут же виконуються, ініціатива спілкування з батьками частіше відходить від дитини. Батьки в сім'ї не встановлюють жорстких обмежень для дітей, тому у дітей є вільний час, який вони витрачають за своїм вподобанням, частіше перегляд телепередач, комп'ютерні ігри тощо. Іноді негативні вчинки дітей можуть виводить батьків, але вони схильні звинувачувати себе за упущення через значну зайнятість.

Діти при ліберальному стилі виховання схильні до непослуху, іноді бувають агресивні, невибагливі до себе. Водночас, найчастіше такі діти тривожні, знервовані через відсутність відчуття визначеності, чітких меж дозволеності і норм правильної поведінки.

Стилi батьківського виховання відіграють ключову роль в психологізації розвитку дитини. У тіні здорового вигляду взаємин можна визначити і визначити потреби дитини. Кожен із стилів батьківського виховання по-своєму впливає на поведінку дітей, де шляхом даного дослідження було виявлено, що ліберальний і авторитарний стилі батьківського виховання більш негативно впливають на поведінку дітей.

За результатами дослідження було зафіксовано, що більш ефективно впливає на психічний розвиток дитини авторитетний стиль виховання.

Вченими доведено, що при цьому стилі виховання дитина перебуває в умовах захищеності та визначеності, що сприяє її вільному розвитку, навчанні, доланні перешкод, формуванні самостійності та ініціативності. Цей стиль характеризується гнучкістю. Батьки, мотивують вчинки і вимоги, прислухаються до думки дітей, поважають їх позицію, розвивають самостійність суджень. У результаті діти краще розуміють батьків, ростуть розумно слухняними, ініціативними, з розвиненим почуттям власної гідності.

Крім вищеназваних стилів виховання можна спостерігати і інші стилі виховання, зокрема, хаотичний стиль – з низьким рівнем контролю і холодними стосунками між дітьми та батьками. Опікунський стиль – прагнення постійно бути біля дитини, вирішувати за неї всі проблеми та ін.

Експериментальна частина дослідження дозволяє стверджувати, що всі стилі виховання пов'язані між собою і впливають на формування особистості. У сучасних сім'ях найчастіше використовуються ліберальний та авторитарний стилі виховання, хоча прослідковується тенденція до збільшення батьків з демократичними поглядами на виховання. Водночас важливою залишається робота педагогів ДНЗ по налагодженню ефективної взаємодії з батьками для їх педагогізації та координації зусиль по вихованню дітей.

Література:

1. Кушнір В. М. Кушнір В. М. Основи взаємодії дошкільного навчального закладу із родиною: навч.-метод. посіб. для студентів факультету дошкільної освіти. – Умань: ВПЦ «Візаві». – 2012. - 130 с.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР ТА ВПРАВ У ПРОЦЕСІ РОЗУМОВОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Личак Ю.

*студентка ФДСО, Уманський державний
педагогічний університет імені Павла Тичини*

Науковий керівник – канд. пед. наук., доц. Мельникова О. М.

Невід'ємною складовою змісту навчально-виховного процесу в дошкільному навчальному закладі є розумове виховання. Для його здійснення застосовується як повсякденне життя дитини, так і спеціально організована навчальна діяльність. Важливо активізувати мислення дітей, робити сприймання і засвоєння ними матеріалу свідомо, заохочувати дітей до постановки питань, висування гіпотез, пошуку самостійних рішень, перевірки їх правильності та інше. Саме дидактичні ігри значною мірою допомагають у формуванні в дошкільнят пізнавальних процесів, оволодінні прийомами та методами навчально-пізнавальної діяльності, є одним з найголовніших засобів виховного процесу, сприяють розумовому вихованню. Дидактичні ігри допомагають усунувати почуття дискомфорту,

долати труднощі дітей.

Педагогічні аспекти ігрової діяльності дітей дошкільного віку досліджено у працях Л. Артемової, А. Бурової, К. Карасьової, С. Ладивір, Д. Менджерницької, Т. Піроженко, Т. Поніманської та ін..

Особливості дидактичних ігор та їх впливу на розвиток дитини свого часу досліджували Є. Тихеева (ігри з дидактичною лялькою, іншими іграшками, з предметами побуту, природним матеріалом, ігри для мовленнєвого розвитку), Ф. Блехер (ігри для математичного розвитку), Л. Венгер (дидактичні ігри і вправи для сенсорного розвитку), А. Бондаренко (роль словесних дидактичних ігор у розвитку самостійності й активності мислення дитини).

Як і всі інші види ігор, дидактичні ігри стимулюють загальний особистісний розвиток дошкільників. Поєднання в них готового навчального змісту з ігровим задумом і діями вимагає від вихователя майстерного педагогічного керівництва ними.

Дидактична гра – система впливів, спрямована на формування у дитини потреби у знаннях, активного інтересу до того, що може стати їх новим джерелом, удосконалення пізнавальних умінь і навичок. Дидактична гра – «творча форма навчання, виховання і розвитку дошкільників» [3, с. 31].

Дидактичні ігри розвивають спостережливість, увагу, пам'ять, мислення, мову, сенсорну орієнтацію, кмітливість, а тому їх можна використовувати для оволодіння знаннями, формування умінь, вироблення навичок.

Сучасна дидактика, звертаючись до ігрових форм навчання, справедливо вбачає в них можливості ефективної взаємодії учасників навчального процесу, продуктивної форми їх спілкування з властивими їм елементами безпосередності й неудаваної цікавості. В терміні "дидактична гра" наголошується її педагогічна спрямованість, відображається багатогранність її застосування з урахуванням дидактичної мети заняття.

Оцінюючи дидактичну гру та її роль в системі навчання, О. Усова зазначала: «Дидактичні ігри, ігрові завдання та прийоми дозволяють підвищити сприйнятливості дітей, різноманітності навчальну діяльність дитини, приносять цікавість» [2, с. 170].

У свою чергу Д. Менджерницька виділила наступні вимоги до дидактичних ігор [1, с.118]:

- кожна дидактична гра повинна давати вправи, корисні для розумового розвитку дітей та їх виховання;
- у дидактичній грі обов'язково повинні бути захоплюючі завдання, вирішення яких потребує розумового зусилля, подолання деяких труднощів.

Отже, за своєю суттю дидактичні ігри – це така форма організації навчання, виховання і розвитку, яка здійснюється вихователем на основі цілеспрямовано організованої діяльності дітей, яка мотивована на успіх, здійснюється за спеціально розробленим сценарієм і правилами,

максимально спирається на самоорганізацію дошкільників; відтворює або моделює досвід людської діяльності й спілкування. Дидактичні ігри підвищують ефективність сприймання дітьми навчального матеріалу, урізноманітнюють їхню навчальну діяльність, вносять у неї елемент цікавості. А тому при організації педагогічного процесу необхідно враховувати наступне: віддавати пріоритет ігрової діяльності; ширше включати ігри в усі види діяльності дошкільника; сприяти прояву творчості, ініціативи з боку дітей в ігровій діяльності; не варто забувати і про грамотному керівництві грою, її збагачення з боку педагога.

Література:

1. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: «Академвидав», 2015. – 456 с.
2. Усова А. П. Обучение в детском саду. – М., 1983. – С. 170.
3. Щербань П. М. Навчально-педагогічні ігри у вищих навчальних закладах: Навч. посібник для студентів вищ. навч. закл. – К.: Вища школа, 2004 – 206 с.

ФОРМУВАННЯ ПЕРШООСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ МУЗИКИ

Мазуренко В.

*студентка ФДСО, Уманський державний
педагогічний університет імені Павла Тичини*

Науковий керівник – канд. пед. наук, доц. Підлипняк І. Ю.

Запорукою збереження самобутності українців, їх подальшого національного та державного розвитку, може стати досягнення високого рівня національної свідомості та самосвідомості українського суспільства, утвердження в свідомості кожного громадянина України, незалежно від його етнічного походження, поваги до українських національних цінностей, усвідомлення себе часткою великої європейської нації з давніми традиціями та славною історією. У досягненні цієї мети провідна роль належить системі освіти і виховання. Розуміння цього присутнє на найвищому державному рівні. Так, про виховання особистості в душі любові до Батьківщини й усвідомлення свого громадянського обов'язку на основі національних духовних цінностей у поєднанні із загальнолюдськими йдеться в державних законодавчих актах. Зокрема, саме це визначено як один з пріоритетних напрямків діяльності системи навчання і виховання в Україні в концепції гуманізації системи освіти, проголошеної державною національною програмою «Освіта. Україна ХХІ століття». Там наголошується, що «...без подолання... відірваності освіти від національних джерел немислиме виховання справжнього громадянина».

Сьогодні загально визнаною стає теза, що національне виховання має здійснюватися на всіх етапах формування особистості, починаючи з дошкільного віку. Виховний вплив має бути комплексним, включати дію таких чинників як мова, література, образотворче мистецтво, музика.

Аналіз наукової літератури переконує, що саме українська народна музика та пісня, які є відносно прості для усвідомлення, надзвичайно емоційно забарвлені й наповнені змістом, що відображає традиційну українську національну культуру, без сумніву, є оптимальними чинниками виховного впливу на дітей дошкільного віку. Музика для них є природною атмосферою, що пробуджує творчу активність, розвиває художньо-естетичні здібності особистості; специфічно впливає на глибинні процеси внутрішнього світу дитини, становлення патріотичних почуттів і формування інтересу до українських національних цінностей, що, своєю чергою, є надійним фундаментом подальшого формування

Велике значення для розробки сучасних підходів та методів формування у дітей старшого дошкільного віку елементів національної самосвідомості мають концепції розвитку українського дошкілля, розроблені Л. Артемовою, А. Богущ, Л. Калуською, Н. Лисенко.

Відтак, зважаючи на великий вплив музики та пісні на свідомість людини, а також те, що саме ці види мистецтва діють значною мірою на емоційному рівні, доходимо висновку, що саме музично-пісенний компонент може стати чи не найбільш дієвим і нести потужний виховний вплив саме в період дошкільного дитинства, коли найперше сприймається емоційно забарвлена, яскрава інформація.

Любов до пісні прищеплюється дитині фактично з першої зустрічі з нею. Так, саме в колискових піснях своєрідно відтворено матеріалістичний світогляд, культуру й побут українського народу; вони збуджують у дитини любов до праці, пошану до батька, матері, старших, впливають на вироблення її характеру, сприяють розвитку почуттів колективізму та патріотизму. Згодом приходять інші форми морального і естетичного впливу на дитину, але в малечому віці колискові пісні є єдиною її «лектурою» [1].

Отже, саме українська народна музика й пісня може реально стати тим засобом, який за умови ефективного використання у виховному процесі дітей старшого дошкільного віку, може забезпечити процес поступового та цілеспрямованого формування в них спочатку інтересу до українських національних цінностей, а згодом й елементів національної свідомості та самосвідомості. Важливим повинно стати визначення кола українських народних пісень, використання яких є можливим у роботі з дітьми старшого дошкільного віку, а також окреслення форм і методів використання музично-пісенного компоненту у вихованні.

Звичайно, для того, щоб зацікавити дітей українською народною музикою, викликати в них природне захоплення нею, налаштувати на емоційне сприймання того чи іншого твору необхідна мотивація. Вона

має включати цікаву інформацію про українську народну музику, пісню, її виконавців, зокрема й розповідь про історичні витоки того чи іншого твору. Сама інформація має відповідати віковій дітей, бути цікавою та доступною, не переобтяженою складними історичними фактами й негроміздкою. Важливу роль відіграє володіння музичним керівником різними прийомами активізації інтересу й уваги учнів, основні з яких – емоційний контраст і діалогізація мономовлення.

Отже, українська народна пісня та музика, поряд з іншими виховними чинниками, здійснюють дієвий виховний вплив на дітей дошкільного віку. Завдяки своїй емоційності, часто ігровій, образній формі, вони легко сприймаються дітьми.

Література:

1. Газіна І. О. Методика музичного виховання дітей дошкільного віку : навчально-методичний посібник / І. О. Газіна. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2013. – 196 с.
2. Кульчицька О. Педагогічні технології у розвитку музичного сприйняття дітей дошкільного віку / О. Кульчицька // Рідна школа. – 2004. – № 2. – С. 19–21.
3. Коркішко О. Становлення патріотичного виховання в ХІХ – ХХ ст. (історичний аспект) / О. Коркішко // Рідна школа. – 2004. – № 2. – С. 60–62.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ТРЕТЬОГО РОКУ ЖИТТЯ

Мартинюк С.

*студентка ФДСО, заочної форми,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини*

Науковий керівник – канд. пед. наук, проф. Рогальська Н.В.

Згідно з віковими періодизаціями психічного розвитку В. Мухіної раннім віком вважається період від одного до трьох років. Ефективність здійснення навчання й виховання малюків раннього віку батьками визначається їхніми індивідуальними особливостями й темпами розвитку.

Н. Аксаріна зазначала, що суттєвою особливістю періоду раннього віку є висока пластичність усього організму, і, перш за все, пластичність вищої нервової та психічної діяльності. Тому цілеспрямовані, систематичні, виховні дії здійснюють вплив на процес розвитку та змінюють поведінку дитини. Разом з тим, у дошкільній педагогіці відчувається нестача необхідних напрацювань із проблеми виховання дітей третього року життя [1].

Мета дослідження полягає у вивченні теоретичних засад виховання дітей раннього віку та апробації інтегративної технології виховання дітей 3-го року життя на засадах взаємодії з сім'єю.

Об'єкт дослідження: процес виховання, навчання й розвитку дітей третього року життя.

Предмет дослідження – зміст, методи, форми інтегративної технології виховання дітей третього року життя.

Своєчасний повноцінний розвиток у період раннього дитинства має важливе значення для всього подальшого життя дитини. Відставання у ранньому віці компенсувати важко. Несвоєчасно почате або неправильно організоване виховання може сповільнити темп психічного розвитку і призвести до недорозвитку емоційної сфери дитини, негативно вплинути на фізичне здоров'я дітей, спричинити неправильний розвиток форм поведінки, порушення збудливості нервової системи і перевтому [3].

У три роки дитина починає уважно прислуховуватися до того, що говорять дорослі між собою. їй особливо подобається слухати розповіді, казки, вірші. Це дуже важливий момент у мовленнєвому розвитку, який свідчить про те, що вона вже здатна пізнавати дійсність не лише безпосередньо через органи відчуттів, а й у її ідеальному, понятійному відображенні – мові.

У поведінці дітей 2,5-3 років психологи зауважили своєрідний симптомокомплекс – «гордість за досягнення», що виражається в прагненні зафіксувати результати своєї діяльності, продемонструвати свої успіхи дорослому. У цьому перетинаються ставлення дитини до предметного світу, дорослого і самої себе [2].

Завершується період раннього віку кризою 3-х років, яка є складним і суперечливим процесом формування нового ставлення до себе. Основні її симптоми – негативізм, упертість, свавілля, бунт, що пов'язано із загостренням чутливості дитини до успіху і неуспіху в діяльності і до оцінок з боку дорослих.

Серед провідних завдань взаємодії дошкільних навчальних закладів із родинами вихованців ми відокремили такі:

- надання рекомендацій щодо створення сприятливої психологічної атмосфери в сім'ях та гуманізації взаємин;
- ознайомлення з методами ефективного педагогічного впливу на дитину раннього віку, новітніми напрацюваннями в галузях дитячої та сімейної психології, дошкільної педагогіки;
- підтримання іміджу сім'ї як першооснови розвитку й виховання дитини, орієнтація на запит батьків тощо.

Література:

1. Індивідуальний підхід: його суть і шляхи реалізації у вихованні дошкільників. Методичні матеріали на допомогу працівникам дошкільних закладів. – К., 1996.
2. Кононко Е. Л. Чтобы личность состоялась. – К., 1991.
3. Рогальська Н. В. Педагогіка дітей раннього віку: навч. – методич. посіб. / . – Умань: ФОП Жовтий О. О., 2015. – 150 с.

ФОРМУВАННЯ ЗВУКОВОЇ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Мельник І.

*студентка ФДСО, Уманський державний
педагогічний університет імені Павла Тичини
Науковий керівник – канд. пед. наук., доц. Залізняк А. М.*

Формування звукової культури мовлення – це одне з першочергових завдань розвитку мовлення старших дошкільників.

Розвиток рідного мовлення дітей в дошкільному навчальному закладі здійснюється у двох формах – на занятті та в повсякденному житті.

На заняттях з розвитку мовлення у першу половину дня доцільно планувати заняття, на яких дається новий матеріал, у другу половину дня – на закріплення одержаних знань.

Проаналізувавши науково-педагогічну літературу, ми дійшли висновку, що з дітьми старшого дошкільного віку використовують такі види занять на виховання звукової культури мовлення:

1. Тематичні або спеціальні фронтальні заняття. Такі заняття складаються з двох-трьох частин, застосовуються різні методи роботи.

2. Комплексні заняття.

Проаналізувавши чинні програми навчання та виховання, ми звернули увагу на завдання з виховання звукової культури мовлення:

1) розвивати фонематичний слух: чути та розрізняти звуки в словах;

2) розвивати мовне дихання;

3) розвивати інтонаційну виразність мови: володіти виразною мовою (говорити голосно, не поспішаючи, з правильною інтонацією);

4) уточнювати, закріплювати правильну вимову всіх звуків рідної мови: чисто вимовляти усі звуки, не пропускати, не замінювати, не спотворювати їх;

5) дотримуватись норм орфоєпії: вимовляти слова відповідно до норм літературної вимови, не вживати діалектизмів.

У процесі навчання використовуються різні методи та прийоми.

Методи навчання – це способи спільної діяльності вихователя і дітей, спрямовані на розв'язання завдань з розвитку мови [1, С. 104].

Керуючись науковими доробками, ми виокремили методи та прийоми, що сприятимуть формуванню звукової культури мовлення у старших дошкільників.

До методів формування звукової культури мовлення належать: дидактичні ігри, дидактичні вправи, рухливі ігри, розповіді із звуконаслідуванням, оповідання, вірші, чистомовки, скоромовки, лічилки, що належать до народної поезії; розглядування картин, настільно-друковані ігри [1, С. 281].

Прийомами виховання звукової культури мовлення є: показ артикуляції звуків, імітація правильної звуковимови, зразок мови

вихователя, відображена та сумісна мова, доручення, ігрові прийоми [1, С. 281].

Зауважимо, що обстежувати мову дітей дошкільного віку слід детально протягом місяця. Прийоми і методи слід добирати обережно, перевіряти звуковимову так, щоб діти не помічали цього, оскільки можуть соромитися, не виявляти бажання розмовляти.

Література:

1. Методика розвитку рідної мови і ознайомлення з навколишнім у дошкільному закладі / [Богуш А. М., Орланова Н. П., Зеленко Н. І., Лихолетова В. К.]. – К., 1992. – 413 с.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Мельничук Б.

студентка ФДСО, Уманський державний

педагогічний університет імені Павла Тичини

Науковий керівник – канд. пед. наук, доц. Підлипняк І. Ю.

Сучасний етап розвитку освіти в Україні відображає зміни в соціально-економічному та політичному житті. Основні напрями розвитку освіти, що визначені «Національною стратегією розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки», Базовим компонентом дошкільної освіти, Законом України «Про дошкільну освіту», передбачають модернізацію системи освіти в усіх її галузях. Завдання модернізації освіти визначають: відхід від авторитарної педагогіки; створення умов для формування активної, відповідальної, творчо мислячої особистості, здатної до самоосвіти та саморозвитку; забезпечення умов для реалізації та самореалізації сутнісних сил дитини у різних видах її діяльності, розвитку її логічного мислення.

Проблема розвитку мислення у дітей та різних його проявів досліджувалася в різних напрямках: розвиток мислення як психологічного процесу (О. Леонтьєв, О. Смирнов, Д. Ельконін, П. Блонський, Є. Корзакова, Л. Яблокова та ін.), педагогічні засади мислення (Л. Войтко, Л. Занков, Г. Костюк, І. Лернер, В. Сухомлинський та ін.).

Формування особистості дитини, навчання її творчо мислити, виховання активного ставлення до здобуття знань, розвиток її інтелектуальних і творчих здібностей, логічного мислення – завдання, важливість яких визначаються вимогами часу. Тому в дослідженні ключовими, на наше переконання, є терміни: мислення, логічне мислення, міркування, розвиток мислення.

Прийнято вважати, що мислення є активним пізнавальним процесом, коли шляхом міркування формуються нові поняття і судження, виявляються нові зв'язки, відношення і властивості об'єктів і явищ, потрібні для більш успішної оцінки ситуації і досягнення кінцевого результату. Нові зв'язки, відношення і властивості об'єктів (явищ) можуть

діагностуватися як інтуїтивно, так і шляхом логічних операцій. При цьому інтуїтивні підсвідомо служать основою для логічних операцій. У той же час, логічні операції можуть стати джерелом інтуїтивно-підсвідомої інформації для логічного процесу. Інтуїтивні зв'язки представляють таким чином багатий резерв для логічних операцій. Мислення виконує підготовчу аналітико-синтетичну діяльність і мобілізує практичну активність.

Під логічним мисленням у старших дошкільників розуміється процес формування логічних прийомів мислення в пізнавальній діяльності старших дошкільників для активного здобування ними знань, вміння застосовувати їх у творчому перетворенні дійсності; розвиток у них таких якостей, як уміння виділяти суть питання (висловлення), відмежовувати від неістотних деталей (абстрагування), переходити від конкретної ситуації до схематичної (створювати простішу модель), виділяти із загального твердження часткове, доходити логічних висновків з посилянь і застосовувати ці висновки тощо.

Під педагогічними умовами розвитку логічного мислення будемо розуміти обставини, що забезпечують врахування стійких зв'язків компонентів навчального процесу, що забезпечують досягнення оптимальних результатів розвитку логічного мислення у старших дошкільників.

Головна умова розвитку логічного мислення – це взаємозв'язок пізнавальної, мовленнєвої та ігрової діяльності дітей. Мовленнєва супроводжує дитину на протязі навчання, виховання. Дитина доводить правильність своїх суджень, пояснює поетапне виконання своїх дій., розмірковує використовуючи мовлення.

Друга важлива умова – це наявність інформаційно-методичного супроводу розвитку логічного мислення дітей. У дошкільному навчальному закладі дитина вступає в різноманітні контакти з однолітками та педагогами. Однією з провідних характеристик колективу є його психологічний клімат, який впливає на всебічний розвиток дитини в цілому. В основі такого клімату – шанобливе ставлення до особистості, турбота про кожного, довірливі стосунки між дорослими та дітьми, батьками та педагогами, забезпечення взаємозв'язку складових особистості – фізичного, психічного та соціального. Якщо дитині буде комфортно у дитячому колективі, вільно спілкуватиметься з дорослими – все це буде наслідком ефективного розвитку основних розумових операцій.

Третя умова – це занурення дітей в активну пізнавально-дослідницьку діяльність. Необхідно стимулювати дітей до пошуку відповідей на запитання дітей причинного характеру. Залучати старших дошкільників до простих дослідів. Пошуково-дослідницька діяльність найближче підводить дитину до проблеми, а винагородою за активність та допитливість малюків є їх самостійні «відкриття» у світі природи. Використання дослідів цінне тим, що вони мають велику переконуючу силу, знання, яких набувають

діти, мають особливу доказовість, повноту і міцність. Під час проведення дослідів забезпечується чуттєве сприймання, практична діяльність дітей і словесне обґрунтування. Такий органічний зв'язок і сприяє максимальній активізації розумової діяльності дітей, оскільки відповідає характеру мислення дошкільників.

Література:

1. Барташнікова І. А. Розвиток наочно-образного та логічного мислення у дітей 5 – 7 років / Барташнікова І. А., Барташніков О. О. – Тернопіль: Богдан, 1998. – 80 с.

2. Любченко І. І. Педагогічні засади розвитку логічного мислення у старших дошкільників: навчально-метод. посібник / І. І. Любченко. – Умань : ВПЦ «Візаві», 2011. – 134 с.

3. Якименко С. Логіка. Вчимося логічно мислити: навчальний комплект для шестиліток / Світлана Якименко. К. : Навчальна книга – Богдан, 2001. – 20 с.

СУТНІСТЬ ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ СТАТЕВО-РОЛЬОВОЇ ПОВЕДІНКИ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Мошкаринець С.,

студентка ФДСО, Уманський державний

педагогічний університет імені Павла Тичини

Науковий керівник – канд. пед. наук, доц. О. Г. Бутенко

Сьогодні у центрі уваги педагогіки особистісно орієнтований підхід до кожної дитини. У зв'язку з цим на перше місце піднімається проблема врахування статевих особливостей вихованців. Слід зауважити, що статеві аспекти дитинства привертали і привертають увагу багатьох фахівців (Ш. Берн, В. Каган, І. Кон, В. Крутецкий, Л. Олійник, Т. Репіна та ін.). Однак на тлі численних публікацій проблема статево-рольової поведінки старших дошкільних у процесі взаємодії ДНЗ та сім'ї залишається практично не вивченою.

Досить довгий час система освіти була абсолютно безстатевою: побутова «спільнота» хлопчиків і дівчаток у дошкільних закладах, режим дня не враховував різних норм рухливості у хлопчиків і дівчаток. Харчування уніфіковано і за часом прийому їжі, і за її асортиментом. За змістом і за стилем система виховання фемінізована, як педагогічними кадрами, так і має місце сімейна фемінізація (50% дітей живуть у сім'ях, де немає батька), що особливо негативно позначається на вихованні хлопчиків.

Аналіз літератури дозволяє зробити висновок, що у вітчизняній педагогіці (О. Кікінеджи, Д. Колесов, Л. Олійник та ін.) статево виховання розглядається як особлива частина морального виховання. Значення статевого виховання полягає, перш за все, в підготовці підростаючого покоління до сімейного життя. Суть статевого виховання насамперед – в

оволодінні моральною культурою в сфері взаємин статей. Він визначає статеве виховання як процес, спрямований на вироблення якостей, рис, властивостей, а також установок особистості, що визначають необхідне суспільству відношення людини з представниками іншої статі [1].

На рубежі XX і XXI століть при вивченні питань статево-диференційованого виховання в педагогічній літературі поряд з поняттям «статеве виховання» стало використовуватися поняття «статєво-рольове виховання» [1]. Останнє ґрунтується на закономірностях статі соціального, акцентує увагу на тому, що формування статево-рольової поведінки, чоловічих і жіночих якостей відбувається в процесі впливу соціальних факторів.

Сучасна психолого-педагогічна наука трактує поняття «статеве виховання» як складник виховного процесу, що передбачає статевий розвиток дітей та оволодіння нормами взаємин з представниками протилежної та власної статі, а також правильне ставлення до питань статі [2].

Провідне місце у процесі статевого виховання належить статевій соціалізації – активному засвоєнню особистістю стандартів психосексуальної культури під час входження її у соціальні стосунки. Психосексуальна культура передається від покоління до покоління у збагаченому вигляді, формуючи масову статеву свідомість [1]. Під статевою свідомістю (за В. Каганом) розуміють систему знань, особистісних смислів та значень, які одночасно означають та формують переживання та мотивацію людиною свого буття як представника статі. Під впливом ставлення довколишніх у дитини формується статева самосвідомість, усвідомлюється власна статева ідентичність.

Статєво-рольове виховання розглядається в педагогіці як важливий напрям виховання, що сприяє повноцінному розвитку особистості хлопчиків і дівчаток, освоєння ними психологічних рис мужності, жіночності, статевиx (гендерних) ролей [2]. Слід зазначити, що до сьогоdnішнього часу існує різне розуміння співвідношення понять «статєво-рольове виховання» і «статєве виховання». Одні дослідники вважають, що поняття статєве виховання ширше, ніж статєво-рольове. Статєво-рольове виховання є складником статевого виховання. Інші дотримуються протилежної точки зору, стверджуючи, що статєво-рольове виховання – більш широка галузь, порівняно з сексуальним (статєвим) вихованням [1]. Так, статєве виховання ширше поняття на відміну від сексуального, тому що воно складається з усіх взаємовідносин між людьми різної статі [1]. Згідно з позицією І. Кона «стать і статєві особливості означають явища, що пов'язані з диференціацією і розподілом на чоловіків та жінок, у той час, як секс і сексуальні особливості індивіда пов'язані у цілому з еротичними почуттями і стосунками» [3]. Деякими вченими поняття «статєве виховання» і «статєво-рольове виховання» розглядаються як синонімічні.

Статеврольова поведінка – це історичний феномен, зумовлений історичними чинниками та соціально-культурним контекстом. Дослідниця зауважує, що під соціальною роллю розуміють сукупність прав чи обов'язків, що очікуються відповідно до певного статусу у певній культурі. Головна відмінність між статусом і роллю полягає в тому, що людина статус обіймає (або має), а роль – виконує. За допомогою ролей ми впорядковуємо соціальний світ за типами або категоріями людей і по-різному реагуємо на одні й ті ж дії людей у різних ролях. Виконання ролі – це і є реальна (актуальна) поведінка особистості, що обіймає той чи інший статус [2].

Виходячи з вищезначеного, ми розглядаємо статево-рольову поведінку як феномен, зумовлений історичними чинниками та соціально-культурним контекстом, поведінку особи чоловічої чи жіночої статі, яка бере на себе певну роль, відповідно до статевої приналежності.

Література:

1. Градусова Л. В. Гендерная педагогіка / Лилия Вениаминовна Градусова. – М., 2009. – 131 с.
2. Кікінежді О. Гендерне виховання змалку // Дошкільне виховання. – 2006. – № 2. – С. 3-6.
3. Кон І. С. Вступ до сексології : Пер. з рос. П. Л. Пироженко / І. С. Кон. – К. : Либідь, 1991. – 304 с.

СТАТЕВІ ОСОБЛИВОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Нагорна О.

студентка ФДСО, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Науковий керівник – канд. пед. наук, доц. О. Г. Бутенко

У результаті аналізу психолого-педагогічних досліджень, проведених в Україні та за її межами, встановлено, що саме в період дошкільного дитинства відбувається сприймання власної статевої ролі: до 2-3 років діти починають розуміти, що вони або дівчинка, або хлопчик; у віці з 4 до 7 років формується статево-рольова стійкість: дітям стає зрозумілим, що стать не змінюється – хлопчики стають чоловіками, а дівчатка – жінками, і ця приналежність до статі не зміниться в залежності від ситуації чи особистих бажань дитини.

Аналіз літератури показує, що у світовій психолого-педагогічній науці є значна кількість робіт, присвячених вивченню статевої особливості дітей дошкільного віку. Але, на жаль, більшість західноєвропейських і американських досліджень, в яких стверджувалося, що дівчатка і хлопчики по-різному сприймають навколишню дійсність, навчаються, запам'ятовують, думають не враховувались у вітчизняній практичній навчально-виховній роботі. Дівчатка перевершують хлопчиків у

вербальних здібностях, а хлопчики сильніші за дівчаток у візуально-просторових здібностях. У хлопчиків вищі, ніж у дівчаток математичні здібності, але при цьому вони агресивніші, ніж дівчатка. Дівчатка дошкільного віку «соціальніші» і більш схильні до навіювань, аніж хлопчики. Дівчатка краще справляються з простими, рутинними завданнями, тоді як хлопчики – з більш складними пізнавальними процесами. На дівчаток більше впливає спадковість, а на хлопчиків – середовище. У дівчаток більше розвинене слухове, а у хлопчиків – зорове сприйняття

Однак, на думку вчених, тут також дуже багато спірного, проблематичного, нев'яшеного. Одностайні вчені лише в одному – формування статево-рольової стійкості обумовлене соціокультурними нормами і залежить, у першу чергу, від ставлення батьків до дитини, характеру батьківських установок і прихильності як матері до дитини, так і дитини до матері, а також від умов виховання в дошкільному навчальному закладі.

Деякі дослідники вважають, що вирішальну роль у формуванні образу, ідеальної моделі поведінки відіграє не ідентифікація або бажання уподібнитися якомусь зразком, а депривація, емоційний дефіцит: дитину приваблює стать тієї значущої особистості, якої вона була у дитинстві позбавлена. Діти, чия поведінка відповідає статево-рольовим очікуванням, відчувають себе відмінними від однолітків протилежної статі, яких вони сприймають як несхожих, екзотичних порівняно з однолітками власної статі.

Хоча невідповідність статево-рольовим стереотипам створює психологічні труднощі для всіх дітей, у хлопчиків, незалежно від їх майбутньої сексуальної орієнтації, такі проблеми зустрічаються набагато частіше:

1) для хлопчиків на всіх етапах формування статево-рольової стійкості потрібні додаткові зусилля, без яких розвиток автоматично йде за жіночим типом;

2) чоловічі якості традиційно цінуються вище жіночих і тиск на хлопчиків у напрямку дефемінізації значно сильніший, ніж на дівчаток у бік демаскулінізації (жіночий хлопчик викликає несхвалення, глузування, а маскулінна дівчинка сприймається спокійно і навіть позитивно);

3) у ранньому дитинстві хлопчики і дівчатка перебувають під впливом матерів і взагалі жінок, тому з віком хлопчиків необхідно переорієнтувати на чоловічі зразки поведінки, так як нетипова статево-рольова поведінка в дитинстві має для чоловіків, незалежно від їх сексуальної орієнтації, безліч негативних наслідків.

Стратегія навчання, форми і методи роботи з дітьми, що застосовуються в дошкільному навчальному закладі, найчастіше розраховані на дівчаток. При цьому виховують і дівчаток, і хлопчиків найчастіше жінки: вдома - мама чи бабуся, а в дошкільному закладі - жінки-вихователі. У результаті у багатьох хлопчиків статево-рольова

стійкість формується без участі чоловіків. А жінки, на думку вчених, правильно виховувати хлопчиків не можуть, тільки з однієї простої причини: у них інший тип мозку й інший тип мислення. Крім того, педагог-жінка, природно, не володіє дитячим досвідом переживань, з якими стикаються хлопчики дошкільного віку під час спілкування з дорослими і дітьми. Тому у спілкуванні з хлопчиками більшість вихователів керуються лише уявленнями, що, якщо це хлопчик, то, отже, він є втіленням волі, сили, витривалості. У результаті цього зовсім не мужні, а скоріше боязливі, слабкі фізично і дуже ранимі хлопчики систематично піддаються з боку вихователів травмуючим впливам. Так, наприклад, коли на занятті вихователь звертається з запитанням до дітей, то першими завжди піднімають руку дівчатка. Відповідаючи, вони намагаються, щоб їхня відповідь була повною, дивляться в очі педагогу і т. п. Хлопчики не квапляться з відповіддю, оскільки більш ретельно обдумують її. Мова у хлопчиків розвинена гірше, ніж у дівчаток, тому вони змушені затратити більше часу для того, щоб підібрати потрібні слова і висловити їх. У результаті цього, в очах вихователя дівчатка виглядають більш обізнаними і отримують більше позитивних оцінок і похвал. А у хлопчиків на тлі цього формується занижена самооцінка, вони втрачають впевненість у собі та у своїх можливостях.

У зв'язку з цим першочерговим завданням є навчання вихователів здійсненню диференційованого підходу до дівчаток і хлопчиків, як при спілкуванні з ними, так і при організації та керівництві різними видами діяльності на заняттях і в повсякденному житті.

Література:

1. Градусова Л. В. Гендерная педагогіка / Лилия Вениаминовна Градусова. – М., 2009. – 131 с.
2. Олійник Л. М. Статеве виховання у дошкільному закладі та початковій школі : навчально-методичний посібник / Л. М. Олійник. – Миколаїв : МОППО, 2011. – 128 с.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПРОФІЛАКТИКИ НЕГАТИВНИХ ПРОЯВІВ ПОВЕДІНКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ

Недіна С.

студентка ФДСО, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Науковий керівник – канд. пед. наук., доц. Мельникова О. М.

Згідно з Конституцією України, Законом України “Про освіту”, Національною доктриною розвитку освіти України у XXI столітті головним напрямком державної політики визначено розширення можливостей компетентного вибору дитиною життєвого шляху, виховання особистості в дусі відповідального ставлення до себе, до оточення як до

найвищої індивідуальної і суспільної цінності, створення умов для всебічного розвитку, творчої самореалізації кожного громадянина. Водночас процес формування особистості ускладнюється соціально-економічною, політичною, екологічною нестабільністю в суспільстві, підсилюється недоліками сімейного і шкільного виховання. Таке в свою чергу зумовлює необхідність здійснення профілактики та корекції поведінки підростаючої особистості.

Проблема профілактики та корекції девіантної поведінки неповнолітніх гостро стоїть в усьому світі. ЮНЕСКО визначає її як одну із найпріоритетніших у своїй діяльності. Але особливої уваги вона заслуговує в нашій країні, про що свідчить прийняття „Концепції превентивного виховання дітей і молоді в Україні”. Світовий досвід переконує, що найбільш доцільним у матеріальному та моральному плані є використання профілактичних засобів і форм впливу, спрямованих на попередження факторів, що викликають відхилення в поведінці підростаючої особистості. З огляду на це суттєвого значення набуває проблема профілактики девіантної поведінки на ранніх етапах її вияву, зокрема в молодшому шкільному віці.

Упродовж усього історичного шляху розвитку цивілізації простежується розуміння важливості проблеми подолання негативних відхилень у поведінці дітей та значущості моралі і права у становленні особистості. Питання виховання підростаючого покоління в душі загальнолюдських моральних цінностей відображено, зокрема, у працях видатних учених Я. Коменського, Й. Песталоцці, Г. Сковороди, К. Ушинського, В. Сухомлинського, А. Макаренка, С. Шацького та багатьох інших. Психолого-педагогічне, філософське та соціальне підґрунтя проблеми окреслено в теоретичних і практичних працях С. Анісімова, Л. Божовича, Л. Виготського, В. Кащенко, І. Кона, Г. Костюка, О. Лазурського, Н. Максимової, І. Невського, В. Оржеховської, Г. Товканець та ін. Стосовно поведінкових відхилень особистості особливого значення набуває превентивна діяльність, якій присвятили свої дослідження І. Козубовська, В. Оржеховська, О. Пилипенко, Л. Прокопенко, В. Татенко, Т. Титаренко, Г. Товканець, Т. Федорченко, М. Фіцула та ін.

Профілактика девіантної поведінки особистості належить до складних педагогічних проблем, успішне розв'язання яких можливе лише на основі наукового, гуманістичного осмислення сутності цього явища, а також на основі визначення особливостей формування схильності до девіантної поведінки у певному віці [1; 2].

Спираючись на дослідження вчених (Я. Гілінського, І. Козубовської, Р. Овчарової, В. Оржеховської, М. Фіцули та ін.), можна визначити девіантну поведінку, як вчинки, дії неповнолітніх, які не відповідають традиційно прийнятим у суспільстві соціальним нормам [3; 5].

Основну мету профілактики девіантної поведінки взагалі вбачаємо у вихованні в дітей свідомого, дбайливого, гуманного ставлення до

фізичного, психологічного, здоров'я, якнайповнішій реалізації творчого потенціалу їх особистості, можливості оптимального вирішення складних питань власної життєтворчості, успішного виконання індивідуальних і суспільних завдань. Реалізація цих завдань передбачає залучення широкого арсеналу засобів, використання авторитету школи, педагогів, батьків як суб'єктів профілактичної діяльності.

Успішне вирішення означеного вимагає водночас як визначення педагогічних умов цієї діяльності, так і практичного її забезпечення.

Для ефективної профілактичної діяльності з учнями молодшого шкільного віку було визначено наступні організаційно-педагогічні умови:

- 1) обґрунтування та розробка практичних заходів щодо профілактики девіантної поведінки учнів у зміст навчальних предметів, виховних заходів
- 2) впровадження педагогічних та терапевтичних технологій для профілактики девіантної поведінки молодших школярів;
- 3) організація методичної підготовки педагогічних кадрів щодо здійснення профілактики девіантної поведінки молодших школярів у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи.

Результати дослідження дають підстави стверджувати, що створення вищеназаних умов щодо профілактики девіантної поведінки молодших школярів у навчально-виховному процесі є ефективним, а це в свою чергу дає змогу стверджувати про досягнення мети, виконання завдань дослідження.

Література:

1. Козубовська І. В., Товканець Г. В. Соціальна профілактика девіантної поведінки: корекція відхилень у поведінці важковиховуваних дітей в процесі професійного спілкування. - Ужгород: Патент, 1998. – 195 с.
2. Оржеховська В. М., Пилипенко О. П. Превентивна педагогіка: Науково-методичний посібник / АПНУ. Ін-т проблем виховання. – Ізмаїл: СМІЛ, 2006. – 283 с.
3. Оржеховська В. М. Профілактика правопорушень серед неповнолітніх. -К.: ВіАн, 1996. – 352 с.
4. Титаренко Т. М. Життєва криза як індикатор особистісного розвитку // Практична психологія: теорія, практика, технології. - К., 1997. - С. 79 - 87.
5. Федорченко Т. Рання профілактика негативних проявів у поведінці дітей. Дис. ... д-ра. пед. наук: 13.00.07. – К., 1999. – 412 с.

ФОРМУВАННЯ В РОЗУМОВО ВІДСТАЛИХ УЧНІВ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ НОРМ ПОВЕДІНКИ

Немченкова О.

*студентка ФДСО, Уманський державний
педагогічний університет імені Павла Тичини*

*Науковий керівник – канд. пед. наук,
старший викладач **Бегас Л. Д.***

Проблема моральності привертає увагу мислителів від найдавніших часів. Важливий внесок, що стосується морального виховання вніс російський педагог К. Ушинський, який вважав, що моральність розвиває гуманність, чесність, правдивість, дисциплінованість, почуття відповідальності, власної гідності. Педагог вимагав гуманного ставлення до вихованців[61].

Можливість і доцільність застосування казкотерапії в соціально-педагогічній практиці вказують С. Савченко, О. Івановська, Н. Шкваріна та інші, які розглядають казку як прекрасний соціально-педагогічний засіб соціалізації, розвитку та виховання особистості [44].

В ранньому дитинстві на основі «соціального успадкування» починають розвиватися основні моральні якості. Головну роль у яких відіграють батьки: їх поведінка, цілеспрямований вплив на особистість дитини.

В моральному вихованні, особливо важливо задіяти можливості усіх соціальних правил:

- цілеспрямований вплив сім'ї на формування моральних цінностей дитини;
- педагогічну діяльність дошкільних виховних закладів;
- освітньо-виховну діяльність загальноосвітніх навчально-виховних закладів (шкіл, ліцеїв, гімназій);
- діяльність професійних навчально-виховних закладів (професійно-технічних училищ, вищих навчальних закладів);
- засобів масової інформації (радіо, телебачення, кіно, газет та ін.);
- діяльність мистецьких закладів (театрів, музеїв, консерваторій, клубів, будинків культури тощо);
- соціально-виробничу діяльність громадян на підприємствах, в організаціях[15; 41; 61].

Елементи, які відповідають за розвиток людини, передують індивідуальні особливості вищої нервової системи, що характеризується силою, рухливістю та врівноваженістю нервових процесів.

Такі якості завжди різнобічні з погляду формування психіки людини. Задатки можуть перетворюватися на здібності людини під впливом системи виховання та сприятливого оточення, що в подальшому формує моральні якості особистості [24].

Моральне виховання, в наш час, також зумовлене акселерацією розвитку особистості. Акселерація – це прискорення психічного, фізичного і розумового розвитку дітей і молоді [54, с.31].

Моральне виховання дитини зумовлюється як природженими так і набутими якостями, які вона зазнає у своєму розвитку.

Під розвитком мається на увазі ступінь, на якому перебуває дитина у своїх вікових особливостях щодо засвоєння й асиміляції досвіду дорослих. Так, розвиток неможливий без виховання, але й виховання не можливе без урахування розвитку дитини.

Для оптимізації психофізичного розвитку розумово відсталих школярів слід використовувати засоби арттерапії.

Арттерапія – це метод психотерапії, який використовує для лікування та психокорекції художні прийоми і творчість, такі як малювання, ліплення, музика, кінофільми, книги, акторську майстерність, та багато іншого [12, с.19].

Корекційно-розвивальні заняття арттерапією ґрунтуються на діяльнісному підході О. Леонтьєва і теорії психічного розвитку дитини, Л. Виготського, Д. Ельконіна.

Мистецтво має здатність перетворювати об'єкти в суб'єкти шляхом натхнення всього, що оточує людину (світ природи і предметний світ). Особливо яскраві приклади суб'єктивних об'єктів можна спостерігати в казках, де тварини, рослини, природні явища наділені людськими рисами і якостями [46, с.359].

Наступний своєрідний метод роботи з дітьми які мають вади у розвитку – музикотерапія.

Музикотерапія належить до так званих активних методів групової психологічної допомоги, кінцева мета якої – реставрація почуття гідності, набуття стресотолерантності, реабілітація та реадаптація. Цей метод може використовуватися в роботі з дітьми з особливостями психофізичного розвитку.

Основні аспекти застосування музикотерапії:

- блокування процесу комунікації із соціальним оточенням;
- підготовка до застосування психотерапії та релаксації;
- підтримка під час релаксації, пов'язано з аутогенним тренуванням;
- подолання тривожних станів, корекція астенії, роздратованості, внутрішнього напруження, зумовлених стресовим станом.

Методи музикотерапії поділяють на такі, що спрямовані на емоційну активізацію, тренінгові, релаксуючі, комунікативні, а також творчі методи у формі інструментальної, вокальної, рухової імпровізації, музичний тренінг чутливості для вироблення здатності бачити виявлення життя в музиці. Музикотерапію застосовують як індивідуально, так і на групових заняттях. Найчастіше її сполучають з іншими методами в комплексній психотерапії.

формування нових та удосконалення отриманих морально-етичних норм поведінки у розумово відсталих учнів.

Основні завдання морально-етичних форм виховання:

- формування морально-етичної вихованості учнів на уроках соціально-побутового орієнтування та в позаурочний час;
- формування і розвиток моральних норм та відповідних моральних якостей (чуйності, розуміння, відповідальності, колективістичної спрямованості, сумлінності, самокритичності, справедливості та ін.) розумово відсталих учнів;
- виконати поставлені завдання за допомогою організації розвиваючих занять з елементами казкотерапії, арт-терапії та музикотерапії.

Виходячи із дослідження морально-етичного виховання учнів у процесі соціально-побутового орієнтування можна зробити висновок, що запропоновані методи казкотерапії, арт-терапії та музикотерапії ефективно вплинули на розвиток соціальної адаптації учнів допоміжних шкіл.

У дітей спостерігався активний розвиток моральних, духовних, етичних цінностей та якостей таких як чуйність, сумлінність, колективістична спрямованість, принциповість, самокритичність, відповідальність, справедливість.

Література:

1. Вачков И. Сказкотерапия: Развитие самосознания через психологическую сказку. – М.: Ось-89, 2001. – 144 с.
2. Оржеховська В. М. Профілактика правопорушень серед неповнолітніх. – К.: ВіАн, 1996. – 350 с.
3. Притчи, сказки, метафори в розвитку ребенка. – СПб.: Речь, 2006. – 296с.
4. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посібник для студ. вищих навч. закладів. К.: Видавничий центр «Академія», 2000. – 542 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Нікуліна А.

студентка ФДСО, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

*Науковий керівник – канд. пед. наук., викладач **Корінна Г. О.***

Проблема агресивної поведінки дітей дуже актуальна в наші дні. Педагоги відзначають збільшення прояву агресивності у поведінці дітей дошкільного віку. Така поведінка засуджується дорослими і викликає у них гнів та збентеження у ставленні до дитини в цілому. Неадекватне ставлення батьків та вихователів до дітей з агресивними проявами загострює проблему і негативно впливає на формування у зростаючої особистості позитивного образу оточуючого світу, етичних і моральних

принципів. Саме тому перед науковцями та практичними психологами гостро стоїть питання про попередження та корекцію агресивної поведінки дітей, починаючи з дошкільного віку, поки основні стереотипи поведінки ще не закріпилися і не набули характеру стійких навичок [2].

Сьогодні питанням агресивної поведінки дітей, зокрема дошкільного віку, з'ясуванням причин її виникнення і шляхів попередження займаються Л. Аршавіна, З. Ікуніна, Т. Карпінська, О. Лобач, Т. Мірошніченко, Т. Мицкан та ін.

С. Русова розглядала агресивну поведінку дитини як один із проявів інстинкту боротьби, що сам по собі є позитивним фактором, але за певних обставин може набути і негативного спрямування. У своєму здоровому, нормальному розвитку цей інстинкт є міцним знаряддям, щоб перемогти й індивідуальні, й громадські перешкоди у житті [4].

Український педагог С. Гончаренко вважає, що «агресивність дітей є наслідком негативного ставлення до них, прогалинами у вихованні, зокрема нівелювання потреб дітей, браку чуйності й поваги, надмірної строгості, зловживання покараннями, що призводять до агресивної поведінки як способу протесту та привернення уваги до себе» [3, с. 15].

Досить вагому роль у формуванні моделі поведінки дітей дошкільного віку відіграють сім'я та взаємини з однолітками. У сім'ї де демонструється агресивна поведінка відбувається закріплення її у свідомості дитини. Агресії діти також навчаються при взаємодії з однолітками, часто дізнаючись переваги агресивної поведінки під час ігор. На сьогодні не викликає сумніву і той факт, що сцени насильства, демонстровані з екранів телевізорів, сприяють підвищенню рівня агресивності дітей.

Деякі автори вказують на певну залежність агресивності дітей від структури родини. Є дані, які свідчать про те, що агресивні діти походять із багатодітних родин або неповних. Агресія дитини може бути реакцією на розлучення батьків. При цьому, способи реагування на ситуацію різні, залежно від статі і віку дитини. У дітей дошкільного віку реакція не зріла й носить іноді безпричинний характер. У дошкільному віці, так само як і в молодшому шкільному, хлопчики відрізняються підвищеною агресією стосовно однолітків. Розпад родини в цьому віці приводить до зростання ворожості, хлопчики, які виховуються без батька відрізняються асоціальною поведінкою, непокорою дорослим. Відзначається, що конфлікти батьків до й після розлучення, їхнє роздільне проживання, повторний шлюб чоловіка і жінки, погані взаємини одного з батьків з дитиною, так само викликають негативні переживання, збільшуючи труднощі в поведінці дитини. Агресивні прояви дитини можуть виступати як ревності стосовно інших членів родини, найчастіше до братів і сестер. В основі такої агресії лежить прагнення привернути увагу батьків, суперництво за любов дорослих. Серед особливостей сімейного виховання, які провокують агресивну поведінку, відрізняються наступні: недолік

тепла з боку батьків, поблажливе відношення до агресії, байдужне відношення до дітей [1].

Згідно численних досліджень, прояв дитячої агресивності являє собою одну з розповсюджених форм порушення поведінки. Сюди відносять неслухняність, роздратування, забіякуватість, жорстокість. У більшості дітей спостерігається пряма та непряма вербальна агресія – від скарг і агресивних фантазій до прямих погроз і звинувачень.

Основними причинами прояву агресивної поведінки є: бажання привернути до себе увагу однолітків, батьків та інших дорослих; бажання отримати бажаний результат; бажання бути лідером; захист та помста; бажання принизити іншого з метою підкреслити свою вищість.

Серед психологічних особливостей, які провокують агресивну поведінку дітей виділяють: недостатній розвиток інтелекту та комунікативних навичок; занижений рівень саморегуляції; нерозвиненість ігрової діяльності; занижену самооцінку; відхилення у стосунках із однолітками; високу збудливість нервової системи внаслідок різних причин (травм, хвороб тощо) [5, с. 6].

Відтак, агресивна поведінка дітей дошкільного віку може бути зумовлена певними процесами у когнітивній чи емоційно-вольовій сфері, а не лише трактуватися як риса характеру особистості.

Література:

1. Агресивна дитина: як їй допомогти / Упоряд. О. А. Атемасова. – Х.: Ранок, 2010. – 176с.
2. Білоусова Н. М. Особливості психокорекції дитячої агресивності засобами арт-терапії / Н. М. Білоусова // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер. : Психологічні науки. – 2013. – Вип. 114. – С. 3-6.
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / Семен Устинович Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
4. Русова С. Нова школа соціального виховання // Вибрані педагогічні твори: У 2 кн. – Кн 1. / За ред. Є. І. Коваленко.– К. : Либідь, 1997. – 272 с.
5. Федорченко Т. Є. Дитяча агресивність: проблеми, профілактика. Навчально-методичний посібник / Т. Є. Федорченко. – Черкаси: Видавець Чабаненко Ю. А., 2010. – 238 с.

ГЕНДЕРНИЙ ПІДХІД В ОСВІТІ

Оберемок В.

студентка ФДСО, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Науковий керівник – канд. пед. наук, доцент О. Г. Бутенко

Розробка гендерних підходів в освіті є важливим кроком у розвитку сучасної науки. З моменту виникнення людського суспільства життя жінок і чоловіків супроводжувалося постійною боротьбою статей за рівноправність, за подолання соціального розподілу на «чоловічі» і «жіночі» заняття і професії. Історії відомі періоди «матріархату» і «патріархату», коли одна стать завойовувала першість, всіляко принижуючи іншу і намагалася придушити її опір. Багато правових і соціальних обмежень щодо однієї зі статей надалі закріпилися у формі традицій, елементів релігійних вірувань, увійшли до масової свідомості у вигляді забобонів та стереотипів поведінки [2].

Гендерний підхід в освіті є складником особистісно орієнтованого навчально-виховного процесу. На думку науковців (С. Вихор, Л. Олійник, Н. Штильова та ін.), - це механізм досягнення гендерної рівності та утвердження рівних можливостей для самореалізації кожної особистості. Такий підхід передбачає: відсутність орієнтації на особливе призначення чоловіка чи жінки; заохочення видів діяльності, що відповідають інтересам особистості; пом'якшення гендерних стереотипів; врахування соціально-статевих відмінностей.

У формуванні та розвитку гендерного підходу в освіті можна виділити кілька етапів [1]. Схарактеризуємо їх.

Традиційна педагогіка. За традиційним підходом, система освіти повинна допомогти людині адаптуватись до існуючих у суспільстві соціальних відносин. Традиційна педагогіка виходить із передумови, що в кожній дитині є вроджені здібності, таланти, покликання. Завдання школи – розподілити дітей так, щоб «гуманітарії» навчались у гуманітарних класах, «технарі» - у технічних і т. д. Донедавна традиційний підхід не піддавався сумніву та вважався єдиним можливим підходом у педагогіці.

Критична педагогіка (Л. Альтюссер, П. Бордо, Б. Бернштейн, А. Макларен, А. Грамши). Це педагогічні теорії, в яких представлено критику традиційного підходу в освіті. Одним з основних положень критичної педагогіки є те, що школа не є засобом адаптації людини до суспільства, оскільки вона не зацікавлена у виявленні природних Метою критичної педагогіки є подолання нерівності в системі освіти. На думку її розробників, школи повинні стати джерелом соціальної трансформації й емансипації. Із таких шкіл повинні виходити громадяни, здатні позитивно змінювати світ. Критична педагогіка також передбачає зміну системи підготовки педагогів, які повинні володіти новітніми технологіями

навчання, знати прогресивні педагогічні методики викладання. Їх первинним завданням є створення гармонійної людської особистості, а не тільки передача знань.

Феміністський підхід у педагогіці (М. Макдональд, Г. Бреслава, Б. Хасана). Основним об'єктом уваги феміністської педагогіки є гендерні відносини. Існуюча система освіти відтворює гендерні стереотипи та гендерні ролі, тому гендерна ідентичність індивіда активно конструюється саме в межах шкільної системи. Шкільна освіта не є гендерно нейтральною, оскільки її структура більше орієнтована на хлопчиків, ніж на дівчинок. Якщо для хлопчиків відстоювання своєї точки зору, демонстрація своїх знань і здібностей – нормальний стиль поведінки, від дівчинок цього не вимагається. Дівчаток орієнтують переважно на жіночі, хлопчиків – на чоловічі сфери діяльності. Так, у школі існує негласний поділ предметів на жіночі (література, іноземна мова, рідна мова, біологія, історія) та чоловічі (алгебра, геометрія, фізика, хімія). Відповідно від дівчаток чекають успіхів у жіночих науках, від хлопчиків - у чоловічих.

Фемінізація педагогічної професії веде до того, що у школах схильні розвивати в учнях обох статей більше жіночі, ніж чоловічі якості (сидіти тихо, виконувати вказівки, уважно слухати вчителя). Хлопчик, щоби бути «добрим учнем», повинен поводитись «як дівчисько», що впливає на формування його особистості. Дівчата майже завжди лояльні до вчителя та загальної обстановки у школі, тому у старші класи їх потрапляє значно більше, ніж хлопчиків.

Гендерний підхід у вихованні й навчанні (А. Мішель). Метою гендерної педагогіки є пом'якшення гендерних стереотипів через створення толерантних умов для формування особистості дитини. Гендерні стереотипи в повсякденній практиці шкільного навчання укорінюються внаслідок прихованих чи відкритих елементів статевої дискримінації. Відкритою дискримінацією вважається наявність навчальних програм, що викладаються окремо для хлопчиків і дівчаток. Це характерне для уроків праці. Традиційно дівчаток навчають веденню домашнього господарства (готуванню, шиттю), хлопчиків - столярній і слюсарній справі.

Прихована дискримінація – це наявність гендерних стереотипів у шкільних підручниках та інших навчальних матеріалах, їх ретрансляція в поведінці вчителя під час занять. Зокрема, у більшості шкільних підручників дівчаткам пропонується тільки одна модель ідентифікації (родина), хлопчики мають більш широкий вибір, але при цьому їхня сімейна роль розглядається як периферійна. Жінки показані пасивними, зайнятими традиційними справами (готування, прибирання тощо). Чоловіки та хлопчики зайняті роботою або хобі. Граматика мови підручників часто вимагає використання чоловічого роду, особливо коли йдеться про людину або людей взагалі без посилення на статеvu належність. Часто вчитель неусвідомлено робить учинки, що впливають на

уявлення дітей про гендерні ролі (підвищено дбайливе ставлення до дівчаток) [2].

Отже, однією з визначальних освітніх категорій є категорія гендерного підходу в освіті. Через гендерну освіту здійснюється процес формування егалітарної свідомості особистості в системі соціокультурних взаємозв'язків на паритетних засадах. Саме гендерна освіта сприяє викоріненню біодетерміністських уявлень про сутність «жіночого» і «чоловічого», вивченню природи статево-рольових стереотипів. А гендерний підхід в освіті є засобом пізнання дійсності, де протидія та нерівність чоловічих і жіночих рис особистості, їх мислення, особливостей поведінки закріплюють зв'язок між біологічною статтю й досягненнями в соціальному житті.

Література:

1. Авер'янова Г.М. Особливості соціалізації молоді в умовах трансформації суспільства / Авер'янова Г. М., Дембицька Н. М., Москаленко В. В. – К.: ППІ, 2005. – 307 с.
2. Зверева С.В. Раздельное воспитание мальчиков и девочек / С. В. Зверева // Дошкольная педагогика. – 2002. – №2. – С. 12-14.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРЕВЕНТИВНОГО ВИХОВАННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У КОНТЕКСТІ ЇХНЬОЇ ЖИТТЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Олійник В.

*студентка ФДСО, Уманський державний
педагогічний університет імені Павла Тичини*

Науковий керівник – канд. пед. наук., доц. Мельникова О. М.

У сучасних умовах нестабільного соціально-економічного розвитку українського суспільства, девальвації моральних цінностей значної частини населення, зниження ролі інституту батьківства особливе занепокоєння викликає тенденція до збільшення кількості правопорушень, негативних проявів у поведінці дітей та підлітків, „омолодшання” дитячої злочинності.

Проте сьогодні доводиться констатувати, що звичними формами самовираження значної частини дітей та підлітків стають негативні прояви їхньої поведінки. Відчуваючи небезпеку від протиправних дій неповнолітніх, оточення часто демонструє тактику невтручання, що підсилює впевненість дітей у вседозволеності, призводить до негативної динаміки відхилень у поведінці.

Різке розшарування населення за рівнем матеріального добробуту негативно позначається на стосунках дітей і підлітків – у навчальних закладах стають звичайними явища знущання над слабшими і незахищеними однолітками [2, с. 3].

Аналіз педагогічної практики свідчить про те, що зміст, форми і методи виховної роботи сучасного дошкільного закладу не зорієнтовані на врахування змін психології дітей, що відбулися за останні роки. Значна частина педагогів не володіє ефективними засобами розвивально-виховного впливу на особистість, недооцінює ролі дитини у самотворенні, надає перевагу авторитарним методам керівництва.

Основним засобом попередження негативної поведінки є вчасно розпочата профілактика відхилень у поведінці дітей, яка має охопити всі інститути соціалізації дитини, бути зорієнтованою на кожную особистість і передбачати підготовку всіх її суб'єктів до якісного здійснення профілактичної роботи.

Найбільш сприятливим для здійснення профілактики негативних проявів поведінки є період старшого дошкільного віку. Актуальність проблеми превентивного виховання старших дошкільників обумовлена як суспільною потребою ранньої профілактики відхилень у поведінці дітей, так і реальними можливостями її успішного здійснення у старшому дошкільному віці – періоді засвоєння моральних норм і вироблення суспільно схвальних моделей поведінки.

Необхідність і своєчасність превентивного виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку доводять дані наукових досліджень (Л. Дзюбко, І. Козубовська, Т. Колесіна, Н. Онищенко, В. Оржеховська, Г. Товканець, В. Татенко, Т. Титаренко, В. Терещенко, Т. Федорченко, Б. Чередрецька) [2; 3; 5].

Спостереження й аналіз сучасної педагогічної практики свідчать про те, що у цей період дитина переживає життєві проблеми різного характеру: навчальні, труднощі адаптаційного періоду, конфлікти з однолітками, батьками, невміння знайти адекватні способи самоутвердження, здійснити відповідальний вибір у ситуації пропонування психоактивних речовин. Невчасне їх розв'язання призводить до поведінкових девіацій, тому набуття дошкільниками відповідних знань, умінь, досвіду розв'язання життєвих труднощів, створення відповідних умов для розвитку, досягнення успіху в різних сферах життєдіяльності убезпечить виникнення відхилень у поведінці дітей.

Так, для ефективності превентивного виховання старших дошкільників у контексті їхньої життєвої компетентності за результатами проведеної експериментальної роботи були визначені умови: удосконалення змісту, форм і методів превентивного виховання дітей у навчально-виховному процесі дошкільного навчального закладу; застосування інтерактивних технологій у превентивній роботі зі старшими дошкільниками (здоров'язберігаючих, проектних, превентивної виховної роботи в мікрогрупах, колективної творчої діяльності); надання консультативної підтримки педагогам та батькам щодо превентивного виховання старших дошкільників на рівні співпраці.

Реалізація даних умов відбувалася за визначеними показниками: пізнавальний інтерес (прояви пізнавальної активності дитини в навчальній

діяльності як провідній в старшого дошкільному віку; прагнення до розширення кола знань шляхом пошуку інформації); здатність дошкільника до моральної поведінки в міжсуб'єктній сфері (наявність морально-правових знань та суджень (про добро і зло, права та обов'язки дитини, справедливість тощо); стійке позитивне ставлення до моральних і правових норм і правил; уміння встановлювати позитивні стосунки у спілкуванні); здоровий спосіб життя (наявність позитивної мотивації щодо зміцнення та збереження здоров'я; знання засобів, що сприяють збереженню здоров'я; наявність активних дій, спрямованих на дотримання здорового способу життя, відсутність шкідливих звичок).

За результатами формувального етапу експерименту значно зросла кількість старших дошкільників, які мають високий рівень сформованості життєвої компетентності, і суттєво, більш ніж удвічі, зменшилася чисельність дітей з низьким рівнем сформованості цієї якості. Це свідчить про позитивну динаміку процесу формування очікуваних якостей, що в свою чергу вказує на ефективність проведеної дослідницької роботи.

Експериментальна робота дозволила визначити місце і роль сучасних інтерактивних виховних технологій у превентивному вихованні старших дошкільників. Аналіз результатів експерименту дозволяє зробити висновок, що підібрані нами технології, стимулюючи розвиток певних особистісних якостей старших дошкільників, встановлення емоційно сприятливої атмосфери, доброзичливих стосунків в колективі.

Отже, для того, щоб процес превентивного виховання старших дошкільників здійснювався ефективніше, необхідно дотримуватися наступності і послідовності у проведенні діагностико-прогностичної та профілактико-корекційної роботи у дошкільному навчальному закладі та початковій школі; запровадити підготовку всіх суб'єктів превентивної діяльності до кваліфікованого здійснення профілактико-корекційної роботи.

Література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні // Дошкільне виховання. – 1999. – № 1. – С. 6 – 19.
2. Кононко О. Л. Розвинена особистість як гарант життєвої компетентності / О. Л. Кононко // Початкова школа. – 2001. – № 3. – С. 10 – 15.
3. Оржеховська В. Проблеми превентивного виховання неповнолітніх / В. Оржеховська // Початкова школа. – 1998. – № 4. – С. 4 – 6.
4. Оржеховська В. М. Превентивна педагогіка / В. М. Оржеховська, О. І. Пилипенко : наук.-метод. посіб. / АПНУ, Ін-т проблем виховання. – Ізмаїл : СМІЛ, 2006. – 283 с.
5. Федорченко Т. Є. Рання профілактика негативних проявів у поведінці дітей / Т. Є. Федорченко. – К., 2003. – 128 с.

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ВЗАЄМОДІЇ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ У ЄДИНОМУ СОЦІАЛЬНО–РОЗВИВАЛЬНОМУ ПРОСТОРИ.

Ольшевська Н.

студентка ФДСО, Уманський державний

педагогічний університет імені Павла Тичини

Науковий керівник – старший викладач Лемещук М. А

Взаємодія — це процес безпосереднього або опосередкованого впливу суб'єктів одне на одного, який породжує причинну обумовленість їхніх дій і взаємозв'язок [3].

Дитина опановує навколишній світ, набуває досвіду суспільної поведінки саме через взаємодію, яка починається з самого раннього дитинства у сім'ї та набирає обертів у дошкільному навчальному закладі.

О.Усова визначила взаємодію дітей трьох рівнів:

1-й рівень – «Ігри поруч», в яких дитина виявляє інтерес до гри однолітків, хоча зосереджена в основному на своїй ігровій діяльності і дотримується «дисципліни відстані» (характерно для дітей раннього і молодшого дошкільного віку).

2-й рівень – взаємодія, що спонукає дітей до спілкування, встановлення певних стосунків одне з одним (спочатку діти об'єднуються на основі механічної взаємодії – за місцем гри, за привабливістю дії тощо, потім з'являється взаємодія на основі інтересу до змісту гри).

3-й рівень – взаємодія, що характеризується об'єднанням дітей на основі інтересу і симпатії один до одного [1].

У дошкільному віці у дитини формуються навички поведінки, які допомагають регулювати стосунки з оточуючими. Уміння спілкуватися, підтримувати дружні взаємини та взаємодіяти, співпрацювати й співіснувати з людьми – це необхідні складові повноцінно розвиненої і самореалізованої особистості, це запорука успішного психічного здоров'я дитини.

Я.Коломінський зазначає, що саме в дошкільному віці утворюється поняття добрих почуттів до інших людей. Міжособистісне сприймання та розуміння найбільш ефективно розвивається у взаємодії однолітків один з одним, що формує такі особистісні позитивні якості, як: співчуття, прагнення до надання допомоги, дружня підтримка, вміння розділити радість, почуття справедливості, чесність, порядність, а також якість, що забезпечує здатність до самопізнання та самоорієнтування [5].

З трьох років у дитини виникає потреба у спілкуванні один з одним, тобто дитина прагне взаємодіяти. За дослідженнями Л.Шипіциної, ранні форми спілкування багато в чому визначають їх подальший розвиток і впливають на особистість людини, на її ставлення до людей, які її оточують, до себе, до світу. Якщо у дитини недостатньо сформована здатність до спілкування в дитинстві, то надалі у неї можуть виникнути

міжособистісні та внутрішньоособистісні конфлікти, які негативно впливають на соціальний розвиток особистості та на процес соціалізованості дитини в цілому [2].

Спостереження за взаємодією дітей дає підстави визначити, які мотиви для них найбільш характерні. Одні діти постійно змагаються з однолітками, намагаючись бути першими – у них переважає егоїстична мотивація. Інші намагаються всім допомогти, для них головне – інтереси групи, загальна гра. Це діти з альтруїстичною мотивацією. Для третіх важливим є кожне зауваження, кожна вимога дорослого, який виступає в ролі вчителя – у них сильн

Спілкуючись, діти із загальним недорозвиненням мовлення порівнюють себе із однолітками без порушень мовлення, адекватно оцінюють як себе, так і своїх товаришів, аналізують свою поведінку по відношенню до інших, копіюють стилі спілкування. Внаслідок цього нормалізується самооцінка та взаємооцінка, реакція на мовленнєвий дефект дітей.

Така взаємодія дає можливість дошкільникам із загальним недорозвиненням мовлення безпосередньо оволодіти тими навичками спілкування та співпраці [4].

Література:

1. Мороз О. І. Формування міжособистісних взаємин дітей на етапі переходу від старшого дошкільного до молодшого шкільного віку (в умовах навчально-виховного комплексу «школа-дитячий садок») : автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : 19.00.07 / О. І. Мороз. – К., 2011. – 20 с.
2. Психология личности и деятельности дошкольника / под ред. А. В. Запорожца, Д. Б. Эльконина. – Москва : Просвещение, 1965. – 387 с.
3. Словник іншомовних слів / за ред. О. С. Мельничука – 1-е видання – Київ : Головна редакція «Українська радянська енциклопедія» (УРЕ), 1974 – 776 с.
4. Смирнова Е. О. Особенности общения с дошкольниками / Е. О. Смирнова. – Москва : Издательский центр «Академия», 2000. – 185 с.
5. Усанова О. Н. Особенности невербального интеллекта при недоразвитии речи / О. Н. Усанова, Т. Н. Синякова // Обучение и воспитание детей с нарушениями речи / отв. редактор В. И. Селиверстов. – Москва : МГПИ, 1982. – С. 13–19.

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В НЕПОВНІЙ РОДИНІ

Осадча О.

студентка ФДСО, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Науковий керівник – канд. пед. наук, доц. Карнаух Л. П.

Перспективи духовного та соціально-економічного прогресу нації, розвиток демократії і громадянського суспільства, де пропагуються рівність статей залежить від психологічної атмосфери в родині, її цілісності і внутрішніх взаємин. Питання типології сімей, їх специфіка, основні проблеми і види перебували в центрі уваги багатьох видатних і відомих психологів: А. Адлера, Е. Берна, Л. Вігодського, З. Фрейда.

Проблема формування гендерної ідентичності в неповній сім'ї є однією з центральних у психології і педагогіці. Особливу увагу дослідники приділяють визначенню вікових періодів, які є найсприятливішими для цього процесу, виділяючи серед них і період дошкільного віку. Вчені (В. Каган, І. Кон та ін.) вказують на такі закономірності формування гендерної ідентичності дошкільників.

У 3-4 роки діти вже усвідомлено розрізняють стать оточуючих людей, але часто асоціюють її з суто зовнішніми ознаками, допускаючи можливість зміни статі. У 4-5 років діти вже можуть назвати типові, за їх спостереженнями, заняття дорослих чоловіків і жінок, з'являється стійке уявлення „Я-хлопчик” або „Я-дівчинка”, усвідомлене розуміння норм поведінки, поляризація ролей в сюжетно-рольових іграх відповідно до статевої належності.

У 5-6 років дитина вже формує статево ідентичність як єдність переживань і рольової поведінки. У цей час вона розуміє незворотність статевої належності, тобто у неї формується уявлення, що стать – це назавжди. При цьому відбувається бурхливе посилення гендерного диференціювання поведінки.

В останні десятиліття в суспільстві відбуваються помітні зміни в соціальних уявленнях щодо змісту гендерних ролей: розмиваються межі між „чоловічими” та „жіночими” видами діяльності, рисами характеру, особливостями поведінки тощо. З одного боку, такі зміни створюють більше можливостей для проявів індивідуальності, з іншого боку, - призводять до непорозуміння між представниками різних статей через плутанину в змісті уявлень щодо того, що є „чоловічим”, а що „жіночим”.

Особливо вразливими до вказаних змін у суспільній свідомості є діти, особливо ті, які не мають власних усталених переконань через відсутність одного із батьків, тобто у неповній сім'ї. Чутливо реагуючи на впливи найближчого оточення та повідомлення з ЗМІ, вони формують власні уявлення про те, що означає бути чоловіком або жінкою. Ці уявлення, у свою чергу, стають основою формування гендерної ідентичності, яка

визначає стиль поведінки, виконання соціальних ролей, ставлення до представників своєї та іншої статі тощо.

За останні роки спостерігається тенденція до зростання розлучень, позашлюбних народжень, смертності населення, що збільшує кількість неповних сімей. За таких умов вивчення чинників впливу неповної сім'ї на гендерну ідентичність дошкільників є актуальною проблемою.

Література:

1. Ісаєв Д. Н., Каган В.Є. Статеве виховання і психогігієна у дітей. – Л: Медицина, 1980;
2. Кон І. С. Дитина і суспільство: Історико-етнографічна перспектива. – М.: Академія, 2003 – 384 с.

СУТНІСТЬ СОЦІАЛЬНО-РОЛЬОВОЇ ВЗАЄМОДІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Підлубна Н.

*студентка ФДСО, Уманський державний
педагогічний університет імені Павла Тичини*

Науковий керівник – канд. пед. наук., викладач Корінна Г. О.

Проблема формування в дитини з перших років його життя таких взаємовідносин з оточуючими людьми, які походили б з моральних принципів гуманізму – актуальна сьогодні як в теорії, так і на практиці виховання підростаючого покоління. У нашому суспільстві ці відносини характеризуються дружним співробітництвом, взаємоповагою, піклуванням людей один про одного, взаємодопомогою. Сучасна система дошкільної освіти орієнтована на гуманістичний підхід до дитини як особистості, що розвивається, потребує розуміння і поваги її інтересів і прав. Тому на перший план висувається ідея забезпечення повноцінного проживання дитиною дошкільного періоду дитинства, коли вона відчуває себе не просто опікуваним, але активним діячем, що постійно відкриває щось нове і таким чином залучається до культури, яка сформувалася впродовж історичного розвитку суспільства [4].

У цьому контексті актуальним постає питання соціально-рольової взаємодії дітей на етапі дошкільного дитинства. Проблема соціально-рольової взаємодії належить до важливих і водночас недостатньо розроблених питань в галузі психології та педагогіки. Слід зазначити, що соціально-рольову взаємодію ми ототожнюємо з соціальною взаємодією.

А відтак, у психології соціальна взаємодія розглядається по-різному. В. Москаленко зазначає, що «соціальну взаємодію можна розглядати в двох аспектах. Перший аспект – це розглядання взаємодії як контакту двох або більше осіб, що має своїм результатом взаємні зміни їх поведінки, діяльності, стосунків, установок. Другий аспект – це розглядання взаємодії як взаємно зумовлених індивідуальних дій, що пов'язані циклічною причинною залежністю [3, с. 444].

В. Вербець зазначає, що соціальна взаємодія – це така форма спілкування осіб, соціальних спільностей, верств, угруповань, за якою систематично здійснюється їх вплив один на одного, реалізується соціальна дія кожного з партнерів, досягається пристосування дій одного до дій іншого, спільність у розумінні ситуації, сенсу дій і певний ступінь солідарності або згоди між ними [2].

У словнику-довіднику соціального працівника Л. Кизименко, Л. Бедна термін соціальна взаємодія характеризує взаємний вплив різних сфер, явищ і процесів, осіб або спільностей, який здійснюється за допомогою соціальної діяльності. Розрізняють взаємодію зовнішню (між відособленими об'єктами) і внутрішню (всередині окремого об'єкта між його елементами). Якщо соціальну роботу розглядати як систему, то взаємодія між її складовими елементами (суб'єктом, об'єктом тощо) буде внутрішньою, а її взаємодія з іншими системами (економічною, політичною тощо) зовнішньою. Тому ми можемо зазначити, що соціальна взаємодія це насамперед взаємовідносини. Так у тому ж словнику взаємовідносини – це взаємообмін емоціями, динамічна взаємодія; корективний, поведінковий зв'язок, що встановлюється спеціалістом з клієнтом. Для створення робочої атмосфери спеціаліст повинен дотримуватися певних етнічних норм, включаючи конфіденційність, неупередженість по відношенню до клієнта, застосовувати індивідуальний підхід, надавати іншій особі можливість самій визначити свої дії, цілеспрямовано виражає свої почуття [1, с. 124].

На думку К. Ібрагімова, «соціальна взаємодія – це, насамперед, якісний процес безпосередньої дії людей один на одного, що породжує їх взаємний зв'язок. Необхідним ми вважаємо підкреслити, що соціальна взаємодія сприяє не лише вирішенню чисто утилітарних завдань, але і духовному взаємозбагаченню що спілкуються, оскільки саме в процесі спільної діяльності і спілкування найбільш рельєфно виявляється як професійна, так і соціальна дієздатність кожної конкретної людини» [2, с. 3].

Таким чином, ми встановили, що соціально-рольова взаємодія – це соціальна взаємодія, яка розглядається в контексті приналежності людей до певних реальних соціальних груп, тобто груп які реально існують в суспільстві. При цьому можна включати до розгляду як взаємодію між окремими індивідами та їх угрупованнями в середині групи (внутрішньогрупова взаємодія), так і за її межами (міжгрупова взаємодія). Контакти між учасниками групи мають бути не тільки просторовими і психологічними, а й соціальними, що означає постійний і систематичний обмін соціальними діями, наявність стійких соціальних відносин. Вищою формою таких відносин виступає групова діяльність між учасниками однієї групи чи кількох груп.

Література:

1. Айзенбарт М. М. Формування соціально-комунікативної компетенції старших дошкільників крізь призму ігрової діяльності / М. М. Айзенбарт // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – Вип. 29 (82). – 2013. – Режим доступу: file:///C:/Users/HomePC/Downloads/Pfto_2013_29_68.pdf дисертація Айзенбарт с. 21
2. Ібрагімова К. О. Дефініція поняття соціальна взаємодія, її види та основні теорії / К. О. Ібрагімова// Проблеми інженерно-педагогічної освіти. – № 40-41. – 2013. – Режим доступу: [file:///C:/Users/HomePC/Downloads/Pipo_2013_40-41_48%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/HomePC/Downloads/Pipo_2013_40-41_48%20(1).pdf)
3. Москаленко В. В. Соціальна психологія : підручник / В. В. Москаленко. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 624 с.
4. Пісарєва О. Особливості взаємодії дитини-дошкільника з однолітками [Електронний ресурс] / О. Пісарєва. – Режим доступу: http://lib.iitta.gov.ua/4546/1/%D0%94%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82_Microsoft_Office_Word.Pdf

МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ДИТЯЧОЇ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Пістун Ю.

студентка ФДСО, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Науковий керівник – доктор пед. наук., проф. Кушнір В. М.

Становлення уявлень особистості про світ, стосунки людей, про себе починається у дошкільному дитинстві одночасно з розвитком почуттів і моральних якостей. Перші уроки моралі дитина засвоює у сім'ї, опановуючи з допомогою батьків норми порядності, доброти, працьовитості. У процесі морального розвитку впродовж дошкільного дитинства під впливом дорослих формується спрямованість особистості – система мотивів поведінки.

Цільова спрямованість Базового компоненту дошкільної освіти на процес засвоєння моральних норм і цінностей та дотримання їх на етапі дошкільного дитинства задає орієнтир для пошуку дієвих методів і засобів його формування, тому що несформованість моральної поведінки призводить до зародження деструктивної, агресивної та конфліктної поведінки і, як результат, до скривленої соціалізації дитини.

Дитяча художня література є важливим засобом розвитку дошкільника, який здатний зберегти й посилити відчуття причетності дитини до родових, етнонаціональних, морально-ціннісних джерел та сформувати потребу дитини слідувати соціальним нормам поведінки.

Проблеми морального виховання згадуються в науковій спадщині українських та зарубіжних педагогів: Я. Коменського, Г. Скороводи,

К. Ушинського, М. Драгоманова, С. Русової, В. Сухомлинського та ін. Питання морального виховання дошкільників були предметом дослідження сучасних вчених: Л. Артемової, І. Беха, А. Богуш, О. Кононко, В. Кузя та ін. Про роль художніх творів (української народної казки, віршів) як засобів розвитку мовлення дітей писали Г. Беленька, А. Богуш, В. Волошина, Н. Гавриш, Н. Горбунова, Ю. Руденко та ін.

Водночас, незважаючи на значний внесок дослідників у вивчення даної проблеми, багато її аспектів залишаються вивченими не в повній мірі, зокрема питання морального виховання дошкільників засобами дитячої художньої літератури.

У філософській та психолого-педагогічній літературі мораль виступає як система цінностей, яка задає зовнішній орієнтир і відображена у моральних правилах і нормах, які опосередковують поведінку людини в суспільстві. Вибір способу поведінки зводиться до прийняття зразка, найбільш прийняттого для взаємодії з навколишнім середовищем. Моральність – безумовна, універсальна, що зароджується і розвивається в гармонії з внутрішнім особистісним «Я» людини її принципами поведінки. В цьому випадку моральні правила наповнюються особистим, власним змістом і набувають індивідуальності.

Моральна поведінка орієнтована на іншого, за допомогою вияву особливого ставлення до нього як самодостатньої і унікальної особистості, незалежно від конкретної ситуації і місця людини в ній. Моральна поведінка передбачає виконання норм за допомогою прагнення до відповідності загальноприйнятим стандартам з метою самоутвердження в очах інших.

Період дошкільного дитинства є початковим етапом становлення особистості, коли закладаються основи характеру людини, її ставлення до навколишнього світу, оточення, до самої себе, засвоюються моральні норми поведінки. Дошкільнятам притаманні прояви емоційності, спрямовані на надання підтримки і допомоги іншій людині, що мають моральний характер.

Визначено, що організація діяльності засобами дитячої художньої літератури відкриває перед педагогами широкі можливості щодо виховання моральних почуттів у дітей. При цілеспрямованому впливі з боку дорослого у дітей формуються етичні норми і правила та бажання їх дотримуватися при взаємодії з дорослими та однолітками. Водночас, при ознайомленні з дитячою художньою літературою дитина стає емоційним співучасником людських стосунків, що теж впливає на формування її моральності, зокрема, допомагає навчити дитину обмежувати свої бажання, долати перешкоди, правильно оцінювати результати власних дій, відповідати за свої вчинки.

Підібрана дитяча література повинна відповідати віку дитини, бути доступною та цікавою, захоплювати динамічним сюжетом. Важливо після прочитання обговорити з дітьми етичну поведінку героїв, провести бесіду,

а також через малювання, ліплення допомогти їм виразити свої враження щодо прочитаного.

Процес формування моральних почуттів у дошкільників тривалий, результати його проявляються через добрі вчинки дітей, прояв милосердя, співчуття та ін.

Дитяча художня література сприяє засвоєнню дошкільниками моральних норм поведінки та допомагає вправлянню в їх виконанні, за поданим зразком.

ОСОБЛИВОСТІ ПРЕВЕНТИВНОЇ РОБОТИ З ВАЖКОВИХОВУВАНИМИ ДІТЬМИ В УМОВАХ ІНТЕРНАТНОГО ЗАКЛАДУ

Пишнюк А.М.

студентка ФДСО, Уманський державний

педагогічний університет імені Павла Тичини

Науковий керівник – канд. пед. наук., доц. Мельникова О. М.

У кожному суспільстві існує певна система норм і правил поведінки, дотримання яких є обов'язковим для всіх його членів. Норми поведінки (правові, моральні, етичні) закріплені у відповідних документах, проте, як показує практика не забезпечує узгодженої з існуючими нормами поведінки.

Відхилення від загальноприйнятих норм поведінки у науковій літературі прийнято позначати терміном “девіації” (від лат. – deviatio – відхилення), і, відповідно, поведінку – “девіантною”. В найбільш гострій формі девіантність виступає як злочинність, що являє собою загрозу стабільності і безпеці як суспільства, так і окремої особистості. Такий вид девіантної поведінки називається делінквентною. Важковиховуваність дітей характеризується тими чи іншими відхиленнями у формуванні їх особистості і поведінці, цілком правомірно може розглядатися як специфічна форма девіантної поведінки.

Сьогодні проблема девіантної поведінки набуває особливої актуальності в нашій країні, де всі сфери суспільного життя зазнають серйозних змін, відбувається девальвація колишніх цінностей і норм поведінки. Суперечності між очікуваним і реальним підвищують напруженість у суспільстві і зумовлюють готовність людини змінити модель своєї поведінки, вийти за межі норм, що склалися.

В “Концепції превентивного виховання дітей і молоді”, затвердженій НАПН України, наголошується, що превентивна робота повинна проводитися з усіма дітьми, починаючи від дошкільного віку, з метою попередження відхилень у поведінці, особливо з тими, хто перебуває у несприятливих умовах виховання, і вже характеризується негативною поведінкою, а також з тими, хто став на шлях асоціальної і протиправної поведінки [1].

Розробка ефективної системи заходів із подолання, обмеження і профілактики девіацій серед дітей та молоді можлива тільки на основі соціальних, психолого-педагогічних, кримінологічних та інших досліджень. Отримані на їх основі дані зможуть вплинути не тільки на усунення причин девіацій, але й на саму систему прийнятих у суспільстві норм, зробити їх більш адекватними реаліям життя.

Слід зазначити, що вихованці інтернатних закладів – це особлива категорія важковиховуваних дітей з притаманними тільки їм характерними властивостями. Зокрема, учені (Л. Олифіренко, А. Прихожан, М. Рожков) відзначають, що всі діти, які виховуються в умовах інтернатних закладів, мають специфіку психічного розвитку, яка не може бути визначена за чіткими критеріями норми і патології. Поза сім'єю розвиток дітей здійснюється особливим шляхом, внаслідок чого у них формуються специфічні риси характеру, особлива поведінка, яка в багатьох випадках без відповідної виховної роботи стає в майбутньому делінквентною. Статистика стверджує, що після виходу з інтернатних закладів близько 40% випускників стає на шлях скоєння правопорушень і злочинів, зловживає алкоголем, наркотиками, майже 10% з них закінчує життя самогубством [3]. Тому спеціальну превентивно-виховну роботу в закладах інтернатного типу необхідно розпочинати якомога раніше, коли відхилення у формуванні особистості ще незначні.

Так, для виявлення особливостей превентивної роботи з важковиховуваними дітьми ми використовували різноманітні форми, засоби, методи і прийоми у психодіагностичній, психокорекційній та профілактичній роботі з дітьми, які мають проблеми у навчанні та поведінці.

Зокрема, здійснюючи діагностику особистості важковиховуваних дітей нами було поставлено наступні завдання: діагностика психічних процесів (сприймання, пам'ять, мислення, уява, мовлення, уява); діагностика готовності дітей до шкільного навчання; виявлення рівня міжособистісних відносин; діагностика адаптації дітей до школи-інтернату; визначення рівня моральної вихованості; виявлення рівня емоційно-моральних відносин. Наприклад, для вивчення сприймання використовувалася методика “Чого не вистачає на цих малюнках?”. Вивчаючи уяву важковиховуваних дітей шкіл-інтернатів, ми використовували методику “Незакінчені фігури”, завданням якої є домальовування незакінчених фігур у запропонованих дітям малюнках.

Психокорекційна робота з важковиховуваними учнями здійснювалася у відповідності з результатами діагностики. Перш за все, ми розпочали корекцію психічних процесів, які в реальній дійсності функціонують не ізольовано один від одного, а являють собою складну систему, в якій всі елементи взаємозв'язані. Тому розвиваюча робота, спрямована на вдосконалення окремого психічного процесу впливатиме не тільки на його власну продуктивність, але і на рівень функціонування пізнавальної сфери в цілому. Так, використовувалися вправи, ігри, творчі завдання, прийоми

психолого-педагогічного впливу. Крім того, одним з ефективних методів корекції порушень у формуванні особистості і поведінки дітей дошкільного і молодшого шкільного віку є ігротерапія.

З метою профілактичної діяльності ми здійснювали вторинну і третинну профілактику, що включала санітарно-просвітницьку (спеціальні тематичні бесіди, випуск шкільних стінгазет, вікторини тощо), психогігієнічну і психопрофілактичну (ознайомлення дітей з правилами і нормами гігієни; вивчення особливостей фізичного і психічного розвитку дітей в період їх перебування в навчальному закладі; аналіз соціально-культурних умов виховання дітей в конкретному мікросоціальному оточенні і т.п.), організаційно-управлінську роботу. Крім того, здійснюючи прогнозування девіантної поведінки школярів, ми зібрали вичерпну інформацію про особливості прояву різних видів девіацій в школі, про об'єктивні і суб'єктивні фактори, які провокують девіантні відхилення в поведінці учнів, а також ті, які можуть нейтралізувати ці прояви.

Література:

1. Концепція превентивного виховання дітей і молоді (Затверджено Президією АПН України 25.02.98 р. Протокол № 1-7/ 3-21) – Тернопіль: ТОШПО, 2000.
2. Оржеховська В. М. Профілактика правопорушень серед неповнолітніх. – К.: ВіАн, 1996. – 352 с.
3. Психолог в учреждении сиротского типа. – М.: Эслан, 2000. – 146 с.

СТАНОВЛЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У ПЕРІОД ДОШКІЛЬНОГО ДИТИНСТВА

Попук С.

*студентка ФДСО, Уманський державний
педагогічний університет імені Павла Тичини
Науковий керівник – канд. пед. наук, доц. О. Г. Бутенко*

Опановуючи в родині, дошкільному закладі, докільці, загальні моральні норми, хлопчики й дівчатка, водночас, засвоюють правила гендерних взаємовідносин. Доведено, що найуспішніше цей процес проходить у дошкільному та молодшому шкільному віці: у хлопчиків – у 5-7 років, у дівчаток цей період більш розмитий – від 3 до 8 років [1].

На думку В. Кагана, у динаміці формування статевої ролі, статевої ідентичності, статевого взаємовідносин виділяють три періоди:

- 1) ранній вік (1-3 роки) – формування первинної статевої ідентичності;
- 2) дошкільний вік (4-6 років) – формування номінативної статі;
- 3) молодший шкільний вік (6-10 років) – формування статево-рольової ідентичності [2].

Якщо стать дитини можна дізнатися ще під час її пренатального розвитку, то гендер формується вже після народження під дією зовнішніх

(соціальних) і внутрішніх (індивідуальних) чинників. Зокрема, важливими соціальними чинниками формування гендеру є розподіл праці у суспільстві, система гендерних ролей у суспільстві й родині, висвітлення цих питань засобами масової інформації, особливості процесу соціалізації дитини. Індивідуальні чинники – це насамперед гендерна ідентифікація особистості, самоусвідомлення, а також прийняття заданих суспільством норм, правил поведінки, рольових моделей і підлаштування під них (одяг, зовнішність, манера поведінки тощо).

Уже в ранньому віці дитина поступово усвідомлює, що вона є представником певної статі (хлопчиком чи дівчинкою), тобто відбувається первинна статеві ідентифікація особистості. З цього часу має розпочинатися і її статеве виховання, суть якого полягає, на нашу думку, в делікатному поясненні відмінностей у будові чоловічого і жіночого тіла, формуванні елементарних навичок статевої гігієни, статево типізованої (властивої представникам певної статі) поведінки, а також толерантного ставлення до представників протилежної статі.

У дошкільному дитинстві розпочинається етап вторинної статевої ідентифікації, тобто усвідомлення дитиною свого соціального призначення як хлопчика чи дівчинки (майбутніх чоловіка чи жінки) і засвоєння відповідної поведінки в сім'ї, суспільстві. У цей час важливим є гендерне виховання. Гендерне виховання – процес, спрямований на формування у дитини ціннісного ставлення до людей і до самої себе як до представника різних статей (до чоловіка чи жінки, хлопчика чи дівчинки); формування в неї рис, необхідних для реалізації свого особистісного потенціалу як члена суспільства.

Найбагатший досвід взаємодії з однолітками різної статі діти набувають у дошкільному закладі. І саме вихователі мають створити оптимальні умови для формування у дітей адекватної статево-рольової поведінки. Перед вихователями стоять такі завдання: формувати у дітей уявлення про відмінності у поведінці хлопчиків і дівчаток; розвивати способи взаємодії, притаманні жіночому і чоловічому типам поведінки; створювати умови для набуття досвіду чоловічої і жіночої поведінки; розвивати морально-вольові якості, характерні для хлопчиків (сміливість, рішучість, силу, витривалість тощо) і дівчаток (доброту, ніжність, співчутливість, чуйність тощо) [1].

Роботу з формування статево-рольової поведінки у дітей вихователям необхідно проводити у трьох напрямках: формування поведінки хлопчиків; формування поведінки дівчаток; формування способів взаємодії хлопчиків і дівчаток. Так, організовуючи різні види діяльності дітей, вихователі створюють умови, що сприяють формуванню уявлень хлопчиків, що у майбутньому вони стануть чоловіками, а чоловіки поводяться відповідно до своєї статі: у ситуаціях, коли вони спілкуються з природою, з предметами рукотворного світу, з людьми різної статі, то покладають на себе більш складні, важкі, не цікаві, але необхідні обов'язки. Так вони виявляють свої найкращі чоловічі якості – силу,

витримку, вміння долати труднощі, досягати мети, бути мужніми, витривалими тощо. Справжні чоловіки завжди беруть на себе роль захисника.

У дівчаток вихователі мають формувати уявлення, що у майбутньому вони стануть жінками, поведінка яких значно відрізняється від поведінки чоловіків. Жінки покладають на себе турботи і обов'язки, пов'язані зі створенням затишку в оселі, піклування про дітей та інших членів сім'ї тощо. Така діяльність сприяє реалізації жінками своїх найкращих якостей, таких як: турботливість, уважність, терплячість, ніжність, лагідність тощо. Під час різних життєвих ситуацій вихователі спонукають дівчаток до порівняння своїх дій з діями, характерними для їхніх мам та інших жінок. Ситуації для виховання жіночності у дівчаток можуть бути такими ж, що і для виховання мужності у хлопчиків, зокрема: дозвілля на природі, проблеми у домашньому господарстві (прибирання під час ремонту, догляд за помешканням, створення краси та затишку), підготовка до сімейних свят тощо.

Важливим аспектом роботи з гендерного виховання дітей є створення відповідного предметно-розвивального середовища, яке є умовою прояву статево-рольової поведінки дітей, стимулює їх до вираження у повсякденні свого чоловічого чи жіночого образів. Створюючи предметно-ігрове розвивальне середовище у групі дошкільного закладу, обов'язково слід подбати про осередки, у яких граються разом і дівчатка, і хлопчики. Тут розміщують атрибути до сюжетно-рольових ігор «Сім'я», «Магазин», «Поліклініка», «Лікарня» та ін. Разом з тим у групах для дітей старшого дошкільного віку створюють окремі, спеціально оформлені та обладнані куточки для дівчаток і хлопчиків. Саме у віці п'яти-шести років діти під час ігрової діяльності починають групуватися за статевим принципом. Такий розподіл дітей, з одного боку, сприяє формуванню жіночності у дівчаток і мужності у хлопчиків, а з іншого – підводить їх до розуміння необхідності спільних ігор.

Література:

1. Бутенко О. Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до формування гендерної компетенції дошкільників / О. Бутенко // Зб. матеріалів II Всеукр. наук.-метод. семінар для науковців, практичних працівників та студентів «Формування освітніх компетенцій дитини: проблеми, розвиток, супровід»: (27 березня, 2014 року) / [ред. І. П. Рогальська-Яблонська]. – Умань : АЛМІ, 2014. – С. 19-22.

2. Вихователю про психологію та педагогіку сексуального розвитку дитини: Науково-методичний збірник // за ред. Т. В. Говорун. – К. : Інститут змісту та методів навчання, 1996. – 168 с.

3. Каган В. Е. Воспитателю о сексологии / В. Е. Каган. – М. : Педагогика, 1991. – 256 с.

ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ РУХОВИМ ДІЯМ ДІТЕЙ 5-6 РОКІВ В УМОВАХ ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Проценко Л.

*студентка ФДСО, Уманський державний
педагогічний університет імені Павла Тичини
Науковий керівник – канд. пед. наук, доц. Дука Т. М.*

На сучасному етапі розвитку суспільства та педагогічної науки в Україні великого значення набуває роль і значущість кожної особистості, успішність її індивідуального розвитку.

Нормативно-правовою базою сучасної системи освіти є Державна національна програма «Освіта (Україна ХХІ століття)», Закон України «Про дошкільну освіту», «Базовий компонент дошкільної освіти в Україні», Цільова комплексна програма «Фізичне виховання – здоров'я нації», які регламентують пріоритетні напрями її розвитку, що обумовлює спрямованість на індивідуалізацію виховання та розвиток кожної особистості.

Особистісному становленню дитини присвячені роботи сучасних науковців О. А. Шаграєвої, І. В. Дубровіної, Дуткевич Т. В. Зокрема І. Д. Бех виділяє навчально-виховні принципи, в тому числі: принцип гуманізації виховного процесу, що передбачає зосередження уваги на особистості дитини, її індивідуальних особливостях [1].

Про необхідність здійснення індивідуального підходу та особистісної орієнтації навчання в фізичному вихованні зазначається в працях: П. Ф. Лесгафта, Д. В. Хухлаєвої, І. В. Бочинського, А. М. Лящука, Т. Ю. Круцевич, О. Д. Дубогай, В. Г. Ареф'єва та ін.).

У період від 3 до 6-7 років удосконалюється й стає більш стійкою структура локомоцій і переміщень рук в ігрових і побутових ситуаціях. Однак аж до 7 років біодинаміку рухів верхніх і нижніх кінцівок у дітей відрізняє наявність зайвих коливань і нерівномірність швидкості. У період від 3-4 до 5-6 років поліпшується координація рухів [2].

Слід зазначити, що науковці виокремлюють такі основні критерії та показники індивідуального розвитку (А. П. Тарнавська):

1. Індивідуальний розвиток: вік, стать, загальний фізичний розвиток, дефекти фізичного розвитку, стан здоров'я; стан розвитку аналізаторів, дефекти сенсорного розвитку; стан нервової системи, темперамент, задатки і здібності.

2. Особистісний розвиток: самовідданість – ставлення до себе, значущість думки іншого про себе; наявність мети та реальність її досягнення; усвідомлення своєї статі та статі інших; самостійність у виборі та прийнятті рішень, у самообслуговуванні; прагнення до самоактуалізації й особистісного самозбереження, самоповага.

3. Соціально-етнічний розвиток – уміння та бажання встановлювати контакти з тими, хто тебе оточує, приймати та підтримувати ініціативу інших до спілкування; знання норм та правил поведінки, їх реалізація у власній поведінці, здатність впливати на характер стосунків, засоби досягнення цього; які якості, дії та вчинки сприймаються позитивно, а які негативно.

4. Емоційно-почуттєвий розвиток: сформованість довільності психічних процесів; уміння долати посильні труднощі; зосереджуватися; здатність регулювати (проявляти або стримувати) емоції, почуття; почуття, що домінують, динаміка їх переживання, характер вияву; наявність емоційно-почуттєвого дискомфорту, його ознаки.

5. Мотиваційний розвиток: провідні потреби та мотиви діяльності; мотиви виконання моральних норм; наявність конструктивних мотивів до пізнання довкілля, до спілкування, праці, готовність до майбутньої соціальної позиції – позиції школяра; прояви інтересів до діяльності, їх широта, вияв.

6. Інтелектуальний розвиток: наявність оптимального щодо віку кола знань, уявлень умінь та навичок; розвиненість пізнавальних психічних процесів (мислення, мовлення, пам'яті, уваги, сприймань); сформованість пізнавальної активності, самостійності в оволодінні інформацією [3].

Не зважаючи на типові для дітей 5-6 річного віку морфофункціональні особливості: середні показники фізичного, рухового, психологічного та соціального розвитку, які наводяться в літературі (Ю. А. Єрмолаєв, В. І. Завадський, С. Є. Кулачківська), досить часто зустрічаються різноманітні індивідуальні відхилення як наслідок індивідуального поєднання генів, що лежить в основі індивідуальності дитини (І. А. Аршавський, Ю. А. Єрмолаєв, В. С. Лизогуб, А. В. Петровський) і впливу соціального середовища, в якому виховується дитина (І. Д. Бех, Т. В. Дуткевич, Н. В. Лисенко), та неодмінно відбиваються на формуванні їх індивідуальності (В. У. Кузьменко).

Тому проведення групових занять не означає заперечення принципу індивідуалізації, хоча наявність великих навчальних груп значно утруднює його використання. Здійснення особистісно орієнтованого навчання руховим діям неможливе без комплексного вивчення індивідуальних особливостей дитини.

Визначено, що в сучасній педагогічній науці гуманізація є пріоритетним напрямком, який вимагає пошуку шляхів впровадження особистісно орієнтованого навчання та виховання і передбачає диференціацію форм, засобів та методів здійснення педагогічного впливу відповідно до індивідуальних особливостей дитини, її інтересів та уподобань. Для забезпечення успішного індивідуального розвитку кожної особистості необхідний пошук та обґрунтування об'єктивної системи критеріїв диференціації особистісно орієнтованого навчання руховим діям в процесі активного формування навчальної діяльності в фізичному

вихованні дітей дошкільного віку, особливо наприкінці дошкільного дитинства.

Література:

1. Бех І. Особистісно орієнтоване виховання: [науково-методичний посібник] / І. Бех – К.: ІЗМН, 1998. – 204 с.

2. Психологічний словник [Електронний ресурс]. – Режим доступу до словника : [//http://asket.info/09_slovar/09_slovar_1_02.php](http://asket.info/09_slovar/09_slovar_1_02.php).

3. Тарнавська А.П. Педагогічні інновації в дошкільному вихованні, критерії оцінки [Електронний ресурс] / А. П. Тарнавська – Ж : Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти: Лабораторія дистанційного навчання та інформаційно-комунікаційних технологій. – Режим доступу : [//http://www.zippo.net.ua/distan/Lector/didakt/prof/Doschool/doschool6.htm](http://www.zippo.net.ua/distan/Lector/didakt/prof/Doschool/doschool6.htm).

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ «ОБДАРОВАНА ДИТИНА»

Редько Н.

студентка ФДСО, Уманський державний

педагогічний університет імені Павла Тичини

*Науковий керівник – канд. пед. наук., викладач **Корінна Г. О.***

Явище обдарованості – одна із невирішених проблем психологічної та педагогічної науки. Історія розвитку досліджень обдарованості в зарубіжній і вітчизняній психології з дореволюційного періоду відповідала змінам соціальних потреб суспільства і динаміці розвитку психологічної науки. Ці дослідження охоплювали всю систему проблем, що вивчаються і в наші дні: теоретичні проблеми психології обдарованості, проблеми діагностики, розробки принципів, методів розвитку і навчання обдарованих, талановитих особистостей. Власне, вивчення цього феномена психіки людини повинно бути спрямоване на те, щоб суспільство навчилось бережно ставитись до обдарованих дітей і дорослих, допомагало їм примножити і реалізувати творчий потенціал, реалізуватися на особистісному і суспільному рівнях. Такі спроби, безперечно, можна знайти в багатьох дослідженнях [1].

Обдарованість – якісно своєрідне сполучення здібностей, від якого залежить ймовірність більшого чи меншого успіху під час виконання тієї чи іншої діяльності. Загально визнаними є сформульовані три ознаки здібностей: 1) індивідуально-психологічні особливості, що відрізняють людину від інших людей; 2) особливості по відношенню до успішності виконання діяльності; 3) здатність до оволодіння новими знаннями та уміннями. Н. Лейтес під терміном «обдарованість» розуміє набір здібностей. Він вважає, що дитяча обдарованість виявляється у схильності до праці, у гострій потребі дитини займатись певним видом діяльності. До

того ж не будь-яка діяльність розвиває, а лише та, у процесі якої виникають позитивні емоції. За Л. Слободянюк, обдарованість – це не лише своєрідне поєднання здібностей людини, а ще й сукупність її особистісних характеристик. В. Чудновський і В. Юркевич визначають обдарованість як високий рівень розвитку загальних і спеціальних здібностей [5, с. 23].

Питання обдарованості вивчалось і психологами, і педагогами як в Україні, так і в близькому і далекому зарубіжжі (В. Алфімов, М. Аксінєва, О. Антонова, В. Давидов, Г. Гарднер, Дж. Гілфорд, Ю. Гильбух, О. Кульчицька, Н. Лейтес, Д. Маккоуч, В. Моляко, А. Матюшкін, О. Музика, Дж. Рензулі, С. Рубінштейн, Г. Тарасова, А. Торренс, К. Тейлор та ін.).

Обдаровані діти, або їх ще називають талановитими, «винятковими», геніями, вундеркіндами тощо, помітно відрізняються від ровесників незвичайністю, нестандартністю мислення, світосприймання і поведінки, високою активністю та цілим комплексом інших характеристик пізнавальної й особистісної сфери [2].

Обдарована дитина – дитина, яка вирізняється явними, іноді видатними досягненнями у тому чи іншому виді діяльності. Тобто, обдарованість визначається вищими показниками розвитку здібностей дитини, вони випереджають темп розвитку здібностей її однолітків. В психології виокремлюють три категорії обдарованих дітей: діти з надзвичайно високим загальним рівнем розумового розвитку за інших рівних умов; діти з ознаками спеціальної розумової обдарованості; діти, які хоча і не досягли успіхів у навчанні, але дуже активні у пізнанні, оригінальні за психічним складом, непересічними розумовими резервами [4].

Творчо-обдарована дитина – це особистість, яка має яскраво виражену направленість на здобуття наукових знань, генерування нових ідей при розв'язанні навчально-творчих і дослідницьких завдань, знає історію й сьогоденні тенденції розвитку предмета дослідження, володіє значним обсягом інформації, має критичне мислення, почуття нового, високу допитливість, установку на сприйняття оригінального, незвичайного, вміє встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, робити висновки, аналізувати інформацію, будувати гіпотези, чутлива до суперечностей, організована, настирлива в досягненні мети, має інтуїцію, здатна до передбачення, фантазування, відкритого спілкування [2].

Відомий фахівець в області дитячої обдарованості Н. Лейтес, класифікуючи різні педагогічні підходи до цієї проблеми, виділяє три категорії дітей, яких прийнято звичайно називати обдарованими, за такими ознаками: ранній вияв інтелекту; яскравий вияв здібностей до окремих видів діяльності й предметів; потенціальні ознаки обдарованості [3].

У сфері психосоціального розвитку обдарованим дітям зазвичай притаманні такі риси: сильно розвинуте почуття справедливості, що проявляється дуже рано, власна система цінностей, високі вимоги до себе

та оточення; яскрава продуктивна уява; сприйнятливість до невербальних (немовних) проявів почуттів інших; добре розвинуте почуття гумору; підвищене почуття відповідальності, акуратне виконання взятих на себе зобов'язань [4].

Таким чином, обдарованими й талановитими дітьми можна назвати тих, які, по оцінці досвідчених фахівців, у силу видатних здібностей демонструють високі досягнення.

Література:

1. Карпенко Н. А. Психологія обдарованості: підходи до розуміння / Н. А. Карпенко // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – Серія психологічна. – № 1. – 2013. – С. 126–131.

2. Красноголов В. О. Визначення поняття “обдарованість” у зарубіжній психолого-педагогічній літературі / В. О. Красноголов // Обдарована дитина. – 1998. – № 5-6. – С. 13–18.

3. Лейтес Н. С. Психология одарённости детей и подростков / Н. С. Лейтес. – М., 1996. – 31 с.

4. Обдаровані діти: Діагностика та супровід / Упоряд. Т. Червонна. – К.: Шк. світ, 2008. – 128 с.

5. Хуторской А. В. Современная дидактика: учебник для вузов [Текст] / А. В. Хуторской. – СПб.: Питер. – 2001. – 554 с.

УМІННЯ СТВОРЮВАТИ ЕКОЛОГО-РОЗВИВАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ В ДНЗ ЯК СКЛАДНИК ЕКОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ВИХОВАТЕЛЯ

Рисей Т.

магістрантка, ФДО

*Глухівський національний педагогічний
університет імені Олександра Довженка*

Науковий керівник – канд. пед. наук, доц. Загородня Л. П.

Сьогодні українське суспільство зіткнулося з безліччю екологічних проблем, викликаних споживацьким ставленням людини до природи. Учені констатують наявність глибокої екологічної кризи. Саме тому важливо здійснювати екологічну освіту, формувати особистість, яка вміє жити в гармонії з природою, відчувати себе її частиною, для якої нормою життя є дбайливе ставлення до кожного об'єкта природи і визнання його самоцінності. Результатом екологічної освіти є екологічна культура. Основи екологічної культури особистості закладаються в дошкільному дитинстві вихователем, який сам володіє еколого-педагогічною культурою.

Різні аспекти екологічної освіти дітей дошкільного віку і підготовки майбутніх вихователів до цієї роботи вивчаються Г. Беленькою, Л. Загородньою, Н. Кот, Г. Лаврентьевою, Н. Лисенко, В. Маршицькою, С. Ніколаєвою, З. Плохій, Н. Рижовою, М. Рогановою та іншими.

Зміст сучасної екологічної освіти дітей дошкільного віку формується відповідно до державних документів, які регламентують діяльність українського дошкільця (Концепція дошкільного виховання в Україні, Закон України «Про дошкільну освіту», Базовий компонент дошкільної освіти, освітні програми навчання і виховання дітей раннього і дошкільного віку та інші). У них чітко означені базові засади та виокремлено принципи екологічної освіти дошкільників.

Н. Лисенко екологічну освіту дітей дошкільного віку визначає як багатогранний процес, якому притаманна практична спрямованість і в якому виняткового значення набуває адекватне сприйняття та усвідомлення кожним вихованцем її основних компонентів, що і стане запорукою успішного розв'язання освітніх завдань [2, с. 6]. Ефективність процесу екологічної освіти дошкільнят великою мірою залежить від рівня сформованості у вихователя екологічної (З.Плохій) або ж еколого-педагогічної (Н. Лисенко) культури.

У психолого-педагогічній літературі екологічну культуру розглядають як культуру всіх видів людської діяльності, так чи інакше пов'язаних з пізнанням, освоєнням і перетворенням природи, складовими елементами якої є: наукові знання про природу і місце в ній людини, морально-ціннісні орієнтації по відношенню до природи, практичні вміння і навички збереження життєдіяльного природного середовища. За своєю сутністю екологічна культура є своєрідним кодексом поведінки людини у природному довкіллі [5, с. 81].

Екологічна культура, за визначенням З. Плохій, – це форма духовного і практичного освоєння особистістю світу Природи, «кодекс поведінки» у природному довкіллі. У ній інтегруються всі сфери свідомості: афективна (емоційно-ціннісна), когнітивна (пізнавальна) та психомоторна (діяльнісно-поведінкова). Екологічна культура забезпечує збереження та відновлення життя, виживання та розвиток людини і світу Природи [5, с. 116].

Еколого-педагогічна культура вихователя, на думку Н. Лисенко, має ґрунтуватися на міждисциплінарному інтегруванні навчальних дисциплін і являти собою «комплексну організацію діяльності студентів, що передбачає взаємозв'язок теоретичного і практичного навчання, творчої співпраці викладача зі студентами в організації й виконанні диференційованої самостійної роботи» [3, с. 6-7].

Головною умовою реалізації системи екологічної освіти в дошкільному закладі є правильна організація й екологізація розвивального середовища, тобто створення еколого-розвивального середовища, яке сприяє формуванню в дітей екологічної вихованості, яка передбачає набуття уявлень про самоцінність та неповторність компонентів природи, прояв гуманних почуттів до живих істот, оволодіння початковими вміннями відчувати красу та милуватися нею, виважено поводитися в довкіллі, знати правила безпечної поведінки в природі.

Науковці по-різному тлумачать поняття «еколого-розвивальне середовище», проте нам ближче визначення, яке дає З. Плохій, а саме єдність природного, предметного, соціального та середовища внутрішнього “Я”. Воно забезпечує набуття дитиною досвіду контакту з природним оточенням та спілкування з дорослими (педагогами, батьками). Це неперервна педагогічно зумовлена, спільна діяльність дітей між собою і з дорослими. У ній дорослі своєю поведінкою, увагою, почуттями, словами навчають малюків взаємодії з природою. Науковець переконана, що важлива умова оптимальності розвивального середовища – доцільна просторова організація та змінюваність у часі [5, с. 89].

На думку С. Ніколаєвої, еколого-розвивальне середовище – це умовне поняття, яким позначаються спеціальні місця в дитячому закладі, де природні об’єкти згруповані певним чином, і які можна використовувати в педагогічному процесі екологічного виховання дітей [4, с. 87].

З точки зору екологічної освіти, як стверджує Н. Рижова, середовище в дошкільному закладі повинне сприяти:

1) пізнавальному розвитку дитини (створення умов для пізнавальної діяльності, експериментування з природними матеріалами, систематичних спостережень за живими і неживими об’єктами природи; формування інтересу до явищ природи);

2) еколого-естетичному розвитку (привертання уваги дитини до навколишніх природних об’єктів, формування вміння бачити красу навколишнього світу природи, різноманітність її барв і форм; надання переваги об’єктам природи перед штучними предметами);

3) оздоровленню дитини (використання екологічно безпечних матеріалів для оформлення інтер’єрів, іграшок; оцінка екологічної ситуації території ДНЗ; грамотне оформлення, озеленення території; створення умов для екскурсій, занять на свіжому повітрі);

4) формуванню моральних якостей дитини (створення умов для регулярного догляду за живими об’єктами і спілкування з ними, виховання почуття відповідальності, бажання і вміння зберігати світ природи);

5) формуванню екологічно грамотної поведінки (навичок раціонального природокористування; догляду за тваринами, рослинами, екологічно грамотної поведінки в природі);

6) екологізації різних видів діяльності дитини (створення умов для самостійних ігор, дослідів з природним матеріалом, використання природного матеріалу на заняттях із зображувальної діяльності тощо) [6, с. 12].

Г. Лаврентьева розкриває зміст середовища екологічного розвитку, яке складається з різноманітних елементів, де кожний виконує свою функцію. Квітник, город, куточок саду, лісу, луки з різноманітними рослинами стануть важливими складовими еколого-розвивального середовища, які забезпечать постійне надходження нової інформації, збуджуватимуть пізнавальний інтерес дітей [1, с. 11].

Ядро еколого-розвивального середовища ДНЗ утворюють екологічна кімната, лабораторія, кутки в групових кімнатах (природи, виставковий, експериментальний), міні-музей природи, екологічні стежини, ділянка дошкільного закладу. Форми роботи в еколого-розвивальному середовищі: заняття, екскурсії, цільові прогулянки, розваги; методи: спостереження, перегляд відеофільмів, комп'ютерних презентацій, розповіді вихователя, досліди, праця на природі, ігри, бесіди, читання художніх творів.

Отже, для здійснення якісної екологічної освіти дошкільників вихователь повинен володіти комплексними знаннями про складники еколого-розвивального середовища, принципи його побудови й умови функціонування та фаховими вміннями його створення й організації пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку в ньому.

Література:

1. Лаврентьева Г. П. Розвивальне предметно-ігрове середовище [Текст] / Г. П. Лаврентьева // Палітра педагога. – 2001. – № 4. – С. 11-13.
2. Лисенко Н. В. Еко-око: дошкільник пізнає світ природи : навчально-методичний посібник / Н. В. Лисенко. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2015. – 352 с.
3. Лисенко Н. В. Теорія і практика екологічної освіти: дошкільник-педагог: [навч.-метод. посіб. для ВНЗ] / Н. В. Лисенко. – К. : Видавничий дім «Слово», 2009. – 400 с.
4. Ніколаєва С. М. Любов до природи виховуємо з дитинства: [рекомендації педагогам, батькам і гувернерам] [Текст] / С. М. Ніколаєва. – Х.: Видавництво "Ранок", 2007. – 96 с.
5. Плохій З. П. Формуємо екологічну компетентність молодшого дошкільника: [навч.-метод. посіб. до Базової прогр. розв. дитини дошк. віку «Я у Світі»] / З. П. Плохій. – К. : Світич, 2010. – 144 с.
6. Рыжова Н. А. Экологическое образование в детском саду: [книга для педагогических дошкольных учреждений, преподавателей, студентов педагогических ун-в, кол-ей] / Н. А. Рыжова. – М. : Издательский дом «Карапуз», 2001. – 432 с.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОСВІТИ БАТЬКІВ У СУЧАСНОМУ ДНЗ

Рожко Д.

*студентка ФДСО, Уманський державний
педагогічний університет імені Павла Тичини*

Науковий керівник – доктор пед. наук., проф. Кушнір В. М.

Актуальність дослідження зумовлена загостренням об'єктивної необхідності демократизації та гуманізації навчально-виховного процесу; потребою переосмислення та глибшого вивчення ролі сім'ї у

вихованні та розвитку дітей; необхідністю підвищення рівня педагогічної культури батьків.

Людство давно прийшло до розуміння необхідності спеціальної підготовки батьків до виховання дітей. Про це свідчать записи в деяких священних книгах, та працях відомих педагогів і мислителів. Першу програму підготовки матерів до виховання і навчання маленьких дітей дав Я.А.Коменський у книзі "Материнська школа". Про залежність сімейного виховання від підготовленості батьків наголошували Ж.-Ж. Руссо, Й.Г.Песталоцці, К.Д.Ушинський, С.Ф.Русова, А.С.Макаренко, В.О.Сухомлинський й інші. Спробу здійснити практичну підготовку матерів до виховної діяльності зробив Ф.Фребель. З цією метою він створив дитячий садок, щоб через практику показати прийоми правильного виховання дітей, підвищити педагогічну культуру матерів. ХІХ століття вихованню батьків приділяли велику увагу численні педагогічні журнали та педагогічні товариства, що займалися освітою населення.

Основою для визначення поняття „педагогічна культура” є філософське розуміння культури як характеристики розвитку творчих сил і здібностей людини та вчення про провідну роль діяльності в її формуванні. Особистісний прояв культури реалізується в повсякденній діяльності, у стосунках, поведінці, стилі життя, побуті, засвоєнні культурних досягнень, знань, навичок, умінь. Педагогічна культура є складовою частиною загальної культури людини. Вона втілюється у творчій виховній діяльності і слугує формуванню духовно багатой і всебічно розвиненої особистості.

У міжнародній теорії і практиці термін „педагогічна культура батьків” відсутній. Стосовно проблем сім'ї вживається термін „виховання батьків”, який значно ширший за змістом. У нього закладена суть, яка виявляється у допомозі батькам у виконанні ними виховних функцій і зачіпає всі сторони сімейного життя.

Програми виховання батьків у європейських країнах реалізуються в різних моделях: адлерівській, навчально-теоретичній, моделі почуттєвої комунікації, моделі, заснованої на транзакціональному аналізі, моделі групових консультацій, християнського виховання батьків та ін. У Радянському Союзі організаційно-практична робота по підвищенню педагогічної культури батьків здійснювалася у рамках заполітизованого всеобучу.

Виявлено, що у сучасних умовах в українському суспільстві все частіше загострюється потреба широкого розвитку системи педагогізації населення, яку здійснюють освітні інституції та громадські організації.

У сучасних умовах при підборі змісту і форм психолого-педагогічної просвіти батьків першочерговості набуває врахування особливостей та рівня виховного потенціалу конкретної родини. У зміст сучасної педагогічної культури входять знання з багатьох людинознавчих наук, що допомагають збагнути наукові основи сучасної

родини і домашнього виховання; психолого-педагогічні знання про особливості вікового розвитку дитини, закономірності і принципи виховання та навчання; знання з корекційної педагогіки; знання про розумну організацію життєдіяльності дітей у родині, про специфіку різних видів їх діяльності і ролі у формуванні особистості; знання завдань, основних напрямів освітньої роботи дошкільного закладу, школи, що допоможе здійснювати наступність у вихованні дитини та інш.

В основі нової філософії взаємодії сім'ї і дошкільного закладу лежить ідея про те, що за виховання несуть відповідальність батьки, а всі інші соціальні інститути повинні допомагати, підтримувати, доповнювати, направляти їхню виховну діяльність.

Пріоритетність сімейного виховання потребує іншого змісту взаємин сім'ї та дошкільного закладу, що ґрунтується на співробітництві, співпраці та взаємодії.

Отже, педагогічна культура батьків – це індивідуальна творча форма педагогічних стосунків, забезпечених високим рівнем мотивації і вміннями розв'язувати виховні завдання. Реалізація такого підходу дозволяє поставити дитину в сім'ї, батьків у навчально-виховному процесі в центр педагогічного впливу, формувати у батьків особистісну позицію як носіїв національної, загальнолюдської, педагогічної культури.

Література:

1. Кушнір В. М. Кушнір В. М. Основи взаємодії дошкільного навчального закладу із родиною: навч.-метод. посіб. для студентів факультету дошкільної освіти. – Умань: ВПЦ «Візаві». – 2012. - 130 с.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ І ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ ТОЛЕРАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ

Руденко Е.

*студентка ФДСО, Уманський державний
педагогічний університет імені Павла Тичини*

Науковий керівник – канд. пед. наук, доц. О. Г. Бутенко

Процес виховання толерантності не є мимовільним, а вимагає створення сприятливих педагогічних умов як на мікро-, так і на макрорівнях. Т. Таюрська, П. Степанов, М. Перепелицина, А. Байбаков виділяють такі педагогічні умови формування толерантної поведінки. Серед них: створення сприятливої регіональної освітньої політики; включення дітей в соціально значиму діяльність; виокремлення етапів роботи; організація особистісно-орієнтованої взаємодії в цілісному педагогічному процесі; насичення освітнього процесу «зразками» толерантної поведінки; створення законодавчої бази виховання

толерантності; усвідомлення проблеми толерантності на особистісному рівні; толерантна позиція педагога, працюючого з дітьми.

О. Клепцова, визначає психологічні умови формування терпимого ставлення педагогів до дітей: орієнтація на особистісну модель взаємодії з дітьми, в межах якої розвивається здатність до терпіння (самовладання, самоконтроль) і прийняття дітей (розуміння дитини, емпатія).

Зміст процесу формування толерантності здійснюється через використання системи засобів, методів і форм організацій роботи. Як засіб формування даного інтегративного особистісного утворення виділяють спільну діяльність, що конкретизується в таких видах взаємодії, як співробітництво, опіка, діалог (А. Погодіна). Співпраця передбачає встановлення відносин, спільне визначення мети діяльності, спільне її планування, розподіл сил і засобів з урахуванням можливостей кожного [1].

У діалозі, розглянутому більшістю авторів основним засобом формування толерантності, проявляється індивідуальність і розуміється своєрідність іншого, тому що саме діалогова взаємодія передбачає рівність позицій у спілкуванні. У процесі діалогового спілкування, спрямованого на ціннісно-змістовий обмін і зіставлення різних точок зору, досягнення взаєморозуміння, відбувається визнання правомірності різної смислової інтерпретації знання, і, отже, забезпечується реалізація ідеї толерантності. Засобами досягнення взаєморозуміння є аргументовані переконання. Діалог також забезпечує саморозуміння через розуміння іншого, вміння бачити й адекватно приймати власну особистість і особистість іншого, стимулює емпатію, рефлексію, формує здатність до саморозвитку (О. Стрельцова, Б. Вульф та ін.) [1].

В якості засобів формування толерантності виділяють гру, психодраму, усну народну творчість, аналіз матеріалів художньої літератури, кіно і конкретні ситуації, круглі столи, бесіди, рефлексію, дискусію, елементи соціально-психологічного тренінгу, співтворчість, емоційну співучасть (П. Степанов, Г. Шеламова, О. Стрельцова, П. Комогоров, М. Перепелицина, В. Фокін, С. Герасимов).

О. Стрельцова, О. Рибак одним із засобів формування толерантності виокремлюють моделювання ігрових ситуацій та рольові ігри, в яких дитина бере на себе роль представника іншої культури, «програє» взаємини з представниками інших культур, поглядів, позицій, орієнтацій. Метою використання цих засобів є виявлення найбільш очевидних культурних відмінностей, усвідомлення причин міжкультурних конфліктів, формування здатності до децентрації, сприяння викоріненню забобонів.

В. Фокін в якості методу формування толерантності виділяє читання казок, в яких порушуються права дитини: право на захист і опікунство («Дванадцять місяців»); право на відпочинок і гру («Попелюшка»); право не розлучатися з близькими («Снігова королева»); право на індивідуальність («Гидке каченя»).

Гру-драматизацію, як один із засобів виховання толерантності у дітей дошкільного віку, розглядає О. Овсяннікова. На думку дослідниці, гра-драматизація дає широкі можливості для вивчення дитиною іншої людини і самого себе.

У ході театралізації дошкільники засвоюють досвід соціальних відносин; відчують спільні почуття; обмінюються ними з іншими дітьми; входять в образ героя, починають розуміти його почуття як власні, співпереживати йому чи засуджувати його дії.

Література:

1. Бутенко О. Сутність проблеми формування гендерної толерантності у дошкільників / О. Бутенко // Зб. матеріалів IV міжвузівської науково-практичної конференції науковців, педагогічних працівників та студентів «Інноваційна діяльність педагога в сучасному освітньому просторі», Уманський гуманітарно-педагогічний коледж ім. Т. Г. Шевченка, 25.11.2015 р. – Умань, 2015. – С. 18-21.

2. Гершунский Б.С. Толерантность в системе ценностно-целевых приоритетов образования / Гершунский Б. С. // Педагогика. – 2002. – № 7. – С. 3-13.

3. Кравець В. П. Гендерна педагогіка / В. П. Кравець. – Тернопіль, 2005. – 338 с.

РОЗВИТОК ВЧЕННЯ ПРО ПСИХІЧНІ СТАНИ ДІТЕЙ

Савченко Ю.

студентка ФДСО, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Науковий керівник – канд. пед. наук., доц. П'ясецька Н. А.

Психіка як результат відображення людиною об'єктивної дійсності має складну, багатовекторну та поліфункціональну будову. Її складовими є такі класи психічних явищ, як процеси, стани та властивості.

Психічну активність, діяльність індивіда дуже важливо проаналізувати не лише за допомогою психічних процесів, які безперервно змінюються, та стійких властивостей особистості, але й опосередковано, через психічні стани. Психічні стани – це особлива категорія в психології, яка об'єднує велику групу психічних явищ. Виділення їх в окрему групу заповнює певну прогалину в структурі психіки між психічними процесами та психічними властивостями особистості. Першим, хто запропонував виділяти в психіці особистості ці три основні компоненти, був О. Г. Ковальов.

Дослідження проблеми психічних станів особистості було і залишається актуальним для теоретичної та практичної психології, оскільки вони мають вагомий вплив на діяльність, поведінку, розвиток особистості впродовж всіх етапів онтогенезу.

С. Л. Рубінштейн в загальнопсихологічну категорію "психічне явище" включає такі поняття, як психічний процес, психічний стан, психічні властивості особистості [3].

Перша група психічних явищ, а саме психічні процеси, представляють утворення, які характеризуються відносною однорідністю структури впродовж усього часу їхнього короткотривалого протікання. Тривалість психічного процесу коливається від секунди (наприклад, при переключенні уваги, при найпростіших пізнавальних процесах) до декількох десятків хвилин при більш тривалих процесах відображення (наприклад, при читанні тексту, прийнятті складного рішення). До основних психічних процесів відносяться відчуття, сприймання, пам'ять, уява, мислення, мовлення, а також феномени, які їх супроводжують: емоції, почуття, воля. Саме тому, за своїми функціональними особливостями, вони поділяються на пізнавальні, емоційні та вольові процеси. Психічні процеси забезпечують динамічне відображення дійсності, на основі якого і відбувається психічна регуляція індивіда, його взаємодія з середовищем.

Варто зазначити, що психічні властивості, за визначенням В. І. Войтко – це сталі душевні якості індивіда, що утворюються в процесі його тривалої відображальної діяльності. На ґрунті кожного психічного процесу може розвинути відповідна психічна властивість. Такі процеси, як відчуття, сприймання, пам'ять, увага, уява, воля можуть протягом життя, за сприятливих умов, породити такі психічні властивості, як чутливість, сприйнятливність, пам'ятливість, уважність, мрійливість, розсудливість тощо [2]. Психічні властивості також можуть видозмінитись, ускладнитися до рівня якостей особистості.

Аналіз наукової літератури дозволяє зробити висновок, що за своїм відносно динамічним характером протікання та певною статичністю психічні стани займають проміжне положення між процесами та властивостями. Поняття "психічний процес" підкреслює динамічні моменти психіки, а поняття "психічні властивості" вказує на стійкість проявів психіки індивіда, їх закріпленість та повторюваність у структурі особистості [2].

Історія дослідження проблеми психічних станів має глибокі історичні корені. На думку Т. А. Немчіної, перший більш-менш системний аналіз психічних станів починається в Індії ще у 2-3 тисячолітті до н. е., предметом якого був стан нірвани. Пізніше цієї проблеми торкалися також філософи Давньої Греції. Так, Арістотель (384-322 до н.е.) в одній з своїх праць говорив: "Ті ж властивості, які виникають, як результат швидкозмінних умов, називають станами - так, наприклад, якщо хто-небудь під впливом образи виявляється більш гнівним. Насправді, той, хто в подібному стані стає більш гнівним, ще не називається гнівною людиною, але про нього швидше скажуть, що він опинився в певному стані".

Психічні стани у фізіологічному аспекті вивчалися І. М. Сеченовим, І. П. Павловим, О.О. Ухтомським, В. М. Бехтеревим. У їх працях розкрито, що в основі всіх психічних станів лежать два базових нервових процеси (збудження і гальмування), простежено їх динаміку, обґрунтовано умовнорефлекторні механізми психічних станів. Так, І. М. Сеченов висунув ідею про принцип зворотнього зв'язку у регуляції психічних станів [3]; І. П. Павлов розумів психологію, саме як науку про суб'єктивні стани [1]. Останній наполягав на значущості психічних станів у розвитку психічних захворювань, виділяв психічні стани, які властиві здоровій людині та окремі психічні стани особистості з патологією невротичного чи психотичного характеру [1].

Фізіологічною основою всіх психічних станів І. П. Павлов вважав ті чи інші співвідношення між основними нервовими процесами збудження та гальмування. Різноманітна комбінація цих станів на рівні кори великих півкуль, підкірки чи аналізаторів викликає ті або інші стани. На його думку, більшість психічних станів формується за механізмом умовнорефлекторних зв'язків. Після припинення дії подразників, які викликали той чи інший стан мозку, цей стан зберігається ще деякий час. Тому для утворення й функціонування тимчасових зв'язків не байдуже, яким був на момент утворення чи актуалізації старих зв'язків стан кори великих півкуль в результаті дії попередніх подразників [1].

Отже, психічні стани займають специфічне місце серед інших психічних явищ і, як певне системне утворення, мають складну багаторівневу структуру, типологію, широкий діапазон проявів із різними відтінками у змісті кожного конкретного стану.

Література:

1. Павлов И. П. Ответ физиолога психологам, ПСС. - Т.4, Кн. 2. - М.: МГУ, 1951. – 543 с.
2. Психологічний словник. /За ред. В. І. Войтка. – К.: Вища школа, 1982. – 294 с.
3. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. – СПб.: Питер Ком, 1999. – 720 с.

ВПЛИВ СІМ'Ї НА ПРОЦЕС СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Сидорчук С.

*студентка ФДСО, Уманський державний
педагогічний університет імені Павла Тичини*

*Науковий керівник – канд. пед. наук, викладач **Корінна Г. О.***

У дитячому віці великий вплив на процес соціалізації мають такі фактори соціалізації, як сім'я (батьки, брати або сестри) та дошкільний навчальний заклад (у першу чергу вихователі).

У сім'ї відбиваються різноманітні відносини, які мають місце в суспільстві – економічні, політичні, соціальні, духовні. Але на противагу суспільним, внутрішньосімейні відносини характеризується близькістю, неповторністю задушевних зв'язків батьків і дітей, глибоким особистісним контактом між ними. Це зумовлює їх виховну силу, сприяє інтенсивності, міцності й глибині засвоєння дитиною моральних норм і правил, формуванню емоційно-ціннісних ставлень і соціально схваленої поведінки [2, с. 8].

Сім'я як соціальний інститут сьогодні досягла вершини свого розвитку. Цим почасти пояснюються й більш повільні зміни в структурі сімейних відносин у порівнянні з іншими соціальними реаліями. Криза сучасної сім'ї пов'язана з різкою зміною соціального статусу, у якому вона перебуває; повільним переходом сім'ї до нових соціально-економічних умов життя.

Первинність сім'ї у процесі соціалізації особистості дошкільника зумовлюється тим, що дитина засвоює перші знання про світ – елементарні правила поведінки в суспільстві, норми соціальних відносин. Завдяки батькам дитина опановує вміння орієнтуватися у більших соціальних спільнотах, набуває навички спілкування з людьми різних вікових категорій і соціальних прошарків. Виходячи з цього, сім'я є базовою групою, що сприяє долученню особистості до активних соціальних відносин, які вона має засвоїти в процесі виконання соціальної ролі дитини [1, с. 13].

У сім'ї дитина починає осмислювати спільні норми та цінності, що робить можливим її сприйняття серед товаришів по іграх, у дитячих вікових колективах, неформальних об'єднаннях, членом якого вона стає або на які просто орієнтуватиметься в своєму житті [2, с. 118]

До факторів, які впливають на соціалізацію дитини в сім'ї, відносять:

- склад сім'ї (структура сім'ї як єдності функціонування її членів);
- позицію дитини в сім'ї – її ролі в сім'ї, які можуть за зовнішньої схожості (життя в сім'ї) бути різними;
- основні (реальні) вихователі-соціалізатори, тобто ті члени сім'ї, які здійснюють найбільший вплив на неї завдяки основному догляду, і ті, хто є для дитини найбільшим авторитетом, на кого вона найбільше хоче бути схожою;
- стиль виховання, який можна розглядати як домінуючий стиль основного вихователя-соціалізатора (наприклад матері), допоміжних соціалізаторів (батька, бабусі, дідуса);
- власне особистісний, моральний і творчий потенціал сім'ї. До нього належить уся сукупність позитивних якостей дорослих членів сім'ї – моральних, вольових, емоційних, інтелектуальних, культурних, пізнавальних і творчих особистостей [2, с. 119].

Отже, соціалізація дошкільника в сім'ї – підготовка дитини до майбутніх сімейних відносин, де сім'я є первинним середовищем, у якому дитя оволодіває культурою, суспільними нормами, моральними

правилами, пізнає соціальні цінності й формує власні ціннісні орієнтації [2, с. 121]

Література:

1. Смирнова Е. О., Бікова М. В. Структура и динамика родительських отношений / Е. О. Смирнова, М. В. Бікова// Вопр. Психологи. – 2001. - №6. – С.13 – 14.

2. Кравченко Т. В. Соціалізація дітей шкільного віку у взаємодії сім'ї і школи: [монографія] / Т. В. Кравченко. – К.: Фенікс, 2009. – 416 с.

ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ОСІБ З ВАДАМИ СЛУХУ В ПЕРІОД СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ

Сметанюк Н.

студентка ФДСО, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Закон України “Про освіту” визначає освіту як основу інтелектуального, культурного, духовного, соціального та економічного розвитку суспільства і держави. Метою освіти встановлено всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення його освітнього рівня, забезпечення економіки країни кваліфікованими фахівцями. В Національній доктрині розвитку освіти зазначається, що одним з пріоритетних напрямків державної політики є постійне підвищення якості освіти, оновлення її змісту та форм організації навчально-виховного процесу. Для досягнення цієї мети було реформовано всі ланки системи освіти. Зокрема, створено різні типи загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладів; розроблено державні стандарти базової і повної середньої освіти, яка стала варіативною; впроваджено профільне навчання в загальноосвітніх навчальних закладах [2].

Зазнав оновлення і зміст спеціальної освіти. Так, вдосконалення навчальних програм та інтенсифікація навчального процесу дали можливість на два роки скоротити термін навчання в школах для дітей з вадами слуху і надати учням можливість здобувати у школі повну середню освіту. “Положення про спеціальну загальноосвітню школу-інтернат (школу, клас) України для дітей з вадами фізичного або розумового розвитку”, затверджене наказом Міністерства освіти України № 136 від 13.05.93 р. [2, с. 14-36], визначає мету спецшкіл як розвиток і формування особистості, забезпечення соціально-психологічної реабілітації і трудової адаптації учня, виховання в нього загальнолюдських цінностей, громадянської позиції.

Також для розвитку здібностей дітей з фізичними вадами передбачено створення гімназій-інтернатів і ліцеїв-інтернатів, відкриття класів художньо-естетичного, трудового, спортивного та інших профілів; підкреслено важливість вибору таких форм і методів навчання, які забезпечать якомога повну соціалізацію випускників спеціальних шкіл у суспільстві.

До 2002 року професійно-трудова-навчання в школах для дітей з вадами слуху здійснювалося за програмами, затвердженими Міністерством освіти СРСР у 1990 р. [3]¹. Ці програми передбачали підготовку кваліфікованих робітників I розряду по одному з трьох напрямків: деревообробка, металообробка, швейна справа. Професійну підготовку за обраною спеціальністю рекомендувалося проводити як на базі школи, так і безпосередньо на базовому підприємстві.

Для поліпшення адаптації учнів до умов виробництва до програми було введено розділи “Організація праці на виробництві”, який мав на меті розкриття суспільно корисної значимості праці, формування в учнів умінь працювати в трудовому колективі, а також ознайомлення учнів з сучасним устаткуванням, механізацією й автоматизацією виробничих процесів; “Права і обов’язки трудящих на виробництві”, в якому розглядалися основні положення Кодексу законів про працю; “Охорона і безпека праці, пожежна і електробезпека” та “Основи гігієни праці і виробничої санітарії”, в яких розглядалися вимоги техніки безпеки на промисловому підприємстві, а також причини виробничого травматизму та заходи для його попередження.

На базовому підприємстві учні мали складати і кваліфікаційні екзамени.

Отже, програмою 1992 року було накреслено основні завдання шкільної професійно-трудоваї підготовки учнів з вадами слуху з урахуванням зрослих вимог виробництва, а також шляхи реалізації цих завдань. Але дедалі обладнання шкільних майстерень все більше застаріває як фізично, так і морально. Школам стає все важче, а іноді – просто неможливо підтримувати свої майстерні у належному стані.

Ті школи, які не мають умов для професійного навчання, продовжують у старших класах здійснювати загальнотрудову підготовку своїх учнів. У 2001 році з цього предмету було розроблено якісно нову програму [1]. Її інваріантна частина передбачає ознайомлення учнів з найбільш поширеними напрямками сучасного виробництва: хлопці мають опанувати проектування та виготовлення виробів з деревини і металу, а також технологію ремонтно-будівельних робіт; дівчата – проектування та виготовлення виробів з текстильних матеріалів, технологію приготування кулінарних страв і технологію благоустрою і озеленення території (в міських школах) або технологію виробництва і первинної переробки продукції сільського господарства (в сільських школах). Варіативна

---

¹ В 1992 р. ці програми було перекладено на українську мову.

частина програми пропонує школам більше 20 видів діяльності різних напрямків (конструювання та моделювання на комп'ютері, писанковий розпис, художньо-декоративна обробка шкіри, палітурні роботи, основи хлібопекарського і кондитерського виробництва, садівництво і виноградарство тощо), які мають на меті надати учням уявлення про різні види професій і вимоги певної професії до людини, розвинути їх творчі здібності. Знання, уміння і навички, формування яких передбачено програмою, в подальшому можуть становити основу для оволодіння певним видом діяльності на професійному рівні [1].

Спеціальні школи для дітей з вадами слуху так само, як і масові, надають своїм учням повну середню освіту, тому вважається, що вчителі спецшкіл можуть використовувати підручники і методики, розроблені для навчання дітей чуючих. Зокрема, останнім часом для масових шкіл створено низку підручників і посібників з трудового навчання. Але при всіх своїх перевагах вони можуть бути складними для сприймання учнями з вадами слуху – відставання глухих і слабочуючих дітей від однолітків з нормальним слухом у розвитку мовлення, мислення, сприймання та інших пізнавальних процесів хоч і стає з віком менш помітним, але повністю не долається.

Починаючи з 2004 року, ЦП УТОГ при підтримці МОН України щорічно проводить серед випускників шкіл для дітей з вадами слуху інтелектуальний конкурс “Ерудит”, мета якого – піднесення у молодіжному середовищі престижу освіти, а також пошук здібних молодих людей, здатних в майбутньому обійняти відповідальні посади в системі Товариства.

Отже, останнім часом державою проведено значну роботу з розширення сфери освітніх послуг інвалідам. Але особи з особливими потребами (інваліди по слуху) поки обирають таку форму професійної освіти, що вже стала традиційною і найбільш поширеною – навчання у професійно-технічних і вищих навчальних закладах у складі спеціальних груп.

Література:

1. Експериментальні програми для спеціальних шкіл для дітей з вадами слуху: Трудове навчання: 5-10 кл. – К.: Початкова школа, 2002. – 256 с.
2. Збірник законодавчих та нормативних актів про освіту /Упорядники К. Е. Жолковський, С. І. Лисенко. – К., 1994. – Вип. III. – 311 с.
3. Программы специальных общеобразовательных школ для слабослышащих и позднооглохших детей: Трудовое обучение: 5-10 кл. (I-е отд.); 5-12 кл. (II-е отд.). – М.: Просвещение, 1990. – 271 с.

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ У ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Сопронюк Г.

*студентка ФДСО, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Науковий керівник – канд. пед. наук, доц. Дука Т. М.*

Модернізація сучасної освіти, положення Національної доктрини розвитку освіти України у ХХІ ст., Законом України «Про дошкільну освіту» вимагають неперервності та наступності взаємодії всіх ланок, зокрема дошкільної та початкової. У Законі України «Про охорону дитинства», Державній національній програмі «Діти України» звертається особлива увага на фізичне виховання дітей, ступінь їхньої готовності до навчання в школі, що виступає важливим чинником загального розвитку дітей і передумовою успішного опанування початкової освіти.

У сучасних наукових дослідженнях обґрунтовано методіку проведення різних видів рухливих ігор дошкільників (Е. Вільчковський, Т. Осокіна, Є. Тимофеева); дотримання оптимального рухового режиму в дошкільних навчальних закладах (Н. Денисенко, Т. Дмитренко та ін.); формування в дітей потреби у фізичному вдосконаленні (О. Дубогай, М. Зубалій, М. Козленко, В. Столітенко, А. Турчак та ін.). Доведено доцільність укладання системи занять з фізичної культури для дітей різного віку на свіжому повітрі впродовж року (О. Аркемен, Л. Карманова, Л. Пензулаєва); удосконалення основних рухів дошкільників у природних умовах під час прогулянок (Г. Шалигіна); взаємозв'язок фізичного виховання в дошкільних навчальних закладах і сім'ї (Ю. Аркін, В. Ликова). Виявлено, що недостатня фізична готовність дошкільників до систематичної навчальної діяльності негативно позначається на успішності їхнього навчання в початкових класах (Н. Безрукова, Д. Фарбер). Водночас проблема формування фізичної готовності дітей дошкільного віку до навчання в школі у процесі фізичного виховання в дошкільних навчальних закладах в її цілісному аспекті не була предметом спеціального дослідження.

Сьогодні ідея неперервної освіти як перехід від конструкції «освіта на все життя» до конструкції «освіта впродовж усього життя» визнана у світі однією з чотирьох основних ідей розвитку освітніх систем у ХХІ столітті.

За визначенням А. Богуш, неперервна освіта – це полікомпонентний процес, ефективність якого залежить від реалізації таких його чинників, як наступність, спадкоємність, перспективність і готовність. Автор вважає, що неперервна освіта є такою, що забезпечує цілісність і наступність у навчанні та вихованні, перетворює освіту на процес, що триває все життя [1, с. 3].

Відтак, у Законі «Про дошкільну освіту» наголошується, що «кожна дитина має здобути таку загальноосвітню підготовку, яка дозволить їй успішно навчатися в школі» [3].

У сучасній науці питання готовності дітей до школи розглядаються під різними кутами. Так, низка вчених – представників педагогічної та психологічної наук – наголошують на загальних психофізіологічних особливостях дошкільників, зокрема Е. Вільчковський, Г. Воробей, О. Дубогай, О. Запорожець, Л. Ковальчук, К. Огніста та ін. зазначають, що рівень «шкільної зрілості» дітей передбачає відповідні показники їх фізичної підготовленості: дітям з недостатнім рівнем «шкільної зрілості» у 87% випадків притаманний низький рівень фізичної підготовленості [2].

Водночас «між розумовим і фізичним розвитком існує тісний зв'язок, розумовий зріст та розвиток вимагають відповідного розвитку фізичного» (П. Лесгафт [153]). За Е. Вільчковським, між ними – безпосередній та опосередкований зв'язок. Перший проявляється в тому, що під час занять фізичною культурою виникають такі рухові пізнавальні ситуації, здійснення яких вимагає відповідних розумових операцій [2].

Ознаки фізичного розвитку умовно виокремлюють у три групи:

- соматометричні ознаки: довжина і маса тіла, розміри грудної клітки, талії, стегон і т.н., довжина тулуба, кінцівок;

- соматоскопічні: форма грудної клітки, спини, ніг, стопи, постава, рельєф і гнучкість мускулатури, статевий розвиток;

- фізіометричні: рівень розвитку скелетної мускулатури, фізична працездатність, рівень фізичних якостей (сила, швидкість, витривалість, гнучкість, координація) [4, с.11].

Фізична готовність – це стан здоров'я, певний рівень морфорфункціональної зрілості організму дитини, необхідний рівень розвитку рухових умінь та навичок, тонких моторних координацій, фізична і розумова працездатність [4, с.15].

Ефективність фізичної підготовки дітей дошкільного віку в значній мірі зумовлюється оптимальною її організацією, яка повинна враховувати вікові особливості фізичного і психічного розвитку дітей (О. Вавилова, Е. Вільчковський, Л. Волков, Т. Круцевич, В. Малашенко, Г. Хіміч).

Рівень розвитку фізичних здібностей дитини залежить від раціонального режиму рухової активності. Використання різноманітних форм рухової активності і створює оптимальний руховий режим, який забезпечує повноцінний фізичний розвиток, зміцнення здоров'я дитини, необхідний рівень фізичної підготовки.

Отже, фізична готовність до шкільного навчання визначається: станом здоров'я майбутнього першокласника; рівнем його рухових умінь, розвитку фізичних якостей; сформованістю гігієнічних навичок, правильної постави; самостійністю і творчістю в руховій сфері, фізичною підготовленістю. Це система теоретичних знань і практичних умінь, що виступають основою різних компетентностей дітей, умінь і навичок ефективного самоуправління фізичним станом організму в конкретній

ситуації.

Література:

1. Богуш А. М. Наступність, перспективність, спадкоємність – складові неперервної освіти / А. М. Богуш // Дошкільне виховання, 2001. – № 11. – С. 11–12.
2. Вільчковський Е. С. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку / Е. С. Вільчковський. – Львів : ВНТЛ, 1998. – 336 с.
3. Про дошкільну освіту : Закон України. – К. : ред. журн. «Дошкільне виховання», 2001. – С. 4–33.
4. Теория и методика физического воспитания : в 2 т. / под ред. Т. Ю. Круцевич. – К. : Олимпийская литература, 2003. – Т. 2. Методика физического воспитания различных групп населения. – 2003. – 390 с.

СТАТЕВО-РОЛЬОВА ПОВЕДІНКА – КОМПОНЕНТ СТАТЕВО-РОЛЬОВОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДОШКІЛЬНИКІВ

Степанова С. С.

*студентка ФДСО, Уманський державний
педагогічний університет імені Павла Тичини*

*Науковий керівник – канд. пед. наук, виклада **Корінна Г. О.***

Одним із компонентів статево-рольової соціалізації нами також визначено статево-рольову поведінку дошкільника, адже саме від поведінки дорослих (чоловіка – тата, жінки – мами), формується і шаблон поведінки дітей відповідної статі, закріплюються певні стереотипи чоловічності чи жіночності.

Усвідомлення дошкільником своєї статевої належності, уміння розрізняти представників чоловічої і жіночої статей, реалістичний образ свого тіла, знання статево-рольових стандартів поведінки – це важливі показники нормального зростання особистості [3, с.17–18].

Формування статево-рольової поведінки дітей здійснюються за допомогою ознайомлення їх з якостями мужності та жіночності, типовою поведінкою чоловіків і жінок у різних видах діяльності, їхніми ролями в сім'ї, формування навичок поведінки, а також виховання у дітей доброзичливих, позитивних взаємин, їх розвиток між хлопчиками і дівчатками у групі однолітків [3, с. 25–26].

У дитини старшого дошкільного віку зростає потреба відповідати сучасним нормам статевої поведінки на відміну від традиційної, спілкування і міжстатевої етики, знати статево-рольовий репертуар, які забезпечують успіх дитині у взаємодії з більш широким колом партнерів (дитина – близькі та незнайомі дорослі люди, дитина – однолітки, малюки). Від ступеня і змісту якостей жіночності і мужності багато в чому залежатиме виконання різних соціальних ролей, у тому числі і сімейних (чоловіка, дружини, матері, батька). Але слід урахувати, що в сучасному

житті людині недостатньо мати суто чоловічі або жіночі якості. Різкий розподіл ролей веде до дискримінації за статевою ознакою, нерідко порушує сімейні відносини. Сьогоднішня норма статевої поведінки відрізняється від традиційної демократичністю прояву якостей чоловіка або жінки, різноманітністю вибору лінії поведінки представників різних статей [2, с. 194].

Від народження дитина потрапляє у просторово-часовий плин соціального оточення, яке закладає безліч стереотипів статево-рольової поведінки, що нав'язуються батьками, родичами, вихователями: «Це не гарно, це не личить дівчинці (хлопчиківі); «Не плач, хлопчики не плачуть!»; «Не бийся, так некрасиво дівчинці поводитися». Численні стереотипи і суб'єктивні налаштування не тільки існують як система поглядів на норми статево-рольової поведінки, а постають як соціальні експлуатації, очікування, а тому відіграють активну роль у формуванні соціальних дій і вчинкових стратегій людини [1, с. 38].

Актуально для сьогодення звучить думка Л. Семенової, яка зазначає, що незалежно від статевої приналежності у дошкільників простежуються чотири типи статево-рольової поведінки: маскулінні діти; фемінні діти; андрогінні діти; недиференційовані діти [1].

Таким чином, проблема статево-рольової поведінки в контексті соціалізації дітей дошкільного віку є найбільш актуальною в загальному контексті основних напрямів освітньо-виховної роботи в навчально-виховних закладах освіти. Урахування вихователем специфіки процесу формування статево-рольової поведінки дітей вимагає підбору форм і методів роботи на різних етапах соціального розвитку дитини.

Література:

3. Гендерний розвиток у суспільстві: (конспект лекцій): посіб. / відп. ред. К. М. Левківський. – К. : ПЦ Фоліант, 2004. – 352 с.

4. Кононко О. Л. Ціннісне ставлення до себе як складова соціальної компетентності дошкільника / О. Л. Кононко // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. пр. – 2005. – № 8. – С. 35–41.

5. Формування статево-рольової поведінки у дошкільників / [уклад. Кулаченко О. В., Молодушкіна І. В.]. – Х.: Вид. група «Основа», 2012. – 176 с.

АНАТОМО-ФІЗІОЛОГІЧНІ ОЗНАКИ ЗАЇКАННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Тарасенко А.

*студентка ФДСО, Уманський державний
педагогічний університет імені Павла Тичини*

Науковий керівник – канд. пед. наук, старший викладач Бегас Л. Д.

Симптоматика заїкання в ході свого розвитку зазнає ряд суттєвих змін, і тому більшість симптомів можуть бути відсутніми, або мати інший прояв. Симптоми заїкання можна поділити на дві групи: фізичні (первинні) та психічні (вторинні).

Ознака протікання заїкання їхня тривалість в середньому коливається в межах від 0,2 до 12,6 секунди, а в тяжких випадках досягає 90 секунд і більше. Судоми розрізняються по формі, локалізації і частоті. Під запинками ми розуміємо мовленнєві судоми різного ступеня вираження і не відносимо до них так звані ітерації [4].

Прийнято виділяти два основних типи мовленнєвих судом: тонічні та клонічні, але в чистому вигляді вони проявляються рідко. Частіше за все мовні судоми бувають змішаними, коли одночасно мають місце тонічні і клонічні судоми.

Коли в дитини з'являються переживання, пов'язані з мовленням, вона поступово починає шукати якісь засоби для полегшення мовленнєвого акту і для маскуванню свого заїкання. Дитина вдається до різних хитрощів, які можуть мати рухливий, або мовленнєвий характер.

Так, Г. Д. Неткачев розглядав заїкання, як самостійний психоневроз, при якому має місце судомний функціональний розлад мовлення, пов'язаний з нав'язливими душевними станами пацієнта.

За анатомо-фізіологічною ознакою заїкання класифікували М. Ф. Брунс (1935) і Є. С. Нікітіна (1958)[2]. Вони виділили дві групи дітей. Палідарним синдромом де – відмічається психофізична загальмованість, та нервово-психічні порушення, у дітей не обтяжується заїкання, вони легко вступають в контакт з оточуючими.

В зарубіжних працях є цікаві спостереження і рекомендації з приводу корекції заїкання. Більшість дослідників-клініцистів (К. Беккер, М. Совак, М. Зеєман) прийшли до висновку про необхідність комплексного всебічного лікування цього розладу мовлення. Який передбачає логопедичні вправи, застосування лікарської терапії, та цілеспрямований психотерапевтичний вплив на особистість хворого. Впрацях багатьох авторів (С. Ю. Бенилова, Т. С. Резніченко, В. А. Ковшикова) зустрічаються вказівки з деяких приватних питань усунення заїкання [3].

Однак, В. І. Рождественська пропонує систему розслаблюючих, дихальних, голосових вправ в ігровій формі, даючи завдання при координації мовлення з різними рухами, які направлені на корекцію темпу мовлення.

Проте, А. В. Ястребова в ході навчальної діяльності розробила систему корекційного навчання дітей молодшого шкільного віку із заїканням. Вона передбачає формування у них навичок вільного спілкування, та розвиток спостережливості, стійкості уваги, вміння легко і швидко переключатися з одного виду діяльності на інший.

Залежно від рівня мовленнєвого розвитку вона умовно виділила дві категорії дітей.

До першої категорії А. В. Ястребова віднесла заїкуватих дітей з високим і нормальним мовленнєвим розвитком. Ці діти не відрізнялися від школярів з нормальним мовленням.

До другої категорії вона віднесла заїкуватих дітей з елементами загального недорозвинення мовлення, у яких спостерігався недостатній фонетико-фонематичний і лексико-граматичний розвиток.

Вивчення особливостей мовленнєвого розвитку в цих дітей відбувалося на тлі загального недорозвинення мовлення. Тобто, супроводж ся розлад темпу мовлення. Спостерігається обмежений запас слів, уявлень та понять. Є недостатні навички звукового складу слова, специфічні недоліки у вимові, зустрічаються явища аграматизму в усному і писемному мовленні.

При виправленні заїкання є різні вправи, які сприяють:

- 1) упорядкування темпу, ритму і плавності мовлення;
- 2) розширення та уточнення словникового складу і запасу уявлень та понять;
- 3) оволодіння граматичним складом мовлення;
- 4) розвиток і закріплення навичок звукового і морфологічного аналізу слова.

У другому періоді йде активізація здобутих знань учнями вільного мовлення та закріплення навичок плавного, ритмічного і виразного мовлення на більш складному мовленнєвому матеріалі. Де діти самостійно використали більш складні види вправ як під час уроку так і в повсякденному житті. Логопедична робота будується з метою подальшого розширення словникового складу, запасу уявлень та понять [3].

Третій період він є завершальним періодом в мовленні дитини. Основними завданнями належать закріплення навичок правильного, вільного мовлення в дітей. В цьому періоді відбувається робота над звуковою та інтонаційною стороною мовлення. До учнів ставиться вимога усвідомленого використання знань з фонетико-фонематичного, лексико-граматичного, інтонаційного складу мовлення та навичків плавного, виразного мовлення у будь-якій життєвій ситуації.

З дітьми використовуються дидактичні ігри, що не потребують особливої мовленнєвої активності. Їх мета спрямована на розвиток зорової пам'яті, увагу, творче мислення, фантазію та покращити сенсорні здібності.

Позитивний результат у роботі з дітьми, що заїкаються, відбувається безумовно в процесі релаксації. Цей процес навчання з використанням релаксації поділений на три етапи:

- М'язова релаксація за контрастом із напруженням;
- М'язова релаксація за уявою, навіювання спокою та розслаблення;
- Навіювання м'язової, емоційної релаксації, введення формули правильного мовлення [1].

Незалежно від характеру мовленнєвого порушення логопед повинен виробляти в дитини навички правильного дихання, як фізіологічного, так і мовленнєвого.

Зазначимо, що логоритміка здійснює з дітьми водночас виховання та лікування. Вона являється своєрідною терапією на основі використання слова, музики й руху, що дозволяє пришвидшити процес усунення мовленнєвих порушень у дітей та сприяє соціалізації особистості.

Враховуючи стан моторики при невротичній і неврозоподібній формах заїкання, здійснюється диференційований підхід під час вивчення матеріалу.

Для дітей із заїканням цієї групи підбір вправ може бути різним за формою, ритмом та темпом. На цих заняттях використовуються переважно ігрові прийоми, які активізують їх та викликають велику цікавість у дітей.

Література:

1. Бондар Л. На допомогу заїкуватим дітям / Л. Бондар, Л. Косташенко // Дефектолог. – 2010. – № 1. – С. 20–25.
2. Іванова Т. Корекція заїкання / Т. Іванова, Т. Кваша ; упоряд. Т. А. Шаповал. – К. : Вид. гр. «Шк. світ», 2015. – 136 с. – (Бібліотека «Шкільного світу»).
3. Оганесян Е. В. Логопедическая ритмика : учеб. пособие для студ., обучающихся по спец. «Дефектология» / Е. В. Оганесян. – М. : МОДЭК, 1998. – 96 с.
4. Правдаина О. В. Логопедия : учеб. пособ. для студ. дефектолог. фактов пед. ин-тов / О. В. Правдаина. – Изд. 2-е, доп. и перераб. – М. : Просвещение, 1973. – С. 143–164.
5. Сикорский И. А. О заикании / И. А. Сикорский. – СПб. : Издание К. Риккера, 1889.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВИХОВАННЯ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ПОЗИТИВНОГО СТАВЛЕННЯ ДО УКРАЇНСЬКИХ ТРАДИЦІЙ І ЗВИЧАЇВ У ПРОЦЕСІ ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Тертична Ж.

*студентка ФДСО, Уманський державний
педагогічний університет імені Павла Тичини*

Науковий керівник – канд. пед. наук., доц. Мельникова О. М.

Нинішні економічні, політичні та національно-духовні реалії, які визначають Україну як незалежну державу, актуалізували проблему забезпечення якісно нового рівня вихованості національної самосвідомості підростаючої особистості. У контексті такого реформування освіти особливо актуальною є проблема виховання у дітей дошкільного віку позитивного ставлення до трудових традицій і звичаїв.

Збагачення змісту та педагогічних засобів навчально-виховного процесу дошкільного навчального закладу народним досвідом виховання особистості обґрунтовано в дослідженнях: М. Грушевського, О. Духновича, В. Сухомлинського, К. Ушинського, М. Стельмахович, С. Русової та ін. Разом з тим, окремі аспекти виховання у старших дошкільників позитивного ставлення до традицій і звичаїв українського народу привертала увагу сучасних дослідників А. Богущ, О. Батухтіна, Л. Калуська, Н. Лисенко, Н. Рогальська, та ін.

Виховання у дошкільників позитивного ставлення до трудових традицій і звичаїв українського народу в сучасних умовах реформування освіти також здійснюється на засадах особистісно зорієнтованого підходу до кожної дитини. З урахуванням саме такого підходу до проблеми виховання дошкільників у дусі української традиційності і звичаєвості нами проаналізовано психолого-педагогічні та етнографічні джерела.

Виховний потенціал народно-трудова традицій реалізується у формах звичаїв, обрядів, ритуалів і свят, які характеризують окремі різновиди форм організації суспільного досвіду. За таких умов традиції відводиться місце загального, родового поняття, а звичай, обряд і ритуал розглядаються як видові і складові категорії традиції.

Виховання позитивного ставлення старших дошкільників до художньо-трудова традицій і звичаїв передбачає організацію педагогічного процесу, теоретичною основою якого є доцільний взаємозв'язок змісту, форм і методів навчально-виховної діяльності ДНЗ. Згідно означеного нами було визначено педагогічні умови, дотримання яких сприяє вихованню в дошкільників досліджуваної якості. З поміж усіх педагогічних умов для формувального етапу дослідження було виділено наступні:

- інтегровані заняття, у яких вдало поєднується художня праця, продуктивні види діяльності, музика і хореографія;

- доцільне предметно розвиваюче середовище, оформлення якого змінюється у відповідності до календарно-обрядових свят українського народу протягом навчального року;

- навчально-ігрова форма взаємодії педагога і дітей під час проведення тематичних занять;

- використання методу художніх проєктів, який характеризується синтезом музично-пісенних і словесних, графічних і хореографічних, предметно-перетворюючих способів дій дошкільників.

У дослідженні, яке ми проводили, педагогічні умови є необхідними і достатніми, оскільки вони охоплюють основні компоненти виховного процесу: зміст виховання, організаційні форми виховного впливу, предметно-розвивальне середовище.

Отже, позитивне ставлення старшого дошкільника до трудових традицій і звичаїв українського народу є його складною особистісною якістю, в якій інтегруються здібності й потреби дітей у художньо-трудої діяльності з елементами гри, яка виявляється в інтелектуально-ціннісному ставленні до змісту художньо-трудої діяльності з декоративно-прикладного мистецтва, ремесел, календарно-трудої ритуалів, художнього оформлення і образного відтворення предметів і явищ оточуючого довкілля.

Таким чином, результати дослідження дали підстави констатувати, що підвищення рівня вихованості у старших дошкільників позитивного ставлення до трудових традицій і звичаїв українського народу в процесі художньо-трудої діяльності зростає за умов активного проведення у дошкільному закладі інтегрованих занять з художньої праці з елементами музики, хореографії, продуктивних видів діяльності, де превалює предметно оформлене середовище відповідно до річного циклу календарно-обрядових свят українського народу й синтезує художньо-трудої та художньо-ігрову взаємодію педагога і дітей.

Література:

1. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання: Наук. – метод. посіб. / Акад. пед. наук України. Ін-т змісту і методів навч. – К: ІЗМН, 1998. – 204 с.

2. Богуш А. М., Лисенко Н. В. Українське народознавство в дошкільному закладі: Навч. посіб. для студ. вищ. пед. навч. закл. – 2-е вид., переробл. і допов. – К.: Вища шк., 2002. – 408 с.

3. Калуська Л. Праця як важливий засіб ранньої соціалізації дитини / Л. Калуська // Дошкільне виховання. – 2004. – № 2. – С. 8-9.

4. Рогальська Н. В. Використання української етнопедагогіки в дошкільному закладі. – К.: Наук. світ, 2003. – 117с.

НАРОДНА ПЕДАГОГІКА ПРО ГЕНДЕРНЕ ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ

Тєжикова Т.

*студентка ФДСО, Уманський державний
педагогічний університет імені Павла Тичини
Науковий керівник – канд. пед. наук, доцент О. Г. Бутенко*

*Виховання, створене самим
народом і засноване на народних
традиціях, має ту виховну силу,
якої немає в найкращих
системах, заснованих на
абстрактних ідеях або
запозичених в інших народів
К. Ушинський*

Сьогодні ми не втомлюємося говорити про рівноправність чоловіки і жінки в сім'ї. Але чи завжди це добре? Деякі психологи, відзначаючи факт ослаблення батьківської влади в сім'ї, надають йому значення справжньої соціальної катастрофи. Чоловік самою своєю природою покликаний визначати сімейне буття, жорстко ставити рамки «належного» і «потрібного». Відсутність всього цього неминуче призводить до того, що формується «суспільство без батьків», «суспільство без влади», в якому пасивна всездозволеність поєднується з соціальною анархією.

Аналіз літератури переконливо доводить, що в унікальній, виплеканій століттями системі народного виховання, гендерна компетентність батьків формувалася досить легко і природно. При народженні навіть пуповину дівчаткам і хлопчикам відрізали по-різному. Пуповину дівчинки обрізали ножицями над веретеном або на гребінці, що символізувало наділення її якостями трудівниці, господині і умілиці. Пуповину хлопчику обрізали ножем з використанням інструментів для обробки дерева, щоб він в майбутньому виявився хорошим трудівником. Інтерес представляють і традиція загортання новонароджених дівчаток у сорочку батька, а хлопчиків – у сорочку матері. Вчені вважають, що це пов'язано з програмуванням майбутньої дитини. Люди мріяли, що коли їхній син виросте і одружитися, то його дружина втілить в собі все те, що було йому дорогим в рідній матері, а донька в своєму обранцеві зможе побачити риси батька. При цьому очевидно, що в даній традиції був закладений глибокий зміст передачі гендерних ролей, які по жіночій лінії несли в собі терпимість, стриманість, любов і доброту, а по чоловічій - стійкість, мужність, відповідальність і багато іншого, про що могли мріяти батьки при народженні своєї дитини.

Досвід народної педагогіки свідчить, що навіть у дитинстві виховання дітей здійснювалося з урахуванням їх гендерних особливостей. Так, наприклад, в колискових піснях, пестушках, потішках, іграх, присутні

звернення не просто до маленької дитини, а до дівчаток і хлопчиків. У відповідності до того, кому саме адресована потішка чи пестушка, - дівчинці або хлопчикові, прогнозувалося їхнє майбутнє. Працю дівчаток у майбутньому пов'язували із жнивами, приготуванням їжі, пошиттям одягу, а хлопчиків - з полюванням і рибальством, рубкою лісу, доглядом за тваринами і т. ін.

Батьки у вихованні маленьких дітей брали участь менше, ніж матері, але починаючи з 3-х років, вони активно включалися у виховання дитини. Так, наприклад, в селянських сім'ях з 3-х років діти приймали їжу за спільним столом. Дівчинку брала до себе на коліна мати, а хлопчика - батько. І з цього моменту вся відповідальність за виховання дітей лягала на плечі батьків: за дівчаток відповідали матері, а за синів - батьки.

Слід звернути увагу на те, як у сім'ї диференціювалася праця дівчаток і хлопчиків. Дівчатка залучалися до догляду за молодшими дітьми, прибирання будинку, миття посуду. Вони заганяли худобу в двір, пасли гусей і під керівництвом матері робили перші кроки з придбання навичок у прядінні, вишиванні, шитті, ткацтві. Хлопчиків залучали як помічників до жнив, сінокосу, боронування, вчили молотити, запрягати коня і керувати ним. Батьки розкривали хлопчикам секрети полювання, риболовлі.

Від дівчаток і хлопчиків дошкільного віку вимагалася суворе дотримання норм моралі: повага до старших, дбайливе ставлення до людей похилого віку і молодших дітей, доброта, чуйність, ввічливість і дисциплінованість, старанність і чесність. Особливо значний був статус жінки-матері. Її виховний вплив був настільки визначальним, що і позитивні, і негативні результати виховання приписувалися в першу чергу їй. Процес виховання дівчаток знаходився в руках матерів, які відповідали за їхню поведінку. Батько у вихованні дочок виступав більше як авторитет, на який посилалися матері. Всю відповідальність за виховання хлопчиків дошкільного віку брав на себе батько й інші чоловіки родини: дідусь, дядьки, старші брати.

Беззаперечно, наївно було б вважати, що народна педагогіка допоможе сучасним батькам вирішити проблеми виховання дітей з урахуванням їхніх гендерних особливостей. Всьому свій час і місце. Але у вихованні підростаючого покоління народ-вихователь, народ-педагог притримувався принципів рівності, демократизму і гуманізму.

Усвідомлення того, що втрата багатьох прогресивних народних традицій призвела до духовного зубожіння суспільства, до розриву зв'язку часів і поколінь, змушує сучасних учених і дослідників шукати шляхи відродження інтересу до національних, культурних традицій народу на основі глибокого їх вивчення і прилучення до них усіх верств населення.

Разом з тим, стає очевидним, що багато чого з досвіду народної педагогіки, на жаль, залишається за межами знань вихователів і батьків, а тому не використовується. Тому, при взаємодії дошкільного навчального закладу з родинами вихованців, використовуючи сучасні технології

виховання, однією із найактуальніших задач є прилучення батьків до чистого, перевіреного витоку, яким є народна педагогіка.

Література:

1. Петровский А. В. Дети и тактика семейного воспитания / Артур Владимирович Петровский. – М. : Знание, 1981. – 95 с.
2. Постовий В. Г. Сучасна сім'я і її педагогіка / Постовий В. Г. – К. : ІПВ, 1994. – 272 с.
3. Шибасєва А. І. Батькам про статеве виховання / А. І. Шибасєва. – М. : Медицина, 1989. – 182 с.

ВПЛИВ НЕСПРИЯТЛИВИХ УМОВ СОЦІАЛІЗАЦІЇ НА ПСИХІЧНИЙ РОЗВИТОК ДИТИНИ

Токан О.

*студентка ФДСО, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Науковий керівник – старший викладач Лемещук М. А*

У всіх живих організмів, що перебувають на певній сходинці природної ієрархії, від найпростіших до найскладніших, процес пристосування до навколишнього середовища проходить в залежності від складності самого організму. Найскладнішим і найтривалішим є період адаптації та пристосування до життя в людини. По-суті, все своє життя людина навчається та переучується жити в світі суспільних відносин. Цей процес отримав назву «соціалізація». Під соціалізацією розуміють процес, в ході якого людська істота з певними біологічними задатками шляхом засвоєння системи знань, норм і цінностей набуває якостей, необхідних для її життєдіяльності в суспільстві[3]. Результатом соціалізації є входження індивіда в суспільство, активне засвоєння ним соціального досвіду, соціальних ролей, норм, цінностей, тощо.

Процес соціалізації триває протягом всього життя людини і передбачає використання різноманітних механізмів соціалізації: наслідування, ідентифікації та інтеріоризація, почуття сорому і провини. Проте, соціалізація дорослих полягає скоріше в зміні зовнішніх прояві поведінки, а в дитячому віці відбувається формування основ ціннісних орієнтацій. В дитинстві закладається основа соціалізації, адже людська особистість в цей період життя формується приблизно на 70%. Варто в цьому періоді припуститися помилок, як в структурі особистості можуть статися незворотні зміни, які стануть причиною її асоціалізації.

Дитячий період соціалізації можна розділити на кілька етапів в залежності від виду провідної діяльності дитини та основних джерел впливу на неї. По-перше, це період від народження до початку відвідування ДНЗ, коли дитина перебуває переважно в колі сім'ї сім'ї. По-друге, це період перебування дитини в ДНЗ, коли функції соціалізації виконують сім'я, вихователі ДНЗ та дитячий колектив. По-третє, це

шкільне дитинство, коли відбувається збільшення кількості суб'єктів соціалізації: сім'я, школа, учителі та однокласники, неформальні колективи, соціальні мережі тощо. На кожному з цих етапів не можна відкидати роль ЗМІ.

Загалом, особистість самостійно створює суспільні відносини, проте для становлення особистості, людині доводиться пройти шлях соціалізації в різних групах. А отже, залежно від ролі та місця, яке людина займає в них, сформується певний тип особистості та її структура.

Дитина ще не здатна оцінювати суспільні соціальні норми, вона тільки засвоює їх та коригує відповідно до них базові ціннісні орієнтації. Розуміння суспільних відносин, співвідношення добра і зла в дитинстві проходить через підкорення дорослим і строге виконання правил. Соціалізація дітей сприяє формуванню мотивації їхньої поведінки. Виходячи з цього, зміст соціалізації залежить від характеристик соціальних інститутів, в яких вона перебуває.

Визначальним чинником та першоджерелом соціалізації дитини, її становлення та формування є сім'я. Від батьків залежить рівень духовних потреб дитини, її інтереси та життєва позиція, ставлення до самого себе та до інших людей. Від атмосфери в сім'ї значною мірою залежить вектор активності дитини, її самопочуття та самоусвідомлення в суспільстві, характер особистісних очікувань щодо оточуючих людей.

В залежності від рівня внутрішньосімейної моральності, духовності, задоволеності емоційно-психологічних потреб всіх членів, сім'ї поділяють на благополучні та неблагополучні [4]. Зазвичай, дитина, вихована за несприятливих умов, характеризується конфліктністю, замкнутістю, неадекватною самооцінкою, негативним ставленням до суспільства.

Серед несприятливих умов соціалізації в сучасному українському суспільстві є прояви насильства щодо дітей як до найбільш незахищеної та вразливої частини населення. Причинами насильства в сім'ї є низьке матеріальне становище, традиції тоталітарного виховання в батьківських сім'ях, порушення структури і функцій сім'ї, традиційна парадигма виховання через «кнут і пряник» тощо [7]. При цьому, під насильством варто розуміти не лише фізичні покарання. Розрізняють чотири найбільш поширених види сімейного насильства: нехтування основними потребами дитини, психоемоційне насильство, фізичне (тілесне) та сексуальне насильство. Проте, в будь-якому випадку застосування батьками насильства як засобу виховання, дитина відчуватиме до них ненависть, недовіру, агресію.

На пізнавальну сферу негативно впливає і фізичне насильство, оскільки воно може стати причиною черепно-мозкових травм та дисфункцій мозку. Через фізичне насильство зазнає ураження мотиваційна сфера та самосвідомість, у дитини відбувається затримка розвитку мислення, здатності здійснювати спостереження, розпоршується увага,

погіршується пам'ять; в дитини може виникнути заїкання, що, в свою чергу, додатково ускладнює соціалізацію[8].

Нехтування, ігнорування інтересів та потреб дитини як один з видів сімейного насильства, перш за все, негативно впливає на емоційну сферу та самосвідомість дитини. Вона відчуває самотність, відчуження, непотрібність. Знехтувана дитина не вчиться ставити цілі та долати життєві перешкоди, адже в неї уповільнений розвиток мотиваційної сфери, відсутня мотивація до навчання, а через це уповільнюється розвиток пізнавальної сфери. Окрім того, незабезпеченість дитини засобами навчання змушують її відчувати комплекс неповноцінності серед ровесників.

За несприятливих умов соціалізації, насильства, у дітей відбувається формування захисних реакцій, які спрямовані на збереження тимчасового емоційного благополуччя, але не мотивують активності дітей щодо подолання цих умов через відсутність досвіду подолання критичних ситуацій. Психологічно незрілий індивід набуває стереотипної поведінки агресора або жертви, і при цьому в нього зберігаються відчуття сумісності й узгодженості такої поведінки з власним «Я»[1].

З метою подолання несприятливих факторів соціалізації дітей в Україні створено систему державних інституцій, головним завданням яких є створення умов для покращення становища та нормалізації життя таких дітей, їх всебічного розвитку та створення умов для соціальної адаптації. Серед методів роботи з дітьми широко використовуються сімейна терапія, казкотерапія, психодрама, метафора, соціотерапія, арттерапія, ігрова терапія, індивідуальне консультування тощо[2]. Важливе значення має робота з батьками, яка вимагає не засудження чи оцінки, а полягає в підтримці, педагогічній просвіті та тісному контакті з метою запобігання та вирішення критичних ситуацій, відновленні функцій сім'ї.

Література:

1. Гуменюк О. Є. Психологія Я-концепції: Навчальний посібник. – Тернопіль: Економічна думка, 2004. – 310 с.
2. Ілляшенко Т. Д. Чому їм важко вчитися? Методичний посібник, присвячений питанням психолого-педагогічної допомоги молодшим школярам із труднощами у навчанні. – К: «Видавництво «Початкова школа», 2003. – 128 с.
3. Москаленко В. В. Соціальна психологія: Підручник. – К: Центр навчальної літератури, 2005. – 624 с.
4. Проблемні сім'ї (діти і батьки). Ю. М. Якубова, О. Г. Антонова-Турченко. – К., 1998. – 138 с.
5. Психологія: Підручник / Ю. Л. Трофімов, В. В. Рибалка, П. А. Гончарук та ін.; за ред. Ю. Л. Трофімова. – 5-те вид., стереотип. – К.: Либідь, 2005. – 560 с.
1. Спиваковская А. С. Профилактика детских неврозов (комплексная психологическая коррекция). – М.: Изд-во МГУ, 1988. – 200 с.

2. Целуйко В. М. Психологія неблагополучної сім'ї: Книга для педагогов и родителей. – М.: Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2004. – 272 с.

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ МАТЕМАТИЧНОЇ НАУКИ В УКРАЇНІ ТА ЗДОБУТКИ НАРОДНОЇ МАТЕМАТИКИ

Тушина Т.

*студентка ФДСО, Уманський державний
педагогічний університет імені Павла Тичини
Науковий керівник – канд. пед. наук., доц. Залізняк А. М.*

Відродження духовної культури українського народу, розбудова національної освіти в умовах незалежної України неможливе без опори на українську етнопедагогіку. Українська етнопедагогіка має багату історію і давні традиції. Особливу галузь народознавства становить народна математика.

Народна математика – це могутній чинник інтелектуального розвитку дитини, формування її пізнавальних і творчих здібностей. Від ефективності математичного розвитку дитини в дошкільному віці залежить успішність навчання математиці в початковій школі. Тому навчанню дошкільників основам математики відводиться важливе місце.

З погляду сучасної концепції дошкільної освіти, дітей слід навчати не лише обчислювати, вимірювати, розрізняти геометричні фігури, орієнтуватись у часі і просторі, а й учити логічно мислити, розвивати творчі здібності, пізнавальні інтереси.

Проблеми народної математики здавна цікавили вчених. Видатні вітчизняні педагоги (К. Ушинський, Є. Тихеева, Е. Флерина, А. Усова та інші) неодноразово підкреслювали величезні можливості малих фольклорних форм як засоби виховання і навчання дітей.

Проблему підготовки педагогів з формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку досліджували К. Щербакова, Г. Леушина, А. Столяр, Н. Баглаєва, О. Фунтикова, Л. Плетеницька, М. Машовець та інші. Ці дослідження розкривають зміст, методи, форми, засоби, нові технології у навчанні педагогів з формування у дошкільників логіко-математичної компетентності, логіко-математичного розвитку.

На зорі цивілізації люди задовольнялися так званою малою лічбою, а саме трьома числами: один, два, багато. Спочатку людина рахувала до двох. Через деякий час вона стала рахувати до п'яти, шести, а потім і до десяти. Основною системою числення в українців була десяткова. В Україні в давнину була наявна певна специфіка народного математичного письма та обчислення в Україні. У наших предків засобом «запису» чисел були бирки, тобто дерев'яні дощечки чи палички, на яких ножем, сокирою

або шилом робилися риски, хрестики, інші позначки, якими відмічали число голів худоби, кількість здобичі на полюванні тощо. Бирки використовували також і в різних позичках, при цьому на них зазначалась величина боргу. Одна половина бирки залишалась у боржника, друга — у позикодавця. Коли борг повертали, то після звірки зарубок обидві частини бирки знищувались [6].

В історії математики розрізняють чотири найголовніші періоди:

- 1) зародження математики (від найдавніших часів до VI-V ст. до н. е.);
- 2) математика сталих величин (VI- V ст. до н. е. – XVI ст. включно);
- 3) математика змінних величин (XVII ст.— середина XIX ст.);
- 4) сучасна математика (друга половина XIX ст.— наші дні) [1, С. 5].

Слов'янська система розвивалася поступово.

Від часів процвітання і занепаду Київської Русі (IX-XII ст.) дійшли до нас перші відомості про розвиток математики, а саме — арифметичних знань слов'янських народів. Давньослов'янська алфавітна нумерація була заснована на кирилиці й глаголиці. Найбільшого поширення набула кирилицька нумерація. Джерела XI століття підтверджують також знання індійської нумерації [1, С. 28]. В X-XII століттях в Київській Русі з'явилися перші паростки математичної культури.

Створені в XVII і XVIII століттях галузі математики ще інтенсивніше розвивалися в XIX і XX століттях. В цей час надзвичайно розширилося коло застосувань математики до розв'язування задач природознавства і техніки. Крім кількісного зростання, у четвертому періоді свого розвитку математика зазнала й істотних якісних змін — з'явилися нові глибокі теорії й узагальнення. Насамперед йдеться про створення геніальним математиком М. І. Лобачевським (1798 — 1856) неевклідової геометрії [1, С. 22].

Дослідження все складніших природних і штучних систем зумовили появу цілого ряду нових математичних дисциплін: теорії алгоритмів, моделей, інформації, масового обслуговування, ігор, структур, катастроф, розмитих множин тощо. Сьогодні вся математика, безумовно, розвивається шаленими темпами і є майже недоступною для однієї людини. Але, щоб осягнути всі її вершини, необхідно починати з самих витоків.

Зауважимо, що найгрунтовніше дослідження з історії розвитку народної математики в Україні провела Л. Граціанська.

Елементи математичного знання, що постали з практичних потреб людини, знаходимо в Україні вже в найдавніші часи. Потреби торговельних розрахунків, виміру податків, землемірства, будівництва, військової справи, календаря тощо не лише створили староукраїнську систему мір, а й спонукали до застосування арифметики й геометрії. Абеткове числування проіснувало з IX до XVII століття. Описи аристотелівських понять абстрактної математики зустрічаємо вже в «Ізборнику Святослава» (1073); математичною пам'яткою є задачі в збірнику «Руська Правда». Зберігся математичний рукопис княжих часів, який датується 1136 роком. Пізніше в Україні склалась мережа народних

шкіл, серед яких виділялись школи дяківські, парафіяльні, монастирські, братські, міські, полкові (на Гетьманщині), січові (на території Запорізької Січі) тощо.

Отже, математичні знання в далекому минулому застосовувалися для вирішення повсякденних завдань.

Література:

1. Конфорович А. Г. Математика служить людині. / Конфорович А. Г. – Київ: Радянська школа, 1984. – 192 с.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД РОЗВИТКУ ВЛАСТИВОСТЕЙ УВАГИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Черніженко В.

*студентка ФДСО, Уманський державний
педагогічний університет імені Павла Тичини*

Науковий керівник – канд. пед. наук., доц. Попиченко С. С.

На сучасному етапі соціально-економічного розвитку України зростає необхідність виховання підростаючих поколінь, здатних творчо мислити, створювати та застосовувати новітні технології, адекватно діяти в умовах інновацій.

Потік інформації, розширення людських контактів, розвиток різноманітних форм масової культури, ріст темпу життя приводять до збільшення обсягу знань, необхідних для життя сучасній людині. У засвоєнні нового знання особливого значення набуває увага. Увага завжди тісно пов'язана з діяльністю людини, забезпечує її свідомий характер, а також нею стимулюється і регулюється.

Зміни, що відбуваються у суспільстві, вплинули і на розвиток дітей, висунули нові вимоги до системи освіти загалом. Дошкільна освіта сьогодні покликана забезпечити інтелектуально-творчий, емоційний, фізичний розвиток дитини і здійснити її підготовку до школи. Однією з неодмінних умов успішного навчання в школі є розвиток довільної, навмисної уваги в дошкільному віці. Школа висуває вимоги до довільності дитячої уваги в плані уміння діяти без відволікань, дотримуватись інструкцій і контролювати одержуваний результат.

Мета нашого дослідження – розробка психолого-педагогічного супроводу розвитку властивостей уваги дітей дошкільного віку.

Аналіз літературних джерел показав, що вагомим досягненням є у дослідженні уваги в процесі діяльності особистості вітчизняними та зарубіжними вченими. Зокрема, виявлена роль уваги в усіх компонентах діяльності (цільовому, операційному, контрольно-оцінному), простежена роль уваги у змістово-інформаційному, емоційно-вольовому, комунікативному і результативному аспектах діяльності.

Вивчення дослідниками вікового аспекту уваги дозволило виокремити низку послідовних етапів її розвитку в дошкільному дитинстві:

виникнення реакції зосередження та орієнтувального рефлексу в перші тижні життя дитини; прояви орієнтувально-дослідницької діяльності у 2-му півріччі життя; розвиток окремих видів та властивостей уваги в предметній діяльності упродовж другого і третього років життя; переважання мимовільної уваги, що відображає її інтереси до предметів, які її оточують, і дій, що з ними виконуються, на 4-му році життя; поява здатності керувати своєю увагою, свідомо спрямовувати її і утримувати на певних предметах, явищах на 5-му році життя; виникнення на 6-му році життя елементарної форми довільної уваги під впливом словесної самоінструкції, що пов'язана з вольовими якостями дитини [1].

Узагальнення результатів експериментального дослідження дозволило зробити наступні висновки.

Успішність в оволодінні тією чи іншою діяльністю залежить від уваги – спрямованості і зосередженості свідомості дитини, які передбачають підвищення інтенсивності її сенсорної, інтелектуальної та рухової активності.

Роль уваги полягає у активізації необхідних і гальмуванні непотрібних у даний момент психічних і фізіологічних процесів; цілеспрямованому відборі інформації, що надходить; забезпеченні тривалої зосередженості, активності на одному й тому ж об'єкті; регуляції а контролі перебігу діяльності. Увага пов'язана з інтересами, нахилами, покликанням людини, від її особливостей залежать і такі якості особистості, як спостережливість, здатність відзначати в предметах і явищах малопомітні, але істотні ознаки [2].

Увага дітей дошкільного віку має такі особливості: нетривала зосередженість, схильність до значних коливань; піддатливість зовнішнім впливам; залежність від виду та організації занять; неспроможність переключення на власний розсуд з одного об'єкта на інший за відсутності довільної психічної регуляції; залежність від віку дітей; слабкий розподіл уваги (неможливість одночасно виконувати два або більше видів діяльності); невеликий обсяг (неспроможність сприймати багато об'єктів за короткий проміжок часу).

Розвиток уваги пов'язаний з розширенням інтересів дітей, удосконаленням розумової діяльності, загальним зростанням ролі мовлення в регуляції поведінки дитини. У розвитку уваги чітко визначається діапазон індивідуальних відмінностей, оскільки властивості уваги дошкільника формуються в різних видах діяльності і залежать від минулого досвіду та загального інтелектуального розвитку дитини, її пізнавальних інтересів.

Головне досягнення у розвитку уваги в дошкільному віці полягає у зародженні її нового виду – довільної уваги, пов'язаної із свідомо поставленою метою, вольовим зусиллям. Складання елементів довільності в керуванні увагою пов'язане зі становленням довільності як риси особистості.

Найважливішими психолого-педагогічними умовами розвитку уваги дошкільника є забезпечення дорослим відповідного віку та повноцінного спілкування з дитиною; чітке розуміння дитиною конкретного завдання виконуваної діяльності, створення сприятливих умов для діяльності; надання ініціативи і самостійності дошкільнику у виконанні різноманітних видів діяльності; тренування довільної уваги (шляхом повторень і вправ) з метою виховання спостережливості та уважності у дітей.

Виховання уважності як риси особистості є важливим механізмом формування психологічної готовності до шкільного учіння та полегшення процесу адаптації дітей до навчання в школі.

Література:

1. Павелків Р. В. Дитяча психологія: Навч. посіб. / Р. В. Павелків, О. П. Цигипало. – К.: Академвидав, 2008. – С.221 – 233.
2. Эльконин Д. Б. Психическое развитие в детском возрасте./ Д. Б. Эльконин. – Избранные психологические труды. – Москва-Воронеж: НПО «НОДЭК», 1995. – 414 с.

РОЛЬ ГРИ-ДРАМАТИЗАЦІЇ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ У ДІТЕЙ 5-6 РОКІВ

Швець М.

*студентка ФДСО, Уманський державний
педагогічний університет імені Павла Тичини,
Науковий керівник – канд. пед. наук, доц. О. Г. Бутенко*

Гра як провідний вид діяльності дітей дошкільного віку справляє визначальний вплив на розвиток дитини (Л. Виготський, Д. Ельконін та ін.). Сутність гри полягає в тому, що вона є засобом здійснення узагальнених бажань дитини, основним змістом яких є система відносин з дорослим. Гра є засобом пізнання соціальної дійсності, забезпечуючи засвоєння різних соціальних ролей, моделей соціальних відносин, у тому числі, відносин між представниками різної статі. Д. Мід розглядав гру як модель соціальної взаємодії, засіб засвоєння дитиною соціальних установок, у яких відображені моральні норми та вимоги. Ідеї про сутність гри як способу пізнання і перетворення навколишнього світу, соціальних норм і життєвих сенсів були висловлені О. Газманом, С. Григор'євим, Н. Самоукіною, Г. Селевко [2].

Театралізована ігрова діяльність, в межах традиційної класифікації дитячих ігор, відноситься до класу творчих ігор і знаходиться в тісному взаємозв'язку з сюжетно-рольовою грою. У класифікації дитячих ігор, розробленою С. Новосоловою, театралізована гра належить до класу ігор, що виникають з ініціативи дитини; до виду сюжетно-самодіяльних ігор, до якого також належать сюжетно-відображальні, режисерські, сюжетно-рольові ігри, що підтверджує їх тісний взаємозв'язок.

Специфіка театралізованої гри полягає в тому, що вона, на відміну від звичайної творчої гри, заснована на драматизації літературних творів (або власних інсценівок), пристосованих для виконання на сцені. У театралізованій грі сюжет, план гри, образ героя, його основні риси, дії, переживання, умови його проживання, зумовлені змістом твору, підпорядковані правилу, що відображає фіксовану автором логіку відносин і взаємодій об'єктів навколишнього світу. Однак, це не виключає прояву дитячої творчості, оскільки способів реалізації ролей немає, то дії не подаються в готовому вигляді. Літературний твір лише підказує ці дії, але їх ще треба створити і втілити в якихось рухах, жестах, інтонації, міміці. Дитина сама вибирає виразні засоби, визначає особливості передачі художнього образу (О. Лапутіна, О. Рубенок, Н. Реуцька, Л. Барсукова та ін.) [1].

Театралізовані ігри відрізняють динамізм, висока емоційність, розпал почуттів, наявність образів, народжених реальністю, і вимагають негайного втілення в життя. Такі ігри потребують активної роботи думки, спрямованої на сприйняття і відтворення змісту літературного твору, на створення уявою відповідних образів [1]. Ігри-драматизації від театралізованої діяльності відрізняє менша регламентованість, а від сюжетно рольових ігор – заданість сюжету і необхідність орієнтуватися під час реалізації ігрового задуму на логіку літературного твору. При цьому, гра-драматизація зберігає всі структурні компоненти гри і ґрунтується (як і театралізовано діяльність) на втіленні заданих сюжетом ролей в умовах уявної ситуації.

Театралізована гра, розвиваючи особистість дитини, сприяє її адаптації в суспільстві, дає можливість розширити сферу соціальної орієнтації дошкільника, дозволяє познайомити її з різними соціальними ситуаціями і навчити поводити себе в них, розвиває комунікативні звички (Т. Зінкевич-Євстигнеєв, Т. Грабенко).

Сьогодні гра-драматизація розглядається як засіб навчання вмінню вести діалог з однолітком, що є важливим для соціального особистісного розвитку дитини, джерелом становлення її комунікативної компетенції, важливою сферою її активності, саморозвитку (А. Арушанова). З цих позицій стає можливим чітко усвідомити потенціал театралізованої гри як фактора розвитку соціального досвіду [3].

Таким чином, театралізована гра вбачається нам незвичайно насиченою в емоційному відношенні діяльністю, в якій діти допускають керівництво дорослого, не помічаючи його, оскільки бажання опинитися в казці є досить великим. Саме ті казки, в яких закладені витoki креативності, забезпечують прояви радості і здивування. Ця діяльність найбільш повно охоплює особистість дитини і відповідає специфіці розвитку її психічних процесів.

Література:

1. Артемова Л. В. Театрализованные игры дошкольников : Кн. для воспитателя детского сада / Л. В. Артемова. – М. : Просвещение, 1991. – 151 с.
2. Бутенко О. Г. До проблеми гендерного виховання дошкільників / О. Г. Бутенко // Зб. мат. міжнар. наук.-практ. конф. [«Проблеми дошкільної та початкової освіти у контексті сучасного виміру»]. – Умань, 2008. – С. 15–17.
3. Кравець В. П. Гендерна педагогіка / В. П. Кравець. – Тернопіль, 2005. – 338 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ П'ЯТИРІЧНОГО ВІКУ

Шиманський А.

студентка ФДСО, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Науковий керівник – канд. пед. наук., викладач Корінна Г. О.

Сучасний соціальний світ поставив перед наукою актуальне і проблемне питання сутності психічного, соціального та фізичного становлення дитини дошкільного віку, що полягає в поступовому опануванні нею соціокультурних досягнень суспільства, у формуванні здатності усвідомлювати себе, світ і взаємодіяти з ним. На думку вчених, в умовах сьогодення постає «необхідність дослідити, як в умовах соціальної нестабільності відбувається процес пізнання соціального світу та засвоєння дитиною соціальної реальності, виявити все те нове, що відбувається сьогодні у просторі Дитинства» [4, с. 86].

Надаючи виняткового значення періоду дитинства О. Запорожець, зазначав, що «протягом дитинства засвоюється суспільний досвід, накопичений попередніми поколіннями. Наслідуючи дорослих, вислуховуючи їхні словесні вказівки та пояснення, дитина оволодіває новими знаннями й уміннями, вчиться правильно логічно мислити, а також доволіно керувати своєю поведінкою»; «протягом дитинства суттєво змінюються взаємостосунки дитини з оточуючими людьми і навколишнім предметним середовищем. Змінюється і характер її діяльності» [1, с. 199].

Науковці одностайні в тому, що у дошкільному віці дитина все більше розширює простір предметного та починає освоєння соціального світу, набуває умінь використання все більшої кількості предметів за їх функціональним призначенням, починає відчувати ціннісне ставлення до навколишнього світу, відкриває для себе певну відносність постійності речей. При цьому розумовий, естетичний, моральний, тобто власне соціальний розвиток, набирає високих обертів. Серед об'єктів соціального світу, які пізнає дитина, перебуває і вона сама. Дошкільник, який починає усвідомлювати власне «Я», виявляє інтерес до себе, свого організму, до

своїї статі, до своїх почуттів, переживань. Психологи називають це розвитком самосвідомості. Процес становлення особистості в дошкільному дитинстві є процесом її безперервного розвитку у площині формування первинних абрисів світосприйняття, освоєння і присвоєння світу, що відзначаються певними просторово-часовими уявленнями про дійсність, які, сполучаючись і синтезуючись, дають у результаті цілісний образ світу [4, с. 130–131].

Протягом перших шести-семи років життя дитина розвивається надзвичайно стрімко, наслідком чого є грандіозні зміни у її фізичному і психічному розвитку: дитина з беспорядної істоти перетворюється на свідому людину, набуває певних якостей, які в подальшому житті лише розвиваються і вдосконалюються [3].

У аспекті започаткованого дослідження слід проаналізувати психофізичні особливості дітей п'ятирічного віку, які представлені у програмі розвитку дітей «Дитина». Згідно з програмою «Дитина» [1] новоутвореннями дітей п'ятирічного віку є передбачення результату діяльності, активна плануюча функція мовлення, позаситуативно-ділова форма спілкування з однолітками.

Дитина п'яти-шести років прагне пізнати себе й іншу людину як представника суспільства (найближчого соціуму), поступово починає усвідомлювати зв'язки та залежності у соціальній поведінці та взаєминах людей. У цьому віці, згідно до програми, дошкільники здійснюють позитивний моральний вибір (переважно в уявному плані). У цьому віці у їхній поведінці відбуваються якісні зміни: формується можливість саморегуляції, тобто діти починають висувати до себе ті вимоги, які раніше висували до них дорослі.

У п'ятирічних дітей формується система первинної гендерної ідентичності, діти мають диференційоване уявлення про свою гендерну приналежність за істотними ознаками. Істотні зміни відбуваються в цьому віці у дитячій грі, зокрема, в ігровій взаємодії. Діти часто намагаються контролювати дії один одного. У випадку виникнення конфліктів під час гри пояснюють партнерам свої дії або критикують їх вчинки, посилаючись на правила. Діти активно оволодівають уявленнями про навколишній світ, які отримують завдяки своїй активності, прагненню ставити запитання.

Підсумовуючи викладене, відзначимо наступне, враховуючи особливості розвитку дітей п'ятирічного віку, дошкільний навчальний заклад має створити сприятливі умови для повноцінного оволодіння дітьми загальнопізнавальними вміннями й навичками, що сприятиме їх психічному та фізичному розвитку. Окрім того, дошкільні заклади, керуючись у своїй діяльності законодавчими актами у сфері освіти, науковими методиками, покликані забезпечити адекватний процес соціалізації дітей дошкільного віку, без чого неможливе щасливе дитинство.

Література:

1. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років /

наук.кер.проекту В. О. Огнев'юк; авт..кол.: Г. В. Белеленька, О. Л. Богиніч, Н. І. Богданець-Білоskalенко [та ін.]; наук.ред. Г. В. Белеленька, М. А. Машовець; Мін. осв. і науки України, Київ.ун-т ім. Б. Грінченка. – К.: Київ.ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. – 304с.

2. Лупаренко С.Є. Проблема дитинства й дитини в наукових дослідженнях О. Запорожця / С. Є. Лупаренко // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи. – Випуск 41. – Режим доступу: <file:///C:/Users/HomePC/Downloads/568-1115-1-SM.pdf>.

3. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка [навчальний посібник] / Т. І. Поніманська. – К.: Академвидав, 2006.– 456 с.

4. Рогальська-Яблонська І. П. Соціалізація та виховання особистості в дошкільному дитинстві: теоретичні аспекти та методичний супровід: [монографія] / [І. П. Рогальська-Яблонська та ін. ; наук. ред. І. П. Рогальська-Яблонська]; Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. – Умань : Жовтий О. О., 2013. – 334 с.

ВПЛИВ СІМ'Ї НА ФОРМУВАННЯ МАЙБУТНЬОГО СІМ'ЯНИНА В ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Юраш І.

студентка ФДСО, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Науковий керівник – канд. пед. наук., доц. Мельникова О. М.

Сім'я – одна з найбільших цінностей, створених людством за всю історію свого існування. Жодна нація, жодна культурна спільність не обійшлася без сім'ї. У її позитивному розвитку, збереженні й зміцненні зацікавлене суспільство, держава. В міцній, надійній сім'ї потребує кожна людина незалежно від віку.

В останні роки проблема підготовки підростаючого покоління до сімейно-батьківської діяльності актуалізувалася у зв'язку з тим, що загострилася сучасна ситуація в суспільстві. Але сім'я, будучи для дитини першим і найбільш значущим провідником соціального впливу, «вводить» її в усе різноманіття родинних стосунків, домашнього побуту, викликаючи ті чи інші почуття, дії, способи поведінки, впливаючи на формування звичок, рис характеру, розвиток психічних властивостей тощо. Усім цим «багажем» дитина користується не тільки у дійсному житті, адже багато чого із засвоєного в дитинстві визначить її якості як майбутнього сім'янина.

У ряді досліджень Т. Барінової, Є. Васильєвої, С. Голод, М. Мацковської було зроблено спроби вивчити уявлення дітей про сім'ю, які формуються у них стихійно. Внаслідок чого було виявлено те, що ці уявлення відрізняються фрагментарністю, неточністю, бідністю емоційного забарвлення, а часто не відповідають дійсності. Слід зазначити, що причиною такого низького рівня знань дітей про сім'ю є те, що в

програмах для дошкільних установ цій найважливішій галузі соціального світу приділяється недостатньо уваги.

Сучасні наукові дані доводять, що у перші роки життя дитини, що виховується у сім'ї, формується її прообраз. Адже у сім'ї дитина входить у діяльність та засвоює, накопичені у людському світі, значення. У дослідженнях підкреслюється, що «образ світу», «картина світу» розвивається у дитини як єдине ціле. Це, насамперед, уявлення про ставлення до природи, людей, суспільства, зокрема про родину, її членів, сімейний родовід, домашні справи тощо, що визначає значимість того образу сім'ї, який первісно формується у дитини дошкільного віку [2; 3].

Учені (М. Буянов, Н. Голиков, Н. Захаров) стверджують, що у багатьох сучасних дітей формується zdeформований, спотворений образ сім'ї, який пов'язаний із кризою сім'ї. Адже у сучасній сім'ї змінюються не тільки окремі функції, а й деформуються соціальні ролі членів сім'ї, простежується тенденція роз'єднаності в міжособистісних стосунках. Дефіцит емоційно-особистісних контактів батьків з дітьми, які творяться у силу службової зайнятості дорослих членів родини є причиною дитячої самотності, не дивлячись на її життя серед рідних і близьких. Крім того, на формування образу сім'ї в дітей дошкільного віку негативно впливає відсутність батька як члена сім'ї.

Дитина в розлученій, неповній сім'ї накопичує негативну інформацію про батька, про родину в цілому, що формує у неї неправильні уявлення про родину як джерело несправедливості, зрадництва, усіляких бід. Це негативно відбивається на розвитку її очікувань щодо своєї особистої, майбутньої сім'ї, а тому очікування щодо власної сім'ї часто носять егоїстичний, гедоністичний характер: «Буду завжди робити, що захочу», «Буду цілий день дивитися телевизор, а дружина нехай працює», що є доказом перекрученості, неправильного сприйняття образу сім'ї в сучасних дітей дошкільного віку.

На сучасному етапі погляди більшості дослідників фактично одностайні у тому, що провідним фактором у процесі виховання є особистісні якості батьків [5, с.87].

Сім'я є багатогранною системою, у якій відбуваються взаємодія суспільства, взаємовідносини «батьки-дитина», взаємопроникнення світу дорослих та світу дітей, що формує у останніх образ сім'ї. У дослідженнях І. Бестужев-Лада виявлено можливість включення дітей у життя родини шляхом прилучення до праці, участі у підготовці сімейних свят, спільному дозвіллі, де виховуються такі якості, як турботливість, взаєморозуміння [1, с.63]. А це і є підготовкою дітей до життя у суспільстві, до виконання, у майбутньому, функцій батьків.

Психологи Н. Голиков, І. Дубровіна, Є. Кузьмин, В. Леві, відзначають, що сімейна атмосфера сприяє розвитку в дитини багатого емоційного життя, що є важливим у становленні позитивного образу сім'ї у неї. Варто зазначити, що сформований у дитинстві образ сім'ї не буде нейтральним

стосовно майбутнього життя, а навпаки, багато у чому визначає його установки.

Таким чином, правильно сформований образ сім'ї у дошкільника є запорукою повноцінної, гармонійної сім'ї у майбутньому. А тому урівноваженою людиною і «гарним сім'янином» є той, хто мав у дитинстві люблячих батьків, мав з ними тісний зв'язок, міг із ними відверто говорити про все, був тим, до кого у ній ставилися доброзичливо, з повагою, але вимогливо.

Отже, гармонійна, повноцінна сім'я зі своїми ціннісними орієнтаціями, особливостями міжособистісних відносин, укладом і стилем життя безпосередньо чи опосередковано готує дитину до майбутнього життя, вибудовує та впливає на становлення позитивного образу сім'ї в дітей дошкільного віку.

Література:

1. Бестужев Лада І. В. Історія твоїх батьків: Розмова із молодим поколінням. – М., 1988. – 148 с.
2. Дитина в кризовому соціумі: як її розуміти і виховувати / упоряд. Л. Шелестова – К. : Ред. «Загальнопед. газети», 2004. – 128 с. – (Б-ка «Шкільного світу»).
3. Діти і соціум: особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку : монографія / А. М. Богущ, Л. О. Варяниця, Н. В. Гавриш, І. П. Печенко / за заг. ред. Н. В. Гавриш. – Луганськ : Альма-матер, 2006. – 368 с.
4. Кульчицька Є. І. Виховання почуттів дітей у сім'ї. – Київ, 1983. – 202 с.
5. Репина Т. А. Проблема полоролевой социализации детей. – М., 2004. – 228 с.

СПІВПРАЦЯ ДНЗ І СІМ'Ї ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ДОБРОЗИЧЛИВИХ ВЗАЄМИН У ДОШКІЛЬНИКІВ

Юргеля Н.

студентка ФДСО, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Науковий керівник – канд. пед. наук., доц. Скрипник Н. І.

Процес демократизації і гуманізації навчально-виховного процесу в закладах освіти посилює увагу до особистості, як активного суб'єкта суспільства, визначає пріоритетним загальнолюдські цінності та гуманні стосунки з навколишнім світом. Практично всі освітні програми для дітей дошкільного віку містять розділ «соціально-емоційне» або «моральне» виховання, присвячені формуванню позитивного ставлення до інших людей, соціальних почуттів, взаємодопомоги та ін. Важливість цього завдання очевидна, оскільки саме в дошкільному віці складаються основні

етичні інстанції, формуються і зміцнюються індивідуальні варіанти відносин до себе і до іншої людини.

У той же час практика свідчить, що виховний процес, який забезпечують дорослі у дошкільних навчальних закладах та в родинах не забезпечує виховання означених характеристик у вихованців. У поведінці вихованців переважають егоїстичні тенденції та формалізм щодо моральних норм і правил, наявні прояви байдужості і жорстокості. У контексті морального виховання та формування гуманних характеристик дошкільників цю проблему фрагментарно досліджували І. Бех [1], Н. Гавриш, А. Гончаренко, О. Кононко [2], О. Крутій, О. Овсяннікова, Т. Поніманська [4], Н. Скрипник, Н. Химич та ін. Теоретичний аналіз встановив, що не достатньо досліджені можливості спільного впливу дорослих (а саме педагогічного колективу ДНЗ та батьків вихованців) на процес формування доброзичливого ставлення дітей до оточуючих.

У ході наукового пошуку було уточнено і узагальнено наукові характеристики основних дефініцій досліджуваної проблеми та встановлено особливості впливу дорослих на формування особистості дошкільника, проведений аналіз стану виховного процесу в рамках проблеми, який передбачав теоретичний аналіз педагогічної документації та методів організації освітнього процесу в ДНЗ, а також використання спостереження, анкетування дорослих, аналіз продуктів діяльності дітей, виконання ряд завдань.

Результати обстеження виявили недостатній рівень обізнаності дорослих про зміст, поняття проблеми та методи її реалізації. У стосунках дорослих з дітьми переважає авторитарний стиль керівництва, що не припустимо в контексті гуманізації освітнього процесу. Відповідно, не забезпечується у повній мірі рівноправна взаємодія учасників освітнього процесу у засвоєнні знань, умінь і навичок; застосовуються методи виховання зовнішнього впливу на поведінку (вказівка, заборона, покарання, заохочення), що не сприяє формуванню самосвідомості дитини. Поза увагою значної кількості педагогів залишається забезпечення позитивного психологічного клімату на засадах взаємної довіри і поваги, стриманості, емпатійності, справедливості та доброзичливих стосунків. Ускладнює процес виховання відсутність програм і методичних розробок, щодо даної проблеми. Водночас, у дорослих є розуміння важливості проблеми та необхідності її рішення.

У ході експерименту було встановлено умови ефективного формування доброзичливого ставлення до оточуючих дітей старшого дошкільного віку за трьома основними напрямками, зокрема:

- просвітницька робота (розширення обізнаності дорослих про поняття і характеристики “доброзичливості”, пропаганда гуманістичних принципів та принципів толерантності);

- профілактична робота (формування усвідомлення важливості виховання доброзичливості, зміни у технологіях навчання та виховання, які б відповідали принципам доброзичливої взаємодії);

– формувальна робота (ознайомлення з методами і прийомами налагодження доброзичливих стосунків та активне використання безконфліктних конструктивних виховних засобів впливу на дитину; формування доброзичливих взаємин у дитячому колективі).

Протягом дослідницької роботи було апробовано визначені методи підготовки педагогічного колективу та членів родини до формування у дитячому колективі доброзичливих взаємин. Для цього було організовано різні форми і методи роботи. Так, з метою *просвітницької роботи* були виготовлені інформаційні стенди, ознайомлення зі спеціальною літературою, організація тематичних круглих столів, обговорення проблемних тем, бесіди тощо.

Профілактична робота передбачала організацію днів відкритих дверей, участь у благодійних акціях, розповсюдження пам'яток для батьків, спільну працю батьків, педагогів та дітей, ділові ігри, спрямовані на корекцію інтолерантної поведінки, батьківські збори та ін.;

Формувальна робота реалізовувалася на індивідуальних консультаціях, навчально-методичних семінарах із використанням соціально-психологічних тренінгів, вправління у побудові різних способів компромісного та терпимого вирішення життєвих ситуацій, ознайомлення з прийомами активного і ефективного слухання, з методами заохочення та припустимого покарання, на тощо.

Експериментальна перевірка засвідчила, що реалізація сукупності визначених завдань за допомогою спеціальних форм і методів співпраці педагогів ДНЗ і батьків, сприяла створенню умов для ефективного формування доброзичливих взаємин у дитячому колективі. Результати дослідження можуть бути використані вихователями та студентами в практиці дошкільних закладів, а також вчителями початкових класів загальноосвітніх шкіл.

Література:

1. Бех. І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання: Науково-методичний посібник. / Бех. І. Д. – К. : ІЗМН, 1998. – 204 с.
2. Кононко О. Л. Соціально-емоційний розвиток особистості (у дошкільному дитинстві): навч. посіб. [для вищих навч. закладів] / Кононко О. Л. – К.: Освіта, 1998. – 255 с.
3. Общение детей в детском саду и семье/ Под ред. Т. А. Репиной, Р. Б. Стеркиной. – М.: Педагогика, 1990. –150 с.
4. Поніманська Т.І. Виховання людяності: технологічний аспект // Дошкільне виховання. - 2008. – №4. – С. 3-5.

ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ НА РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Юхименко С.

*студентка, Уманський гуманітарно – педагогічний
коледж імені Т.Г.Шевченка*

Науковий керівник – канд. пед. наук, доц. Пащенко М. І.

Атмосфера переосмислення життя в Україні вимагає нового педагогічного бачення і зміни парадигми у напрямі виховання і самовиховання творчої, конкурентноздатної особистості, підвищує вимоги до ініціативності, творчого мислення учнів.

Одним із основних завдань, що стоїть сьогодні перед педагогічними колективами ВУЗів, є завдання виховання фахівця високої творчої культури, здатного до активного сприйняття і створення нового у всіх видах діяльності, здатного до дій у нових, нестандартних ситуаціях. Тому формування творчої активності слід розглядати як одну із головних проблем соціалізації особистості, найкращої реалізації її інтелектуального і особистісного потенціалу..

Важливого педагогічного значення набуває дослідження проблеми творчої обдарованої особистості саме в процесі використання інноваційних технологій ,які впливають на моральний, інтелектуальний, фізичний і естетичний розвиток студентів, на зростаючу активність у відношеннях з оточуючим світом, розвиток творчого самовираження. За рахунок впровадження інноваційних технологій навчання, в умовах заохочення з боку викладача творчої активності студентів, сприяння і проведення комплексної роботи, спрямованої на розвиток цієї властивості особистості, психологічний бар'єр на її шляху може бути суттєво зменшеним і, навіть, повністю знятим.

Проте, творче самовираження не виключає репродуктивного самовираження студентів в навчально - виховній діяльності. Мистецтво поєднання цих аспектів полягає в тому, щоб розвиток творчого самовираження удосконалював старі і створював нові знання, навички і вміння, розширював межі їх застосування, підвищував рівні оволодіння ними, щоб репродуктивна діяльність постійно збагачувалась елементами творчої діяльності студентів в процесі використання інноваційних технологій навчання.

Пошуки в цьому напрямі велися багатьма психологами і педагогами. Серед них Пономарьов Я. О., Лук О. Н., Леонтьев А. Н., Тихомиров О. К., Ковальов А. Г., Якобсон П. М., Моляко В. О., Івахненко Л. І., Неженцев Ю. І., Грибов Ю. О., Скрипченко О. В., Заїка Є. В., Анічкін С. О., Волков І. П. та інші. Велику увагу питанню творчості у своїх наукових працях приділяв Л. С. Виготський. Я. О. Пономарьов розробив концепцію розвитку і впливу внутрішнього плану дій на процес творчості. О. Н. Лук займався проблемою впливу розумових здібностей на процес

творчості. Моляко В. О. наголошував на необхідності творчого тренінгу, Волков І. П., Заїка Є. В., Івахненко Л. М. та інші теж говорили, що творчості необхідно спеціально вчити.

Педагогічна технологія означає ланцюжок логічно впорядкованих навчальних кроків, актів і циклів, які здійснюються в процесі навчання. Необхідно перетворити навчання у своєрідні технологічні процеси з гарантованим результатом. Крім того, педагогічна технологія передбачає формування цілей через результати навчання, які виражаються в діях тих, хто навчається, усвідомлює, визначає і перевіряє.

Для педагогічних технологій характерним є систематичний підхід врахування досягнень не тільки педагогіки, психології, а й соціології, теорії управління тощо. Педагогічна технологія виступає як система розробки і здійснення відповідно до обраних цілей всього процесу навчання із врахуванням людських і технологічних ресурсів в їх взаємодії. Метою педагогічних технологій є не накопичення знань та вмінь, а постійно збагачення досвідом творчості і формування механізму самоорганізації і самореалізації особистості. Реалізація такого завдання вимагає іншого підходу до навчання, до виділення і моделювання видів діяльності, допомагають виробити у студентів активне ставлення до довкілля. Світовий досвід свідчить, що ХХІ століття – епоха інформації, змагання за інтелект, тому вчителі розуміти проблему взаємозв'язку навчання і розвитку особистості. Враховуючи, що сучасна модель освіти включає: предметні знання, способи діяльності, досвід творчої діяльності, емоційно-ціннісне ставлення до світу, вона передбачає взаємозалежність рівня розвитку та успіху в навчанні. Тому від студентів викладачі вимагають самоорганізації, організації навчальної діяльності, розвитку аналітичних здібностей, умінь пізнавальної діяльності, самостійності, творче ставлення до завдань. Успішність навчання залежить від сформованості мотиваційної сфери, наявних знань, ціннісних орієнтацій та установок.

Таким чином педагогічна технологія – втілення певного бачення світу, певного розуміння особистості, її спроможності самореалізуватись в динамічному житті за нових ринкових умов.

Розвиток особистості на всіх етапах її життєдіяльності – це умови, засади всебічного розвитку особистості, забезпечення її творчого потенціалу, реалізації здібностей, зростання компетенцій, удосконалення отриманих знань, умінь, навичок в майбутній професійній діяльності.

Інноваційні педагогічні технології спрямовуються насамперед на забезпечення умов для самореалізації сутнісних сил студентів в різних видах теоретичної і практичної діяльності, в динамічному житті за нових ринкових умов. В основі оновлення методів, прийомів навчальної діяльності мають бути гуманістичні стосунки, партнерські відносини, принципи рівноправного діалогу викладач – студент. Визначальною спрямованістю такої роботи є розвиток самостійності студентів, їхньої пізнавально-дослідницької діяльності, систематичне формування в них

вмінь виробляти свою точку зору, оцінку життєвих фактів і явищ, власні погляди, переконання та ідеали.

У педагогічний процес впроваджуються інноваційні технології : інформаційні, комп'ютерні, інтегровані курси, модульно-кредитне навчання, модульно-розвивальне навчання, рейтингова система оцінювання знань, активні методи навчання, дистанційне навчання тощо. Тому визначальна роль в формуванні творчої особистості майбутнього спеціаліста належить викладачу, його позиції, установку на творчість.

Інноваційні педагогічні технології спрямовуються насамперед на забезпечення умов для самореалізації студентів в різних видах теоретичної і практичної діяльності, в динамічному житті за нових ринкових умов.

У педагогічний процес впроваджуються нові технології (інформаційні, комп'ютерні, інтегровані курси, блочно-модульної програми, тощо).

Сучасні соціальні умови підвищують вимоги до професійного рівня спеціаліста, націлюють на формування особистості ініціативної, самостійної, наділеної творчим мисленням. Гостро стоїть проблема розвитку творчих здібностей особистості, творчої уяви, інтуїтивного мислення, оригінальних способів дії, відходу від шаблонів тощо. Для педагога-новачка характерно планування тільки власної діяльності. Ще немає передбачення того, як буде сприйнята студентами інформація, яку повідомляють, що виявиться знайомим, що цікавим, що важким, що викличе роздратування.

Навчально-виховний процес повинен: по-перше, бути імітацією того середовища, в якому будуть жити і працювати студенти; по-друге, містити в собі конкретну мету, і проблеми діяльності; по-третє, забезпечувати формування у слухачів здатності вирішувати практичні задачі, змінювати та покращувати той предметний світ, в якому вони живуть і працюють.

Активне навчання повністю відповідає цим вимогам. В його основі лежить принцип безпосередньої участі, який зобов'язує викладача зробити кожного студента учасником навчально-виховного процесу який шукає шляхи і способи вирішення проблем. Активні методи навчання дозволяють формувати знання, уміння й навички шляхом залучення слухачів в активну навчально-пізнавальну діяльність. Участь в наукових експериментах - це також активна підготовка майбутнього педагога.

Література:

1. Пащенко М. І. Інноваційні технології як засіб становлення майбутнього фахівця Тези. Всеукраїнська науково-практична конференція «Становлення особистості вчителя в умовах інформатизації суспільства: досвід і провідні тенденції» 25 травня 2006 р. Хмельницький. – С. 62.

2. Пащенко М. І. Методи інтерактивного навчання у підготовці майбутніх вчителів Вісник Черкаського університету. Серія педагогічні науки. Випуск 131. Черкаси, 2008. – С. 71-75